

SMERNICE ZA IZVAJANJE PROJEKTA »DOSTOPNOST DO KULTURNE DEDIŠČINE RANLJIVIM SKUPINAM«

DOSTOPNOST
DO KULTURNE DEDIŠČINE RANLJIVIM SKUPINAM

Projekt: *Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam*

Nosilec projekta: *Slovenski etnografski muzej*

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za kulturo. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov v obdobju 2007-2013, razvojne prioritete Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti; prednostne usmeritve Kulturna in socialna vključenost.

Avtorji:

Katarina Fuchs

Sandra Jenko

Ines Kežman

Barbara Kotnik

Katarina Nahtigal

Tina Palaić

Iva Pavlica

Andrej Tomazin

dr. Urša Valič

Jana Žerjav

Kazalo

Uvod	1
1. Pravni predpisi	4
1.1 Sprejeti zakoni, pravilniki, uredbe, navodila in drugi pravni in sorodni akti, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti, ki se nanašajo na ranljive skupine in možnosti zaposlovanja	4
1.2 Opredelitev vsebine, ki jo sprejeta zakonodaja prinaša na področju problematike ranljivih skupin	4
2. Organizacijske oblike oziroma formalna združenja oseb v okviru posamezne ranljive skupine v Sloveniji	9
2.1 Poslanstva in dejavnosti združenj pripadnikov različnih ranljivih skupin v Sloveniji .	9
2.1.1 Organizacije, ki združujejo osebe z različnimi vrstami invalidnosti.....	9
2.1.1.1 Gibalno ovirani in združenja invalidov nasploh.....	10
2.1.1.2 Gluhi in naglušni	10
2.1.1.3 Slepí in slabovidni	12
2.1.2 Italijanska narodna skupnost	13
2.1.3 Madžarska narodna skupnost	14
2.1.4 Romska skupnost.....	15
2.1.5 Druge etnične skupnosti in priseljenci	16
2.1.6 Mladi diplomanti – iskalci prve zaposlitve	17
2.1.7 Brezposelni nad 55 let starosti	18
2.2 Društva in zavodi pripadnikov posameznih ranljivih skupin v Sloveniji	19
2.2.1 Društva in zavodi, ki združujejo osebe z različnimi vrstami invalidnosti	19
2.2.2 Društva in zavodi italijanske narodne skupnosti.....	34
2.2.3 Društva in zavodi madžarske narodne skupnosti	36
2.2.4 Društva in zavodi romske skupnosti	38
2.2.5 Društva in zavodi drugih etničnih skupnosti in priseljencev	43
3. Analiza stanja: programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine (pozitivna diskriminacija)	53
3.1 Uvod.....	53
3.2 Analiza stanja v izbranih muzejih.....	55
3.2.1 Zmanjševanje grajenih ovir: fizična dostopnost za izbrane ciljne skupine	55

3.2.2 Analiza izbranih področij po posameznih muzejih	56
3.2.2.1 Slovenski etnografski muzej.....	56
3.2.2.2 Narodni muzej Slovenije	63
3.2.2.3 Prirodoslovni muzej Slovenije.....	68
3.2.2.4 Tehniški muzej Slovenije	74
3.2.2.5 Muzej novejšje zgodovine Slovenije	79
3.2.2.6 Slovenski gledališki muzej	85
3.2.2.7 Narodna galerija	87
3.2.2.8 Muzej za arhitekturo in oblikovanje.....	93
3.2.2.9 Muzej krščanstva na Slovenskem.....	96
3.2.2.10 Moderna galerija in Muzej sodobne umetnosti Metelkova (MG+MSUM). 99	
3.3 Sklepne ugotovitve.....	102
3.3.1 Fizična dostopnost za izbrane ranljive skupine.....	102
3.3.2 Komunikacijska dostopnost za izbrane ranljive skupine	102
3.3.3 Zaposlovanje oseb iz izbranih ranljivih skupin.....	103
3.3.4 Izobraževanje zaposlenih v muzejih ali izvajalcev muzejskih programov (študenti, kulturni mediatorji, prostovoljci) o potrebah pripadnikov ranljivih skupin.....	104
3.3.5 Analiza dejavnosti in projektov, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov ranljivim družbenim skupinam.....	104
4. Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin s poudarkom na širšem polju kulture, varstvu kulturne dediščine ter vključevanju v kulturno in socialno okolje .	108
4.1 Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve (nove perspektive ali novi vidiki reševanja problematike)	108
4.1.1 Stanje brezposelnosti oseb iz ranljivih družbenih skupin	108
4.1.2 Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti oseb iz ranljivih družbenih skupin	112
4.1.3 Dosedanje prakse zaposlovanja na področju kulturne dediščine in na širšem polju kulture in samozaposlovanje	124
4.1.4 Predlagane rešitve za zaposlovanje in večjo vključenost v kulturno in socialno okolje.....	125
4.2 Prostorske možnosti in posebna oprema, ki omogoča osebam iz ranljivih skupin inkluzivne pogoje za delo kustosa v muzeju.....	129
4.2.1 Opis delovnih nalog kustosa	130

4.2.2 Posebna oprema, ki omogoča inkluzivno delo gibalno in senzorno oviranim osebam.....	134
4.2.2.1 Oprema za prilagoditev delovnega mesta gibalno oviranim osebam	134
4.2.2.2 Oprema za prilagoditev delovnega mesta gluhih in naglušnim osebam	135
4.2.2.3 Oprema za prilagoditev delovnega mesta slepim in slabovidnim osebam ..	136
5. Izvajanje ciljnih inkluzivnih izobraževalnih programov dostopnosti do informacij na področju varstva kulturne dediščine v državnih muzejih	140
5.1 Uvod.....	140
5.2 Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov	140
5.2.1 Analiza stanja	140
5.2.2. Problemi in predlagane rešitve	141
5.3 Muzejska pedagogika.....	143
5.3.1 Izobraževalni pristopi v muzejski pedagogiki.....	144
5.3.2 Oblike dela v muzejski pedagogiki	145
5.3.3 Didaktični pripomočki.....	146
5.3.4 Dodatni napotki pri prilagoditvi vsebin in izobraževalnih pristopov pri delu s pripadniki izbranih ranljivih skupin	147
5.4 Pedagoški in andragoški programi.....	149
5.4.1 Splošni programi	149
5.4.2 Programi za otroke	151
5.4.3 Programi za mlade.....	153
5.4.3 Programi za odrasle in starostnike.....	157
5.5 Prostorske možnosti in oprema, finančna ocena in specifikacija standardne opreme ter finančna ocena in specifikacija storitev, ki omogočajo boljšo dostopnost osebam iz ranljive skupine do informacij o muzejskih zbirkah (za prilagoditev razstav, izvedbo izobraževalnih vsebin, spletno stran) - potrebe	160
5.5.1 Uvod.....	160
5.5.2 Splošno	160
5.5.2.1 Prostorske možnosti in oprema.....	160
5.5.2.2 Storitve.....	161
5.5.3. Gluhi in naglušni	161
5.5.3.1 Prostorske možnosti in oprema.....	161
5.5.3.2 Storitve.....	162
5.5.4. Slepí in slabovidni.....	162

5.5.4.1 Prostorske možnosti in oprema.....	162
5.5.4.2 Storitve.....	163
5.5.5 Gibalno ovirane osebe	163
5.5.5.1 Prostorske možnosti in oprema.....	163
5.5.6 Pripadniki drugih ranljivih skupin.....	164
5.5.6.1 Storitve.....	164
6. Komuniciranje z mediji in javnostmi	165
6.1 Pravni predpisi s področja medijev in ranljivih skupin	165
6.1.1 Zakon o medijih	165
6.1.2 Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1)	166
6.1.3 Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija	168
6.1.4 Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija	170
6.1.5 Programski standardi RTV Slovenija.....	170
6.2 Komuniciranje s pripadniki ranljivih skupin preko Radiotelevizije Slovenija.....	171
6.2.1 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen madžarski narodni skupnosti	171
6.2.2 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen italijanski narodni skupnosti	173
6.2.3 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen romski etnični skupnosti	174
6.2.4 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen drugim etničnim skupnostim (še zlasti iz republik nekdanje Jugoslavije) ter priseljencem	175
6.2.5 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen gluhim in naglušnim.....	175
6.2.6 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen slepim in slabovidnim ..	176
6.2.7 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen iskalcem prve zaposlitve in brezposelnim starejšim nad 55 let	176
6.3 Obveščanje in informiranje javnosti v sklopu projekta	177
6.3.1 Komunikacijski načrt	178
6.3.2 Mediji ranljivih skupin kot sogovorniki in posredovalci informacij.....	179
7. Načrtovanje vsebinskih aktivnosti (ukrepi) za doseganje ciljev in kazalnikov v skladu z operacijo »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«, ki ponujajo novo perspektivo ali nov vidik reševanja problematike	181
7.1 Vodenje projekta	181
7.2 Vsebinski in organizacijski model dostopnosti ranljivih družbenih skupin	181

7.3 Izdelava zaključnega elaborata o dostopnosti in zagotavljanje tehničnih pogojev za vzpostavitev dostopnosti kulturne dediščine za ranljive družbene skupine.....	185
7.4 Strokovno izobraževanje in usposabljanje.....	192
7.5 Informiranje in obveščanje.....	196
Povzetek.....	199

Uvod

Sodobni muzeji morajo pri svojem delovanju izhajati iz potreb razvijajoče in ves čas spreminjajoče se družbe, pri čemer se prioritete delovanja muzejev preusmerjajo od zbirk k obiskovalcem in potrebam skupnosti. Širjenje zbirk, dokumentiranje in varovanje predmetov je še vedno pomemben del muzejskega dela, vedno bolj pa postajajo pomembni obiskovalci in njihove želje, potrebe, sposobnosti in pravice¹. Muzeji postajajo prostori dialoga. Poudarja se razvijanje odnosov med muzeji in raznolikimi skupnostmi, ki jih muzeji predstavljajo, jim služijo in so z njimi v stiku. Vedno bolj pomembno postaja preizpraševanje, kako lahko muzeji vzpostavijo transparentne, inkluzivne in pravične odnose z vsemi skupnostmi², tudi tistimi, ki so bile v preteklosti v muzejih marginalizirane, in uresničevanje teh prizadevanj.

V zadnjih desetletjih 20. stoletja se je v anglo-ameriškem svetu izoblikoval koncept vključujočega oziroma inkluzivnega muzeja, ki predvideva zagotavljanje dostopnosti obiskovalcem na več ravneh. Na najosnovnejši ravni je potrebno zagotoviti fizični dostop do zbirk in muzejskih aktivnosti vsem obiskovalcem, ne glede na njihovo spolno usmeritev, versko prepričanje, narodnostno pripadnost, socialni ali ekonomski položaj in posebne potrebe³. Poleg tovrstne dostopnosti inkluzivni muzej predstavlja raznolikosti različnih skupin, tako manjšin kot marginaliziranih skupin, s pomočjo muzejskih razstav, programov ali drugih aktivnosti. S tem povečuje njihovo vrednost pri publiki, sodeluje pri utrjevanju skupinske identitete in pomaga promovirati toleranco ter razumevanje znotraj širše družbe⁴. Inkluzivni muzej prav tako omogoča obiskovalcem, da sooblikujejo muzejske vsebine tako, da prispevajo svoja mnenja, razmisleke in različne perspektive, oblikovane na podlagi različnih življenjskih izkušenj, ki so povezane z njihovo identitetno pripadnostjo. Vse omenjene ravni uresničuje tudi projekt »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«⁵, ki z zaposlovanjem pripadnikov ranljivih skupin tem zagotavlja še večjo vključenost pri sooblikovanju muzejskih vsebin. Z uresničevanjem prioritetenega cilja projekta, to je z usposabljanjem novo zaposlenih, so postali ti tudi deležniki v procesu strokovnega izvajanja nalog muzejske javne službe. Za sistematično

¹ Bračun, R. (2007). Različnim obiskovalcem enake možnosti. *Argo* 50(1), str. 87-91.

² Watson S., ur. (2007). *Museums and Their Communities*. London, New York: Routledge. Str. 2.

³ Glej opombo številka 1.

⁴ Sandell v Židov, N. (2011). Muzeji in družbeno vključevanje. Primer razstave o brezdomstvu v Slovenskem etnografskem muzeju. *Etnolog* 21(72), str. 245-261.

⁵ Avtorji smernic se zavedajo problematičnosti terminologije in označevanja oseb kot pripadnikov ranljivih družbenih skupin ter tudi različnih družboslovno-humanističnih konceptov, ki oblikujejo to terminologijo. V besedilu se uporablja terminologija, ki je bila določena v vlogi projekta in smernicah za pripravo projekta. Avtorji se zavedajo, da gre za pozitivno diskriminacijo z namenom razvijanja možnosti in opolnomočenja pripadnikov ranljivih skupin.

in premišljeno uresničevanje koncepta inkluzivnega muzeja v okviru projekta »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« so bile pripravljene Smernice za izvajanje projekta »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«.

Smernice za izvajanje projekta »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« so rezultat prizadevanj zaposlenih na projektu, ki so analizirali različna področja dela z ranljivimi skupinami in njihovo vključevanje v muzejsko in galerijsko okolje. Razdeljene so v sedem poglavij. Najprej je predstavljena izbrana slovenska in deloma evropska zakonodaja, ki se nanaša tako na kulturno dediščino kot na problematiko ranljivih skupin, in zavezuje muzeje in galerije k uresničevanju načel nediskriminacije in omogočanju dostopnosti do kulturne dediščine vsem družbenim skupinam. V drugem poglavju so predstavljena združenja in organizacije, v katere so se pripadniki ranljivih skupin organizirali sami ali so bile za potrebe in pomoč pripadnikom ranljivih skupin ustanovljene s strani drugih. Ponuja okvirni pregled ciljev in nalog krovnih organizacij, kot so zveze, zavodi in samoupravne skupnosti, in sicer s poudarkom na kulturi. Naveden je tudi natančnejši razvid formalnih združenj, ki nudi oris organiziranosti pripadnikov ranljivih skupin na območju Republike Slovenije. V tretjem poglavju je predstavljena analiza stanja na področju skrbi za izbrane ranljive skupine, ki je bila opravljena v desetih državnih muzejih, ki jih pretežno financira Ministrstva za kulturo. Analizirana so bila naslednja področja: fizična in komunikacijska dostopnost za izbrane ranljive skupine; problematika zaposlovanja oseb iz teh skupin; usposabljanje zaposlenih ali izvajalcev muzejskih programov o potrebah in specifikah pripadnikov izbranih ranljivih skupin; dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov izbranim ranljivim družbenim skupinam; problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov; obstoječe prostorske možnosti in oprema, ki omogoča boljšo dostopnost osebam iz ranljivih skupin do informacij o muzejskih zbirkah. Četrto poglavje predstavlja analizo stanja brezposelnosti pripadnikov posameznih ranljivih skupin, probleme, s katerimi se te skupine soočajo, ter predlagane rešitve za povečanje njihove zaposljivosti. Drugi del četrtega poglavja je namenjen opisu prostorskih možnosti in posebne opreme, ki bi osebam iz ranljivih skupin omogočala inkluzivne pogoje za delo kustosa v muzeju. V petem poglavju so najprej predstavljeni problemi in predlagane rešitve na področju priprave inkluzivnih pedagoških in andragoških programov, posebna pozornost pa je posvečena muzejski pedagogiki, v okviru katere so razčlenjeni izobraževalni pristopi, metode dela ter didaktični pripomočki s poudarkom na prilagoditvi muzejskih programov pripadnikom ranljivih skupin. Drugi del petega poglavja predstavlja nabor idej za pedagoške in andragoške programe, ki so jih prispevali avtorji Smernic

glede na kontekst muzejev, v katerih se usposabljaajo. Šesto poglavje poleg pregleda pravnih predpisov s področja medijev v povezavi z ranljivimi skupinami predstavi tudi programske vsebine javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija, ki so namenjene posameznim ranljivim skupinam. Predstavljena sta komunikacijski načrt in seznam medijev ranljivih skupin kot sogovornikov in posredovalcev informacij. V sedmem poglavju so predstavljene vsebinske aktivnosti s pripadajočo finančno sprecifikacijo, ki so načrtovane na podlagi analize stanja na področju dostopnosti muzejskih vsebin pripadnikom izbranih ranljivih skupin, na podlagi analize vključevanja pripadnikov ranljivih skupin v muzejsko delo ter na podlagi vloge za potrditev operacije. V okviru vsakega sklopa projekta je naveden okvirni terminski načrt izvajanja aktivnosti.

Smernice za izvajanje projekta »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« so podlaga za izvajanje omenjenega projekta, kljub temu pa lahko navedene analize različnih področij vključevanja in dela s pripadniki ranljivih skupin, kot so zakonska podlaga, organizacijske oblike, izvajanje programov in aktivnosti za pripadnike ranljivih skupin, zaposlovanje in komuniciranje z javnostmi, tudi drugim ponudijo vpogled v stanje na tem področju ter morebitne usmeritve in pomoč pri njegovem izboljševanju.

1. Pravni predpisi

1.1 Sprejeti zakoni, pravilniki, uredbe, navodila in drugi pravni in sorodni akti, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti, ki se nanašajo na ranljive skupine in možnosti zaposlovanja

Priloga 1

1.2 Opredelitev vsebine, ki jo sprejeta zakonodaja prinaša na področju problematike ranljivih skupin

Pri opredelitvi vsebin, ki jih ureja zakonodaja, so bili pregledani pravni predpisi (zakoni, nacionalni programi), ki na splošno urejajo področje kulture in varstva kulturne dediščine, prav tako pa tudi posebni pravni predpisi, ki urejajo položaj in vključujejo tudi opredelitve dostopnosti do kulturne dediščine za pripadnike posameznih ranljivih skupin. K slednjemu je botrovalo predvsem dejstvo, da splošna zakonodaja ne ureja dostopnosti do kulturne dediščine za pripadnike specifičnih ranljivih skupin, temveč to določajo pravni dokumenti, ki se nanašajo bodisi na pripadnike specifičnih ranljivih skupin bodisi na posamezno specifično področje.

Republika Slovenija (tudi kot pravna naslednica Socialistične federativne republike Jugoslavije) je ratificirala temeljne konvencije in listine *Združenih narodov* in *Sveta Evrope*, s katerimi se je zavezala, da bo preprečevala diskriminacijo in se trudila izenačevati možnosti pripadnikov ranljivih skupin, ki jih naslavljamo v projektu »*Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam*«.

Te skupine so:

- ljudje z različnimi vrstami invalidnosti (gibalno in senzorno ovirani),
- pripadniki madžarske in italijanske narodne skupnosti,
- pripadniki romskih etničnih skupnosti,
- pripadniki drugih etničnih skupnosti (še zlasti iz republik nekdanje Jugoslavije) ter priseljenci,
- težko zaposljivi mladi diplomanti brez delovnih izkušenj – iskalci prve zaposlitve,
- brezposelni starejši nad 55 let.

Pri izbranih ranljivih skupinah je potrebno upoštevati tudi dimenzijo spola, saj pri vseh ženske predstavljajo še posebej ranljivo skupino. Ne glede na različne ukrepe, ki jih je do sedaj sprejela Republika Slovenija, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti še vedno ugotavlja, da so *»ženske v Sloveniji in drugod po Evropi [so] bolj izobražene od moških, vendar večinomaasedajo nižja in slabše plačana delovna mesta, na položajih odločanja v politiki in gospodarstvu so slabše zastopane«*⁶.

Republika Slovenija se je z ustavno listino (*Ustava RS*, Ur.l. RS, št. 33/91-l in vse spremembe) zavezala, da bo spoštovala načela nediskriminacije ter varovala in zagotavljala pravice in temeljne svoboščine pripadnikov različnih ranljivih skupin, še posebno invalidov (52. člen), priseljencev oziroma tujcev (48., 61., 62., 63., 79. člen) in narodnih skupnosti – italijanske in madžarske narodne skupnosti ter Romov (5., 11., 61., 62., 63., 80. in še posebno 64. in 65. členi). Za projekt *»Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«* pa je ključen 73. člen Ustave o varovanju naravne in kulturne dediščine, ki se glasi: *»Vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike. Država in lokalne skupnosti skrbijo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine«*.

Kot polnopravna članica Evropske unije je Republika Slovenija tudi podpisnica *Lizbonske pogodbe*⁷, ki poleg samega delovanja Evropske unije določa tudi strategije za preprečevanje diskriminacije, vzpostavljanje enakih možnosti in vključevanje pripadnikov ranljivih skupin kot polnopravnih državljanov držav članic Evropske unije v družbeno, kulturno in ekonomsko življenje.

Bistveno načelo Evropske unije je svobodno gibanje ljudi, dobrin in kapitala znotraj unije, vendar se z različnimi ukrepi glede mejnih kontrol, azila in priseljevanja poskuša strogo uravnavati migracijske tokove v unijo. Vlada Republike Slovenije je sprejela *Resolucijo o imigrantski politiki* in *Zakon o tujcih*, ki omejujeta migracije. Velja omeniti deseto poglavje Zakona o tujcih, ki omogoča vključevanje v kulturno, gospodarsko in družbeno okolje tujcem, ki imajo v Republiki Sloveniji dovoljenje za prebivanje ali potrdilo o prijavi prebivanja. Vsekakor bi se moralo narediti več za vključevanje tujcev, ki omenjenih dovoljenj in potrdil

⁶ http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7329/, pridobljeno 14. 1. 2013.

⁷ V opravljenem pregledu je Lizbonska pogodba razdeljena na Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o delovanju Evropske unije ter Listino Evropske unije o temeljnih pravicah; k naboru je dodana še Direktiva sveta o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki ni del Lizbonske pogodbe.

nimajo, saj se večkrat neprostovoljno znajdejo v tako imenovanem *liminalnem* položaju, ki ga zaznamujeta predvsem negotovost, nemoč in izguba državljanskih pravic v soočanju z državo, v katero imigrirajo.

Republika Slovenija je naredila ogromen korak na področju izenačevanja možnosti invalidov, o čemer priča nabor številnih zakonov, namenjenih izključno osebam z invalidnostjo, kakor tudi zakonov (predvsem na področju zaposlovanja in kulture), ki vsebujejo tudi specifične člene, namenjene vključevanju oseb z invalidnostjo. Gre za obliko pozitivne diskriminacije, ki omogoča izenačevanje možnosti oseb z invalidnostjo.

V začetku letošnjega leta (2014) je Republika Slovenija sprejela tudi nov *Akcijski program za invalide 2014-2021*, ki med drugimi cilji vključuje tudi spodbujanje kulturnega udejstvovanja oseb z invalidnostjo, še dodatno pa poudarja zaposlovanje oseb z invalidnostjo kot bistvo njihovega samostojnega življenja. Zato sprejema dodatne ukrepe za zaposlovanje mladih oseb z invalidnostjo, ki jih vsebuje tudi *Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010-2020*.

Uveljavljanje pravic in svoboščin narodnih skupnosti, predvsem italijanske in madžarske narodne skupnosti ter Romov, je določeno z Ustavo, poleg tega pa je Republika Slovenija sprejela tudi Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih, ki omogoča družbeno-kulturno in politično-ekonomsko samoorganiziranje omenjenih skupnosti. Pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti še dodatno ščitijo tudi mednarodne pogodbe med državami Republike Slovenije in Italijanske republike ali Republike Madžarske. Odnose med Republiko Slovenijo kot pravno naslednico SFRJ in Italijansko republiko urejajo sporazumi, ki so morda že zastareli in bi jih bilo potrebno obnoviti ali osvežiti (Osimski sporazumi iz leta 1977, sloneči na še starejšem Londonskem memorandumu iz 1954). Ni pa še uradnega dogovora med Republiko Slovenijo, Republiko Hrvaško in Italijansko republiko za financiranje delovanja medregionalne organizacije italijanske narodne skupnosti, kot je na primer Italijanska unija. V Republici Sloveniji imamo tudi zakon, ki ureja položaj in opredeljuje področje posebnih pravic romske skupnosti v državi. Za obdobje 2010 in 2015 je bil sprejet tudi Nacionalni program za Rome s strani vlade Republike Slovenije.

Zelo pomembna točka teh specifičnih pravnih dokumentov (kot na primer za invalide, za Rome, pripadnike italijanskih in madžarskih skupnosti) je, da se o pomembnih vprašanjih, ki se vežejo na pripadnike posameznih ranljivih skupin, državni organi ne morejo odločati brez

posvetovanja in vključevanja omenjenih skupin. To je bistveno načelo sodelovanja in vključevanja oziroma opolnomočenja pripadnikov ranljivih skupin v družbi na območju Republike Slovenije.

Na področju zaposlovanja je bila v Republiki Sloveniji sprejeta vsa potrebna pravna podlaga za izenačevanje možnosti zaposlovanja pripadnikov ranljivih skupin (tudi v smislu specifične zakonodaje, kot je na primer Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov) ter tudi pravna podlaga, ki omogoča olajšave pri zaposlovanju pripadnikov ranljivih skupin. Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF) na splošno prinaša določene omejitve pri zaposlovanju v javnem sektorju (glej od 182. do 188. člena). Omejuje zaposlovanje v okviru finančnih zmožnosti države (določbe veljajo do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast ne preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda) in določa stroge pogoje zaposlovanja ter sklepanja (ali bolje omejevanja) avtorskih in podjemnih pogodb ter prenaša odgovornost odločanja na strokovne organe posameznih ministrstev. Izrecno izrečene prepovedi zaposlovanja ni.

Na področju kulture ter varovanja kulturne dediščine je že nekaj let bistvena zakonodaja o varstvu kulturne dediščine in uresničevanju javnega interesa za kulturo, ki vključuje načela dostopnosti do kulture in kulturne dediščine osebam iz ranljivih skupin ter spodbuja ohranjanje kulturne raznolikosti. Bistveni del, ki je ključen za uresničevanje zakonodaje na področju kulture (varovanju kulturne dediščine) in zaposlovanja ranljivih skupin, ostajajo Nacionalni programi za kulturo, ki z načeli in ukrepi spodbujajo javne institucije, da omogočajo večjo dostopnost do kulture in kulturne dediščine pripadnikom ranljivih skupin.

Po pregledu pravnih vsebin lahko zaključimo, da so vlade Republike Slovenije od osamosvojitve dalje postopoma sprejele bistvene pravne dokumente, ki v pravnem smislu omogočajo enakopravno (ali pa vsaj pozitivno diskriminirajoče) zaposlovanje pripadnikov ranljivih skupin na področju kulture.

Na žalost se v nadaljnjem pregledu prakse (glej točko 3 – Analiza stanja) ugotavlja, da ostaja ne glede na sprejeto zakonodajo veliko stvari nerealiziranih. Na to zagotovo vpliva več dejavnikov. Eden izmed njih je pomanjkanje finančnih sredstev za zaposlitve, prav tako pa tudi za izobraževanje, opremo in storitve, ki bi omogočale vključenost oseb iz ranljivih skupin v dejavnosti na področju kulture in boljšo dostopnost do kulturne dediščine. Ravno zato je

podpora *Evropskega socialnega sklada* pri financiranju projektov, kot je »*Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam*«, zelo dobrodošla, saj omogoča zaposlovanje pripadnikov ranljivih skupin, posredno pa tudi udejanjanje sprejete pravne podlage v praksi.

Predlaga se, da se v prihodnje v projekte in politike vključuje intersekcionalno perspektivo, po kateri se družbene kategorije spola, etnične pripadnosti, barve kože, invalidnosti in druge prepletajo ter sovplivajo na tak način, da se ustvarjajo pogoji za večplastno, multiplo diskriminacijo. Prav tako ostajajo nerešeni problemi *latentne, prikrite diskriminacije* predvsem na področju zaposlovanja. Družba se nenehno spreminja, zato se odpirajo vedno nova vprašanja in izhodišča za uresničevanje načel nediskriminacije in enakopravnega vključevanja pripadnikov ranljivih skupin v družbo.

Ugotovljeno je, da so bile iz projekta »*Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam*« izvzete številne skupine. Ob nadaljnjem uspešnem pridobivanju financ iz *Evropskega socialnega sklada* s strani ministrstev Republike Slovenije bi se bilo smiselno posvetiti tudi zaposlovanju v kulturi ter opolnomočenju tistih ranljivih skupin, ki so bile tokrat izpuščene. Med njimi so:

- LGBT osebe;
- osebe z motnjami v duševnem razvoju in duševnem zdravju (še posebno aktivni starejši in tisti, ki živijo v bivanjskih skupnostih);
- osebe iz ekonomsko, socialno ali geografsko ogroženih okolij (kot na primer skupine podeželskih žensk, revnih oseb, brezdomcev, oseb, ki potrebujejo ponovno integracijo v socialno in ekonomsko okolje – žrtve nasilja, uživalci drog in drugi odvisniki);
- priseljenci, migranti brez dovoljenja za bivanje (tudi tako imenovani *sans-papier*);
- etnične skupine, ki so pomembno vplivale na kulturno in družbeno podobo ozemlja Republike Slovenije in slovensko etnično ozemlje (na primer Judje, Kočevarji);
- predvsem pa dolgotrajno brezposelne osebe ne glede na starost, ki imajo določeno izobrazbo v umetniških, družboslovnih ali humanističnih poklicih ter reševanju problematike prekernih delavcev v kulturi.

2. Organizacijske oblike oziroma formalna združenja oseb v okviru posamezne ranljive skupine v Sloveniji

Analize tega poglavja se osredotočajo na poslanstva in dejavnosti združenj, ki se zavzemajo za pravice in interese pripadnikov ranljivih skupin ter skrbijo za njihovo socialno, družbeno in kulturno vključenost. Pregled organizacijskih oblik zajema tako združenja, v katerih so se pripadniki ranljivih skupin organizirali sami, kot tudi organizacije, ki so bile za potrebe in pomoč pripadnikom ranljivih skupin ustanovljene s strani drugih.

Zaradi velikega števila društev je na tem mestu možen le okvirni pregled ciljev in nalog krovnih organizacij, kot so zveze, zavodi in samoupravne skupnosti, in sicer s poudarkom na kulturi. V podpoglavju 2.2. je naveden natančnejši razvid formalnih združenj, ki nudi oris organiziranosti pripadnikov ranljivih skupin, vendar zaradi številčnosti ne more zajeti vseh društev na območju Republike Slovenije.

2.1 Poslanstva in dejavnosti združenj pripadnikov različnih ranljivih skupin v Sloveniji

2.1.1 Organizacije, ki združujejo osebe z različnimi vrstami invalidnosti

Reprezentativne invalidske organizacije, kot so zveze in krovna društva, ki delujejo na državni ravni, povezuje in zastopa **Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije** (v nadaljnjem besedilu: NSIOS). K svojim ciljem in nalogam šteje⁸:

- usklajevanje interesov vseh invalidov,
- zastopanje invalidskih združenj v dialogu z državnimi organi, javnimi institucijami ter drugimi združenji in javnostmi,
- spodbujanje varovanja človekovih pravic in enakopravnosti invalidov,
- prizadevanje za enake možnosti dostopa do izobrazbe in enake obravnave pri zaposlovanju,
- skrb za boljšo dostopnost grajenega okolja z namenom večje integracije invalidov v družinsko, delovno in družbeno okolje,
- omogočanje enakopravne udeležbe v verskem življenju,
- razbijanje stereotipov o invalidih in spodbujanje enake možnosti za šport in rekreacijo,

⁸ Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, <http://www.nsios.si/slo/>, pridobljeno 15. 1. 2014.

- zavzemanje za boljšo vključenost in več možnosti za sodelovanje na kulturnem področju.

V NSIOS je vključenih 20 nacionalnih invalidskih organizacij, od katerih jih 17 reprezentativno zastopa pravice in interese določene skupine invalidov, med drugim tudi gibalno in senzorno oviranih oseb. Te organizacije se v nadaljnjem besedilu natančneje obravnava.

2.1.1.1 Gibalno ovirani in združenja invalidov nasploh

Večina društev gibalno oviranih invalidov v Sloveniji je organizirana v zveze, obstajajo pa tudi društva, ki delujejo posamezno. Tako v slovenskem prostoru kot krovne organizacije delujejo »**Invalid**« - **Zveza društev gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Slovenije** (aktivnih 8 društev), **Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije** (aktivnih 16 društev) in **Zveza paraplegikov Slovenije** (aktivnih 8 društev).

Poleg tega se gibalno ovirane osebe združujejo še v drugih invalidskih zvezah, ki zajemajo poleg gibalne oviranosti tudi druge oblike invalidnosti. Največ, namreč 67 društev, deluje pod **Zvezo delovnih invalidov Slovenije**. Vojni invalidi pa so v Sloveniji organizirani pod **Zvezo društev vojnih invalidov Slovenije** (14 društev) in **Zvezo društev civilnih invalidov vojn Slovenije** (6 društev).

Skupno poslanstvo večine zvez in društev je skrb za dobrobit gibalno oviranih, kar vključuje različne oblike osebne pomoči, vključevanje gibalno oviranih v družbo in spodbujanje njihove avtonomnosti kot enakovrednih pripadnikov družbe. Poleg tega društva in zveze delujejo v skladu z delovanjem proti diskriminaciji oziroma za ne-diskriminacijo gibalno oviranih, pri čemer svojim članom nudijo oporo pri uveljavljanju človekovih pravic, kar vključuje ekonomsko, socialno, zdravstveno in pravno varstvo. Društva posvečajo posebno skrb vključevanju ljudi z različnimi oblikami hendikepa v športno rekreacijsko aktivnost ter v kulturne in izobraževalne dejavnosti.

2.1.1.2 Gluhi in naglušni

Odrasli gluhi, naglušni in gluhoslepi se v Sloveniji združujejo v **Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije** (v nadaljevanju ZDGNS), ki je nestrankarska, nevladna, strokovna organizacija s statusom društva v javnem interesu. Prizadeva si za enakopraven položaj in pravice oseb z okvaro sluha. V ZDGNS je povezanih 13 medobčinskih društev. Zveza sodeluje

s pristojnimi vladnimi organi in telesi, vključuje se v strokovne razprave s predlogi, opozorili in mnenji. Temeljni cilj združevanja je ustvarjanje pogojev za popolno vključitev v življenjsko in delovno okolje ter družbeno življenje oseb z okvaro sluha. Zveza je tudi ustanoviteljica **Združenja tolmačev za slovenski znakovni jezik.**⁹

V posameznih društvih se izvajajo naslednje naloge, programi in cilji:

- spodbujanje korektnjših odnosov v javnosti do gluhih,
- seznanjanje javnosti in svojih članov z razvojem društva in gluhe skupnosti,
- negovanje in zaščita kulture gluhih, njihovega jezika, širitve kvalitetne in prilagojene komunikacije ter uveljavljanje njihovih človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
- vključevanje gluhih v družbo,
- spodbujanje gluhih k njihovi avtonomnosti pri uporabi vseh vrst storitev in družbenih institucij,
- načrtovanje, organiziranje in izvajanje programov, ki gluhim omogočajo bolj aktivno sodelovanje v družbi in pripomorejo k odstranjevanju ovir in vodijo k bolj neodvisnemu življenju (osebna asistenca ostarelim gluhim, izvajanje kulturnih dejavnosti, rekreativnih in športnih dejavnosti ter podobno),
- sodelovanje pri oblikovanju državnih ukrepov in predlaganje sprejema predpisov in ukrepov s področja invalidskega varstva,
- sodelovanje z drugimi društvi, organizacijami in institucijami, ki se strokovno ali znanstveno ukvarjajo s področjem gluhot.¹⁰

Društva še posebej spodbujajo kulturno ustvarjalnost gluhih, pri kateri gre za posebno obliko izražanja z uporabo znakovnega jezika. Kultura gluhih je dobila poseben pomen s priznanjem znakovnega jezika. Kulturna dejavnost se odvija na področju gledališča, plesa ter filmske in fotografske ustvarjalnosti. Vsako leto se organizira mednarodni dan gluhih, ki je del svetovnega dneva gluhih in je hkrati vseslovenska prireditev, v okviru katere gluhi prikažejo najrazličnejše umetniške dosežke. V prostorih ZDGNS je na ogled tudi stalna razstava gluhih umetnikov.

Poleg društev, ki so povezani v ZDGNS, deluje še **Društvo gluhoslepih Slovenije DLAN**. Gre za prostovoljno, neprofitno, nepolitično, neodvisno invalidsko organizacijo, ki združuje osebe

⁹ Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, <http://www.zveza-gns.si/o-zvezi>, pridobljeno 5. 1. 2014.

¹⁰ Mestno društvo gluhih Ljubljana, <http://www.mdgl.si/predstavitev/o-drustvu>, pridobljeno 8. 1. 2014.

z gluhoslepoto ter njihove zakonite zastopnike in druge fizične osebe, ki na različne načine podpirajo delovanje društva.¹¹

Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana je osrednja slovenska državna ustanova, v kateri se izobražujejo gluhi in naglušni otroci in mladostniki ter otroci in mladostniki z govorno-jezikovno motnjo. Zavod sodeluje tudi z različnimi izobraževalnimi in zdravstvenimi ustanovami tako, da jim nudi hospitacije ter praktično usposabljanje. V okviru Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana deluje tudi Zdravstvena enota, ki izvaja zdravstveno dejavnost kot javno službo na primarnem nivoju.¹²

Na področju severovzhodne Slovenije deluje **Center za sluh in govor Maribor**, ki obravnava gluhe in naglušne otroke in odrasle ter otroke in odrasle osebe z govorno-jezikovnimi motnjami (GJM). Dejavnosti izvajajo v zdravstveni enoti (OE ZE) ter v osnovni šoli in vrtcu.¹³

2.1.1.3 Slepí in slabovidni

Podporno društvo slepih, ustanovljeno leta 1920, velja za najstarejšo invalidsko organizacijo pri nas in je predhodnik Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije. Ta mejnik označuje začetek organizirane institucionalne skrbi za slepe in slabovidne ljudi v Sloveniji.

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije je reprezentativna nacionalna invalidska organizacija v Republiki Sloveniji, ustanovljena z namenom zadovoljevanja skupnih potreb svojih članov po izvajanju posebnih socialnih in drugih programov in storitev, posebej prirejenih za slepe in slabovidne. Zveza povezuje 9 medobčinskih društev iz Ljubljane, Maribora, Celja, Kranja, Ptuja, Nove Gorice, Kopra, Novega mesta ter Murske Sobote.

Zveza društev in posamezna društva ljudem z motnjami vida zagotavljajo tako programe na področju socialnega vključevanja kot na področju kulture in športa.

¹¹ Društvo gluhoslepih Slovenije DLAN, <http://www.gluhoslepi.si/kdosmo/>, pridobljeno 8. 1. 2014.

¹² Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana, <http://www.zgnl.si/zdravstvo/images/pdf/zlozenka1.pdf>, pridobljeno 9. 1. 2014.

¹³ Center za sluh in govor Maribor, <http://www.z-csg.mb.edus.si/index.php/domov>, pridobljeno 16. 1. 2014.

2.1.2 Italijanska narodna skupnost

Na podlagi *Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih* (Ur.l. RS 65/94) je italijanska narodna skupnost v Sloveniji organizirana v **Obalno samoupravno skupnost italijanske narodnosti** (Comunita autogestita costiera della nazionalita italiana), ki ima sedež v Kopru. Gre za krovno organizacijo in zagovornika pravic italijanske narodne skupnosti na ravni države. Na lokalni, občinski ravni je italijanska narodna skupnost urejena v **Občinske samoupravne narodne skupnosti v Kopru, Izoli in Piranu**. Vsaka izmed skupnosti izdaja tudi svoje glasilo.

Za potrebe promocije, kulture, izobraževanja in raziskovanja je Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti leta 2005 ustanovila¹⁴ javni zavod **Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče »Carlo Combi«** (Centro italiano di promozione, cultura, formazione e sviluppo »Carlo Combi«). Poleg javnega zavoda po posameznih občinah deluje več društev oziroma organizacij (približno 7), ki izvajajo kulturne dejavnosti. Njihov cilj je predvsem spodbujanje narodne identitete in razvoj jezika, skrb za kulturno dediščino italijanske narodne skupnosti in obravnava zgodovine italijanske narodne skupnosti. Tudi v nekaterih manjših krajih se pripadniki italijanske narodne skupnosti organizirajo in združujejo v društva, kot na primer v Bertokih, Hrvatinih in Ankaranu.

Pripadniki italijanske narodne skupnosti se povezujejo tudi v med-državno organizacijo **Unija Italijanov – Skupnost Italijanov** (Unione Italiana – Comunita nazionale italiana – CNI), ki povezuje Italijane v Sloveniji in na Hrvaškem. Unija ima status društva. Na spletni strani Unije je povzeto bistvo delovanja te organizacije:

»Italijanska unija je povezovalna, avtonomna, demokratična in pluralistična organizacija Italijanov slovenske in hrvaške republike, v katerih tudi izraža splošne politične, ekonomske, kulturne in socialne potrebe. Primarne skrbi Italijanske unije so varovati in razvijati narodno, kulturno in jezikovno identiteto pripadnikov italijanske narodne skupnosti, prav tako tudi uveljavljanje specifičnih pravic, ohranjanje in vzdrževanje na visokem nivoju integritete, nedeljivosti in enotnosti pravnih in ustavnih pravic italijanske narodne skupnosti«¹⁵.

Poleg omenjenih organizacij lahko pripadnike narodne skupnosti oziroma pripadnike skupnosti, ki govori italijansko, kot vezni člen povezuje tudi **Veleposlaništvo Republike**

¹⁴ Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Centro Italiano di Promozione, Cultura, Formazione e Sviluppo – Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče (Ur.l. RS, št. 84/2005).

¹⁵ http://www.unione-italiana.hr/chi_siamo.htm, pridobljeno in prevedeno 3. 1. 2014.

Italije ter še posebno na področju promocije in širitve kulture in jezika v Sloveniji **Italijanski inštitut za kulturo v Sloveniji** (Istituto italiano di cultura).

2.1.3 Madžarska narodna skupnost

Krovna organizacija madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji je **Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost** (v nadaljnjem besedilu: PMSNS), ki deluje že od leta 1975. Sedež ima na narodnostno mešanem območju v Lendavi. PMSNS sestavlja 21 članov, ki jih izvolijo v petih občinskih madžarskih samoupravnih narodnih skupnostih v Lendavi, Dobrovniku, Moravskih Toplicah, Šalovcih in Hodošu. Po lastni definiciji so cilji in naloge PMSNS »*ohranitev pomurske madžarske skupnosti, njenega maternega jezika, narodne zavesti, izvajanje posebnih pravic, ki jih zagotavlja ustava in zakoni, ter uveljavljanje njenih potreb in interesov.*«¹⁶

Ker se zasedba sveta Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti vsakih pet let zamenja, je PMSNS za pomoč pri uresničevanju svojega poslanstva in za konstantnejše izvajanje dejavnosti leta 1993 ustanovil dva zavoda. **Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti** je izdajatelj in urednik tednika v madžarskem jeziku *Népújság (Glasilo ljudstva)*, ki izhaja že od leta 1958 in je edini tiskani medij madžarske narodne skupnosti v Sloveniji. Svoj sedež ima v Lendavi. Za kulturno in umetniško dejavnost pomurske madžarske narodne skupnosti skrbi **Zavod za kulturo madžarske narodnosti** (ZKMN). Sedež zavoda je prav tako v Lendavi, in sicer v Centru Bánffy, kjer se nahajata madžarska knjigarna in kavarna. Prostori v Centru Bánffy ne služijo le druženju, temveč tam prirejajo tudi različne kulturne prireditve. Poleg tega se kulturni dogodki pomurske madžarske manjšine odvijajo v Gledališki in koncertni dvorani Lendava, ki je svoja vrata odprla leta 2004. Pod krovom ZKMN deluje v Pomurju približno 20 aktivnih kulturnih in umetniških društev, ki negujejo materni jezik, nacionalno identiteto ter kulturo in običaje pomurskih Madžarov. K njihovim dejavnostim lahko štejemo ljudski ples/folkloro, vezenje, rezbarjenje lesa, ljudsko petje, citranje in gledališko dejavnost. Zavod za kulturo madžarske narodnosti ne skrbi le za koordinacijo in zastopstvo madžarskih kulturnih društev v Pomurju, temveč tudi sam pripravlja kulturne prireditve in etnografske razstave, organizira poletne taborne za mladino madžarske skupnosti in izdaja publikacije v madžarskem jeziku. V okviru ZKMN deluje tudi mladinska gledališka skupina **Egy és Más Vándorszínház** (Eno in Drugo potujoče gledališče). Veliko strokovne

¹⁶ http://muravidek.si/?page_id=11&lang=sl, pridobljeno 8. 1. 2014.

pomoči prejemajo iz matične države. Tesno sodelujejo z umetniki in strokovnjaki iz Madžarske ter z organizacijami madžarskih manjšin v drugih državah.

Zunaj narodnostno mešanega območja madžarske manjšine v Sloveniji deluje med drugim **Madžarsko kulturno društvo »József Attila«**. Ustanovljeno je bilo leta 2005 in ima svoj sedež v Ljubljani. Glavna dejavnost društva je nega madžarskega jezika in kulture, in sicer v obliki dopolnilnega pouka madžarskega materinskega jezika (enkrat tedensko, štiri skupine učencev od 6 do 12 let). Društvo poleg pouka organizira tudi kulturne prireditve, pri katerih sodelujejo učenci. Veliko podpore pri izvajanju dejavnosti jim nudi **Veleposlaništvo Republike Madžarske**, saj lahko v njihovih prostorih priredijo kulturne dogodke za pripadnike madžarske skupnosti in širšo javnost.

2.1.4 Romska skupnost

Na področju kulture je po podatkih Urada za narodnosti RS ustanovljenih 61 romskih društev. Aktivno delujočih društev je 15. Krovna organizacija združevanja romskih društev je **Zveza Romov Slovenije**, ki združuje največje število romskih društev (v juniju 2011 je bilo vanjo vključenih 30 romskih društev s 1325 člani).¹⁷

Zveza Romov Slovenije vse bolj aktivno deluje kot koordinator in usmerjevalec aktivnosti romskih društev. Vsako leto pripravlja romske tabore in kulturne prireditve.¹⁸ Zveza sodeluje tudi v številnih dogovorih na državni ravni, ki se nanašajo na dolgoročno strategijo v odnosu do Romov v Sloveniji. Pomembno je tudi, da je imela Zveza Romov Slovenije aktivno vlogo pri sprejemanju zakonodaje o zagotovitvi participacije Romov na lokalni ravni, ki pomeni velik dosežek za slovensko romsko skupnost, ne glede na nekatere težave, ki so nastale pri izvajanju v praksi.¹⁹

Drugi zvezi, ki združujeta romska društva, sta **Zveza romskih skupnosti Umbrella - Dežnik**, ki želi tako kot ostala društva izboljšati položaj vseh Romov v Sloveniji ter jim omogočiti

¹⁷ http://www.arhiv.uvn.gov.si/si/manjsine/romska_skupnost/, pridobljeno 16. 12. 2013.

¹⁸ <http://www.romsvet.si/sl-si/romi-v-sloveniji/romske-organizacije-in-drustva>, pridobljeno 18. 12. 2013.

¹⁹ http://www.zveza-romov.si/Kdo_smo,601,0.html, pridobljeno 8. 1. 2014.

enakopravnost²⁰, ter **Zveza za razvoj romske manjšine Preporod**, ki še ni uradno registrirana²¹.

Druge prednostne naloge romskih društev so:

- zagotavljanje socialne vključenosti in izboljšanje bivanjskega, ekonomskega in socialnega položaja romske populacije ter v okviru slednjega sodelovanje z različnimi inštitucijami v Republiki Sloveniji,
- varovanje, ohranjanje in razvijanje romske kulturne dediščine in kulturne identitete (folklore), še posebej pravica do uporabe romskega jezika,
- spodbujanje in organiziranje kulturnih prireditev za Rome,
- spodbujanje medkulturnega dialoga,
- zavzemanje za enakopravno vključevanje Romov v družbeno življenje,
- boj proti diskriminaciji Romov,
- izobraževanje.

2.1.5 Druge etnične skupnosti in priseljenci

Pripadniki drugih etničnih skupnosti in priseljenci so zelo heterogena skupina. V smernicah so v ospredje postavljena zlasti društva priseljencev iz republik nekdanje SFRJ, ki delujejo na kulturnem področju. Številna društva se povezujejo v zveze društev (**Zveza albanskih društev v Sloveniji, Bošnjaška kulturna zveza Slovenije, Zveza črnogorskih društev Slovenije, Zveza hrvatskih društev v Sloveniji, Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije in Zveza srbskih društev Slovenije**), zveze pa so od leta 2006 povezane v krovno organizacijo **Zveza zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Sloveniji**.²²

Skupna zveza opozarja na to, da etnične skupnosti iz bivše Jugoslavije niso priznane kot manjšine. Njen glavni cilj je doseči pravno priznanje vseh konstitutivnih narodov nekdanje Jugoslavije, ki živijo v Sloveniji.²³ Na problem nepriznane skupnosti opozarja tudi **Zveza**

²⁰ http://www.anglunipe.si/2010/02/novice_13.html, pridobljeno 8. 1. 2014.

²¹ <http://www.rtvlo.si/lokalne-novice/iz-sveta-romov/z-novo-romsko-zvezo-preporod-zelijo-dvigniti-romsko-manjsino-na-visjo-raven/322989>, pridobljeno 8. 1. 2014.

²² Zveza črnogorskih društev Slovenije je iz Zveze zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Sloveniji izstopila, ker si ne prizadeva doseči statusa manjšine (<http://volksgruppenn1.orf.at/slovenici/novice/stories/78277.html>, pridobljeno 13. 1. 2014).

²³ <http://www.comide.net/org/zveza-zvez/>, pridobljeno 13. 1. 2014.

kulturnih društev nemškogovoreče etnične skupnosti v Sloveniji, ki povezuje naslednjo večjo skupino prebivalcev Slovenije, t.j. nemško govorečo etnično skupnost.

Poslanstvo društev²⁴, v katerih se povezujejo druge etnične skupnosti in priseljenci, je ohranjanje svoje tradicije, kulturne identitete in jezika v Sloveniji ter pogosto tudi krepitev vezi s svojo domovino. Društva preučujejo in ohranjajo svojo kulturno dediščino. Želijo jo predstavljati vsem prebivalcem Slovenije in tako prispevati k bogatenju kulturnega življenja v svojem okolju. Prizadevajo si za kakovostno integracijo narodnostnih skupnosti v slovensko družbo. Promovirajo svoje kulture in tradicije ter osveščajo lokalno prebivalstvo s ciljem vzpostavljanja medkulturnega dialoga. Skrbijo za večjo toleranco do drugih etničnih skupnosti med večinskim prebivalstvom Slovenije in preseganje predsodkov. Spodbujajo sodelovanje med različnimi narodi in razvijanje medsebojnega spoštovanja in prijateljstva med ljudmi. Delujejo na področju izobraževanja, informiranja, kulture in socialnih zadev.

Njihova kulturna dejavnost je zelo pestra (organizacija kulturno-umetniških prireditev, koncertov, razstav, recitalov, družabnih srečanj, potovanj, jezikovnih tečajev, oblikovanje spletnih portalov, izdajanje časopisov, prevajanje in izdajanje knjig itd.). Društva so pogosto razdeljena na sekcije: glasbeno, dramsko, literarno, plesno, folklorno. Članstvo v društvih ponavadi ni omejeno na narodno pripadnost, temveč je odprto za vse.

2.1.6 Mladi diplomanti – iskalci prve zaposlitve

Na slovenskem trgu dela se soočamo s trendom naraščanja števila brezposelnih mladih diplomantov in drugih akademsko izobraženih vseh stopenj, ki so iskalci prve zaposlitve. Ker je skupina mladih diplomantov oziroma iskalcev prve zaposlitve zelo heterogena, se pripadniki povezujejo v zelo različnih združenjih. Toda posebne organizacije, ki bi svoje cilje in naloge posvečala izrecno mladim diplomatom ali iskalcem prve zaposlitve, ni. Njihove interese še najbolj zastopajo **karierni centri**²⁵, ki nudijo študentom in diplomantom celostno podporo na njihovi študijski in karierni poti, vendar pri tem niso posebej izpostavljeni iskalci prve zaposlitve. Aktivnosti kariernih centrov (Univerza v Ljubljani, Univerza v Mariboru, Univerza v Novi Gorici, Univerza na Primorskem) so praviloma brezplačne in se financirajo preko

²⁴ Povzeto iz spletnih strani društev, zlasti iz njihovih statuten.

²⁵ <http://kc.uni-lj.si/o-nas>, pridobljeno 14. 1. 2014.

projektov iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Na Univerzi v Ljubljani med drugim nudijo:²⁶

- informiranje o študijskih programih in zaposlitvenih možnostih diplomantov po zaključku študija,
- individualno in skupinsko karierno svetovanje,
- organizacijo brezplačnih delavnic in drugih dodatnih izobraževanj za študente za pridobivanje zaposlitvenih in drugih veščin ter znanj, ki jih študenti in diplomanti potrebujejo za uspešen vstop na trg delovne sile,
- informiranje o prostih delovnih mestih,
- predstavitve delodajalcev in zaposlitvenih možnosti v njihovih organizacijah,
- študijske obiske v organizacije, kjer bodo študenti spoznali realno delovno okolje,
- spremljanje diplomantov (anketa o zaposljivosti diplomantov, sodelovanje z Alumni klubi),
- izvajanje promocijskih aktivnosti,
- organizacijo posvetov na temo vseživljenjske karierni orientacije,
- vzpostavitev spletnega portala.

Delovanje kariernih centrov se povezuje in prepleta z neformalnimi združenji znotraj fakultet in akademij, namreč z **Alumni klubi**²⁷, društvi akademsko izobraženih, ki povezujejo mlade diplomante oziroma nekdanje študente univerz in visokih šol. Člani imajo možnost, da gradijo poslovne in socialne mreže s kolegi podobnih interesov in ciljev ter uživajo ugodnosti, ki jih tovrstne mreže nudijo. Gre za izboljševanje položaja članov klubov na trgu dela ter večanje možnosti za uresničevanje poslovnih in drugih ciljev, kar je nenazadnje tudi v korist iskalcem prve zaposlitve.

2.1.7 Brezposelni nad 55 let starosti

Po podatkih **Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje**²⁸ je bila v mesecu decembru 2013 stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji 13,6 odstotna. Med brezposelnimi je glede na starostne razrede največ tistih, ki so starejši od 50 let (starostna razreda 50-59 let ter 60 let in več). Brezposelni se vključujejo v različna društva in zavode, kar je odvisno od njihovih

²⁶ http://www.agrft.uni-lj.si/mma_bin.php?id=2010122007504793, pridobljeno 14. 1. 2014.

²⁷ <http://kc.uni-lj.si/alumni>, pridobljeno 14. 1. 2014.

²⁸ <http://www.ess.gov.si/>, pridobljeno 10. 1. 2014.

interesov, pri tem pa ni nujno, da gre zgolj za združevanje brezposelnih oseb ali celo samotistih, ki so brezposelne in starejše od 55 let.

Kljub temu da se brezposelni nad 55 let formalno ne združujejo, pa se pojavljajo organizacije, ki se ukvarjajo s to problematiko. V zadnjem času vse pogostejše nastajajo na primer socialna podjetja, katerih cilj je med drugim tudi brezposelnim osebam omogočiti izboljšanje njihovih življenjskih razmer in vrnitev na trg delovne sile. Socialno podjetništvo je oblika podjetništva, ki krepi družbeno solidarnost, spodbuja sodelovanje ljudi in prostovoljno delo. Socialno podjetje lahko ustanovijo nepridobitne pravne osebe. Namen ustanovitve ne sme biti pretežno ali izključno pridobivanje dobička. Status socialnega podjetja lahko pridobi nepridobitna pravna oseba za trajno opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva oziroma za zaposlovanje ranljivih skupin oseb.²⁹ Eno takšnih socialnih podjetij je tudi **Združenje brezposelnih Slovenije so.p., Trajnostna samooskrba in vzajemna pomoč**. Gre za društvo, v katerem so se združili in je prvenstveno namenjeno brezposelnim. Cilj njihovega delovanja je s pomočjo obdelovanja zemlje in gojenja zelenjave ter sadja ustaviti revščino in lakoto na področju cele Slovenije, tako pri brezposelnih kot tudi pri drugih socialno ogroženih skupinah. Društvo deluje po principu vzajemne solidarnosti med kmeti, upokojenci, starostniki in invalidi, zaposlenimi in brezposelnimi.

2.2 Društva in zavodi pripadnikov posameznih ranljivih skupin v Sloveniji³⁰

2.2.1 Društva in zavodi, ki združujejo osebe z različnimi vrstami invalidnosti³¹

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS)	Linhartova 1 1000 Ljubljana	/
Društvo laringektomiranih Slovenije	Parmova 53 1000 Ljubljana	/
Društvo študentov invalidov Slovenije	Kardeljeva ploščad 5 1000 Ljubljana	1997

²⁹http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/, pregledano 15. 01. 2014.

³⁰ Združenja posameznih ranljivih skupin so v prvi stopnji razvrščena po reprezentativnih oziroma krovnih organizacijah in društvih, ki delujejo pod posamezno krovno organizacijo. Ključ razvrstitve v drugi stopnji je poštna številka sedeža organizacije, v tretji stopnji pa ime organizacije.

³¹ Ta seznam nudi le izveček registriranih invalidskih organizacij. Pregled se začneja z institucijami, ki združujejo osebe z različnimi oblikami invalidnosti, sledijo združenja gibalno in senzorno oviranih.

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave	Dunajska c. 106 1000 Ljubljana	1992
Društvo za pravice invalidov Slovenije	Linhartova cesta 13 1000 Ljubljana	2012
Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji	Stegne 21c 1000 Ljubljana	/
Invalidsko društvo Kengurječek Slovenije	Trnovec 25A 1215 Medvode	2003
YHD-Društvo za teorijo in kulturo hendikepa	Neubergerjeva ulica 7 1000 Ljubljana	1996
Združenje multiple skleroze Slovenije	Maroltova 14 1000 Ljubljana	2000
Zveza delovnih invalidov Slovenije	Dunajska cesta 101 1000 Ljubljana	1969
Društvo invalidov Ljubljana Center	Trubarjeva cesta 77 1000 Ljubljana	1972
Društvo invalidov Ljubljana – Šiška	Celovška 105 1000 Ljubljana	1972
Društvo invalidov Ljubljana – Bežigrad	Linhartova 13 1000 Ljubljana	1972
Društvo invalidov Ljubljana Moste – Polje	Ul. Hermana Potočnika 31 1000 Ljubljana	1974
Društvo invalidov Ljubljana Vič – Rudnik	Gerbičeva 16 1000 Ljubljana	1980
Medobčinsko društvo invalidov Domžale	Ljubljanska 106A 1230 Domžale	1977
Medobčinsko društvo invalidov Kamnik	Novi trg 26 1241 Kamnik	1947

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Medobčinsko društvo invalidov občin Litija in Šmartno pri Litiji	Parmova ulica 7 1270 Litija	1983
Društvo invalidov Grosuplje	Kolodvorska cesta 5 1290 Grosuplje	1985
Društvo invalidov Ribnica	Knafljev trg 2 1310 Ribnica	1977
Društvo invalidov Kočevje	Trg zbora odposlancev 30 1330 Kočevje	1974
Društvo invalidov Vrhnika	Poštna ulica 7B 1360 Vrhnika	1982
Društvo invalidov Logatec	Notranjska cesta 14 1370 Logatec	1983
Medobčinsko društvo invalidov Cerknica – Loška dolina – Bloke	Notranjska cesta 42A 1380 Cerknica	1982
Društvo invalidov Zagorje (Društvo invalidov Zagorje ob Savi)	Ulica talcev 1A 1410 Zagorje ob Savi	1982
Društvo invalidov Trbovlje	Trg revolucije 26 1420 Trbovlje	1975
Društvo invalidov Hrastnik	Cesta 1. maja 52 1430 Hrastnik	1974
Društvo invalidov Radeče	Titova ulica 107 1433 Radeče	1998
Društvo invalidov Maribor	Trubarjeva 15 2000 Maribor	1969
Medobčinsko društvo invalidov Lenart	Kraigherjeva ulica 19b 2230 Lenart	1981
Medobčinsko društvo invalidov Ptuj	Potrčeva 15 2250 Ptuj	1975

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Medobčinsko društvo invalidov Ormož	Ptujska cesta 8d 2270 Ormož	1976
Društvo invalidov Črešnjevec	Črešnjevec 94 2310 Slovenska Bistrica	1995
Društvo invalidov Slovenska Bistrica	Leskovarjeva 10 2310 Slovenska Bistrica	1977
Društvo invalidov Majšperk in Kidričevo	Majšperk 39 2322 Majšperk	1995
Medobčinsko društvo invalidov "Drava" Radlje ob Dravi	Mariborska cesta 26 2360 Radlje ob Dravi	1974
Društvo invalidov Muta	Glavni trg 27 2366 Muta	1990
Društvo invalidov Dravograd	Trg 4. julija 18 2370 Dravograd	1975
Društvo invalidov Slovenj Gradec	Celjska cesta 11 2380 Slovenj Gradec	1975
Društvo invalidov Mežiške doline	Partizanska cesta 4 2390 Ravne na Koroškem	1975
Medobčinsko društvo delovnih invalidov Celje	Kocenova ulica 4 3000 Celje	1971
Območno društvo invalidov Dravinjske doline	Ulica Toneta Melive 2 3210 Slovenske Konjice	1970
Medobčinsko društvo delovnih invalidov Šentjur	Mestni trg 5 3230 Šentjur	1974
Območno društvo invalidov Zgornje Posotelje	Ulica XIV. divizije 12 3250 Rogaška Slatina	1969
Društvo invalidov občine Laško	Savinjsko nabrežje 6 3270 Laško	1973

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo invalidov Rimske Toplice	Aškerčeva cesta 6 3272 Rimske Toplice	1996
Medobčinsko društvo invalidov Žalec	Hmeljarska ulica 3 3310 Žalec	1975
Medobčinsko društvo invalidov Šaleške doline	Kersnikova 13 3320 Velenje	1976
Zgornjesavinjsko medobčinsko društvo invalidov Mozirje	Praprotnikova 7 3330 Mozirje	1971
Medobčinsko društvo invalidov Kranj	Begunjska 10 4000 Kranj	1974
Medobčinsko društvo invalidov Škofja Loka	Spodnji trg 38 4220 Škofja Loka	1974
Društvo invalidov Žiri	Jobstova 9 4226 Žiri	1997
Medobčinsko društvo delovnih invalidov Radovljica	Linhartov trg 26 4240 Radovljica	1974
Medobčinsko društvo invalidov Jesenice	Mencingerjeva 1 4270 Jesenice	1974
Društvo invalidov občine Kranjska Gora	Koroška ulica 2 4280 Kranjska Gora	1997
Društvo invalidov Tržič	Cankarjeva cesta 1 4290 Tržič	1978
Medobčinsko društvo invalidov »Krn« Tolmin	Ulica Padlih borcev 1/C 5220 Tolmin	1982
Medobčinsko društvo invalidov Goriške	Sedejeva ulica 8 5000 Nova Gorica	1978
Društvo invalidov Ajdovščina - Vipava	Gregorčičeva ulica 32C 5270 Ajdovščina	1982

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Medobčinsko društvo invalidov Idrija - Cerklje	Lapajnetova 9 5280 Idrija	1976
Društvo invalidov Dornberk	Gregorčičeva 13 5294 Dornberk	1997
Društvo invalidov Koper	Verdijeva ulica 7a 6000 Koper	1985
Medobčinsko društvo invalidov Sežana	Partizanska cesta 4 6210 Sežana	1987
Društvo invalidov Postojna	Prečna ulica 2 6230 Postojna	1981
Društvo invalidov Ilirska Bistrica	Gregorčičeva cesta 8D 6250 Ilirska Bistrica	1985
Društvo invalidov Pivka	Prečna ulica 1 6257 Pivka	1999
Društvo invalidov Izola / Associazione degli invalidi Isola	Veluščkova ulica 2 6310 Izola	1982
Društvo invalidov občine Piran	Stara cesta 4 6320 Portorož	1984
Medobčinsko društvo invalidov Novo mesto	Rozmanova ulica 32a 8000 Novo mesto	1982
Društvo invalidov Trebnje	Goliev trg 5 8210 Trebnje	1982
Društvo invalidov Krško	Cesta krških žrtev 56 8270 Krško	1987
Društvo invalidov Sevnica	Glavni trg 34 8290 Sevnica	1976
Društvo invalidov Metlika	Mestni trg 1, p.p. 11 8330 Metlika	1976

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo invalidov Črnomelj	Kolodvorska cesta 34 8340 Črnomelj	1983
Medobčinsko društvo invalidov Murska Sobota	Kocljeva ulica 4, p.p. 62 9000 Murska Sobota	1976
Medobčinsko društvo invalidov Lendava / Munka Rokkentak Községközti Egyesülete Lendva	Ulica heroja Mohorja 3 9220 Lendava	1974
Medobčinsko društvo invalidov Gornja Radgona	Trg svobode 12 9250 Gornja Radgona	1979
Medobčinsko društvo invalidov Ljutomer	Prešernova 17 9240 Ljutomer	1982
Društvo aktivnih in zaposlenih invalidov Slovenije - DAZIS	Tacenska cesta 29 1000 Ljubljana	2003
Združenje invalidov – Forum Slovenije	Linhartova 1/III 1000 Ljubljana	1997
DIM Društvo invalidov Maribor	Trubarjeva ulica 15 2000 Maribor	2009
Društvo invalidov Mislinja	Šentlenart 30 2382 Mislinja	2006
Društvo invalidov Mežica	Trg 4. aprila 4 2392 Mežica	2004
Društvo invalidov Kalobje	Vodice pri Kalobju 24 3224 Vodice pri Kalobju	1989
Društvo invalidov občine Brežice	Trg izgnancev 12 a 8250 Brežice	1976
Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije	Dunajska cesta 129 1000 Ljubljana	1985
Društvo civilnih invalidov vojn Slovenije Ljubljana	Malenškova 1 1000 Ljubljana	1994

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Maribor	Trubarjeva 15 2000 Maribor	1976
Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Celje	Kocenova 4, p.p. 224 3000 Celje	1977
Društvo civilnih invalidov vojn Gorenjske	Župančičeva 4 4000 Kranj	1972
Društvo civilnih invalidov vojn Primorske	Gregorčičeva 16 5000 Nova Gorica	1972
Medobčinsko društvo civilnih invalidov vojn Dolenjske, Bele Krajine in Posavja	Jakčeva 13 8000 Novo mesto	1973
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije	Hacquetova ulica 4 1000 Ljubljana	1995
Društvo vojnih invalidov Ljubljana	Malenškova ulica 1 1000 Ljubljana	1994
Društvo vojnih invalidov Domžale	Ljubljanska cesta 36 1230 Domžale	1995
Območno društvo vojnih invalidov Grosuplje	Adamičeva 14 1290 Grosuplje	1995
Društvo vojnih invalidov Notranjske	Videm 1 1380 Cerknica	1996
Društvo vojnih invalidov Zasavje	Ulica 1. junija 4 1420 Trbovlje	1999
Društvo vojnih invalidov Maribor	Žolgarjeva 16 2000 Maribor	1995
Društvo vojnih invalidov Ptuj	Čučkova ulica 2 2250 Ptuj	1996
Društvo vojnih invalidov za Koroško	Cankarjeva 21 2380 Slovenj Gradec	1995

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo vojnih invalidov Celje	Gledališka 2 3000 Celje	1996
Društvo vojnih invalidov Gorenjske Kranj	Luznarjeva ulica 3a 4000 Kranj	1995
Društvo vojnih invalidov Severne Primorske	Gradnikove brigade 52/53 5000 Nova Gorica	1995
Društvo vojnih invalidov Slovenske Istre Koper / Associazione degli invalidi di guerra dell'Istria Slovena Capodistria	Čevljarska ulica 17 6000 Koper	1997
Društvo vojnih invalidov Sežana	Srebrničeva 1 6210 Sežana	1996
Društvo vojnih invalidov Dolenjske, Posavja in Bele krajine	Novi trg 11, p.p. 131 8000 Novo mesto	1994
Društvo vojnih invalidov Pomurja	Kardoševa ulica 2 9000 Murska Sobota	1997
Druge organizacije vojnih invalidov		
Evropska zveza invalidov vojn	Dunajska cesta 129 1000 Ljubljana	2003
Združenje 91 (Združenje vojnih invalidov 91)	Luznarjeva ulica 3A 4000 Kranj	2007
Društvo vojaških vojnih invalidov mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941 - 1945 Posavje	Bračičeva ulica 2 8281 Senovo	2006
Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije	Trubarjeva 15 2000 Maribor	1997
Invalidsko društvo ILCO Ljubljana	Parmova 53 1000 Ljubljana	1996
Invalidsko društvo ILCO Maribor	Trubarjeva 15 2000 Maribor	1986
Invalidsko društvo ILCO za Koroško	Gospodsvetska 3	

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
	2380 Slovenj Gradec	
Invalidsko društvo ILCO Maribor, Sekcija Celje	Loke pri Mozirju 51a 3330 Mozirje	
ILCO invalidsko društvo oseb s stomo Nova Gorica	Gregorčičeva 13 5294 Dornberk	
Invalidsko društvo ILCO Novo Mesto	Rozmanova 10 8000 Novo mesto	
Invalidsko društvo ILCO Novo Mesto, Sekcija Črnomelj	Črmošnjice 1a 8333 Semič	
Invalidsko društvo ILCO Novo Mesto, Sekcija Trebnje	Kriška reber 18 8210 Trebnje	
Invalidsko društvo ILCO Maribor, Sekcija Pomurje	Kidričeva 13 9240 Ljutomer	
»Invalid« Zveza društev gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Slovenije	Trg mladosti 6 3320 Velenje	2004
»Invalid« društvo gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Kidričevo	Kajuhova ulica 4 2325 Kidričevo	2000
Društvo gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Invalid Ruše	Falska cesta 17 2342 Ruše	2003
»Invalid« društvo gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Podvelka – Brezno	Podvelka 19 2363 Podvelka	1998
»Invalid« društvo gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Vuzenica	Sejmarska ulica 2 2367 Vuzenica	2001
»Invalid« društvo gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Konovo	Konovska cesta 21 3320 Velenje	1998
»Invalid« društvo gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo TEŠ Šoštanj	Cesta Lole Ribarja 18 3325 Šoštanj	2003
»Invalid« društvo gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Bohinj	Triglavska cesta 30	2001

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
	4264 Bohinjska Bistrica	
»Invalid« združenje gibalno oviranih in oseb z invalidnostjo Brežice	Trg izgnancev 12 a 8250 Brežice	2002
Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije	Rožanska ulica 2 1000 Ljubljana	1983
Društvo za cerebralno paralizo Ljubljana	Rožanska ulica 2 1000 Ljubljana	1978
Društvo za cerebralno paralizo Ponikve	Ponikve 76 1312 Videm Dobropolje	/
Sonček – Notranjsko društvo za cerebralno paralizo	Partizanska cesta 2a 1380 Cerknica	/
Zasavsko društvo za cerebralno paralizo	Potoška vas 40 c 1410 Zagorje ob Savi	/
Sonček - Mariborsko društvo za cerebralno paralizo	Trubarjeva 15 2000 Maribor	1982
Sonček - Društvo za cerebralno paralizo Ptuj-Ormož	Osojnikova cesta 9 2250 Ptuj	1993
Koroško društvo za cerebralno paralizo Slovenj Gradec	Troblje 1b 2380 Slovenj Gradec	1987
Društvo cerebralne paralize Sonček Celje	Gregorčičeva 6 3000 Celje	1984
Sonček, Gorenjsko društvo za cerebralno paralizo	Bleiweisova cesta 30 4000 Kranj	1977
Sonček Zgornje Gorenjske - Društvo za cerebralno paralizo	Cesta maršala Tita 65 4270 Jesenice	2001
Severno Primorsko društvo za cerebralno paralizo Nova Gorica	Liskur 23, Stara Gora 5000 Nova Gorica	1987
Obalno društvo za cerebralno paralizo	Beblerjeva 8	1993

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
	6000 Koper	
Sonček - Društvo za cerebralno paralizo Dolenjske in Bele krajine	Cankarjeva ulica 25 8000 Novo mesto	1984
Društvo Sonček za cerebralno paralizo Posavje	Ulica Mladinskih del. brigad 18 8273 Leskovec pri Krškem	1996
Sonček, Pomursko društvo za cerebralno paralizo	Lendavska 25 b 9000 Murska Sobota	1988
Zveza paraplegikov Slovenije	Štišova ulica 14 1000 Ljubljana	1979
Društvo paraplegikov ljubljanske pokrajine	Dunajska cesta 188 1000 Ljubljana	1979
Društvo paraplegikov severne Štajerske	Lackova cesta 43 2000 Maribor	1979
Društvo paraplegikov Koroške	Ronkova ulica 6, p.p. 70 2380 Slovenj Gradec	1998
Društvo paraplegikov jugozahodne Štajerske	Opekarniška cesta 15a 3000 Celje	1979
Društvo paraplegikov Gorenjske	Ulica Lojzeta Hrovata 4c 4000 Kranj	1979
Društvo paraplegikov severne Primorske	Ledine 101/B 5000 Nova Gorica	1979
Društvo paraplegikov Istre in Krasa	Fornače 37 6330 Piran	1979
Društvo paraplegikov Dolenjske, Bele krajine in Posavja	Šegova ulica 119, p.p. 720 8102 Novo mesto	1979
Društvo paraplegikov Prekmurja in Prlekije	Noršinska ulica 14 9000 Murska Sobota	1979
Druge organizacije gibalno oviranih		

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo distrofikov Slovenije v Ljubljani	Linhartova 1/III, p.p. 2618 1000 Ljubljana	/
Društvo distrofikov Slovenije, Sekcija Štajerska, Prekmurje	Zdravkova ulica 10 2000 Maribor	/
POST POLIO - Društvo za otroško paralizo Slovenije	Archinetova ulica 19 1000 Ljubljana	2012
Zavod za izobraževanje in inkluzijo OdtiZ	Rakovniška ulica 6 1000 Ljubljana	/
PARAS – Društvo paralitikov Slovenije	Cesta 24. junija 23 1231 Ljubljana	1982
Društvo hrbteničarjev Zasavje	Savinjska cesta 9A 1420 Trbovlje	1992
Društvo Vizija - društvo gibalno oviranih invalidov Slovenije	Slomškova ulica 3c 3210 Slovenske Konjice	2000
PANTA REI - društvo za kvalitetnejše življenje hendikepiranih oseb	Ulica Juleta Gabrovška 34 4000 Kranj	2010
Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije	Drenikova 24 1000 Ljubljana	/
Društvo gluhih in naglušnih Ljubljana	Ulica za travniki 40 1260 Ljubljana Polje	1931
Društvo gluhih in naglušnih Ljubljana, Podružnica Trbovlje	Cesta 1. junija 19 1420 Trbovlje	/
Društvo gluhih in naglušnih Podravja Maribor	Trubarjeva ulica 15 2000 Maribor	1933
Društvo gluhih in naglušnih Podravja Maribor, Podružnica Ptuj	Potrčeva ulica 34 2250 Ptuj	/
Društvo gluhih in naglušnih Koroške	Trg 4. julija 26 2370 Dravograd	1948

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo gluhih in naglušnih Celje	Lesničarjeva 5 3000 Celje	1948
Društvo gluhih in naglušnih Velenje	Efenkova cesta 61 3320 Velenje	1963
Medobčinsko društvo gluhih in naglušnih Slovenske Konjice	Mestni trg 17 3210 Slovenske Konjice	2001
Društvo gluhih in naglušnih Velenje, Podružnica Mozirje	Na trgu 20 3330 Mozirje	/
Medobčinsko društvo gluhih in naglušnih za Gorenjsko	Huje 23/a 4000 Kranj	1955
Medobčinsko društvo gluhih in naglušnih za Gorenjsko, Podružnica Jesenice	Dom upokojencev dr. Franceta Bergelja Ulica Staneta Bokala 4 4270 Jesenice	/
Medobčinsko društvo gluhih in naglušnih za Gorenjsko, Podružnica Tržič	Trg svobode 10 4290 Tržič	/
Društvo gluhih in naglušnih Severne Primorske	Sedejeva ulica 8 5000 Nova Gorica	1953
Društvo gluhih in naglušnih Koper	Župančičeva 8 6000 Koper	1955
Društvo gluhih in naglušnih Koper, Podružnica Sežana	Pliskovica 15 6221 Dutovlje	/
Društvo gluhih in naglušnih Dolenjske in Bele Krajine	Glavni trg 11 8000 Novo mesto	1956
Društvo gluhih in naglušnih Posavja Krško	Cesta krških žrtev 60 8270 Krško	1962
Društvo gluhih in naglušnih Pomurja Murska Sobota	Staneta Rozmana 11/a 9000 Murska Sobota	1956
Druge organizacije gluhih in naglušnih		

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo gluhoslepih Slovenije DLAN	Linhartova 13 1000 LJUBLJANA	/
Mestno društvo gluhih Ljubljana	Trubarjeva cesta 24 1000 Ljubljana	1998
Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana	Vojkova cesta 74 1000 Ljubljana	1900
Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik	Prekmurska ulica 6 1000 Ljubljana	/
Center za sluh in govor Maribor	Vinarska ulica 6 2000 MARIBOR	/
Center za korekcijo sluha in govora Portorož / Centro per la correzione dell'udito e della pronuncia Portorose	Sončna pot 14A 6320 Portorož	1975
Kulturno in izobraževalno društvo gluhih MAVRICA	Trstenjakova ul. 2 9000 Murska Sobota	/
Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije	Groharjeva 2 1000 Ljubljana	1920
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Ljubljana	Jamova cesta 5 1000 Ljubljana	1976
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Maribor	Gospejna 11 2000 Maribor	1997
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Ptuj	Dravska ulica 18 2250 Ptuj	1947
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Celje	Mariborska 210c 3000 Celje	1950
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Kranj	Ulica Staneta Žagarja 27 4000 Kranj	1976
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Gradnikove brigade 33 5000 Nova Gorica	1976

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Koper / Associazione intercomunale non vedenti e ipovedenti Capodistria	Repičeva 4 6000 Koper	1979
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Novo Mesto	Irča vas 31 8000 Novo mesto	1976
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih OTA Murska Sobota	Arhitekta Novaka 4 9000 Murska Sobota	1948
Druge organizacije slepih in slabovidnih		
Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana	Langusova ulica 8 1000 Ljubljana	1974
Kulturno prosvetno in športno rekreativno društvo slepih in slabovidnih Karel Jeraj	Jamova cesta 5 1000 Ljubljana	1976
Center slepih, slabovidnih in starejših Škofja Loka	Stara Loka 31 4220 Škofja Loka	1977

2.2.2 Društva in zavodi italijanske narodne skupnosti

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti / Comunità autogestita costiera della nazionalità Italiana	Župančičeva 39 6000 Koper	/
Samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper / Comunità autogestita della nazionalità italiana di Capodistria	Župančičeva 39 6000 Koper	/
Skupnost Italijanov Koper	Ul. Osvobodilne Fronte 10 6000 Koper	/
Skupnost Italijanov Bertoki	Cesta borcev 1 6000 Koper	1999
Skupnost Italijanov Hrvatini / Comunità degli Italiani di Crevatini	Hrvatini 148 6280 Ankaran	1991
AIAS – Associazione Italiana Arte e Spettacolo	Župančičeva ulica 39 6000 Koper	1999

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Italijansko raziskovalno društvo	6000 Koper	1995
Kulturno in športno društvo Skupnost Italijanov Santorio Santorio – Koper	Ul. Osvobodilne fronte 10 6000 Koper	1999
Združenje skupnosti Italijanov Ankaran / Associazione della Comunità degli Italiani di Ancarano	Jadranska cesta 66 6280 Ankaran	2011
Italijanska samoupravna narodna skupnost Izola / Comunità autogestita della nazionalità italiana di Isola	Manziolijev trg 5 6310 Izola	/
Comunità degli Italiani Dante Alighieri	Kidričeva ulica 39 6000 Koper	1998
Skupnost Italijanov Pasquale Besenghi degli Ughi - Društvo za kulturo in šport / Comunità degli Italiani Pasquale Besenghi deli Ughi - Associazione culturale e sportiva	Manziolijev trg 5 6310 Izola	/
Skupnost Italijanov Piran / Comunità autogestita della nazionalità italiana Pirano	Kajuhova ulica 12 6330 Piran	/
Comunita degli Italiani Giuseppe Tartini Pirano	Kajuhova 12 6330 Piran	1950
Societa di studi storici e geografici	Kajuhova 12 6330 Piran	/
Organizacija Veleposlaništva Italijanske republike		
Italijanski inštitut za kulturo v Sloveniji / Istituto Italiano di Cultura	Breg 12 1000 Ljubljana	2001
Druge organizacije italijanske skupnosti		
Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče »Carlo Combi« / Centro italiano di promozione, cultura, formazione e sviluppo »Carlo Combi«	Ulica D. Kette 1 6000 Koper	2005
Italijanska unija, pisarna »Europa« / Talijanska unija, ured »Europa« / Unione italiana, ufficio »Europa«	Kidričeva ulica 35 6000 Koper	/
Društvo pripadnikov italijanske narodne skupnosti italijanska unija	Župančičevi 39	1998

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
	6000 Koper	

2.2.3 Društva in zavodi madžarske narodne skupnosti³²

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost / Muravidéki magyar önkormányzati nemzeti közösség	Glavna ulica 124 9220 Lendava	1975
Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti / Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet	Glavna ulica 124 9220 Lendava	1993
Zavod za kulturo madžarske narodnosti Lendava / Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet Lendva	Glavna ulica 32 9220 Lendava	1993
Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Hodoš / Hodosi Községi Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség	Hodoš 52 9205 Hodoš	1998
Kulturno društvo »Örség« Hodoš / »Örseg« művelődési egyesület Hodos	Hodoš 52 9205 Hodoš	1976
Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Domanjševci / Domonkosfai Községi Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség	Domanjševci 67 9206 Križevci	1998
Kulturno umetniško društvo Petöfi Sándor Domanjševci / Kulturegylet Petöfi Sándor Domonkosfa	Domanjševci 67 9206 Križevci	1977
Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Moravske Toplice / Moravske Toplicei Községi Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség	Prosenjakovci 96 9207 Prosenjakovci	1998
Kulturno društvo József Attila Motvarjevci / József Attila művelődési egyesület Szentlászló	Motvarjevci 2/a 9207 Prosenjakovci	1980
Kulturno-turistično društvo »Ady Endre« Prosenjakovci / Művelődési es turistaegyesület »Ady Endre« Partosfalva	Prosenjakovci 6a 9207 Prosenjakovci	1981

³² Na narodnostno mešanem območju deluje še veliko kulturnih društev, katerih ustanovitelji in člani so tudi pripadniki madžarske narodne skupnosti, ki na seznamu niso navedena, ker njihovo glavno poslanstvo ni ohranitev madžarske narodne identitete in kulture.

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Kulturno društvo »Antal Ferenc« Središče / »Antal Ferenc« művelődési egyesület Szerdahely	Središče 11 9207 Prosenjakovci	1999
Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Lendava / Lendvai Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség	Mlinska ulica 6A 9220 Lendava	1995
Kulturno društvo Arany János Gornji Lakoš	Glavna ulica 61 9220 Lendava	1980
Kulturno društvo Fehér Jani Dolga vas	Opekarniška cesta 2 9220 Lendava	1981
Kulturno društvo Horvát József Petišovci / Horvát József kultúregyesület Petesháza	Rudarska ulica 24 9220 Lendava	1983
Kulturno društvo »József Attila« Kapca	Polanska ulica 30 9220 Lendava	1982
Kulturno društvo »PETŐFI SÁNDOR« Čentiba	Glavna ulica 92 9220 Lendava	1981
Kulturno društvo Petőfi Sándor Dolina pri Lendavi / Kultúregyesület Petőfi Sándor Völgyifalu	Glavna ulica 29 9220 Lendava	1980
Kulturno društvo Szunyog Sándor Dolnji Lakoš/ Kultúregyesület Szunyog Sándor	Gasilska ulica 1 9220 Lendava	2011
Kulturno društvo Zala György Pince / Művelődési egyesület Zala György Pince	Lendavska cesta 41 9220 Lendava	1981
Kulturno umetniško društvo Lavina / Lavina Kultúrklub	Glavna ulica 124 9220 Lendava	
Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Dobrovnik / Dobronak Községi Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség	Dobrovnik 297 9223 Dobrovnik	1998
Kulturno društvo Hetés Genterovci / Kultúregyesület Hetés Göntérháza	Šolska ulica 17 9223 Dobrovnik	1983
Kulturno društvo Petőfi Sándor Dobrovnik / Művelődési egyesület Petőfi Sándor Dobronak	Dobrovnik 297 9223 Dobrovnik	1977

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Kulturno turistično mladinsko društvo Europa / Europa Művelődési Turisztikai Ifjúsági Egyesület	Dobrovnik 107 9223 Dobrovnik	2011
Druge organizacije madžarske skupnosti		
Madžarsko kulturno društvo »József Attila« / József Attila Magyar Kultúregyesület	Zvezda 4 1000 Ljubljana	2005
Madžarski kulturni klub / Magyar Kultúrklub Oddelek za madžarski jezik in književnost na Univerzi Maribor	Koroška cesta 160 2000 Maribor	1999
Madžarsko kulturno društvo / Magyar művelődési egyesület »Barati kör« Murska Sobota	Kardoševa ulica 2 9000 Murska Sobota	1990
Društvo mladih Lendava – Life / Lendvai Ifjak Egyesülete – Life	Mlinska ulica 6/a 9220 Lendava	/

2.2.4 Društva in zavodi romske skupnosti

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Evropska romska zveza / European Roma Union / Europakri Romani Unia	Ul. arhitekta Novaka 13 9000 Murska Sobota	/
Svet romske skupnosti Republike Slovenije	Lendavska 16a 9000 Murska Sobota	2007
Združenje Forum romskih svetnikov Slovenije	Cankova 25 9261 Cankova	2002
Zveza društev slovenskih Sintov	Cesta revolucije 8 4270 Jesenice	2005
Zveza Romov Slovenije	Ul. arhitekta Novaka 13 9000 Murska Sobota	1996
Zveza za razvoj romske manjšine Republike Slovenije Preporod	Gorička ulica 104 9000 Murska Sobota	2007
Društvo Romski informacijski center Slovenije – Anglunipe	Linhartova cesta 13 1000 Ljubljana	/

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Kulturno - informacijsko društvo Romano Pralipe	Litijska cesta 81 1000 Ljubljana	2005
Romsko društvo Amala	Nusdorferjeva ulica 17 1000 Ljubljana	1999
Romsko društvo Madara Ljubljana	Rojčeva ulica 15 1000 Ljubljana	2000
Zveza romskih skupnosti Umbrella - Dežnik	Litijska cesta 81A 1000 Ljubljana	2010
Romsko društvo Romi gredo naprej / Roma džan angle	Veliko Mlačevo 1A 1290 Grosuplje	2007
Društvo Romov Pomlad Ribnica	Goriča vas 3A 1310 Ribnica	/
Občinsko romsko društvo Romano ritmo Kočevje	Željne 36 1330 Kočevje	2012
Romsko društvo maj	Trata XIV 36 1330 Kočevje	2001
Romani rat	Trata XIV 36 1330 Kočevje	/
Društvo Terne Roma – Mladi Romi	Dupleška cesta 79 2000 Maribor	2012
Romsko društvo Romano anglunipe bodočnost	Koroška cesta 5 2000 Maribor	2002
Romsko društvo Romano Pralipe Maribor	Partizanska cesta 12 2000 Maribor	1996
Združenje Frekvenca, socialno-kulturno združenje nemirnih in aktivnih	Valvasorjeva ulica 42 2000 Maribor	2011
Romsko društvo Romano vozo	Šaleška cesta 19a 3320 Velenje	1996

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo Sintov Gorenjske	Cesta revolucije 8 4270 Jesenice	2004
Združenje Sintov	Cankarjeva 31 4240 Radovljica	2004
Medobčinsko Romsko društvo primorske MRO DADA / Societa` litorale intercomunale dei Rom MRO DADA	Trubarjeva ulica 42 6330 Piran	2011
Romsko društvo Cigani nekoč - Romi danes	Stranska vas 51a 8000 Novo mesto	2006
Romsko društvo Romano veseli	Pot v gaj 24 8000 Novo mesto	2005
Romsko društvo Romano drom	Hudeje 26 8210 Trebnje	2005
Romsko društvo Čhavora – Krško	Gorenja vas pri Leskovcu 1A 8273 Leskovec pri Krškem	/
Romsko društvo kolo	Drnovo 93 8273 Leskovec pri Krškem	2010
Romsko društvo Kham Metlika	Rosalnice 84 8330 Metlika	2002
Romsko društvo Roma Semič	Štefanov trg 9 8333 Semič	2002
Društvo Gele roma – Odšli so Romi	Lokve 30 8340 Črnomelj	2012
Kulturno romsko društvo Vešoro	Lokve 30 8340 Črnomelj	2003
Romsko društvo Rom Črnomelj	Lokve 60 8340 Črnomelj	2002
Zveza romske skupnosti v Sloveniji - Bele krajine, Dolenjske	Trg svobode 3 8340 Črnomelj	2007

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Društvo upokojencev Pušča »Roma«	Bela ulica 28 9000 Murska Sobota	2012
Društvo za razvoj kulture in glasbenega izobraževanja romske populacije - Nevo »di«	Trubarjev drevored 4 9000 Murska Sobota	1998
Romski akademski klub	Čopova 28 9000 Murska Sobota	2008
Romsko društvo Ciganos's	Glavna ulica 68 9000 Murska Sobota	/
Romsko društvo Phuro Kher	Kranjčeva ulica 3 9000 Murska Sobota	2013
Romsko društvo Pušča	Glavna ulica 54 9000 Murska Sobota	2000
Romsko društvo »Rasto«	Bela ulica 5 9000 Murska Sobota	2006
Romsko društvo Romani union	Ul. arhitekta Novaka 13 9000 Murska Sobota	/
Romsko izobraževalno kulturno-turistično društvo Černelavci	Kranjčeva ulica 21 9000 Murska Sobota	2010
Romsko kulturno in turistično društvo Pušča	Bela ulica 28 9000 Murska Sobota	2006
Romsko društvo Louli bokreta Puconci	Dolina 31D 9201 Puconci	2013
Romsko društvo Zelenu dombu	Puconci 80 9201 Puconci	1996
Romsko kulturno društvo Zelena Dolina	Dolina 33 9201 Puconci	2003
Romsko društvo Rečina - Občina Lendava	Slovenska ulica 19 9220 Lendava	2008

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Romsko društvo Romano Jilo Občine Lendava	Slovenska ulica 27 9220 Lendava	2003
Romsko društvo Dobrovnik	Dobrovnik 297 9223 Dobrovnik	2002
»Gitamo-m« - romsko društvo Gomilica	Gomilica 58B 9224 Turnišče	/
Občinsko romsko društvo Romano vodji	Ul. Prekmurske čete 140 9232 Črenšovci	2010
Romano Pejtaušago-Romsko društvo Kamenci	Ul. Prekmurske čete 140 9232 Črenšovci	2002
Romsko društvo Čapla	Vanča vas 67B 9251 Tišina	1998
Romsko kulturno, turistično, športno društvo Amari bas-Naša sreča Vanča vas-Borejci	Vanča vas 67A 9251 Tišina	2011
Romsko društvo Somnakuni čerhenja Občine Cankova	Gornji Črnci 24 9261 Cankova	2002
Romsko društvo za socialni razvoj in pravično družbo – Preboj	Gornji Črnci 18 9261 Cankova	2013
Romsko kulturno društvo Narcisa	Cankova 91 9261 Cankova	/
Občinsko romsko društvo Zeleno vejš	Serdica 114 9262 Rogašovci	1996
Romsko kulturno društvo Pertoča	Pertoča 131 9262 Rogašovci	2009
Romsko društvo Iskrive zlate iskrice Občine Kuzma	Kuzma 66 9263 Kuzma	2007
Romsko kulturno raziskovalno društvo Korak	Zenkovci 93 9265 Bodonci	2011

2.2.5 Društva in zavodi drugih etničnih skupnosti in priseljencev³³

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Zveza zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Sloveniji	Celovška cesta 177 1000 Ljubljana	2006
Albanska društva		
Zveza albanskih društev v Sloveniji	Celovška cesta 177 1000 Ljubljana	2004
Društvo albansko-slovenskega prijateljstva DARDANIA	Jamova cesta 64 1000 Ljubljana	2012
Kulturno društvo Albancev »Migjeni«	Celovška cesta 177/a 1000 Ljubljana	1889
Kulturno izobraževalno društvo Bashkimi Maribor	Meljska cesta 36 2000 Maribor	1998
Albansko kulturno društvo Besa	Mariborska cesta 60 3000 Celje	/
Kulturno društvo Albancev Skenderbeu	Stantetova ulica 7 3320 Velenje	/
Kulturno društvo Albancev »Besa«	Struževo 3a 4000 Kranj	/
Kulturno društvo Albancev slovenske Istre Iliria	Gregorčičeva ulica 40 6310 Izola	1998
Bošnjaška društva		
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Pegamova ulica 12 1000 Ljubljana	1997
Društvo bosansko hercegovskih študentov Slovenije	Kersnikova ulica 4 1000 Ljubljana	2005

³³ Na seznamu združenj drugih etničnih skupnosti stojijo v ospredju organizacije iz republik nekdanje SFRJ, ki so razdeljene na albanska, bošnjaška, črnogorska, hrvaška, makedonska in srbska društva. Sledijo društva nemškogovoreče skupnosti in druga društva, v katerih se združujejo pripadniki drugih narodnosti.

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Kulturno in športno društvo »SANDŽAK« v Sloveniji	Parmova ulica 53 1000 Ljubljana	1997
Kulturno umetniško društvo Sevdah	Zaloška cesta 297 1000 Ljubljana	2007
Športno kulturno in zabavno društvo Semberija	Šmartinska cesta 28 1000 Ljubljana	2004
Žensko združenje Zemzem	Cesta Andreja Bitenca 70 1000 Ljubljana	2007
Društvo bosansko-hercegovskega in slovenskega prijateljstva »Ljiljan«	Luize Pesjakove 9, Savsko naselje 1112 Ljubljana	1992
Bošnjaško mladinsko kulturno društvo	Šaleška cesta 3 3320 Velenje	2005
Društvo rojakov Plava in Gusinja »Izvor« Slovenija	Trg Rivoli 9 4000 Kranj	1992
Kulturno športno društvo Bošnjakov »Biser« Jesenice	Ledarska ulica 4 4270 Jesenice	1993
Kulturno umetniško in športno društvo »Dijamant«	Zore Perello-Godina 3 6000 Koper	/
Kulturno društvo Liria Postojna	Cankarjeva ulica 5a 6230 Postojna	/
Kulturno umetniško in športno društvo BEHAR	Sp. Škofije 71 6281 Škofije	2010
Kulturno umetniško društvo Sevdah Novo mesto	Gorenje kamence 6 8000 Novo mesto	2003
Črnogorska društva		
Zveza črnogorskih društev Slovenije	Brodarjev trg 6 1000 Ljubljana	2009
Črnogorsko društvo Črna Gora	Goriška ulica 3	2007

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
	1000 Ljubljana	
Črnogorsko društvo Duklja Ljubljana	Drenikova ulica 32 1000 Ljubljana	2009
Društvo Črnogorcev in prijateljev Črne Gore »Montenegro« Ljubljana	Brodarjev trg 6 1000 Ljubljana	2009
Društvo slovensko-črnogorskega prijateljstva	Prušnikova ulica 31 1000 Ljubljana	2004
Društvo Črnogorcev in prijateljev Črne Gore Montenegro – Maribor	Šarhova ulica 67 2000 Maribor	2011
Črnogorsko kulturno prosvetno in športno društvo Morača Kranj	Ulica Rudija Papeža 1 4000 Kranj	1998
Hrvaška društva		
Zveza hrvatskih društev v Sloveniji	Ulica bratov Babnik 69 1000 Ljubljana	1996
Društvo Hrvatski kulturni dom v Sloveniji	Tržaška cesta 2 1000 Ljubljana	1991
Društvo hrvatskih študentov v Sloveniji	Kersnikova ulica 4 1000 Ljubljana	2007
Društvo za slovensko-hrvaško prijateljstvo	Dunajska cesta 160 1000 Ljubljana	1993
Hrvatsko kulturno društvo Međimurje – Ljubljana	Masarykova cesta 14 1000 Ljubljana	1999
Hrvatsko Društvo Ljubljana	Brilejeva ulica 14 1210 Ljubljana	1994
Međimursko folklorno društvo Ljubljana	Planinska cesta 29 1231 Ljubljana	2013
Hrvatsko kulturno društvo v Mariboru	Partizanska cesta 12 2000 Maribor	1991

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Kulturno društvo Međimurje Velenje	Jerihova cesta 1 3320 Velenje	1997
Hrvaško kulturno umetniško društvo »Komušina« Škofja Loka	Partizanska cesta 1 4220 Škofja Loka	1994
Kulturno društvo Hrvaška izseljenska skupnost	Cesta maršala Tita 45 4270 Jesenice	1993
Hrvatsko kulturno-umetniško prosvetno in športno društvo »Istra« Piran / Associazione croata per la cultura, l'arte, l'istrziona e los port »Istria« Pirano	Župančičeva ulica 14 6330 Piran	1998
Hrvatska kulturna Udruga / Hrvaško kulturno združenje	Rozmanova ulica 10 8000 Novo mesto	1994
Kulturno umetniško društvo Žumberak Novo mesto	Rozmanova ulica 10 8000 Novo mesto	1987
Društvo slovensko hrvaškega prijateljstva Sotla Sutla	Bizeljska cesta 72 8259 Bizeljsko	2002
Hrvaško kulturno društvo Pomurje, Pomurje Horvát Kultúregyesület	Glavna ulica 28 9220 Lendava	2005
Makedonska društva		
Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije	Masarykova cesta 24 1000 Ljubljana	1995
Društvo slovensko makedonskega prijateljstva	Cesta 24. junija 23 1000 Ljubljana	2001
Kulturno makedonsko društvo Pella	Hudovernikova ulica 8 1000 Ljubljana	2005
Makedonsko kulturno društvo Makedonija	Masarykova 24 1000 Ljubljana	1992
Slovensko-makedonsko mitrašinsko društvo	Glavarjeva ulica 42 1000 Ljubljana	2004

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Folklorno makedonsko društvo Vardarka Maribor	Krožna pot 9 2312 Orehova vas	1997
Makedonsko kulturno društvo Vatroslav Oblak Celje	Gregorčičeva ulica 6 3000 Celje	1994
Makedonsko kulturno društvo sv. Ciril in Metod – Kranj	Savska cesta 34 4000 Kranj	1992
Makedonsko kulturno društvo Vardar Železniki	Trnje 12 4228 Železniki	/
Makedonsko kulturno društvo »Ilinden« Jesenice	Cesta Borisa Kidriča 2 4270 Jesenice	1993
Makedonsko kulturno društvo »Ohridski Biser« Nova Gorica	Gortanova ulica 17 5000 Nova Gorica	1999
Makedonsko kulturno društvo »Kočo Racin« obala	Zlatičeva ulica 3 6000 Koper	1997
Srbska društva		
Zveza srbske diaspore Slovenije	Linhartova cesta 13 1000 Ljubljana	2003
Zveza srbskih društev Slovenije	Grablovičeva ulica 28 1000 Ljubljana	1995
Društvo Srpska zajednica / Društvo Srbska skupnost	Komenskega 7 1000 Ljubljana	/
Društvo za srbski jezik in kulturo	Tivolska cesta 36 1000 Ljubljana	2012
Kulturno društvo Mihajlo Pupin	Podgornikova ulica 3 1000 Ljubljana	1994
Kulturno srbsko društvo Slovenije »MAVRICA«.	Pod hribom 22 1000 Ljubljana	2012
Kulturno umetniško društvo Izvor	Pokopališka ulica 15 1000 Ljubljana	2005

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Kulturno umetniško društvo Mladost	Belokranjska ulica 6 1000 Ljubljana	2001
Srbsko kulturno umetniško društvo Vidovdan	Rusjanov trg 10 1000 Ljubljana	2004
Srbsko združenje Slovenije »Obilič«	Glinškova ploščad 12 1000 Ljubljana	2009
Srbsko združenje Slovenije »Stevan Sinđelić«	Celovška cesta 134 1000 Ljubljana	2008
Vukova zadužbina, Ustanova za preučevanje in ohranjanje srbske kulturne dediščine	Gradnikove brigade 6 1122 Ljubljana	2006
Srbsko združenje Slovenije »Crni Đorđe«	Župančičeva ulica 11 1233 Dob	2010
Srbsko kulturno umetniško društvo Kočevje	Černomeljska cesta 21 1330 Kočevje	2010
Kulturno društvo Srbska kulturna zajednica	Podovnice 16 1357 Notranje Gorice	2000
Srbsko kulturno društvo Sava	Cesta 1. maja 68 1430 Hrastnik	1997
Srpsko kulturno društvo Maribor	Ulica Staneta Severja 3 2000 Maribor	1999
Plesno kulturno umetniško društvo Sveti Nikola	Podbreška cesta 20 2000 Maribor	2003
Srpsko kulturno humanitarno društvo Desanka Maksimović Celje	Kocenova ulica 4 3000 Celje	1999
Slovensko srbsko kulturno humanitarno društvo SREČANJE	Tattenbachova ulica 5c 3210 Slovenske Konjice	2009
Srbsko društvo dr. Mladen Stojanović	Šaleška cesta 19 3320 Velenje	1996

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Kulturno društvo Brdo	Sejmišče 3 4000 Kranj	1995
Srbsko društvo Zadužbina	Ulica Janka Pucija 9 4000 Kranj	2009
Srbsko kulturno društvo »Petar Kočić« Kranj	Savska cesta 34 4000 Kranj	2008
Srbsko kulturno-prosvetno društvo Sv. Sava Kranj	Zlato polje 2a 4000 Kranj	1992
Kulturno prosvetno športno in humanitarno društvo Vuk Karadžić Radovljica	Gorenjska cesta 25 4240 Radovljica	1995
Srbsko kulturno društvo »SLOGA« Nova Gorica	Solkan 54 5250 Solkan	1995
Akademsko kulturno-umetniško društvo »KOLO«	Jurčičeva ulica 2 6000 Koper	2007
Srbsko prosvetno društvo Nikola Tesla	Trg padlih borcev 5 6230 Postojna	1993
Srbsko kulturno društvo Novo mesto	Rozmanova ulica 10 8000 Novo mesto	2007
Srbsko kulturno društvo »Jovan Jovanović Zmaj« Lendava / Srpsko kulturno društvo Lendava / »Jovan Jovanović Zmaj« Szerb kultugyesület Lendva	Lendavske Gorice 607 9220 Lendava	2011
Društva nemško govoreče skupnosti		
Zveza kulturnih društev nemškogovoreče etnične skupnosti v Sloveniji	Ciril-Metodov trg 9 1000 Ljubljana	2005
Društvo Peter Kozler	Kocljeva ulica 8 1330 Kočevje	1994
Kulturverein deutschsprachiger Jugend / Kulturno društvo nemško govoreče mladine	Kidričeva ulica 4 1330 Kočevje	2012

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
Internacionalno kulturno društvo Štajerska skupnost	Ulica Staneta Severja 3 2000 Maribor	/
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi	Barvarska ulica 5 2000 Maribor	2000
Kulturno društvo Celje ob Savinji	Slatina v Rožni dolini 9d 3201 Šmartno v Rožni dolini	2011
Društvo Kočevarjev – Staroselcev	Občice 9 8350 Dolenjske Toplice	1992
Društva drugih etničnih skupnosti		
Arabski klub v Sloveniji	Krekov trg 2 1000 Ljubljana	1992
Cela – Center za Latinsko Ameriko	Kardeljeva ploščad 1 1000 Ljubljana	2004
Društvo Afriški center	Tržaška cesta 2 1000 Ljubljana	1999
Društvo ARKADAŠ – PRIJATELJ Društvo slovensko turškega prijateljstva	Karlovška cesta 19 1000 Ljubljana	2005
Društvo indijsko slovenskega prijateljstva	Martina Krpana ulica 28 1000 Ljubljana	1998
Društvo medkulturni dialog	Tivolska cesta 50 1000 Ljubljana	2007
Društvo Nigerijcev v Sloveniji	Česnikova ulica 14 1000 Ljubljana	2005
Društvo prijateljstva Slovenija-Indonezija	Vegova ulica 5a 1000 Ljubljana	2008
Društvo Slovenija-Francija	Dunajska cesta 65 1000 Ljubljana	1982
Društvo Slovenija-Rusija	Dunajska cesta 67	1996

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
	1000 Ljubljana	
Društvo slovensko-kitajskega prijateljstva	Metelkova ulica 2 1000 Ljubljana	2006
Društvo slovensko-norveškega prijateljstva	Tavčarjeva ulica 15 1000 Ljubljana	2011
Društvo slovensko-portugalskega prijateljstva	Cigaletova ulica 5 1000 Ljubljana	2011
Društvo slovensko-škotskega prijateljstva	Zelena pot 24 1000 Ljubljana	1998
Društvo slovensko-tajvanskega prijateljstva	Hribarjevo nabrežje 13 1000 Ljubljana	1997
Društvo Ukrajincev in Rusinov Karpati	Nanoška ulica 3 1000 Ljubljana	2005
Judovska skupnost Slovenije	Tržaška cesta 2 1000 Ljubljana	1993
Litovsko-slovensko društvo Baltica	Polanškova ulica 33 1000 Ljubljana	2006
Mednarodni Klub slovanskih rojakov RUSLO	Zaloška cesta 54 1000 Ljubljana	2004
Slovensko-češko društvo	Kotnikova ulica 28 1000 Ljubljana	2000
Slovensko kanadsko ameriški klub	Kersnikova ulica 1 1000 Ljubljana	2005
Slovensko mednarodno združenje žensk SILA	Letališka cesta 33 1000 Ljubljana	1996
Društvo za razvoj in povezovanje družbenih ved in kultur ODNOS	Mala Loka 22 1230 Domžale	2006
Društvo slovensko-bolgarskega prijateljstva	Parmova ulica 5a	2009

Organizacija	Sedež	Ustanovitev
	1241 Kamnik	
Zavod Vesela dRuščina	Ob potoku 34 1291 Škofljica	1999
Društvo Slovensko-Argentinskega prijateljstva San Martin	Velike Pece 7 1296 Šentvid pri Stični	1998
Društvo slovensko-francoskega prijateljstva	Ob studenčnici 9 2250 Ptuj	2008
Romunsko društvo v Sloveniji	Šmatevž 48 3303 Gomilsko	2011
Društvo Somalijcev v Sloveniji	Zgornje Gorje 24 4247 Zgornje Gorje	2013
Društvo prijateljstva Slovenije in Azerbajdžana	Grajska cesta 1 5000 Nova Gorica	2010
Klub prijateljstva Slovenije in Libije	Goriška cesta 25 5270 Ajdovščina	2013
Društvo slovensko-irskega prijateljstva	Vilharjeva ulica 14 6230 Postojna	2012
Sirsko-slovensko društvo – szír-wzlovén egyesület	Kidričeva ulica 9 9220 Lendava	2012

3. Analiza stanja: programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine (pozitivna diskriminacija)

3.1 Uvod

Zagotavljanje najširše dostopnosti do kulturne dediščine je eden izmed temeljnih ciljev evropske in nacionalne kulturne politike. Sprejeta zakonodaja utira poti k dostopnosti do muzejev za pripadnike ranljivih družbenih skupin kot uporabnike, obenem pa omogoča izenačevanje možnosti v smislu usposabljanja in zaposlovanja v okviru muzejske javne službe. Cilj kulturnih politik je omogočanje pridobivanja novih znanj s področja premične kulturne dediščine za pripadnike ranljivih skupin in odpiranje novih možnosti na področju vključevanja ranljivih družbenih skupin v javno življenje³⁴. Ta cilj zasleduje tudi projekt »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim družbenim skupinam«, katerega nosilec je Slovenski etnografski muzej.

Zakonodaja cilje na področju omogočanja dostopnosti do kulturne dediščine ranljivim skupinam jasno opredeljuje, v praksi pa se ti uresničujejo različno. Z namenom ugotoviti obstoječe stanje na področju omogočanja dostopnosti do kulturne dediščine ranljivim skupinam in zaposlovanja ter usposabljanja oseb iz ranljivih skupin je bila opravljena analiza, v katero je bilo vključenih deset državnih muzejev, ki spadajo pod pristojnost Ministrstva za kulturo. Analizirani so bili Slovenski etnografski muzej, Narodni muzej Slovenije, Prirodoslovni muzej Slovenije, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Tehniški muzej Slovenije, Slovenski gledališki muzej, Narodna galerija, Moderna galerija+Muzej sodobne umetnosti Metelkova (MSUM), Muzej za arhitekturo in oblikovanje ter Muzej krščanstva na Slovenskem.

V analizi so bila zajeta vprašanja fizične in komunikacijske dostopnosti za izbrane ranljive skupine; problematika zaposlovanja oseb iz teh skupin; vprašanje usposabljanja zaposlenih ali izvajalcev muzejskih programov o potrebah in specifikah pripadnikov izbranih ranljivih skupin; analiza dejavnosti in projektov, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov izbranim ranljivim družbenim skupinam; vprašanje problemov in predlaganih rešitev pri izvajanju programov; prikazane so obstoječe prostorske možnosti in oprema, ki omogoča boljšo dostopnost osebam iz ranljivih skupin do informacij o muzejskih zbirkah.

³⁴ Glej prvo poglavje.

Pri analizi stanja na področju fizične in komunikacijske dostopnosti v muzejih je bil izhodišče strokovni priročnik avtoric Mojce Lipec Stopar, Rajke Bračun Sova in Vlaste Vodeb z naslovom *Dostopen muzej: smernice za dobro prakso*³⁵. Priročnik predstavlja temeljni pripomoček za boljše razumevanje potreb obiskovalcev v muzejih in ponuja številne praktične nasvete, kako približati kulturno dediščino najširšemu krogu obiskovalcev. Napisale so ga strokovnjakinje s področij specialne in rehabilitacijske pedagogike, pedagogike v kulturi ter raziskovanja na področju grajenega okolja. Obravnava predvsem fizično dostopnost do vsebin kulturne dediščine, manj pa kulturno-socialno vključevanje in udejstvovanje pripadnikov ranljivih skupin v samo delo v muzeju (postavitve razstav, promocija, razvijanje programov in spremljevalnih dogodkov).

Pri zagotavljanju fizične in komunikacijske dostopnosti ter pri pripravi programov za ranljive skupine je potrebno upoštevati vidik uporabnikov, zato se v bodoče predlaga oblikovanje fokusnih skupin³⁶ in povezovanje z drugimi institucijami³⁷, ki bi opravile pregled stavb in analizo programov z vidika uporabnikov. Nenazadnje so posegi in spremembe fizičnega/grajenega okolja in programi namenjeni ravno uporabnikom, zato je prav, da se tudi sami vključijo v njihovo snovanje in izvajanje. To načelo navsezadnje izpostavljajo tudi pravni predpisi in zagovarjajo tudi organizacije, kot je na primer Evropski invalidski forum (European Disability Forum) s sloganom »Nič o nas brez nas« (*Nothing about us without us*).

Za namene pridobivanja podatkov v okviru analize stanja na področju dela z ranljivimi skupinami so bila pregledana dostopna letna poročila za zadnja tri leta (2011-2013) in opravljeni strukturirani intervjuji z odgovornimi osebami za izbrana področja v vsakem posameznem muzeju. Kriteriji za opredelitev pedagoškega ali andragoškega programa kot inkluzivnega so bili: opredelitev programa kot inkluzivnega s strani kustosov pedagogov, zaposlenih v muzejih; namera muzejskih strokovnjakov, da že pri snovanju vsebine in pristopov program prilagodijo potrebam oseb iz ranljivih skupin (in ne parcialno prilagajanje že obstoječih vsebin posameznim skupinam); vključevanje oseb iz ranljivih skupin v snovanje razstav in programov ali predstavljanje njihovih zgodb, perspektiv ali izkušenj s pomočjo

³⁵ Bračun Sova, Rajka, ur. (2009): *Dostopen muzej: smernice za dobro prakso*. Ljubljana: Skupnost muzejev Slovenije.

³⁶ Primerjaj Nina Levent in Joan Muyskens Pursley (2013) 'Sustainable Museum Access: A Two-Way Street', *Disabilities Studies Quarterly* (33): <http://www.artbeyondsight.org/mei/2013-08-12/512/>.

³⁷ Na primer *Urbanistični inštitut Republike Slovenije*, ki je oblikoval skupaj z uporabniki smernice za analizo fizične dostopnosti in uredil spletno stran <http://dostopnost.uir.si/>.

muzejskih medijev. Ugotovljeno je bilo, da osebe iz ranljivih skupin, ki so jim ti programi namenjeni, inkluzivnosti programov niso preverjale, kar bi bilo smiselno načrtovati v prihodnje. Potrebno je poudariti, da so bile pri analizi vseh področij omogočanja dostopnosti do muzejev osebam iz ranljivih skupin uporabljene informacije, pridobljene v dostopnih letnih poročilih in s strani sogovornikov v izbranih muzejih.

3.2 Analiza stanja v izbranih muzejih

3.2.1 Zmanjševanje grajenih ovir: fizična dostopnost za izbrane ciljne skupine

Zmanjševanje grajenih ovir omogoča boljšo fizično dostopnost gibalno in senzorno oviranim osebam. Zaradi boljše preglednosti je analiza fizične dostopnosti predstavljena s pomočjo tabele za izbrane postavke in vse muzeje, v katerih je bila opravljena analiza. Ocena vsake izbrane postavke v tabeli temelji na oceni več postavk, ki je priložena Smernicam in ponuja podrobnejši vpogled v analizo te problematike.

	SEM	NMS ³⁸	PMS	TMS	MNZS	SGM	NG	MAO	MKS	MG	MSUM
parkirni prostor	-	-	-	+	-	-	-	+	+	+	-
parkirni prostor za invalide	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
varna dovozna pot	+	+	+	+	+/-	+/-	+	+/-	+	+	+
dostopen glavni vhod	+	+	-	+	+	-	+/-	+/-	+/-	+/-	+
ustrezna urejenost dvigala	+	+/-	+/-	-	+/-	+/-	+/-	-	+/-	+	+
ustreznost klančin	/	/	-	+	+/-	-	+	+	+	+	+
prilagojeni sanitarni prostori	+	+	+	+/-	+/-	-	+	+/-	+	+/-	+
orientacija v muzeju	+	+/-	+/-	-	-	-	-	-	-	-	-
orientacija po razstavi	+/-	+/-	-	-	+/-	-	-	-	-	+	-
ustrezna pritrjenost vitrin in panojev	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
dostopnost upravnih prostorov	+	+	+/-	+	-	-	+/-	-	+/-	+	+

³⁸ Podatki veljajo za muzejsko hišo NMS na Metelkovi. Za muzejsko hišo na Prešernovi glej podatke za PMS.

dostopnost spletne strani	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	-	+/-	-	-	-	-
---------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	---	-----	---	---	---	---

Seznam kratic:

SEM	Slovenski etnografski muzej
NMS	Narodni muzej Slovenije
PMS	Prirodoslovni muzej
TMS	Tehniški muzej Slovenije
MNZS	Muzej novejšje zgodovine Slovenije
SGM	Slovenski gledališki muzej
NG	Narodna Galerija
MAO	Muzej za arhitekturo in oblikovanje
MKS	Muzej krščanstva na Slovenskem
MG	Moderna galerija
MSUM	Muzej za sodobno umetnosti

+	da
-	ne
+/-	delno
/	ni potrebno

3.2.2 Analiza izbranih področij po posameznih muzejih

3.2.2.1 Slovenski etnografski muzej

Slovenski etnografski muzej (v nadaljevanju: SEM) je osrednji slovenski etnološki muzej, ki se nahaja na Metelkovi 2 v sosedstvu Narodnega muzeja Slovenije, Muzeja sodobne umetnosti – Metelkova, Slovenske kinoteke in Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine

Vstopnine

SEM je odprt od torka do nedelje med 10. in 18. uro. Muzej je zaprt: 1. januarja, na Veliko noč, 1. maja, 1. novembra in 25. decembra.

Vstopnina za odrasle znaša 4,50 EUR, za učence, dijake, študente in upokojence 2,50 EUR. Vodení ogledi za odrasle stanejo 5,00 EUR, za učence, dijake, študente in upokojence 3,00 EUR in 2,00 EUR za skupine predšolskih otrok. Prost vstop imajo muzejski donatorji, imetniki kartic ICOM, SMD, SED in PRESS, osebe s posebnimi potrebami s spremljevalci, predšolski

otroci v spremstvu odraslih, spremljevalci skupin, brezposelni in študenti etnologije in kulturne antropologije.

Prost vstop za vse obiskovalce muzej ponuja vsako prvo nedeljo v mesecu, 8. februarja (Prešernov dan, slovenski kulturni praznik), 18. maja (Mednarodni muzejski dan), na Poletno muzejsko noč in 3. decembra (Ta veseli dan kulture). V tednu družin (15. – 22. maj) imajo prost vstop vse družine, v tednu študentske kulture študentje (v marcu), v tednu otroka pa otroci (začetek oktobra).

Dostopnost spletnih strani

Spletna stran SEM-a (<http://www.etno-muzej.si/>) je na voljo v slovenščini in angleščini, osnovne informacije o muzeju pa so dostopne tudi v francoščini, italijanščini in nemščini. Na spletni strani je navedena informacija, da je muzej dostopen za invalide, možno si je ogledati zemljevid, kje točno se muzej nahaja, tloris razstavne hiše in informacije o organiziranih ogledih. Spletna stran drugače ni posebej prilagojena senzorno oviranim (na njej ni zvočnih posnetkov in razlag v znakovnem jeziku z opisi razstav in muzejskih programov, niti besedila v lažje berljivi različici), ponuja pa možnost povečevanja pisave. Pri razstavah so navedeni osnovni opisi, fotografije in pri stalnih razstavah tudi virtualne razstave, da se obiskovalci lahko že vnaprej pripravijo na obisk muzeja. Muzej na spletni strani objavlja tudi spletne zbirke muzejskih predmetov in fotografij.

SEM z javnostjo komunicira tudi preko elektronske pošte (posamezniki se lahko na SEM novice naročijo preko prijavnega obrazca na muzejski spletni strani ali oddajo svoj kontakt v razstavni hiši). Svoje dejavnosti predstavlja na spletnih omrežjih Facebook in Twitter in ima svoj YouTube kanal. Informacije o muzejskem dogajanju objavlja tudi na internetnih straneh prireditve.rtv slo.si, napovednik.com, museums.si, foursquare.com, tripadvisor.com in Google+. Poleg spletnega oglaševanja muzejska komunikacijska služba skrbi tudi za oglaševanje v tiskanih medijih, na radiu in televiziji ter vsak mesec pripravijo objave za KAM. Če obiskovalec na spletni strani išče načine, kako stopiti v kontakt z muzejskimi delavci, je pri vsakem zaposlenem navedena telefonska številka in naslov elektronske pošte.

Dostopnost publikacij

Slovenski etnografski muzej ponuja zloženke z osnovnimi informacijami o muzeju v slovenskem, angleškem, nemškem, italijanskem in francoskem jeziku. Zloženke o posameznih

razstavah in katalog za stalno razstavo *Med naravo in kulturo* so v slovenščini in angleščini. Vodnik po stalni razstavi *Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta* je na voljo le v slovenščini. Katalogi začasnih razstav so ponavadi dvojezični (v slovenščini in angleščini). Gradiva v brajici ni.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

V SEM-u so v zadnjem triletnem obdobju zaposlili oziroma usposabljali dve pripadniki ranljivih skupin:

- preko javnih del je bila leta 2012 zaposlena naglušna oseba, ki je opravljala delo v Oddelku za dokumentacijo;
- enoletno usposabljanje za kustosa pedagoga je v obdobju 2012-2013 opravila iskalka prve zaposlitve.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

V SEM ni bilo formalnih usposabljanj, ki bi se eksplicitno nanašala na delo s pripadniki ranljivih skupin. Muzejski delavci so znanje in izkušnje nabirali preko praktičnega dela s pripadniki ranljivih skupin v sklopu muzejske dejavnosti.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

Glavno vodilo pri večini muzejskih programov v SEM je princip inkluzivnosti, zaradi česar so pedagoško-andragoški programi ter vodstva po razstavah dostopni kar najširši publiki. Pregled muzejskega programa za zadnja tri leta pokaže, da je muzej že opravil veliko dela v okviru socialnega vključevanja Romov in brezdomcev, sploh v zadnjem letu (2013) pa so se kot obiskovalci in izvajalci v muzejsko dejavnost vključevali tudi pripadniki drugih ranljivih skupin, predvsem gibalno in senzorno ovirani posamezniki ter priseljenci.

Razstave:

- **Družinski portreti Cincarjev** (fotografska razstava; 2011): ob mednarodnem muzejskem dnevu in prireditvi *Cincarji, prikrito ljudstvo Evrope*; SEM v sodelovanju

z EVRO regionalnim centrom za razvoj družbe v več etičnih sredinah In media res, Pančevo.

- **Ciganski golaž** (2011): ob 3. festivalu romske kulture, Iztok Bončina, fotografije, muzejska kavarna.
- **Katarzyna Majak: Moč žensk – Čarovnice, zdravilke, duhovne učiteljice** (fotografska razstava, upravna hiša 2012).
- **Vidiš me – vidim te** (2012): v SEM in gostovanje SEM v tujini, Geneva, Palais des Nations.
- **Karlheinz Fessl, Christian Brandstatter: Barve Koroške** (literarno-fotografski projekt v razstavnici hiši SEM, portreti in zgodbe priseljencev).
- **Osebne razstave Moje življenje, moj svet ob stalni razstavi Jaz, mi in drugi:**
 - Špela Vidmar: Moj afriški svet (2012): mlada diplomantka, iskalka prve zaposlitve;
 - Laura Ličer: Bitjastovzorčasti svet (2012): iskalka prve zaposlitve;
 - Oloop in priseljenke iz Jesenic: Razkrite roke (2012): razstava ročno izdelanih tekstilnih izdelkov priseljenk iz Bosne in Hercegovine, Makedonije ter Kosova, živečih na Jesenicah;
 - Breda Malus: Življenje v kockah (2013): gibalno ovirana oseba;
 - Osebna asistenca je naša eksistenca (2013): razstava YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa in avtorice fotografij Klaudije Poropat.
- **Vrata. Prostorski in simbolni prehodi življenja** (2013): osrednja razstava ob 90-letnici SEM. Postavitev razstave je bila načrtovana s poudarkom na dostopnosti in veččutnem doživetju vsebine.
- **Femminilereale: naslednja postaja Ljubljana** (2013): fotografska razstava Marise Ulcigrai (Trst) v okviru projekta Femminilereale o podobah sodobnih žensk v medijih in javnosti, Inštitut za novejšo zgodovino v sodelovanju s SEM.
- **V vsakem od nas je nekaj Roma** (2013): fotografska razstava mladih iz različnih narodnostnih skupnosti, udeležencev fotografskih delavnic projekta OKO, pod mentorstvom Jake Gasarja in Harisa Tahirovića (Romski informacijski center Anglunipe).
- Druga stalna razstava **Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta** (2009-): zlasti del »Moj narod – moja država«, ki omenja problematiko negativnega odnosa do priseljencev.
- SEM veliko prostora namenja tudi predstavljanju tujih kultur (deli stalnih postavitev ter mnoge občasne razstave, ki zaradi številčnosti v teh smernicah niso poimensko

navedene) in na ta način določenim priseljencem omogoča ponoven stik s svojo kulturo. V okviru teh razstav so bile izvedene tudi številne pedagoške delavnice.

Predavanja:

- dr. Nena Židov: Cerkljanski lavfarji: predavanje za slušatelje Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik Univerze v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2011.
- okrogla miza: Cincarji – prikrito ljudstvo Evrope, 2011.
- predavanji Slovensko-kitajskega društva: Tradicionalna kitajska medicina in Taijiquan, kitajska veščina gibanja, 2011.

Film:

- Dnevi etnografskega filma, kjer avtorji predstavljajo tudi filme o pripadnikih ranljivih skupin.
- ob prireditvi Cincarji: Projekcija filma Cincarji – prikrito ljudstvo Evrope, scenarij Jadran Sterle, produkcija RTV Slovenija, 2011.

Festival romske kulture Romano Čhon:

- **3. festival romske kulture Romano Čhon 2011:**
 - Glasba, ples in poezija (Ira Roma, koncert; Šukar, koncert; Jože Livijen: Lunin prstan, večer romske poezije; RomaOrient, solo plesni nastop Mojce Rakipov Nursel; Lojze Podobnik: Romov krik/Romano Čingadibe, večer romske poezije; Ice Ethno Band, koncert; Aliimanovski Duet, koncert)
 - Filmi (Maqama Euromediterranea – glasbeni medkulturni dialog; Jurij Pervanje: Romanistan; Jasmine Dellal: Vijugasta cesta – zgodbe o ciganski kavarni)
 - Razstave (**Zamah metuljevih kril** (Zsuzsanna Ardö, fotografije), **Kolo življenja Romov** (Haris Tahirović in Jaka Gosar, fotografije) in **Romski svet** (Kasum Cana, grafike))
 - Predavanja (Mojca Rakipov Nursel: Romsko plesno izročilo – Iz Indije v Evropo, predstavitev e-knjige; mag. Rinaldo Diricchardi-Muzga: Slovenski Sinti – prezrta in pozabljena indijska etnična skupnost v RS; Ralf Čeplak Mencin: Romske poti – romska kultura na zemljevidu Evrope)
 - Program za otroke (delavnica romskih plesov za otroke pod vodstvom Mojce Rakipov Nursel; Instalacija: Živalski vrt za plišaste igračke, ustvarjanje domišljijskega zatočišča; Mala Langa, koncert; Glasbena delavnica pod vodstvom Minke Đonlić (SEZAM); Ustvarjalno-glasbena delavnica za starše in otroke, Varuhi tradicije z glasbeno skupino Etno Malesh)

- **4. festival romske kulture Romano Čhon 2012:**

- Glasba, ples in poezija (M. Antonescu: violina; koncert skupine Etnoklarinetino v Kavarni SEM; ob projektu Romano Studiomobil Mojce Rakipov Nursel: DJ Haris Pilton; muzejsko-plesno-glasbeni projekt)
- Razstave (**Ciganski potpuri** (Maja Marija Ljubotina Antonescu, slike); **Ciganska molitev** (Zoran Tairović, slike); **Most prijateljstva** (Irena Cerar Režak, ilustracije)
- Posvet (Novejša zgodovina romske skupnosti v Sloveniji in vloga medijev)
- Film (Avdiovizualno medijsko ustvarjanje o romski skupnosti v Sloveniji: Predstavitev filmov iz produkcije Luksuz in pogovor z ustvarjalci)

- **5. festival romske kulture Romano Čhon 2013:**

- Razstava (**Sinti skozi čas** (fotografska razstava Muzejev radovljiške občine – Mestnega muzeja Radovljice in Zveze društev slovenskih Sintov v sodelovanju s SEM)).

Pedagoški programi:

- 14. Pripovedovalski festival Pravljice danes (Koš ruskih pravljic. Pripovedovala sta Aleksej Ermakov in Nataša Ermakova), 2011.
- Pevsko-plesna-sladka dogodivščina po Sloveniji: Folklorna skupina France Marolt in Združenje Trstenjak za Center za socialno delo Šiška (za otroke iz socialno ogroženih družin, družin priseljencev), 2013.
- Afriški bobni, delavnica z Issiako Sonoujem, glasbenikom iz Burkine Fasso, 2013.
- Ustvarjamo v glini: obisk terapevtskega para kužka Pikiča z Andrejo, 2013.
- Bontonček – zabavna in presenečenj polna ura s hendikepiranimi in njihovimi asistenti, 2013.

Andragoški programi:

- Prepleteni popoldnevi (ob razstavi Oloop in priseljenke iz Jesenic: Razkrite roke), 2013.

Vodstva:

- Klaudija Poropat: Osebna asistenca je naša eksistenca in veččutna vodenja po razstavi: Katrin Modic, 2013.

Dogodki:

- Podoba žensk v javnosti, okrogla miza in predstavitev projekta Femminilreale (ob razstavi Femminilreale: naslednja postaja Ljubljana), 2013.

- javna predstavitev mnenj na temo sprememb in dopolnitev Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ob razstavi V vsakem od nas je nekaj Roma), 2013.

Posebni dogodki in prireditve:

- Zunanje predstavitve knjig (Rinaldo Diricchardi: predstavitev znanstvene monografije Krantikhe Sinti Estraiharia in zbirke Ciganske poezije Romanes htaj sintatikhes giliya; Rajka Bračun Sova in Vlasta Vodeb: Muzeji, javnost, dostopnost, predstavitev knjige), 2011.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

Obiskovalcem sta v razstavni hiši Slovenskega etnografskega muzeja na voljo dve stalni razstavi: Med naravo in kulturo ter Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta, ki sta dostopni gibalno oviranim obiskovalcem. Za ogled stalne razstave Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta so na voljo tudi avdio vodiči (v slovenščini in angleščini), ki olajšajo ogled razstave slepim in slabovidnim osebam, gluhi in naglušni pa imajo dostop do indukcijske zanke. V prihodnosti bodo izdelane tudi nekatere kopije razstavljenih muzejskih predmetov, ki se jih bodo obiskovalci lahko dotikali. V muzeju je na ogled tudi občasna razstava Vrata: Prostorski in simbolni prehodi življenja, ki je bila zasnovana s posebnim poudarkom na dostopnosti za osebe s posebnimi potrebami. Tako so na primer obiskovalcem na voljo rokavice, s katerimi lahko s tipom prepoznajo nekatere razstavljene predmete. Razstavo mestoma spremljajo tudi zvočne kulise, ki ponujajo intenzivnejše doživljanje posameznih sklopov, pa tudi zvočno opozorilo, ki obiskovalce informira o nizkem prehodu.

Muzej v svojo dejavnost aktivno vključuje tudi pripadnike drugih etničnih skupnosti, najsibo preko festivala Romano Čhon, ali pa skozi osebne razstave in spremljajoči program. Tako lahko obiskovalci preko glasbe, predavanj in praktičnih delavnic dediščino doživljajo, ne zgolj vizualno, temveč tudi z ostalimi čutili, s čimer se povečuje inkluzivnost. V muzeju so vodstva za gluhe in naglušne že praksa, saj skupine obiskovalcev muzej navadno obiščejo skupaj s tolmačem.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

Vse muzejske razstave v razstavni hiši Slovenskega etnografskega muzeja so postavljene tako, da imajo gibalno ovirani obiskovalci dostop do muzejskih zbirk. Tudi gluhim in naglušnim je zaradi indukcijske zanke olajšana participacija pri izvedbi vodstev po razstavah. Korak naprej

k izboljšani dostopnosti bi pomenilo opremljanje razstav s tipnimi kartami in napisi v brajici, ter vodilnimi trakovi za slepe in slabovidne, kar bi omenjenemu segmentu obiskovalcev omogočalo tudi samostojen ogled razstave. Boljšo dostopnost pri samostojnem ogledu razstave bi gluhi in naglušni omogočili monitorji, na katerih bi bile na voljo informacije o razstavah v znakovnem jeziku. Vsekakor je poleg opreme ključnega pomena tudi poznavanje potreb obiskovalcev s posebnimi potrebami. Z ustreznim izobraževanjem vodičev po razstavah in receptorjev bi se obiskovalcem lahko omogočilo še prijetnejšo izkušnjo ob obisku.

3.2.2.2 Narodni muzej Slovenije

Osrednja muzejska hiša Narodnega muzeja Slovenije (v nadaljevanju: NMS) se nahaja sredi Ljubljane na Prešernovi 20 v palači, ki je bila za javnost odprta leta 1888 kot prvo izključno kulturi namenjeno poslopje pri nas. Leta 1993 je bila palača razglašena za spomenik kulturne dediščine³⁹, kar predstavlja omejitve pri spreminjanju objekta in okolice.

Leta 2008 je bila odprta nova muzejska hiša v novem kulturnem središču Ljubljane na Maistrovi ulici 1. Najdemo jo v okviru muzejske ploščadi Metelkova v sosedstvu Slovenskega etnografskega muzeja, Muzeja sodobne umetnosti – Metelkova, Slovenske kinoteke in Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. NMS ima v upravljanju tudi grad Snežnik, ki ga je junija 2008 po obnovi ponovno odprl za javnost. Na Blejskem gradu je v letu 2008 postavil novo stalno razstavo o zgodovini gradu in širšega prostora, na Hrušici pa ima v prostorih gostilne Stara pošta muzejsko sobo s prikazom izsledkov raziskovanja znamenitih kraških zaporov oziroma antične postojanke Ad Pirum.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine

Vstopnine

Muzejska hiša na Prešernovi je odprta vsak dan od 10. do 18. ure, ob četrtnih do 20. ure. Muzejska hiša na Metelkovi je odprta od torka do nedelje med 10. in 18. uro.

Vstopnina znaša v obeh hišah za odrasle obiskovalce 3 EUR, za upokoјence, učence, dijake in študente ter za šolske skupine 2,5 EUR, družinska vstopnica pa stane 6 EUR. Vstopnina za Arheozabavo – ustvarjalno delavnico je 3,5 EUR, za rojstnodnevno Arheozabavo (gre za

³⁹ Odlok o razglasitvi spomenikov naravne in kulturne dediščine na območju občine Ljubljana Center med Aškerčevo, Tivolsko in Slovensko cesto (Uradni list RS, št. 60/1993).

praznovanje rojstnega dne v muzeju, ki se veže na vsebine razstav) pa 65 EUR (ne vključuje vstopnic).

Za predšolske otroke, invalide, novinarje, člane Slovenskega muzejskega društva in ICOM-a je vstop prost, člani domačih in mednarodnih strokovnih združenj pa imajo 50-odstotni popust. Brezplačen obisk muzeja je mogoč v obeh muzejskih hišah vsako prvo nedeljo v mesecu, v muzejski hiši na Metelkovi pa tudi vsak delovnik med 14. in 16. uro. Prost vstop je še 8. februarja, na poletno muzejsko noč (junija), na mednarodni dan muzejev, 18. maja, 3. decembra, ko je organiziran Ta veseli dan kulture, ter 15. oktobra, to je ob obletnici ustanovitve muzeja.

Dostopnost spletnih strani

Spletna stran NMS (<http://www.nms.si/>) je pripravljena v slovenskem in angleškem jeziku. Ponuja informacije o možnostih dostopa za osebe z gibalno oviranostjo ter kontakt, kjer je mogoče pridobiti informacije o muzeju in tako načrtovati svoj obisk. Spletna stran je prilagojena za slabovidne osebe, saj ponuja možnost povečevanja pisave, ni pa prilagojena za ostale skupine senzorno oviranih oseb. Ni zvočnih datotek z opisi dostopnosti prostorov in ovir v prostoru, ni tlorisov, ni razlag v znakovnem jeziku, prav tako ni besedila v lažje berljivi različici (easy to read).

NMS komunicira z javnostjo tudi s pomočjo socialnih omrežij (Facebook). Promocija dogodkov poteka preko spletne strani in Facebook-a, preko navadne in elektronske pošte, preko brezplačnih spletnih strani, kot so dogaja.se, napovednik.com, na strani visitljubljana.si, dogodki se objavijo tudi v brošuri KAM, muzej pa tudi plakatira po mestu in oglašuje na avtobusih javnega prevoznika MOL. Objave in informiranje potekajo tudi preko klasičnih medijev, kot so časopisi (Delo, Dnevnik, Mladina, Večer, Demokracija, Žurnal, Pogledi) in televizija (MMC, RTV SLO, POP TV).

Obiskovalci in drugi zainteresirani lahko za komunikacijo z zaposlenimi v muzeju uporabijo elektronske naslove, ki so navedeni na spletni strani pod rubriko Zaposleni. Za stik z določenimi službami je ponekod naveden tudi telefonski kontakt.

Dostopnost publikacij

NMS poleg katalogov ob razstavah izdaja tudi lastne periodične in serijske publikacije: Argo, Situla, Katalogi in monografije, Viri: gradivo za materialno kulturo Slovencev. Če publikacije niso prevedene v vsaj enega od svetovnih jezikov, ima večina povzetek v tujem jeziku.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

V letih od 2011 do 2013 so v NMS zaposlili 11 oseb iz ranljivih skupin:

- iskalci prve zaposlitve (6 oseb),
- brezposelni starejši od 55 let (2 osebi),
- osebe z različnimi vrstami invalidnosti (3).

Osebe so bile zaposlene na evropskih projektih in raziskovalnem projektu ARRS (5), na področju dokumentiranja preko javnih del (5), oseba za stike z javnostmi pa je nadomeščala porodniško odsotnost (1). Vrste delovnega mesta zaposlenih: kustos, pedagog, oseba za stike z javnostmi, raziskovalec, dokumentalist. Trajanje zaposlitve: trije dokumentalisti so bili zaposleni eno leto, dve dokumentalistki dve leti; pedagoginja in raziskovalka sta bili zaposleni eno leto; pedagog, oseba za stike z javnostmi in raziskovalka so bili zaposleni dve leti, kustodinja tri leta.

Marsikatero od zaposlitev bi v NMS želeli obdržati, vendar zaradi upoštevanja določil zakonodaje, ki ureja področje zaposlovanja v javnem sektorju, to žal ni bilo mogoče. Delo preko javnih del je časovno omejeno, prav tako so potekali projekti, na katerih so bili nekateri zaposleni.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Za delo z osebami iz ranljivih skupin ni v NMS nihče posebej zaposlen. Usposabljanje za delo z osebami iz ranljivih skupin s poudarkom na slepih in slabovidnih je potekalo leta 2013 v sodelovanju z Zavodom za slepo in slabovidno mladino Ljubljana. Usposabljanje je bilo namenjeno predvsem študentom, ki so izvajalci pedagoško-andragoških programov, udeležilo pa se ga je tudi nekaj kustosov in služba za stike z javnostmi.

Znanje in veščine za delo z osebami iz različnih skupin pridobivajo predvsem ob srečevanju s temi skupinami, ko kot obiskovalci prihajajo v muzej. Skupaj z mentorji/učitelji/spremljevalci po predhodnem dogovoru prilagodijo vsebine.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

Razstave:

- **Lirično, bizarno, dvoumno** (občasna razstava; 2011-2012): video predstavitev, dostopne prek QR kod; obiskovalcem na voljo tudi povečevalna stekla.
- **Športna zbirka Rudolfa Cvetka** (stalna postavitev; 2012): prilagoditev stalne postavitve za potrebe slepih in slabovidnih oseb s strokovno pomočjo Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana; kopije izbranih predmetov iz plastične mase, ki so opremljene s kratkim razlagalnim napisom v brajici. Pred vhodom v razstavno dvorano je postavljen 3D zemljevid z legendo v brajici, na tla pa je položen poseben trak, ki slepe in slabovidne obiskovalce vodi od osebnega dvigala do informativnega 3D zemljevida in naprej po razstavni dvorani.
- **Vitez, dama in zmaj. Dediščina srednjeveških bojevnikov** (občasna razstava; 2012-2014): pripravljene so bile številne replike razstavljenih eksponatov (obleka dvorne dame, viteški meč, verižni oklep, viteška čelada in rokavice, floret ...), videoprojekcije s podnapisi v angleškem jeziku in virtualna igra, v kateri se obiskovalec preizkusi v viteškem dvoboju.
- **Gravitacija 33** (občasna razstava; 2013): predstavili so se ugledni novosadski umetniki kipar Mladen Marinkov ter slikarja Milan Kešelj in Dušan Todorović; (priseljenci, etnična skupina).
- **Podobe Balkana. Identiteta in spomin v dolgem 19. st.** (občasna razstava; 2013): mednarodni projekt je nastal na pobudo Unesca; združil je 12 nacionalnih muzejev iz jugovzhodne Evrope in od drugod pri pripravi potujoče razstave, ki prikazuje oblikovanje in razvoj modernih narodov na tem območju v 19. stoletju; zgodbe in razstavljeni predmeti so iz muzejev iz Albanije, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, s Cipra, iz Črne Gore, Grčije, s Hrvaške, iz Makedonije, Nemčije, Romunije, Slovenije in Srbije; (priseljenci, etnična skupina).

- **Svetovi in junaki. Razstava srbske lutkarske ustvarjalnosti** (občasna razstava; 2013): v sodelovanju z Gledališkim muzejem Vojvodine iz Novega Sada in je prva tovrstna predstavitev srbske lutkarske dediščine; (priseljenci, etnična skupina).
- **Aftermath/Spreminjanje kulturne krajine: Tendence angažirane post-jugoslovanske sodobne fotografije** (občasna razstava; 2012): skupinska razstava glavnih protagonistov s področja angažirane sodobne fotografije, ki delujejo na območju nekdanje Jugoslavije po njenem razpadu; (priseljenci, etnična skupina).

Vodstva:

- **Zakladi Narodnega muzeja Slovenije:** vodeni ogled razstave: prilagojeno za gluhe in naglušne osebe; tolmač prevaja v slovenski znakovni jezik (2007);
- **Slovenski jezik: identiteta in simbol. Kratka zgodovina Slovencev:** vodeni ogled razstave: prilagojeno za gluhe in naglušne osebe; tolmač prevaja v slovenski znakovni jezik (2009);
- individualiziran pristop pri prilagajanju pedagoško-andragoških programov različnim skupinam obiskovalcev.

NMS gosti med drugim tudi občasne razstave, ki prikazujejo zgodovino ali kulturo drugih narodov (Poljska, Finska, Italija, Španija, Japonska ...). Te razstave so pomembne, saj domačim obiskovalcem omogočajo spoznavanje različnih elementov tujih kultur, obenem pa priseljencem iz predstavljenih držav omogočijo ponoven stik z njihovo kulturno dediščino.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

V NMS so se pri prilagajanju pedagoško-andragoških programov odločili za individualiziran pristop. Za vsako skupino, ki potrebuje poseben pristop, se vodič ali animator posebej pripravi. Tako zastavijo splošne smernice za prilagoditve, izvajalec programa pa ga dodatno prilagodi potrebam obiskovalcev. Za potrebe prilagajanja izvedbe pripravljenih programov bi bilo potrebno organizirati več izobraževanj, da bi bili vodiči in animatorji ustrezneje usposobljeni za to delo.

V NMS opravlja študentsko delo več študentov. Prevezajo dolžnosti informatorjev, vodičev po razstavah in animatorjev na delavnicah, receptorjev, hostes in podobno. Med opredeljenimi ranljivimi skupinami so mladi diplomanti – iskalci prve zaposlitve tisti, ki so (bili) doslej v NMS v vlogi aktivnih kreatorjev programov.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

- vzpostavljen je sistem QR kod;
- na voljo so povečevalna stekla;
- stalna postavitev Športne zbirke Rudolfa Cvetka v muzejski hiši na Metelkovi: tipni zemljevidi, tipne talne oznake in napisi v omenjeni sobi v brajici;
- izbrane replike muzejskih eksponatov.

3.2.2.3 Prirodoslovni muzej Slovenije

Prirodoslovni muzej Slovenije (v nadaljevanju: PMS) se nahaja sredi Ljubljane na Prešernovi 20. Glavni vhod za obiskovalce je z Muzejske 1. Stavba je bila zgrajena leta 1885 in spada med arhitekturne spomenike kulturne dediščine⁴⁰, kar predstavlja omejitve pri spreminjanju objekta in okolice. Načrtovana novogradnja muzeja je bila dorečena s projekti že v letih 1989-2001, v letih 2003-2004 pa so bili projekti posodobljeni. Selitev muzejske dejavnosti v nov objekt v Biološkem središču v Ljubljani bi povečala fizično dostopnost muzeja.

Alpski botanični vrt Juliana, ki ga upravlja PMS, se nahaja v Trenti na pobočju Kukle v bližini cerkvice sv. Marije na nadmorski višini približno 800 metrov, kjer je nekaj parkirišč in informacijska tabla. Vrt meri 2.572 kvadratnih metrov, vendar je zaradi naravnih danosti prostora, poti posutih s peskom in občasnimi stopnicami dostopen le hodečim. Za osebe z okvarami vida je priporočljivo spremstvo.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine *Vstopnine*

Muzej je odprt od ponedeljka do nedelje med 10. in 18. uro in ob četrkih med 10. in 20. uro. Muzej je zaprt: 1. januarja, 1. maja, 1. novembra in 25. decembra. Alpski botanični vrt Julijana je odprt od 1. maja do 30. septembra vsak dan od 8.30 do 18.30.

Vstopnina znaša za odrasle 3,00 EUR, za osnovnošolce, dijake upokojence, šolske skupine nad 10 oseb ter otroške delavnice znaša 2,5 EUR, družinska vstopnica pa znaša 6 EUR. Skupna vstopnina z Narodnim muzejem Slovenije za šolske skupine brez vodstva v Narodnem muzeju je 3,00 EUR, za šolske skupine z vodstvom v Narodnem muzeju: 3,70 EUR, za skupine nad 10

⁴⁰ Iz ODLOKA o razglasitvi spomenikov naravne in kulturne dediščine na območju občine Ljubljana Center med Aškerčevo, Tivolsko in Slovensko cesto (U. I. RS št. 60/1993).

oseb je 4,00 EUR, za osnovnošolce, dijake, študente, upokojence je 4,00 EUR, za odrasle je 5,00 EUR, družinska vstopnica pa znaša 10,00 EUR.

Vstop v muzej je prost za predšolske otroke, invalide, imetnike veljavnih muzejskih kartic, vsako prvo nedeljo v mesecu, v času predavanj, ki so v razstavnih prostorih. Možni popusti po predhodnem dogovoru.

Dostopnost spletnih strani

Spletna stran PMS (<http://www.pms-lj.si>) ponuja informacije o dostopu gibalno oviranih in kontaktne informacije za načrtovanje obiska. Spletna stran nima možnosti povečave besedila za slabovidne osebe. Prav tako ni zvočnih opisov prostorov, ovir, tlorisa, razlag v znakovnem jeziku ali besedil v lažje berljivi različici (easy to read).

Na spletni strani so opisani programi za samostojno uporabo (skrinjice učenosti, skrivnosti poln nahrbtnik, zvočni vodniki), kjer je možno prebrati, poslušati in pretočiti vse zvočne vodnike po muzeju. Zvočni vodniki po stalni razstavi so tudi v angleškem, francoskem, italijanskem in nemškem jeziku.

PMS za promocijo svojih dogodkov ne uporablja družabnih omrežij, saj jim kadrovske razmere tega ne dopuščajo. Dogodke objavljajo na spletni strani, ki je bila posodobljena v letu 2013, brezplačno pa jih oglašujejo tudi nekatere revije (npr. Rože in vrt, Deloskop, tiskani Napovednik ...). Občasno so zaposleni vabljeni v kakšno pogovorno oddajo na radiu (pogosto radio Kranj, radio Koper, občasno Radio Slovenija ...), televizijske postaje pa v PMS posnamejo promocijske in izobraževalne oddaje (nedavno za otroški TV Dnevnik "INFODROM" – predstavitev vodstev za šole ...) ali povabijo kustose v pogovorne oddaje (npr. Dobra ura, Dobro jutro). Vse prireditve oglašujejo tudi na brezplačnih spletnih napovednikih: Napovednik in Ustvarjalna.si. Ena od oblik promocije je tudi zastava na pročelju muzeja, kot je bil to primer pri razstavi Skrivnostna smrt mlade Leonore. Zloženke o stalnih in občasnih razstavah dostavljajo na Turistični informacijski center pri Tromostovju in pri tunelu, občasno tudi na Ljubljanski grad. Za vsak mesec natisnejo program prireditev, ki pa je na voljo le v prostorih muzeja. Občasno izvajajo tudi promocijske delavnice in dejavno sodelujejo na različnih sejmskih prireditvah (Kulturni bazar, Otroški bazar, Pionirski dom itd.). Pomembna promocija so tudi dnevi odprtih vrat, kot so Ta veseli dan kulture in Poletna muzejska noč, ko muzej brezplačno obišče več tisoč obiskovalcev, za katere pripravijo posebne promocijske programe

(javna vodstva, delavnice, projekcije ...). Pedagoške programe promovirajo tudi s pisnimi vabili šolam in vrtcem 1-2krat letno, v katerih jim predstavijo stalno ponudbo in programe, povezane z novimi občasnimi razstavami.

Na spletni strani muzeja so objavljeni naslovi elektronske pošte in telefonske številke večine zaposlenih v muzeju, tako da lahko vsak vzpostavi kontakt, če potrebuje informacije.

Dostopnost publikacij

Muzej izdaja tri znanstvene revije, in sicer SCOPOLIA, Acta entomologica Slovenica in Illiesia (slednji izhajata v sozaložništvu in le v spletni različici). Poleg tega izdaja še samostojne tematske strokovne, poljudno-znanstvene in leposlovne publikacije za različne ciljne publike, ki so na voljo v spletni trgovini, na spletni strani PMS in pri blagajni muzeja. Za otroke imajo na voljo Vodnik po stalnih zbirkah za otroke in otroško slikanico, mladostnikom je namenjen strip Skrivnostna smrt mlade Leonore. V muzeju lahko obiskovalci brezplačno uporabljajo programe Skrivnosti poln nahrbtnik, Skrinjice učenosti (primerne tudi za slepe in slabovidne) ter tiskane vodnike in zvočne vodnike po stalni razstavi v angleškem, francoskem, nemškem, italijanskem in slovenskem jeziku. Ob občasnih razstavah izdajo tudi tiskan in zvočni vodnik v angleškem in slovenskem jeziku. V razstavnih prostorih so na voljo tudi zloženke o stalnih razstavah muzeja, o občasnih razstavah in nekaterih programih.

V brajici je prirejenih tudi deset zgodbic o samici brazdastega kita: *Leonora pripoveduje* (ena zbirka v knjižnici PMS, ena zbirka v knjižnici ZSSM Ljubljana) in strip *Skrivnostna smrt mlade Leonore*.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

Zadnja leta čiščenje prostorov za muzej opravlja podjetje Slovenske železnice - Železniško invalidsko podjetje, d.o.o.

V letu 2013 je bila pol leta zaposlena oseba s statusom invalida preko javnih del na področju dela dokumentacije.

V muzeju imajo kar nekaj prostovoljcev, ki pomagajo v kustodiatih in aktivno sodelujejo pri vodstvih in izvajanju programov, s čimer se tudi usposabljaajo. Gre bodisi za študente, mlade

diplomante in starejše brezposelne ter upokojence. Ob koncu dobijo priporočilo, kar nekaterim omogoči nadaljnjo zaposlitev.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Usposabljanja za delo z ranljivimi skupinami sta se v zadnjem triletnem obdobju udeležili dve zaposleni, ki v muzeju izvajata pedagoške programe. Ena se je v okviru pedagoške sekcije Skupnosti muzejev Slovenije udeležila izobraževanja o komunikaciji, orientaciji in spremljanju slepih in slabovidnih, ki ga je izvedel Zavod za slepo in slabovidno mladino (2013), druga pa predavanja o Axmanovi tehniki modeliranja predavateljev Tereze Axman in Stepana Axmana, ki deluje na principu *taktilne matematike* za slepe in slabovidne (2013). Ostalim kustosom je bila predstavljena publikacija Dostopen muzej, smernice za dobro prakso⁴¹.

Izvajanje inkluzivnih izobraževalnih programov dostopnosti do informacij na področju varstva kulturne dediščine

Prilagojene so bile predvsem občasne razstave od leta 2002 naprej. Posebno pozornost so posvečali dobri berljivosti (ustrezna velikost črk, kontrast), v vsako od razstav so bile vključene tudi replike, tipni in interaktivni elementi. Video animacije na razstavah so tudi sinhronizirane, gluhi in naglušni pa lahko pri animacijah Gea in animaciji o mamutu (na ogled na stalni razstavi) izberejo tudi opcijo s podnapisi.

Občasne razstave:

- **Evolucija Zemlje in geološke značilnosti Slovenije**, 2010/2011
- **Skrivnostna smrt mlade Leonore**, 2011/2013
- **Živela evolucija!**, 2013
- Razstava ob **1. tednu astronomije** v Prirodoslovnem muzeju Slovenije s predstavitvijo novega slovenskega meteorita. Nekaj besedila je bilo tudi v brajici na folji, ostala vsebina v brajici je bila na voljo v knjižicah, 2013
- Vitrina četrletja, ki je vsebovala tudi tipne in slušne elemente: **Poglej, kaj živi okoli tebe**, 2010/2011.

⁴¹ Lipec Stopar, M., Bračun Sova, R. Vodeb, V., Dostopen muzej, smernice za dobro prakso. 1. natis. Ljubljana: Skupnost muzejev Slovenije, 2009. ISBN 978-961-91125-4-0.

Programi, vodstva in delavnice:

- Muzejska učna ura z delovnimi listi, kjer 20 minut poteka izkustveno učenje z interaktivno in interdisciplinarno predstavitvijo mamuta (kopija mamutovega zoba - meljaka, dlaka iz konjskega repa za primerjavo trdote mamutove dlake, kopije koščenih konic, ponazoritve z risbami ...), od 2009 naprej (Ljerka Trampuž)
- **Ugani, kaj se skriva v škatli**, pedagoški program, kjer so otroci ugibali, kateri primeri iz narave so bili v škatli (ptičje pero, kostanjeva ježica, storž, želod, ptičje gnezdo ...), program primeren tudi za slepe in slabovidne, 2011 (Staša Tome)
- **Skrinjica učenosti – minerali**, pedagoški program za OŠ Danile Kumar, mednarodni oddelek, 2011 (Staša Tome)
- Naravoslovni dan dijakov 1. letnika Zavoda za slepo in slabovidno mladino (uporaba zvočnih vodnikov, samostojen ogled stalne razstave in voden ogled po začasni razstavi Skrivnostna smrt mlade Leonore), 2011 (Staša Tome)
- **Dotikanje dovoljeno**, program, kjer se obiskovalci lahko dotaknejo originalnega muzejskega predmeta - mamutov zob (meljak), program izvajajo prostovoljci za vse obiskovalce vsako prvo nedeljo v mesecu od 10h do 18h, ter vsako soboto od 10h do 13h, 2011-2013
- Vodstvo romske skupine iz Novega mesta, andragoški program, 2011 (Ljerka Trampuž)
- **Skrinjica učenosti**, pedagoški program in vodstvo po občasni razstavi Evolucija Zemlje in geološke značilnosti Slovenije za otroke OŠ Danile Kumar, Mednarodni oddelek, 2011 (Staša Tome, Breda Činč Juhant)
- **Kača ni igrača**, pedagoški program z živo kačo, obisk trajno bolnih otrok v pediatrični bolnišnici, 2012-2013 (Staša Tome)
- Vodstvo po stalni razstavi za romsko društvo Romi gredo naprej Grosuplje, odrasli, otroci in vrtčevski otroci, 2012 (Ljerka Trampuž)
- Vodstvo po stalni razstavi in začasni razstavi Skrivnostna smrt mlade Leonore za otroke iz Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje CIRIUS Kamnik, 2012 (Ljerka Trampuž)
- Vodstvo slepih in slabovidnih otrok iz Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana po stalni razstavi in občasni razstavi Skrivnostna smrt mlade Leonore, 2013 (Ljerka Trampuž)
- **Kača ni igrača**, pedagoški program z živo kačo za vrtec Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana, 2013 (Staša Tome)

- Vodstvo po stalni razstavi za otroke iz Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje CIRIUS Vipava, 2013 (Ljerka Trampuž)
- Vodstvo po stalni razstavi za dnevni center za otroke in mladostnike Mladinsko središče Vič, 2013 (Ljerka Trampuž)
- **Telesa osončja**, pedagoški program za slepe in slabovidne učence tretje triade in dijake ob 1. tednu astronomije v Prirodoslovnem muzeju Slovenije (replike meteoritov, modela površja Merkurja in Marsa, velike žoge za ponazoritev velikosti planetov...), 2013 (Katarina Fuchs)
- **Telesa osončja**, andragoški program za slepe in slabovidne ob 1. tednu astronomije v Prirodoslovnem muzeju Slovenije (replike meteoritov, modela površja Merkurja in Marsa, velike žoge za ponazoritev velikosti planetov...), 2013 (Katarina Fuchs).

Računalniška aplikacija:

- V okviru projekta SIIT je bil izdelan **Ključ za določanje lesnatih rastlin**, prilagojen za slepe in slabovidne, ki je bil testiran na Zavodu za slepo in slabovidno mladino Ljubljana, 2013.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

V PMS je nedvomno premalo zaposlenih, da bi bil nekdo odgovoren le za delo z ranljivimi skupinami. Kljub temu redno prilagajajo svoje programe in vodstva za večino ranljivih skupin. Tako individualno prilagodijo vodstvo ali program točno določeni skupini.

Potrebno bi bilo omogočiti še več izobraževanj na področju dela z ranljivimi skupinami, kljub temu da se izvajalci učijo tudi ob izvajanjih prilagojenih ali inkluzivnih programov. Aktivnejše bi lahko oglaševali in vabili ranljive skupine na inkluzivne programe. Lahko bi sodelovali s pripadniki ranljivih skupin, kjer bi udeleženci aktivno soustvarjali pri projektih in programih (morda pri pripravi vitrine četrtertletja).

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

- Vse več originalnih predmetov in replik izbranih muzejskih predmetov in modelov za tipanje.
- Atraktivne avdiovizualne vsebine, dostopne širši javnosti.
- Zvočni vodniki po stalnih in občasnih razstavah.

3.2.2.4 Tehniški muzej Slovenije

Tehniški muzej Slovenije (v nadaljevanju: TMS) ima svoje prostore v nekdanji kartuziji oziroma graščini v Bistri pri Vrhniki na naslovu Bistra 6, 1353 Borovnica. Samostan Bistra je bil leta 1999 razglašen za kulturni spomenik državnega pomena⁴². Bistra se nahaja na jugozahodnem robu Ljubljanskega barja, na pol poti med Vrhniko in Borovnico. Tako od Vrhnike kot tudi od Borovnice do muzeja je približno 5 km. Obe poti sta sicer asfaltirani, a ozki in v slabem stanju.

Poleg muzeja v Bistri se dislocirane enote nahajajo še v Polhovem Gradcu, kjer je urejen Muzej pošte in telekomunikacij, na gradu Bogenšperk, kjer sta obiskovalcem na ogled Slovenska geodetska zbirka in Valvasorjeva grafična zbirka, in v Soteski, kjer se nahaja deponirana zbirka vozil. V nadaljevanju je opisano samo stanje osrednjih zbirk v Bistri.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine *Vstopnine*

Odpiralni čas muzeja je od torka do petka od 8.00 do 16.00 (julija in avgusta od 10.00 do 18.00), ob sobotah od 9.00 do 17.00, ob nedeljah in praznikih (ki so dela prosti dnevi) pa od 10.00 do 18.00 ure. Muzej ni odprt vse leto, ampak je v zimskih mesecih (od 4. decembra do 1. marca) zaprt, saj prostori niso ogrevani (odprt je le za napovedane skupine). Muzej je prav tako zaprt 1. novembra.

Vstopnina za odrasle obiskovalce znaša 4,5 EUR, za učence, dijake, študente in upokojene 3 EUR, družinska karta pa stane 12 EUR. V primeru skupine je cena vstopnice za odraslega obiskovalca (minimalno 20 oseb) 3,6 EUR, za učenca, dijaka ali študenta (minimalno 10 oseb) 2,4 EUR in za upokojenca (minimalno 20 oseb) prav tako 2,4 EUR.

Za predšolske otroke, invalide, brezposelne, člane SMD in ICOM-a ter prijatelje TMS je vstop prost, člani nekaterih domačih in mednarodnih združenj pa imajo 20-odstotni popust. Vstop je prost tudi za socialno ogrožene obiskovalce, odvisnike ter psihiatrične bolnike. Vstop v muzej je prost tudi ob določenih dnevih (ob slovenskem kulturnem prazniku 8. februarja, v času Poletne muzejske noči, na mednarodni dan muzejev 18. maja, na Ta veseli dan kulture 3. 12.,

⁴² Odlok o razglasitvi Samostana Bistra za kulturni spomenik državnega pomena, Uradni list RS, št. 81/1999.

pa tudi ob nekaterih drugih dogodkih – tako so 60-obljetnico muzeja obeležili z dnevom odprtih vrat; to je bilo 1. decembra 2013).

Dostopnost spletnih strani

TMS je v letu 2011 prenovil spletno stran (<http://www.tms.si/>). Uporabnik si jo lahko odtlej ogleda tudi v tekstovni verziji, kar omogoča slepim in slabovidnim (pa tudi uporabnikom mobilnih telefonov) lažje brskanje po strani. Osnovni podatki o muzeju (naslovi in kontaktni podatki muzeja in dislociranih enot, odpiralni časi, kratka predstavitev oddelkov v Bistri in kratka zgodovina muzejske stavbe v Bistri) so prevedeni tudi v druge jezike (angleščina, nemščina, italijanščina, hrvaščina, srbščina, ruščina), večina drugih vsebin je prevedena le v angleščino.

TMS komunicira z javnostjo tudi s pomočjo socialnih omrežij (Facebook, Twitter). Promocija dogodkov poteka preko spletne strani in socialnih omrežij ter tudi preko brezplačnih spletnih strani (Napovednik, Sraka, Dogaja.se, Borovnica v besedi, Prireditve.info, Ustvarjalna.si, spletna stran KIC Ljubljana, spletna stran občine Dobrova-Polhov Gradec). Informacije o dogodkih pošiljajo tudi na elektronske naslove, ki jih vodijo v bazah. To so npr. baza za prejemnike mesečnih obvestil, baza za prejemnike tedenskih obvestil in baza s podatki o šolah (ki so v evidenci).

Z zaposlenimi lahko zainteresirani komunicirajo preko elektronske pošte; kontaktni podatki (tako elektronski naslovi kot telefonske številke) so navedeni na spletni strani TMS pod rubriko **Kontakti**.

Dostopnost publikacij

TMS ob razstavah izdaja kataloge. Nekatere publikacije so tako v slovenščini kot v angleščini, večina publikacij, ki je samo v slovenščini, pa ima povzetek tudi v angleščini (včasih tudi v drugih jezikih, npr. poleg angleščine še v nemščini in italijanščini). En katalog so izdali v tiskani obliki samo v slovenščini, elektronska verzija pa je bila samo v angleščini. Katalogi so obiskovalcem na voljo na recepciji oziroma v muzejski trgovini, prodajajo pa jih tudi po pošti. TMS izdaja tudi zloženke in letake, ki prav tako promovirajo dejavnost muzeja. Zloženke so različne, npr. zloženka s splošnimi informacijami (v slovenščini, angleščini, nemščini, italijanščini, srbščini, hrvaščini, ruščini), zloženka Dnevi znanosti in tehnike (DiZiT), zloženka Dejavnosti za šole – tako za Bistro kot za Muzej pošte in telekomunikacij. Vse informacije, ki

so na zloženkah, so sicer dostopne tudi na spletni strani TMS. Letake pošiljajo v TIC-e, uporabljajo pa jih tudi na sejnih.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

V letu 2011 je TMS kot restavradorja zaposlil mladega delavca (V. stopnja izobrazbe), ki je do tedaj v muzeju delal kot prostovoljec. Leta 2011 je delavec opravil strokovni izpit. Leta 2012 so v okviru Poletne muzejske noči (projekt DanceAbility) za delo v delavnicah uvajali invalidko - paraplegika. Uvajala se je le dva meseca, nato pa je dobila zaposlitev drugje. V letu 2012 so izvedli tudi nekaj delavnic za usposabljanje na delovnem mestu (v restavratorski delavnici). Tega leta so usposabljali iskalca prve zaposlitve (V. stopnja izobrazbe), mlajšega od 30 let, ter mlado diplomantko (VII. stopnja izobrazbe), staro 30 let. Zaradi upoštevanja določil zakonodaje, ki ureja področje zaposlovanja v javnem sektorju, trajnejša zaposlitev žal ni bila mogoča. Ranljive skupine sicer dobijo delo za določen čas v TMS v okviru javnih del kot muzejski čuvaji ali kot pomočniki v restavratorskih delavnicah.

Ena izmed možnih rešitev pri zaposlovanju mladih diplomantov bi bila, da bi jim naravoslovne fakultete v povezavi s TMS omogočile opravljanje prakse (plačane ali neplačane), ki bi bila priznana, ali pa bi jim preko javnih del omogočili tudi strokovno delo. Na ta način bi lahko zaposlili tudi kakšnega diplomanta - invalida.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Zaposleni so se na področju dela s pripadniki ranljivih skupin izobraževali malo. Ena od zaposlenih se je v okviru Skupnosti muzejev Slovenije udeležila dveh srečanj Pedagoške sekcije, na katerih so se udeleženci seznanili s projektom Aktiv, drugič pa je izobraževanje potekalo na Zavodu za slepo in slabovidno mladino.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

V muzeju so v zadnjih treh letih postavili več stalnih in občasnih razstav. Vodstva so prilagajali ranljivim skupinam po potrebi. Posebej slepi in slabovidni obiskovalci imajo prilagojeno vodstvo po razstavah z možnostjo otipa nekaterih predmetov.

Razstave:

- **S tehniko do zdravja, Prispevek slovenskih znanstvenikov k razvoju medicine** (2013-2014). S to razstavo so v TMS želeli javnosti na poljuden način približati dosežke slovenskih znanstvenikov, ki so bili dolga leta na nekaterih področjih biomedicinske tehnike med vodilnimi v svetu. Posebno poglavje je namenjeno robotiki – napravam, ki uspešno pomagajo pri rehabilitaciji gibalno prizadetih bolnikov.
- Hrvaški del razstave **S tehniko do zdravja** (2013-2014).

Delavnice:

- **Prikaz kovanja podkev** (vsaj od 2008-2013) - opisna razlaga, možnost otipa izdelkov ter slušne zaznave za slepe in slabovidne.
- **Delavnica peke kruha za odrasle** (vsaj od 2008-2013) - prilagodijo jo za različne ranljive skupine, zlasti za slepe in slabovidne, pa tudi npr. za socialno ogrožene.
- **Prikaz ulivanja črk** (vsaj od 2008-2013) - opisna razlaga in možnost otipa ulite črke, predvsem za slepe in slabovidne.
- **Poglej z otipom** (2010-2013): akcija Pedagoške sekcije SMS 'Z igro do dediščine': delavnica je bila namenjena predšolskim otrokom; namen: na neobičajen, zabaven in zgoščen način (30-45 minut) otroke seznaniti z zbirkami in posameznimi predmeti ter vlogo in pomenom muzejev. Otroci so se pri tem za trenutek postavili v vlogo slepih in slabovidnih.

Za obiskovalce iz tujine organizirajo vodenje v angleškem, nemškem, francoskem, italijanskem in srbohrvaškem jeziku. TMS organizira tudi delavnice samo za brezposelne (npr. pletenje košar), nudijo pa tudi možnost udeležbe na katerikoli sobotni delavnici brezplačno za brezposelne. Odziva doslej ni bilo prav velikega.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

Prilagajanje razstav potrebam ranljivih skupin je odvisno od posameznega projekta. V zadnjih letih se prilagajanju posveča vedno večja pozornost. Nekateri izmed programov so narejeni posebej za ranljive skupine, nekateri pa ne, ampak zanje prilagodijo že obstoječe programe (npr. delavnice). Glede na povratne informacije obiskovalcev je pripadnikom posameznih ranljivih skupin to tudi najbolj všeč, saj tako niso posebej izpostavljeni. Invalidne osebe imajo največkrat spremljevalca, ki jim pomaga pri ustvarjanju na delavnici. Prilagodi se lahko vsak program, cilj je, da vsak posameznik, tudi gibalno ali senzorno oviran, na delavnici izdela svoj predmet in ga

odnese s seboj. Programe sicer prilagajajo za šole tudi tako, da v primeru posebne želje gostujejo z delavnicami na šolah.

Delavnice so na splošno inkluzivne, saj jih skušajo prilagoditi različnim ranljivim skupinam. Večja težava je s prilagajanjem razstav zaradi prostorskih, finančnih in drugih danosti, včasih pa tudi zaradi pomanjkanja ustreznih znanj.

Dijaki delajo večinoma samo kot čuvaji, saj zaradi pomanjkanja izkušenj in znanj niso dovolj usposobljeni za delo vodičev, imajo pa tudi težavo v zvezi s prevozom, saj večinoma še nimajo opravljenega voznškega izpita. Študentov ni veliko (v letu 2011 je v TMS delalo 6, leta 2012 pa 7 študentov), z njimi pa imajo tudi slabe izkušnje. Nekateri so bili iz različnih vzrokov nezanesljivi (študijske obveznosti, oddaljenost Bistre - ni javnega prevoza ipd.), nekateri so tudi relativno hitro opustili delo.

Pripadniki ranljivih skupin dobijo v TMS delo predvsem preko javnih del (okoli 6-7 oseb letno), kjer imajo določeno prednost pri zaposlitvi. Večinoma gre za težko zaposljive osebe, ki ne opravljajo strokovnega dela, ampak delajo kot pomočniki pri različnih opravilih.

Za TMS pa kot vodička dela tudi mlada diplomantka – inženirka gozdarstva. Sprva je delala preko avtorske pogodbe, sedaj pa dela kot samostojna podjetnica (ne samo za TMS). Glede na potrebe občasno dela v muzeju več mladih diplomantov (največ 2-3 na leto), vsi preko avtorske pogodbe. V letu 2013 je v muzeju delalo 10-12 upokoencev (podobno število tudi v letu 2011 oziroma 2012). V veliko primerih gre za upokojene učitelje, ki imajo veliko znanja, pa tudi časovno so bolj na razpolago.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

- v TMS so na tem področju razmere bolj skromne, imajo le replike nekaterih predmetov (npr. deblaka), slepim in slabovidnim obiskovalcem pa dovolijo tudi otip izbranih predmetov;
- v muzeju potekajo demonstracije delovanja naprav, strojev, orodja, prikazi obrti, ki muzejske predmete približajo tudi ranljivim skupinam;
- načrtujejo tudi nakup slušalk za naglušne obiskovalce.

3.2.2.5 Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Muzej novejšje zgodovine Slovenije (v nadaljevanju: MNZS) se nahaja v Cekinovem gradu na Celovški cesti 23 v parku Tivoli. Spreminjanje in prilagajanje muzejske stavbe in prostora okoli nje potrebam različnih obiskovalcev omejujeta dva ključna odloka⁴³, poleg tega pa prilagajanje omejuje še nerešeno vprašanje denacionalizacije Cekinovega gradu in zemljišč, s katerimi razpolaga MNZS. Zaradi nujnih investicijskih del, potrebnih za nemoteno in varno izvajanje muzejske javne službe, je bil objekt MNZS obnovljen leta 1990/1991⁴⁴. V tem času je dobil muzej današnjo podobo z zunanjim ogradjem oziroma prizidkom, kjer so klančine in dvigalo za fizični dostop do razstavnih prostorov in sanitarij za osebe z gibalnimi ovirami.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine

Vstopnine

MNZS je odprt vsak dan od torka do nedelje med 10. in 18. uro.

Vstopnina v MNZS je 3,5 EUR, za šolarje, dijake, študente, upokojence, skupine nad 10 udeležencev in imetnike kartice Popotniško združenje Slovenije (Hostelling International) 2,5 EUR, družinska vstopnica pa stane 8 EUR. Popusti so še za veterane (Zveza veteranov vojne za Slovenijo – člani kluba Veteran) (1,75 EUR) ter imetnike turistične kartice Urbana (2,1 EUR), turistične kartice mesta Ljubljana, Zavod Žiga Zois (2,8 EUR) in Ej!kartice (1,25 EUR). Vstopnica za delavnice za predšolske skupine znaša 1 EUR, za šolske skupine pa 2,5 EUR.

Prost vstop imajo predšolski otroci, brezposelni, invalidne osebe, spremljevalci skupin, imetniki kartic ICOM, ICOMOS, SMD, PRESS, AICA, ISIC, ZAVOD MISS (Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije). Brezplačen obisk muzeja je mogoč vsako prvo nedeljo v mesecu in ob tednu družine. Prost vstop je še 8. februarja, na poletno muzejsko noč (junija), na mednarodni dan muzejev, to je 18. maja, in 3. decembra, ko je organiziran Ta veseli dan kulture.

Dostopnost spletnih strani

MNZS ima enostavno spletno stran v slovenskem in angleškem jeziku (<http://www.muzej-nz.si/sl/>). V letu 2013 so v rubriko *Info - Kako do nas* dodali elektronski naslov, kjer lahko

⁴³ Odlok o razglasitvi Cekinovega gradu v Ljubljani za kulturni spomenik državnega pomena (Ur.l. RS št.20/2002); Odlok o razglasitvi Tivolija, Rožnika in Šišenskega hriba za naravno znamenitost (Ur.l. SRS, št.21/1984, 47/1987).

⁴⁴ Avtor projekta je bil inž. arh. Jurij Kobe, ki je leta 1992 prejel tudi Plečnikovo nagrado za arhitekturo.

posamezniki dobijo informacije o dostopnosti in tako načrtujejo svoj obisk. Na spletni strani manjka konkreten opis dostopa, prav tako ni prilagojena senzorno oviranim osebam. Manjkajo datoteke z opisi dostopnosti prostorov in ovir v prostoru, ni tlorisov, ni zvočnih razlag, ni razlag v znakovnem jeziku, prav tako ni besedila v lažje berljivi različici (easy to read), manjkajo pa tudi piktogrami za označevanje posebnih mest.

MNZS komunicira z javnostjo tudi s pomočjo socialnih omrežij: Facebook, Twiter, Pinterest, Instagram, History Pin. Spletno stran redno osvežuje in obnavlja, prav tako vzdržuje stike po socialnih omrežjih. Promocija dogodkov poteka preko navadne in elektronske pošte; spletne strani; socialnih omrežij ter blogov (posebej je bil v letu 2013 odprt tudi blog Fototeke/Oddelka za dokumentarno fotografijo MNZS; ob občasnih razstavah sta bila odprta bloga GOTO1982 in Lučke prihodnosti); brezplačnih spletnih strani, kot so Napovednik.com, Dogaja.se; javnost obveščajo tudi s pomočjo plakatiranja podjetja TAM TAM; dogodke objavljajo v brošuri KAM, dogodke objavljajo tudi v reviji IN-FLIGHT MAGAZINE ADRIA AIRWAYS.

Informiranje poteka tudi preko klasičnih medijev, kot so časopisi (Delo, Dnevnik (stalna rubrika »*Porumenela fotografija*«, kjer se tedensko objavlja fotografije dnevnikovega fotografa Marjana Cigliča), Mladina, Večer, Demokracija, Žurnal, Pogledi), televizija (MMC, RTV SLO, POP TV) in radio (Radio Ognjišče (Irena Uršič v sodelovanju z zunanjimi sodelavci pripravlja radijske oddaje »*Moja zgodba*«)).

Obiskovalci ali drugi zainteresirani lahko kontaktirajo zaposlene v muzeju, saj so njihove telefonske številke in elektronski naslovi navedeni na spletni strani pod rubriko Zaposleni.

Dostopnost publikacij

MNZS ob vsaki razstavi izda tudi katalog. Katalogi razstav se običajno izdajo v slovenskem in angleškem jeziku. Izdaja tudi Fotoantiko, specializiran časopis za zgodovino fotografije, ter Muzejske novice (enkrat ali dvakrat letno), ki so od leta 2013 dostopne tudi na spletu.

Katalog ob stalni razstavi *Slovenci v XX. stoletju* je v letošnjem letu izšel poleg angleškega in slovenskega jezika tudi v italijanskem in nemškem.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

MNZS ima malo izkušenj z zaposlovanjem oseb iz ranljivih skupin. Razlogov za to je več: za osebe z gibalnimi ovirami (osebe, ki ne morejo hoditi po stopnicah) so delovni prostori nedostopni (tako fototeka, knjižnica, uradni prostori v medetaži, kakor tudi kustodiat v tretjem nadstropju – z dvigalom se sicer pride do tretjega nadstropja, ampak so pred vhodom v prostor tri stopnice); manjka usposobljen kader, kot so npr. tolmači za znakovni jezik; manjkajo kulturni mediatorji, ki bi bili usposobljeni za mediatorstvo med iskalcem zaposlitve in delodajalcem. Dodaten razlog je tudi ekonomska kriza, saj je država omejila zaposlovanje v javnih institucijah zaradi pomanjkanja financ⁴⁵.

Status invalida ima en zaposleni v muzeju, ena zaposlena s statusom invalidke pa se je ravno upokojila. Gre za osebe, ki so kot že zaposlene pridobile status invalida zaradi poškodbe pri delu ali starosti. Največjo težavo za fizično zdravje predstavlja večurno sedenje pred računalnikom, zaradi česar trpijo hrbtenica in oči.

Največ je zaposlitev mladih, ki so večinoma zaposleni za določen čas. Nadomeščajo porodniške odsotnosti ali pa se jih vključi v delo na projektih. Muzej je v letošnjem letu dobil novo sodelavko, ki je zaposlena preko evropskega projekta (*EuroVision: Museum Exhibiting Europe* (projekt Evropske komisije v okviru programa Kultura)). V zadnjih treh letih so v MNZS preko evropskih programov za večjo mobilnost mladih, kot je na primer Leonardo da Vinci Programme, za določen čas sprejeli na prakso ali zaposlili tudi mlade iz drugih evropskih držav (npr. Španije, Italije). V letu 2013/2014 pa je v MNZS na civilnem služenju vojaškega roka tudi fant iz Avstrije. Tuje praktikante se zaposluje pri oblikovanju, digitalizaciji, inventarizaciji ter drugih delih.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Pri delu z ranljivimi skupinami zaposleni delujejo na podlagi lastnih izkušenj. Sistematičnega usposabljanja zaposlenih v zadnjih treh letih ni bilo, vendar so glede na opravljene razgovore z

⁴⁵ Zakon o uravnoteženju javnih financ – ZUJF, Ur.l. RS, št. 40/2012 in dodane spremembe.

zaposlenimi tem poznani temelji dela z gibalno oviranimi osebami in osebami s senzornimi ovirami. Obsežnejše delo in usposabljanje na področju ranljivih skupin se načrtuje v letu 2014.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

Razstave:

- **Tema in svetloba** (2010): predstavitev načina življenja slepih in slabovidnih oseb; sodelovanje z Zvezo slepih in slabovidnih Slovenije.
- **Preteklo in pozabljeno – Judovska kultura v Sloveniji** (2011): etnične manjšine.
- **Si že bila kdaj na Triglavu?** (2011): skupaj z Visoko šolo za dizajn: konstrukcija identitete? Mladi + iskalci prve zaposlitve.
- **Slovenke v dobi moderne** (2011-2012): ženske + andragoški program.
- **Večni spomin, Dan spomina na žrtve holokavsta**: razstava plakatov študentov 3. letnika Visoke šole za dizajn – oddelek za vizualne komunikacije in gostujoča razstava Narodne študijske knjižnice iz Trsta – **Rižarna. Smrt in spomin**; (2012): etnične skupine, mladi, iskalci prve zaposlitve.
- **Dolomiti – kamnito srce sveta – fotografije Georga Tappeinerja** (2012): veleposlaništvo Italije, manjšine/etnične skupnosti.
- **Prekomorci** (2013 – 2014): starejši + andragoški program (predavanja).
- **Višegrajska skupina** (2013): Veleposlaništvo Madžarske + manjšine.
- **Ženske v prvi svetovni vojni** (2013 – 2014): sodelovanje Goriški muzej, muzej v stari Gorici in MNZS + Veleposlaništvo Italije; manjšine + ženske.
- **Večni spomin – dan spomina na žrtve holokavsta** (2013): sodelovanje s študenti Visoke šole za dizajn; etnične skupine; mladi, iskalci prve zaposlitve.
- **Ana Frank – zgodba za sedanjost** (2013): Anne Frank House/Amsterdam in Urad za mladino MOL; etnične skupine; mladi (razstava nagovarja mlade).
- **Zamenjani pogled. Risbe Vlasta Kopača iz koncentracijskega taborišča Dachau (1944-1945)** (2013): MNZS v sodelovanju z Muzejem spominskega obeležja Koncentracijskega taborišča Dachau (KZ Gedenkstätte): starejši 55+.
- **Zadnji pričevalci – spomini internirancev v italijanskih fašističnih taboriščih** (2013) – Zavod Apis, ZRC SAZU, MNZS; starejši 55+.

MNZS ponuja ob vsaki razstavi bogat andragoški program, ki vključuje predavanja, konference, predstavitve knjig, ogleda filmov in oddaj. Andragoški programi, ki nagovarjajo tudi starejše od 55 let:

- Zbiranje pričevanj, avtobiografij (dlje časa)
- Program ***Dediščina za tretje življenjsko obdobje*** (2011)
- ***Pomladni jesenski cikel predavanj o prvi svetovni vojni 1914-1918*** (2011)
- Spremljevalni andragoški program ob razstavi ***Slovenke v dobi moderne*** (2011-2012)
- Predstavitve TV oddaj o prvi svetovni vojni in predavanja – v sodelovanju z RTV Slovenija (2013)
- Predavanja ob razstavi ***Prekomorci*** (2013-2014)
- Gostujoča razstava ***Zadnji pričevalci fašistične internacije*** (2013) – tedenska vodstva po razstavi.

MNZS se pri gostovanju razstav in pri najemu Viteške dvorane MNZS povezuje tudi z različnimi veleposlaništvami/ambasadami. Gre za predstavništva predvsem sosednjih republik (Italija, Avstrija, Madžarska) in republik bivše Jugoslavije (Makedonija), preko teh dogodkov pa se v muzej vključujejo tudi pripadniki manjšin (npr. Italijani, Madžari) in drugih etničnih in nacionalnih skupnosti (npr. Makedonci, Poljaki, Čehi, Američani, Kosovo). O tem lahko beremo tudi v letnih poročilih (2011, 2012):

»Muzej živi z okoljem, v katerem stoji, to je Krajinski park Tivoli. Aktivno sodeluje pri prireditvah, ki potekajo v parku Tivoli (dobrodelni teki, srečanja). Muzej je zelo popularen med veleposlaništvami za organizacijo dogodkov in sprejemov. Veliko napora namreč vlagamo v promocijo slovenske kulture in zgodovine med tujci, ki v Sloveniji živijo. V naslednjih letih načrtujemo tudi ureditev parka okoli muzeja, kjer želimo urediti prostor za srečevanje in zunanje dogodke.«

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

MNZS ponuja pedagoške in andragoške programe, ki pa niso posebej prilagojeni za ranljive skupine, vendar se jih pripadniki ranljivih skupin zaradi inkluzivnosti vsebin tudi udeležujejo. V zadnjih treh letih so MNZS obiskale različne skupine (največ šolarji, dijaki in študenti). Med njimi so bili tudi gibalno ovirani obiskovalci. V letu 2012 je MNZS obiskala skupina slepih in slabovidnih v okviru projekta Sodelujem. V letu 2013 je muzej nekajkrat obiskala skupina tujcev, ki so se učili slovenski jezik na Centru za slovenski jezik (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani).

V letu 2014 načrtuje pedagoginja v MNZS oblikovanje novih programov, ki bodo namenjeni senzorno oviranim osebam. Doslej pripadniki ranljivih skupin še niso sodelovali z MNZS kot izvajalci programov, se pa to načrtuje v letu 2014.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

Razstavniki prostori so dostopni za gibalno ovirane osebe, kar omogoča izvajanje določenih vsebin v razstavnih prostorih. Leta 2012 je bila nekdanja delavnica spremenjena v pedagoško sobo, vendar ta gibalno oviranim osebam ni dostopna (do prostora vodijo 4 stopnice). Za potrebe delavnic in izobraževanj se lahko koristi tudi Viteško dvorano, saj je dostopna za gibalno ovirane osebe in dovolj prostorna za gibanje. Prav tako se za izvedbo nekaterih delavnic lahko uporablja razstavne prostore ter prostore okoli muzeja – na dvorišču in v parku Tivoli.

Razstave so slabo prilagojene za senzorno ovirane osebe (gluhi in naglušni, slepi in slabovidni). V večji meri so vizualne, zvoka je malo, manj ali nič so vključena druga čutila (tip, voh in okus). Manjkajo replike eksponatov in tipne slike; ni svetlobnih, kontrastnih in drugih oznak ali vodil; besedila so natisnjena v premajhnem fontu, na nekontrastni podlagi; veliko je vizualnega gradiva, ki nima tehničnega opisa; ni besedil v brajici; premalo je zvočnih razlag. Prav tako so razstave slabo prilagojene gluhih in naglušnim obiskovalcem. Manjkajo krajši opisi/besedila/razlage, ki bi bili prilagojeni gluhih osebam; prav tako manjkajo opisi v znakovnem jeziku. Indukcijskih zank ali drugih pripomočkov za gluhe in naglušne ni. V letu 2011 je MNZS s pomočjo financ Ministrstva za kulturo nabavil avdio vodnike po razstavi, ki pa so še v pripravi besedil in snemanj.

Besedila na razstavi so samo v slovenskem in angleškem jeziku. Manjkajo razlage v brajici, znakovnem jeziku in lažje berljivi različici (easy to read). Priporočeno bi bilo tudi prevesti besedila stalne razstave v italijanski in madžarski jezik kot jezik narodnih manjšin kakor tudi v katerega izmed romskih jezikov, ki se govori v Sloveniji. Prevod v jezike manjšin je dobrodošel tudi z vidika turizma, saj muzeje pogosto obiščejo turisti, v večji meri tisti, ki prihajajo iz sosednjih držav.

V razstavo niso vključene podobe, besedila ali zgodovina oseb z gibalnimi ovirami, senzornimi ovirami, pripadnikov manjšin (Italijani, Romi, Madžari), tujcev (kot na primer državljani bivše Jugoslavije, priseljencev iz drugih kulturnih in etničnih okolij), prosilcev za azil. Vsako

leto se v muzeju spomnijo žrtev holokavsta (Dan spomina na žrtve holokavsta, 27. januar), torej judovske skupnosti, ki je vplivala na družbeno-kulturno podobo slovenskega ozemlja.

3.2.2.6 Slovenski gledališki muzej

Slovenski gledališki muzej (v nadaljevanju: SGM) se nahaja v starem mestnem jedru Ljubljane, na Mestnem trgu 17, v večnamenski historični stavbi z atrijem. Objekt je spomeniško zaščiten⁴⁶ in je last Mestne občine Ljubljana, zato se lahko vsi večji ukrepi in spremembe stavbe, ki bi lahko povečale dostopnost muzeja, zgodijo samo v skladu s spomeniškim varstvom ter v sodelovanju in v soglasju z lastniki stanovanj in stavbe.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine

Vstopnine

SGM je odprt od torka do sobote med 10. in 18. uro, v nedeljo pa med 10. in 13. uro.

Vstopnina za odrasle znaša 2,5 EUR, za učence, dijake, študente in upokojence pa 1,5 EUR. Za redne ali skupinske vodene ogledе razstave ni doplačila. Šolske skupine plačajo za vodstvo 2 EUR in za vodstvo z delavnico 2,5 EUR. Cena gledališke delavnice za otroke je 2,5 EUR, za družine pa 5 EUR.

Prost vstop imajo predšolski otroci, invalidi (in njihovi spremljevalci), brezposelni, študenti Akademije za gledališče, radio, film in televizijo, spremljevalci skupin in člani ICOM, SMD, DGKTS in ZDUS. Prav tako je brezplačni vstop vsako prvo nedeljo v mesecu, za kulturni praznik (8. februar), mednarodni dan muzejev (18. maj), poletno muzejsko noč, Ta veseli dan kulture (3. december) in podobne dni.

Dostopnost spletnih strani

V letu 2013 je pričela delovati spletna stran SGM (www.gledaliskimuzej.si). Stran ni prilagojena za senzorno ovirane osebe. Nima seznama vsebine strani, opisa ali tlorisa prostorov. Manjkajo tudi informacije o dostopnosti muzeja in razstave, zvočni opisi, razlage v znakovnem jeziku ali besedila v lažje berljivi različici (easy to read).

⁴⁶ Odlok o razglasitvi srednjeveškega mestnega jedra Stare Ljubljane in Grajskega griča za kulturni in zgod. spomenik ter naravno znamenitost, Ur.l. SRS, št. 5/86-297, 27/89-1472, Ur.l. RS, št. 105/2001-5125.

Doslej je SGM z obiskovalci komuniciral le s priložnostnimi dopisi (v elektronski in tiskani obliki). Od konca leta 2013 komunicira z javnostmi tudi preko Facebooka, o dogodkih pa obvešča preko spletnih portalov, kot so na primer napovednik.com, dogaja.se, KIC in Visit Ljubljana. O svojih dogodkih obvešča tudi v mesečniku KAM.

Za komunikacijo z zaposlenimi lahko zainteresirani uporabijo elektronske naslove in telefonske številke, ki so objavljene na spletni strani muzeja.

Dostopnost publikacij

Publikacije muzeja so praviloma v slovenskem jeziku s povzetki v angleščini. Zloženske in katalogi za trenutno stalno razstavo še niso bili natisnjeni. Praviloma so tovrstne tiskovine v slovenščini in angleščini.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

V SGM je trenutno sedem redno zaposlenih, med katerimi ni pripadnikov ranljivih skupin. V zadnjem triletnem obdobju so v muzeju zaposlili eno osebo za delo v video arhivu. Leta 2013 se je dolgoletna muzejska delavka upokojila. Želja po nadomestni zaposlitvi je velika, ampak glede na trenutno stanje v kulturi žal nerealna. Kadrovsko bi SGM nujno potreboval okrepitev. V zadnjih treh letih so sodelovali s študenti in projektnimi sodelavci, med katerimi ni bilo pripadnikov ranljivih skupin.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Zaposleni SGM se niso udeleževali usposabljanj za delo z ranljivimi skupinami in nimajo tovrstnih izkušenj.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

V zadnjih treh letih je bilo obiskovalcem muzeja na ogled nekaj občasnih razstav, toda posebnih programov, prilagojenih potrebam ranljivih skupin, niso izvajali.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

Zaradi pomanjkanja kadra in finančnih sredstev doslej v SGM niso izvajali pedagoških in andragoških programov, razen priložnostnih vodstev, predstavitev knjig in predavanj. V dvorani so občasno gostili kulturne in druge dogodke. Stalna razstava bo omogočila bolj redno in konstantno izvajanje pedagoških in andragoških ponudb. Načrtovani so tudi programi, ki so prilagojeni osebam iz ranljivih skupin. Redno zaposleni v SGM sami ne bi mogli pripraviti in izvajati teh programov, saj med njimi ni pedagoškega delavca. Pripravo in izvajanje pedagoških in andragoških programov jim omogoča sodelovanje v evropskem projektu Slovenskega etnografskega muzeja »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

Razstava ni opremljena s pripomočki za senzorno ovirane osebe. Opremljena je z določenimi interaktivnimi elementi, ki jih bodo postopoma še dodajali. Načrtovani so tudi taktilni tlorisi razstave, besedila v brajici in v znakovnem jeziku, modeli za dotikanje in tipne slike.

3.2.2.7 Narodna galerija

Narodna galerija (v nadaljevanju: NG) prostorsko zajema kompleks treh stavb v kareju med Cankarjevo in Prešernovo cesto ter Puharjevo in Prežihovo ulico. Vzdržuje dve stalni zbirki in tri različno profilirane razstavne prostore. Stavba se deli na Galerijo Narodnega doma (ki je zaradi prenove trenutno zaprt – vhod iz Cankarjeve ceste); novejšega dela (uprava in začasno postavljeni obe zbirki – Puharjeva ulica), ki je bil zgrajen leta 1993, in steklene Vhodne avle, ki je bila dokončana v letu 2001 (Prešernova cesta). Stavba je spomeniško zavarovana⁴⁷. Najbližje avtobusno postajališče mestnega potniškega prometa se nahaja 300 metrov stran. V bližini Narodne galerije pa se nahaja tudi park Tivoli.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine *Vstopnine*

Galerija je odprta vsak dan od torka do nedelje od 10. do 18. ure.

Vstopnina za ogled stalnih zbirk NG znaša: redna cena 5 EUR; zmanjšana cena, ki velja za učence, dijake in študente, upokoјence (ob predložitvi dokazila), organizirane skupine (nad 10

⁴⁷ Odlok o razglasitvi spomenikov naravne in kulturne dediščine na območju občine Ljubljana Center med Aškerčevo, Tivolsko in Slovensko cesto, Uradni list RS, št. 60/1993.

oseb) ter člane klubov, s katerimi je NG sklenila ustrezen dogovor, znaša 3 EUR, družinska vstopnica 7 EUR. Vstopnine za ogled občasne razstave so večinoma enake vstopninam za ogled stalne razstave; kadar ni tako, velja cena, ki je zapisana pri opisu razstavnega projekta. Ob nakupu dveh vstopnic za različni razstavi se obe obračuna po zmanjšani ceni. Popusti se ne seštevajo. Strokovna vodstva kustosov oziroma avtorjev razstave potekajo redno ob nedeljah ob 11.00 uri oz. po objavljenih urnikih. Dejavnosti za šolske skupine so zaračunane po naslednjem ceniku: skupina otrok z animacijo: 3 EUR po udeležencu; skupina otrok z animacijo in delavnico: 5 EUR po udeležencu; spremljevalci (do 2) imajo brezplačen vstop. Cena sobotnih ustvarjalnih delavnic za otroke in družine znaša: posamezna vstopnica 5 EUR, družinska vstopnica 7 EUR, člani Galovega kluba brezplačno, razen posebej označenih. Za najavljene skupine tujcev (vsaj 10 oseb) pripravljajo tujejezična vodstva po razstavah. Vstopnica z vodenjem znaša 7 EUR. V NG izvajajo tudi posebna-individualna vodenja, ki jih obiskovalci lahko podarijo (30 EUR). Za otroke redno (dvakrat mesečno) pripravljajo sobotne delavnice ter organizirajo poseben program v času šolskih počitnic. Po naročilu izvedejo tudi rojstnodnevne animacije za otroke. Za otroke in odrasle pa občasno organizirajo likovne tečaje. Imajo klub Prijateljev NG (za odrasle: 50 EUR odrasli, 30 EUR upokojeanci) in Galov klub (za otroke: članarina: 50 EUR).

Prost vstop imajo člani društva Prijatelji NG; častni člani NG; člani Galovega kluba; imetniki veljavnih muzejskih kartic SMD, ICOM-ICOMOS in SUZD; študenti umetnostne zgodovine (FF) in ALUO; študenti likovne pedagogike; dijaki Srednje šole za oblikovanje in fotografijo; maturanti programa umetnostna zgodovina; predšolski otroci; novinarji; invalidi in spremljevalci invalidov; brezposelne osebe. Vsako prvo nedeljo v mesecu je ogled stalnih zbirk brezplačen.

Dostopnost spletnih strani

Spletna stran NG (www.ng-slo.si) je pripravljena v slovenskem in angleškem jeziku. Ponuja informacije o muzeju, s pomočjo katerih lahko načrtujemo svoj obisk. Spletna stran s tehnologijo odzivnih strani (prilagodljivih glede na napravo) že sama po sebi rešuje nekaj zadreg prikaza za ljudi s posebnimi potrebami, saj ponuja možnost povečevanja pisave, ni pa prilagojena ostalim skupinam senzorno oviranih oseb. Tako je na primer pisava na spletni strani premalo kontrastna (svetlo siva na beli podlagi). Prav tako manjkajo zvočne datoteke z opisi dostopnosti prostorov in ovir v prostoru, tlorisi, razlage v znakovnem jeziku in besedila v lažje berljivi različici (easy to read). V prihodnosti želijo okrepiti informacijski sistem, a prav

posebne prilagoditve (razen boljšega kontrasta in fonda) za novo spletno stran v pripravi niso predvidene, deloma tudi zato, ker predstavljajo zaenkrat neizvedljiv tehnični zalogaj.

V zadnjih letih so se posebej posvetili spletnim obiskovalcem. V letu 2011 so pričeli uporabljati še Facebook in tedenske novice (newsletter). O dejavnostih obveščajo tudi v časopisu Delo in na radiu, prav tako pa tudi preko brezplačnih spletnih strani, kot so napovednik.com, visitljubljana.si.

Za komunikacijo z zaposlenimi lahko zainteresirani uporabijo elektronske naslove in telefonske številke, ki so objavljene na spletni strani muzeja.

Dostopnost publikacij

Dostopni so jezikovni vodniki po zbirkah v slovenščini in angleščini (angleški trenutno ni na zalogi). Zloženke z osnovnimi informacijami o galeriji (tloris, zbirke, ...) so dostopne v slovenskem in angleškem jeziku. Publikacije zaradi finančne situacije izdajajo v zadnjih letih samo v slovenskem jeziku. Gre za znanstvene tekste, pedagoško publicistiko, razstavne kataloge, informativne zloženke in drugo promocijsko gradivo (vabila, plakati). Ob odprtju nove stalne zbirke je v načrtu izdaja novega vodnika, ki bo tudi v angleškem jeziku.

Poseben dosežek leta 2012 so elektronske izdaje galerijskih publikacij. Do konca leta 2012 so jih izdali kar 5: Slovenski impresionisti in njihov čas (vodnik po razstavi v slovenščini in angleščini), ob 550-letnici ljubljanske škofije (slovenščina in angleščina) in katalog razstave Podoba svetega. S temi izdajami, ki so brezplačno dostopne na Kobo, iBookstore in Amazon, so bili prvi v Sloveniji in prehiteli celo velike založniške hiše; e-knjige so dostopne brezplačno oziroma po najnižji ceni, ki jih dovoljujejo e-knjigarne.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

V letih od 2011 do 2013 so v NG zaposlili 2 osebi iz 2 ranljivih skupin. Zasedli sta delovni mesti poslovne sekretarke, ki je bila zaposlena eno leto, in kustodinje pripravnice, ki se je kot iskalka prve zaposlitve zaposlila za dve leti. V zadnjih treh letih so sodelovali tudi s študenti, med katerimi so bili pripadniki ranljivih skupin. Nekatere so po izteku študentskega statusa, ko so postali iskalci prve zaposlitve, zaposlili preko avtorske pogodbe.

Glede zaposlitve bibliotekarja, ki bi bil pripadnik ranljive skupine, v NG menijo, da bi v knjižnici težko zaposlili gibalno ovirano ali slepo in slabovidno osebo. Gluhi in naglušni bi se lahko zaposlili, če bi znali brati z ustnic. Pripadnike italijanske in madžarske manjšine ter romske etnične skupnosti pa bi lahko zaposlili, če bi obvladali slovenski jezik. Za vse ostale ranljive skupine omejitev ni. Za zaposlitev na pedagoškem oddelku in v upravi so glede zaposlitve senzorno in gibalno oviranih zaradi narave dela precej skeptični. Slep in gluhi bi bili zelo težko zaposljivi, morebiti slabovidni ob uporabi tehničnih pripomočkov in ob izvedenih prilagoditvah, kar pomeni boljšo dostopnost do delovnih prostorov. Prav tako kot v knjižnici bi se lahko na pedagoškem oddelku ali v upravi zaposlili pripadniki italijanske in madžarske manjšine ter romske etnične skupnosti, če bi obvladali slovenski jezik. Za vse ostale ranljive skupine pa omejitev ni.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Zaposleni na oddelku za izobraževanje in animacijo so se na podlagi lastnega interesa udeležili nekaj izobraževanj. V letu 2010: *Kako zagotoviti dostopen muzej* (SMS in Mestni muzej); v letu 2013: udeležba na delavnici na Zavodu za slepo in slabovidno mladino, udeležba na konferenci Slep in slabovidni v družbi: *Med zgodovinsko perspektivo in sodobnimi vprašanji*; udeležba na predstavitvi projekta Katje Sudec (SOdelujem, veččutni ogled razstave Osebna asistenca). V okviru projekta "Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam" (izvedba pripravnice za kustodinjo pedagoginjo) je za zaposlene v NG načrtovana predstavitev dela, komunikacije, prilagoditev, pravic in dejavnosti za ranljive skupine.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

Pri pripravi vseh pedagoških programov (na stalnih in občasnih razstavah) je poglavitno načelo multisenzorni pristop, ki mu v NG intenzivno sledijo po letu 2000.

Stalni programi z določenimi prilagoditvami:

- Galov klub in sobotne delavnice za otroke in družine: predstavljanje umetnosti s pomočjo giba, glasbe, tipa, okusa, vonja (multisenzorno); vključujejo zgodbe, pripovedovanje, ročne spretnosti, kiparjenje.
- Dejavnost na stalni zbirki evropske umetnosti: *Strahec 5* – multisenzorno vodstvo (5 čutov) za mlajše šolarje.

- Dejavnost na stalni zbirki slovenske umetnosti: *Galova skrinja*: multisenzorno vodstvo z različnimi predmeti; namenjeno mlajšim šolarjem.
- Dejavnost na stalni zbirki: *Impresionisti in drevesa*: multisenzorno vodstvo z didaktičnimi aplikacijami.

Prilagojene pedagoške/andragoške dejavnosti:

- **Galova skrinja**: gluhi in naglušni – vodenje s tolmačem; dejavnost je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo (2010); (dostopno na: <http://www.zveza-gns.si/zanimivosti/izmi-ali-zakaj-ne-razumem-umetnosti>);
- **Alojz Gangl. Kipar na poti v moderno**: vodstvo za slepe in slabovidne; (2010)
- **Kulturno žlahtenje najmlajših**: Projekt Vrtca Vodmat; razpis MŠŠ, delno sofinanciran s strani Evropske unije, iz Evropskega socialnega sklada (NG sodelovala kot kulturna institucija v povezavi s samostojno kulturno delavko mag. Mojco Leben). Oblikovanje novega programa za predšolske otroke v povezavi s stalno zbirko, ki predstavlja obdobje realizma, z vključenimi gibalnimi in različnimi senzornimi spodbudami); (2010)
- **Vodstva po stalni zbirki slovenske umetnosti za ljudi s posebnimi potrebami: slepi in slabovidni, gluhi in naglušni** (udeležbe ni bilo); (2011)
- **Stalna zbirka slovenske umetnosti**: javno vodstvo za gluhe; (2011)
- Besedila za QR kode: 32 opisov umetnin na slovenski stalni zbirki; angleški prevodi; ob uporabi pametnega telefona primerno za slabovidne; (2012)
- Organizirali in promovirali vodstvo v ES, tolmačeno v slovenski znakovni jezik (ni bilo obiskovalcev); (2012)
- Besedila za QR kode: opisi 21 umetnin iz stalne zbirke (slovenska umetnost (43) in evropski slikarji (10)) v slovenščini in angleščini; trenutno v zbirki 47 umetnin, opremljenih s QR kodami. Primerno za slabovidne, ob uporabi pametnega telefona. (2013)
- V NG redno zagotavljajo vodstva v tujih jezikih, predvsem v angleščini in italijanščini, pa tudi v francoščini, španščini in nemščini, japonsščini.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

Izobraževalne programe in programe za delo z ranljivimi skupinami pripravlja in izvaja oddelek za izobraževanje in animacijo (dve kustodinji pedagoginji). Pri pripravi vsebinskih izhodišč

za pedagoške programe ter pri izvajanju vodstev praviloma sodelujejo vsi strokovni delavci. Za izvajanje pedagoških programov v oddelku permanentno izobražujejo galerijske animatorje, ki so večinoma študentje umetnostne zgodovine oz. likovne akademije (trenutno 5 animatorjev). Ob obisku šolskih skupin, v katerih so otroci, ki potrebujejo določene prilagoditve, to šole vedno vnaprej sporočijo, kustodinja pedagoginja pa za takšne skupine posebej prilagodi pedagoški program - izbere umetnine, ustrezne metode dela in didaktične pripomočke, ki omogočajo čustveno podoživljanje ter olajšajo ogled in razumevanje predstavljene likovne problematike.

V delo oddelka vključujejo tudi prostovoljce; v prihodnosti želijo med prostovoljce pritegniti predvsem njihove stalne obiskovalce in člane Kluba prijateljev NG. Predstavitve izobraževalnih dejavnosti in metod dela so posredovali tudi študentom umetnostne zgodovine na FF in predšolske vzgoje na PF.

Odzivnost društev senzorno oviranih oseb na povabila na dogodke je glede na letna poročila zelo slaba. Razlog lahko iščemo v tem, da je bila v vabilu leta 2011 (<http://www.zveza-gns.si/dogodki/ogled-narodne-galerije-v-szj>) zapisana polna vstopnina. Glede na to, da imajo načeloma invalidi v muzeje prost vstop in dejstvo, da je med invalidi veliko brezposelnih, skupek obojega zahteva premišljen pristop, ki se gradi počasi in z empatično noto.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

Načrti za konkretne prilagoditve pri dejavnostih, ki so inkluzivne za pripadnike ranljivih skupin:

- pri določenih javnih (ali predhodno najavljenih) vodstvih bo navzoč tolmač za slovenski znakovni jezik
- QR kode v slušni obliki
- povečan tisk opisov umetnin
- opisi v brajici
- veččutna javna vodstva
- veččutne dejavnosti za otroke
- tipne aplikacije na občasnih razstavah
- taktilne slike

Za povečanje dostopnosti bi bilo smiselno razmisliti tudi o dodatnih prilagoditvah:

- tipni zemljevid prostorov
- informacije (tipke v dvigalu) v brajici
- informacije/opisi umetnin v povečanem, bolj kontrastnem in primernem fondu
- na recepciji omogočena izposoja prenosnih lup
za omogočanje povečanega gledanja umetnin in tiska/besedil
- talne/stenske oznake, bolj označene stopnice
- upoštevanje smernic pri prenovi NG
- izobraževanje zaposlenih, predvsem glede pravic (za dostopnost) in možnosti prilagoditev za ranljive skupine
- povezava z zavodi, institucijami v navezavi z ranljivimi skupinami – sodelovanje glede prilagoditev, fizične dostopnosti, idej za programske vsebine in pristopa do potencialne publike
- izdelava tipnih slik, povezava s študenti ALU-ja, likovne pedagogike, tiflopedagogike in sorodnih smeri (cenovno bolj ugodna izdelava)
- raziskat možnost 3D tiskanja (reliefno, barvni kontrasti)
- izdelava replik (kipi, ipd.), ki se jih lahko potipa
- vodstva z tolmačem, vodstva z uporabo indukcijske zanke
- uporaba tehnologij: avdio-video vodiči

3.2.2.8 Muzej za arhitekturo in oblikovanje

Muzej za arhitekturo in oblikovanje (v nadaljevanju: MAO) ima svoj sedež na renesančnem Fužinskem gradu na vzhodu Ljubljane. Grad Fužine na Poti na Fužine 2 je umaknjen od centra mesta. Na tej lokaciji ob Ljubljani in na robu stanovanjskega naselja Nove Fužine se muzej nahaja od leta 1992. Pred Gradom Fužine poteka manj prometna cesta, nasproti gradu pa je urejen grajski park, ki ga MAO občasno koristi za razstave na prostem. Predhodno je bil objekt prenovljen po predpisih spomeniškega varstva⁴⁸.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine *Vstopnine*

MAO je odprt od torka do nedelje med 10. in 18. uro.

⁴⁸ Odlok o kulturnem spomeniku in naravni znamenitosti Fužine, Ur.l. SRS, št. 26/84-1289, št. 28/84.

Redna cena vstopnice za odrasle znaša 3 EUR. Učenci, dijaki, študenti in upokojenci za vstop plačajo 1,5 EUR, družinske karte stanejo 5 EUR, imetniki Ej!Kartice pa odštejejo 1,3 EUR za vstopnino. Skupine obiskovalcev za vodstvo po razstavi doplačajo 1 EUR na osebo, za vodstvo po Ljubljani pa 3 EUR. Za nedeljske ustvarjalnice in skupinske delavnice MAO zaračuna 2 EUR, za vodstva z delavnico pa 3,5 EUR. Cena praznovanja rojstnega dne v muzeju znaša od 120 do 140 EUR.

Brezplačni vstop imajo predšolski otroci, invalidi, brezposelni, spremljevalci skupin, novinarji in člani strokovnih združenj. Prav tako velja prost vstop za vse obiskovalce vsako prvo nedeljo v mesecu ter ob posebnih dneh (kulturni praznik, mednarodni muzejski dan, poletna muzejska noč, Ta veseli dan kulture ipd.).

Dostopnost spletnih strani

MAO komunicira z javnostmi preko spletne strani (<http://www.mao.si/>), ki je na voljo v slovenščini in angleščini. Posebnih prilagoditev za senzorno ovirane osebe nimajo, je pa stran oblikovana tako, da se vsebina ob povečavi besedila s spletnim brskalnikom prilagodi ekranu. Na spletni strani manjkajo kazalo strani, tlorisi prostorov ter informacije o dostopnosti muzeja. Okvirni opis prostorov se najde pod kategorijo »Najem prostorov«. Zvočnih opisov, razlag v znakovnem jeziku ali besedila v lažje berljivi različici (easy to read) tudi ni.

MAO komunicira z javnostjo tudi preko socialnih omrežij (Facebook in Twitter) in dopisov (elektronski novičnik). Svoje vsebine deli z občinstvom tudi preko portalov Youtube in Flickr. Poleg tega promovirajo svoje razstave in dogodke v različnih tiskanih, avdiovizualnih in spletnih medijih, kot na primer napovednik.com, dogaja.se, KAM, KIC in Visit Ljubljana.

V seznamu zaposlenih so obiskovalcu spletne strani na voljo elektronski naslovi in telefonske številke muzejskih delavcev.

Dostopnost publikacij

Tiskano informacijsko gradivo o muzeju in razstavah je praviloma v slovenskem in angleškem jeziku, izjemoma so katalogi tudi samo v slovenščini. Tiskovin v brajlavi pisavi nimajo.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

V MAO je trenutno 12 redno zaposlenih, od katerih ima ena oseba status invalida. Kadrovske so tako kot veliko drugih kulturnih institucij podhranjeni in se skušajo okrepiti s študenti, prostovoljci in projektno zaposlenimi, tudi iz tujine. Redno sodelujejo z brezposelnimi preko javnih del. Dobre izkušnje imajo tudi z mladimi diplomanti/iskalci prve zaposlitve, ki so v MAO delali kot prostovoljci in so s pomočjo delovnih referenc lažje našli zaposlitev.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Muzejski delavci MAO se niso udeležili posebnih usposabljanj za delo s pripadniki ranljivih skupin. Svoje znanje so zaposleni večinoma pridobili na neformalen način, predvsem med opravljanjem muzejske službe. Deloma imajo tudi izkušnje iz časa študija.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

Razstave:

- **Niko Kralj, neznani znani oblikovalec** (15. 12. 2011-4. 3. 2012): »V okviru razstave o slovenskem oblikovalcu Niku Kralju smo za slepe in slabovidne izpostavili nekaj predmetov (7), s pomočjo katerih smo omogočili z izkustveno metodo prepoznavati obliko, material in tehniko izdelave posameznih izdelkov. Za dotikanje so bile na voljo tudi lesene igrače, izdelane po načrtih Nika Kralja. Ob razstavi so bila na voljo prirejena besedila v brajlovi pisavi, kar smo pripravili v sodelovanju z Zavodom za slepe in slabovidne iz Ljubljane.«⁴⁹
- **Arhitektura 19. stoletja na Slovenskem** (2013-2014): razstave je opremljena z zvočnimi instalacijami, ki spodbujajo asociacije z razstavnimi predmeti.

Delavnice:

- **Kako je, kadar ne vidimo** (2012; v okviru Bienala oblikovanja): otroci so spoznali portret cesarice Elizabete, ki je narejen v reliefni tehniki, in nato sami izdelali tipne slike.

⁴⁹ Muzej za arhitekturo in oblikovanje, Letno poročilo 2012.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

Razstave MAO spremlja široka ponudba pedagoških in andragoških programov, ki pa niso posebno prilagojeni potrebam pripadnikov ranljivih skupin. So pa ponudbe oblikovane tako, da jih je večinoma mogoče individualno prilagoditi. Vodstva in delavnice so oblikovane tako, da nagovarjajo različna čutila. Razstavljenе predmete arhitekturne zbirke spremlja večinoma tudi možnost dotikanja različnih materialov, kar olajša asociacijo z razstavo. Udeleženci vodstev ali delavnic lahko občutijo tople, hladne, trde, mehkejšе, gladke in hrapave gradbene materiale. Po možnosti vključujejo tudi zvok in vonj.

Največja težava pri prilagoditvi programov je kadrovske narave. V MAO sta zaposleni dve kustodinji pedagoginji, tista, ki skrbi za del andragoškega programa, zgolj za polovični delovni čas. Potrebno bi bilo zaposliti dodatno muzejsko delavko, ki bi se posvečala izključno dostopnosti in prilagoditvi programov.

Vodstva po razstavi izvajajo tudi študentje, ki prav tako pomagajo pri tematskih delavnicah. Kot so-mentorji delavnic večkrat nastopajo tudi akademski slikarji, arhitekti, oblikovalci in drugi, ki so samozaposleni v kulturi ali bodisi trenutno nezaposleni.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebам iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

Ker so razstave zgolj občasne, je težko sistematično uvajati prilagoditve prostora in opreme, saj gre nenazadnje tudi za finančno vprašanje. Besedila v brajlovi pisavi so doslej spremljala samo eno razstavo. Drugih pripomočkov za gluhe in naglušne (na primer indukcijske zanke) nimajo. Vsako razstavo opremljajo z interaktivnimi in ustvarjalnimi elementi, ki jih lahko obiskovalci samostojno uporabljajo.

3.2.2.9 Muzej krščanstva na Slovenskem

Muzej krščanstva na Slovenskem (v nadaljevanju: MKS) deluje v prostorih cistercijanskega samostana v Stični. Samostan Stična in Samostanska cerkev sta spomeniško zavarovana od leta 1999⁵⁰. Glavni vhod se nahaja na vzhodni strani samostana ob potoku. Naslov muzeja je Stična 17, 1295 Ivančna Gorica. Do muzeja je možno priti z avtomobilom in lokalnim avtobusnim prevozom. Samostan obdaja urejen park, ki je idealen za sprostitev obiskovalcev.

⁵⁰ Odlok o razglasitvi Samostana Stična in Samostanske cerkve za kulturni spomenik državnega pomena, Ur.l. RS, št. 81/1999.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine

Vstopnine

MKS je odprt od torka do nedelje. Vsi ogledi v muzeju so vodeni. Termine za skupine je možno rezervirati med 8.00 in 17.00 uro, za posameznike pa so vodeni ogledi organizirani od torka do sobote štirikrat na dan (ob 8.30, 10.00, 14.00 in 16.00), ob nedeljah pa dvakrat (14.00 in 16.00). Muzej je zaprt na veliko noč, 1. novembra in 25. decembra.

Cena vstopnice za odrasle znaša 4,5 EUR, za odrasle v skupini (najmanj 10 oseb) 3,5 EUR, za učence, dijake in študente 2 EUR in za upokojene 3 EUR. Družinska vstopnica stane 7 EUR, organizirane romarske skupine za obisk odštejejo 2 EUR. Vstopnica za občasne razstave za odrasle znaša 2 EUR, za ostale obiskovalce je vstop na te razstave brezplačen.

Prost vstop imajo predšolske skupine, spremljevalci skupin, osebe s posebnimi potrebami, imetniki kartic ICOM, SMD, SUZD in donatorji muzeja. Prost vstop za vse obiskovalce je na Prešernov dan, 8. februarja, in 3. decembra na Ta veseli dan kulture. Muzej ni več del Poletne muzejske noči, ker zaradi menihov ne morejo biti odprti v večernem času.

Dostopnost spletnih strani

Spletna stran MKS (<http://www.mks-sticna.si/>) je na voljo v slovenskem, angleškem in italijanskem jeziku. Muzej uporablja spletno mesto Flickr, ne uporablja pa socialnih omrežij Facebook in Twitter. Svoje dejavnosti oglašuje preko različnih turističnih portalov. Spletna stran ne vsebuje zvočnih posnetkov in razlag v znakovnem jeziku.

Obiskovalcem in drugim zainteresiranim so na spletni strani muzeja na voljo kontaktni podatki zaposlenih v muzeju.

Dostopnost publikacij

Muzej ponuja zloženke s splošnimi informacijami v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku. Muzejske kataloge in publikacije izdajajo v slovenščini in angleščini.

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

V zadnjih treh letih v MKS ni bilo zaposlene nobene osebe iz ranljivih skupin, saj v muzeju zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne morejo zaposlovati novih sodelavcev.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

V MKS ni nihče posebej zaposlen za delo z ranljivimi skupinami, zaposleni pa so se v zadnjih treh letih udeležili izobraževanj na temo dostopnosti in dela z različnimi ranljivimi skupinami.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih

V sklopu muzejskega programa ni bilo posebnih prilagoditev za ranljive skupine. Kljub temu pa je muzej sodeloval z nekaterimi posamezniki s posebnimi potrebami, ki so podali svoja mnenja in predloge za izboljšave. V primeru, da muzej obiščejo obiskovalci s posebnimi potrebami, vodiči vodstvo po razstavi ustrezno prilagodijo.

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

Muzej je sodeloval z nekaterimi posamezniki iz ranljivih skupin, ki so predlagali določene prilagoditve, ki jih muzej poskuša uresničevati v sklopu finančnih zmožnosti. Preko študentskega dela oziroma pogodb z muzejem sodeluje pet oseb, ki obiskovalce vodijo po razstavah in izvajajo pedagoško-andragoške programe. Zaradi fizične povezanosti muzeja s cistercijanskim samostanom obstajajo določene omejitve glede zagotavljanja popolne dostopnosti, saj se interesi muzeja po odprtosti obiskovalcem mestoma lahko prekrivajo z relativno zaprtostjo samostana in pripadajočih sakralnih objektov. Tako se pojavlja potreba po sklepanju določenih kompromisov, ki muzeju omogočajo službo javnosti, hkrati pa upoštevajo pravila samostana. V tem primeru se to odraža tudi v izključno vodenih ogledih muzejskih razstav. V spomeniško zavarovanih stavbah so nekateri kompromisi potrebni tudi pri zagotavljanju fizične dostopnosti, saj varstvo ne dovoljuje drastičnih posegov v muzejske stavbe. V tem primeru so potrebne nekatere improvizirane rešitve, kakor sta v primeru MKS premični klančini.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

Na stalni razstavi so prisotne replike muzejskih eksponatov. Tako imajo obiskovalci možnost, da se določenih predmetov dotikajo, jih vonjajo in na ta način veččutno doživijo razstavo.

3.2.2.10 Moderna galerija in Muzej sodobne umetnosti Metelkova (MG+MSUM)

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 je Moderna galerija postala osrednja državna ustanova za moderno in sodobno umetnost. Leta 2011 je svojo dejavnost dokončno razdelila na dve veliki enoti, Moderno galerijo (v nadaljevanju: MG) in Muzej sodobne umetnosti Metelkova (v nadaljevanju: MSUM). MG ostaja v obstoječi stavbi na Tomšičevi ulici 14. V bližini se nahaja park Tivoli. Najbližje avtobusno postajališče mestnega potniškega prometa se nahaja 400 metrov stran. Stavba je spomeniško zavarovana⁵¹.

Muzejska hiša MSUM od leta 2011 domuje v okviru muzejske ploščadi Metelkova (na Maistrovi ulici 3) v sosedstvu Slovenskega etnografskega muzeja, Narodnega muzeja Slovenije, Slovenske kinoteke in Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Najbližja avtobusna postaja mestnega potniškega prometa je 300 metrov stran.

Zmanjševanje komunikacijskih ovir: informacijska dostopnost za določene ciljne skupine *Vstopnine*

Odpiralni čas MG+MSUM je od torka do nedelje od 10. do 18. ure. V ponedeljek je muzej zaprt.

Vstopnina za odrasle znaša 5,00 EUR, za dijake, študente in upokoјence 2,50 EUR, za skupine odraslih 3,50 EUR, za skupine študentov, upokoјencev in dijakov 2,00 EUR. Družine (ne glede na število) plačajo 8,00 EUR, doplačilo za voden ogled pa znaša 1,00 EUR na osebo. Vodstva so možna po predhodnem dogovoru (najmanj pet delovnih dni pred želenim terminom). Prost vstop imajo brezposelni, invalide pa obravnavajo v okviru posameznih skupin (kot skupine, otroke, upokoјence ...).

MG+MSUM sodeluje tudi v projektu Z igro do dediščine, projektu Forum (muzejska četrt na Metelkovi), prost vstop je na Poletno muzejsko noč, na Kulturni bazar, ob dnevih odprtih vrat (3. december, 8. februar, Mednarodni dan muzejev, Teden otroka, Dan očarljivih rastlin, Dan soseda, Teden družin ...). Sodelujejo tudi z AKC Metelkova (KUD Mreža in KUD Anarhiv), s katerimi pripravljajo brezplačne delavnice in počitniške tedne za otroke iz ogroženih družin.

⁵¹ Odlok o razglasitvi spomenikov naravne in kulturne dediščine na območju občine Ljubljana Center med Aškerčevo, Tivolsko in Slovensko cesto, Uradni list RS, št. 60/1993.

Dostopnost spletnih strani

Spletna stran MG+MSUM (<http://www.mg-lj.si/>) je pripravljena v slovenskem in angleškem jeziku. Omogoča informacije o muzeju, s katerimi lahko obiskovalci načrtujejo svoj obisk. Na spletni strani pa ni mogoče najti zvočnih datotek z opisi dostopnosti prostorov in ovir v prostoru, ni tlorisov, ni razlag v znakovnem jeziku, prav tako ni besedila v lažje berljivi različici (easy to read).

MG+MSUM komunicira z javnostjo s pomočjo socialnih omrežij, kot sta Facebook in Twitter, ima pa tudi svoj YouTube kanal. Javnost obveščajo tudi s pomočjo klasičnih vabil (predvsem ob otvoritvah razstav), obveščajo tudi medije in pošiljajo elektronska obvestila v slovenskem in angleškem jeziku. Imajo svoj blog, na katerem objavljajo zgolj občasno, trenutno pripravljajo nove objave v okviru evropskega projekta Internacionale.

Za komunikacijo z zaposlenimi lahko uporabniki uporabijo elektronske naslove in telefonske številke, ki so objavljene na spletni strani muzeja.

Dostopnost publikacij

Vse publikacije, ki jih izdajajo ob razstavah, to so predvsem katalogi, so v slovenskem in angleškem jeziku. Zaradi omejevanje sredstev jih je vedno manj. Publikacije v brajici so bile pripravljene samo v okviru dveh projektov, ki sta se navezovala na temo slepote (dve razstavi v mali galeriji).

Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve

MG redno gosti prostovoljce pripravnike iz Univerze Ca'Foscari v Benetkah (v zadnjih treh letih 6 pripravnikov v okviru programa Erasmus in 3 izven tega programa). Že več kot eno leto so prostovoljci tudi študentje restavracije. V okviru programa Usposabljanje na delovnem mestu sta v letu 2014 na krajšem usposabljanju dve osebi, ki se usposabljata za delo z ranljivimi skupinami. Oblikovanje resnejše strategije zaposlovanja je oteženo zaradi restriktivne politike zaposlovanja v javnem sektorju.

Programi in projekti – posebna skrb za določene ciljne skupine

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju usposabljanja oseb, ki delajo z ranljivimi skupinami v nacionalnih muzejih

Dve animatorki sta v letu 2012 končali usposabljanje v okviru projekta Sodelujem za delo s slepimi in slabovidnimi obiskovalci.

Dejavnosti in projekti, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov na področju kulture v nacionalnih muzejih (skupaj MG+MGUM)

Projekti:

- sodelovanje v projektu Sodelujem: Skupaj Integrativno na področju kulture – vzpodbuja interdisciplinarni pristop na področju kulture, ki ne samo vključuje ranljivo družbeno skupino, to so osebe z invalidnostjo, ampak tudi povezuje delovanje strokovnjakov iz področja kulture z osebami z invalidnostjo (2011-2012);
- specializirana vodstva za različne ciljne skupine, med njimi tudi slepe in slabovidne, gibalno in senzorno ovirane (MSUM: vodstvo za slepe in slabovidne v sklopu Sodelujem; MG: vodstva za gibalno in senzorno ovirane: obiski otrok s poškodbami glave iz CIRIUS Kamnik in Soča (2011, 2013);
- sodelovanje s pediatrično kliniko: obisk otrok z motnjami hranjenja (dvakrat na leto v okviru Tedna motenj hranjenja, nazadnje so bili na občasni razstavi Marka Šuštaršiča);
- projekt **Bodi umetnik – Igraj se z mano**; namen: izboljšanje položaja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter njihovo sprejemanje v širšo družbo. Otroci in mladostniki s posebnimi potrebami so še posebej ranljiva skupina, za katero želita organizatorja zagotoviti podporo za aktivacijo potenciala, jim omogočiti tisto mesto v družbi, kjer lahko pokažejo svoje vrline, zmožnosti, veščine in znanja, v katerih so dobri (2011-2013).

Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

Za prilagajanje razstav in programov potrebam pripadnikov ranljivih skupin v MG+MSUM po mnenju muzeja primanjkuje finančnih sredstev. Zagovarjajo in deloma uresničujejo idejo o študentih in pripadnikih ranljivih skupin kot izvajalcih programov, vendar pa vidijo problem v pomanjkanju mentorjev, kar je ponovno povezano s stroški. Edina redno zaposlena oseba za delo na področju izobraževanja je dejavna na obeh lokacijah (MG+MSUM) in ne zmore še dodatnega mentorstva.

Prostorske možnosti in oprema, ki osebam iz ranljivih skupin omogoča boljšo dostopnost do informacij o muzejskih zbirkah – za prilagoditev razstav in izvedbo izobraževalnih vsebin

Razstave niso opremljene s pripomočki za senzorno ovirane osebe. Dostopnost bi povečala besedila v brajici in v znakovnem jeziku ter tipne slike. Lahko bi se še popolnoma prilagodilo fizično dostopnost (npr. odprava previsokega pragu pri stranskem vhodu stavbe MG).

3.3 Sklepne ugotovitve

3.3.1 Fizična dostopnost za izbrane ranljive skupine

Večina analiziranih državnih muzejev gibalno oviranim osebam na invalidskem vozu⁵² ne omogoča samostojnega dostopa do razstavljenih muzejskih zbirk in drugih prostorov v muzeju (npr. knjižnica, fototeka, prostori uprave, toaletni prostori ...). V nekaterih muzejih manjkajo klančine, ni dvigala ali pa dvigala ni mogoče samostojno uporabljati, prav tako pri vhodu v muzej pogosto manjka zvočni signal za potrebe gibalno oviranih oseb. Pogosto tudi višina informacijskega pulta ni ustrezno prilagojena potrebam invalidnih oseb na invalidskem vozu. Popolnoma samostojen dostop za gibalno ovirane osebe na invalidskem vozu omogočajo le stavbi SEM (razstavna in upravna stavba) ter stavbi NMS in MSUM na Metelkovi.

Večje pomanjkljivosti se kažejo tudi pri omogočanju fizične dostopnosti senzorno oviranim osebam. Praviloma v muzejih manjkajo tipni zemljevidi, dostopne informacije o muzeju in razporeditvi prostorov ter tipke v dvigalih v brajevi pisavi, prav tako ni pripravljenih zvočnih posnetkov in posnetkov v znakovnem jeziku, ki bi ponujali senzorno oviranim obiskovalcem osnovne informacije. V večini muzejev manjkajo tudi zvočne ter tipne in vizualne talne oznake.

3.3.2 Komunikacijska dostopnost za izbrane ranljive skupine

Analiza spletnih strani je pokazala, da te pogosto niso v celoti prilagojene senzorno oviranim osebam. Bistven problem, na katerega opozarjajo slabovidni, je, da državni muzeji nimajo poenotene strukture spletne strani, ki bi omogočala lažje iskanje informacij⁵³. Najpogosteje tudi manjkajo zvočne razlage in razlage v znakovnem jeziku; besedila v lažje berljivi različici (easy to read); opisi dostopnosti muzejskih stavb, prostorov in ovir v prostoru; tlorisi. Smiselno bi bilo poenotiti strukture spletnih strani državnih javnih zavodov na področju kulture, obenem pa

⁵² Avtorji smernic so se odločili za uporabo besedne zveze *invalidski voz*, saj naj bi po mnenju nekaterih uporabnikov (individualna komunikacija) besedna zveza *invalidski voziček* asocirala na otroški voziček in na infantilizacijo oseb, ki ga uporabljajo. Osebe, ki pri gibanju uporabljajo invalidski voz, se čestokrat znajdejo v situacijah, v katerih se nanje gleda na nezmožne in nesposobne osebe, za katere je potrebno skrbeti kakor za otroke. Avtorji obravnavajo osebe, ki pri gibanju uporabljajo invalidski voz, kot enakopravne in enakovredne odrasle, zato tudi kritično pristopajo k diskurzu infantilizacije oseb iz ranljivih družbenih skupin.

⁵³ Vodeb, V., Bračun S., R. (2011). Muzeji, javnost, dostopnost. Urbanistični inštitut RS: Ljubljana.

omogočiti pripadnikom ranljivih skupin informacije o dostopnosti muzejskih in stavb drugih državnih javnih zavodov na področju kulture na enem mestu. Za uresničevanje tega namena je predlagano, da se muzeji in drugi državni javni zavodi na področju kulture povežejo, morda tudi v sodelovanju z Urbanističnim inštitutom, ki že ureja spletno stran⁵⁴, namenjeno vsem, ki iščejo informacije o objektih v javni rabi z vidika dostopnosti za gibalno ovirane, slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne osebe.

Tudi besedila na razstavi so običajno samo v slovenskem in angleškem jeziku. Dodane bi lahko bile razlage v brajici, znakovnem jeziku in lažje berljivi različici (easy to read) ter prevodi v druge jezike (na primer v jezike narodnih manjšin). To je smiselno tudi, če se muzejske vsebine vključujejo v turistično ponudbo.

Komuniciranje z javnostmi je običajno zelo razvejano in poteka preko več različnih komunikacijskih poti. Pokazalo pa se je, da v nobenem muzeju niso izpostavili posebnega naslavljanja na organizacije in združenja oseb iz ranljivih skupin. Iz tega je mogoče sklepati, da osebe iz ranljivih skupin za muzeje ne predstavljajo ciljne publike, ki bi jo namensko in sistematično vabili v muzeje in zanje pripravljali programe. Povezovanje z organizacijami in združenji oseb iz ranljivih skupin lahko vzpostavi osnovo za širjenje kroga zainteresiranih obiskovalcev muzejev in sodelovanje pri snovanju muzejskih vsebin.

3.3.3 Zaposlovanje oseb iz izbranih ranljivih skupin

Analiza stanja na področju zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin je pokazala, da muzeji zaposlujejo pripadnike teh skupin v manjši meri. V zadnjih treh letih so v muzejih v največji meri zaposlili mlade diplomante – iskalce prve zaposlitve, gibalno ovirane osebe ter brezposelne osebe, tudi starejše, ki so se večinoma zaposlile preko javnih del. V zadnjih treh letih se je v muzejih zaposlila le ena naglušna oseba, sicer pa senzorno oviranih oseb v muzejih niso zaposlovali. Prav tako ni bilo zaposlenega nobenega Roma, priseljenca in pripadnika narodnih manjšin. Omenjene zaposlitve so bile sklenjene večinoma za določen čas.

Razloge za slabšo zaposljivost oseb iz ranljivih skupin je mogoče iskati v pomanjkanju sredstev za prilagoditev delovnega okolja potrebam teh oseb (dostopnost same stavbe in delovnih prostorov, tehnični pripomočki, dodatne prilagoditve – tolmač za slovenski znakovni jezik,

⁵⁴ <http://dostopnost.urs.si/>, pregledano 04. 02. 2014.

brajeva vrstica, prilagojen računalniški zaslon, pomanjkanje usposobljenih kadrov – mentor za usposabljanje ali uvajanje v delovne naloge), predvsem pa v nepoznavanju možnosti za zaposlitev oseb iz ranljivih skupin ter v še vedno obstoječih stereotipih in predsodkih, ki jih imajo o njih zaposleni v muzejih. V okviru izvajanja projekta bodo potekali tudi sklopi izobraževanj za zaposlene v muzejih o potrebah in specifikah oseb iz ranljivih skupin ter o možnostih njihovega zaposlovanja. V teh smernicah je problematiki zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin namenjeno 4. poglavje.

3.3.4 Izobraževanje zaposlenih v muzejih ali izvajalcev muzejskih programov (študenti, kulturni mediatorji, prostovoljci) o potrebah pripadnikov ranljivih skupin

Ugotovljeno je bilo, da se izobraževanj in usposabljanj o potrebah in specifikah pripadnikov ranljivih skupin zaposleni ali izvajalci muzejskih programov udeležujejo zgolj na podlagi lastnega interesa. Sekcija za izobraževanje in komuniciranje Skupnosti muzejev Slovenije je sicer predlagala Ministrstvu za kulturo – Direktoratu za kulturno dediščino in Sektorju za kulturne pravice projekt izobraževanja muzealcev o dostopnosti v muzejih in galerijah⁵⁵, prav tako so v omenjeni sekciji v letu 2013 temi dostopnosti za senzorno ovirane obiskovalce posvetili pozornost⁵⁶, v okviru iniciative SOdelujem integrativno na področju kulture pa je mogoče izbrati več izobraževanj s področja večanja dostopnosti galerij in muzejev⁵⁷, vendar pa je v okviru posameznih muzejev in na ravni njihovega povezovanja opaziti manko sistematičnega pristopa k izobraževanju in usposabljanju zaposlenih v muzeju za večanje dostopnosti in za vključevanje oseb iz ranljivih skupin v muzejsko javno službo. V sedmi točki teh smernic so podrobno opredeljene predlagane vsebine in termini izobraževanja za zaposlene v muzejih na tem področju.

3.3.5 Analiza dejavnosti in projektov, ki so se izvajali v zadnjem triletnem obdobju na področju prilagoditve programov ranljivim družbenim skupinam

Analiza dejavnosti in projektov, ki so se izvajali v zadnjih treh letih na področju prilagoditve programov pripadnikom ranljivih družbenih skupin, je bila opravljena na podlagi letnih poročil izbranih muzejev in informacij, ki so jih posredovali pristojni v izbranih muzejih. Osebe iz

⁵⁵ Kako senzorno dostopni in vključljivi so slovenski muzeji in galerije? Skupna predstavitev ukrepov in projektov dostopnosti za senzorno ovirane obiskovalce na Kulturnem bazarju 2013 (Borut Rovšnik), dostopno na: <http://www.sms-muzeji.si/ckfinder/userfiles/files/Senzorna%20dostopnost%20muzejev.pdf>; pregledano 03. 02. 2014.

⁵⁶ Prav tam.

⁵⁷ Več na: <http://www.so-delujem.com/aktualno/>; pregledano 03. 02. 2014.

ranljivih skupin, ki so jim ti programi namenjeni, pri oceni inkluzivnosti niso sodelovale. Kriteriji za opredelitev pedagoškega ali andragoškega programa kot inkluzivnega so bili: opredelitev programa kot inkluzivnega s strani kustosov pedagogov, zaposlenih v muzejih; namera muzejskih strokovnjakov, da že pri snovanju vsebine in pristopov program prilagodijo potrebam oseb iz ranljivih skupin (in ne parcialno prilagajanje že obstoječih vsebin posameznim skupinam); vključevanje oseb iz ranljivih skupin v snovanje razstav in programov ali predstavljanje njihove zgodbe, perspektive ali izkušnje s pomočjo muzejskih programov ali razstav.

Analiza je pokazala, da je večina pedagoških in andragoških programov pripravljenih tako, da uporabljeni didaktični pripomočki ustrezajo polnočutnim obiskovalcem. Večina muzejev po potrebi oziroma na željo obiskovalcev s senzornimi ovirami programe tudi prilagodi, pri čemer se nekateri muzeji temu posvečajo v večji in drugi v manjši meri. Pri tem je problem pomanjkanje sistematičnega pristopa pri snovanju programov, s katerim bi načrtno razvijali pedagoške in andragoške programe tako, da bi bili obenem dostopni tako za polnočutne kot za obiskovalce z ovirami. Že v fazi načrtovanja programov bi bilo smiselno, da kustosi pedagogi upoštevajo potrebe različnih skupin obiskovalcev in tako zagotovijo različne didaktične pripomočke, ki jih bodo lahko uporabljali pri njihovem izvajanju. Omogočanje dostopnosti za vse obiskovalce, vključno s pripadniki ranljivih skupin, bi moralo biti cilj prav vseh programov, saj običajno prilagoditve za senzorno ovirane osebe pri spoznavanju kulturne dediščine tudi polnočutnim obiskovalcem omogočajo bolj celostno in poglobljeno muzejsko izkušnjo.

Pridobljeni podatki so pokazali, da v večini muzejev avtorji razstav vanje pogosto niso vključili podob, besedil ali predstavitev načina življenja ter zgodovine oseb iz ranljivih skupin. V slovenskih državnih muzejih se je tako mogoče srečati z določenimi vsebinami, povezanimi s priseljenci, pripadniki etničnih manjšin in Romi, v manjši meri tudi z vsebinami, ki govorijo o gibalno oviranih ter slepih in slabovidnih, predstavljanje sveta gluhih in naglušnih ter problematike narodnih manjšin pa v zadnjih treh letih v vsebine razstav ali programov ni bilo vključeno. Ob upoštevanju razumevanja dostopnosti do kulturne dediščine za ranljive skupine, kot je zapisano v teh smernicah, se zagovarja stališče, da je potrebno izkušnje, podobe in način življenja pripadnikov ranljivih skupin smiselno vključevati v muzejske razstave in programe, obenem pa jim dati možnost, da svojo perspektivo predstavijo sami tako, da sodelujejo pri snovanju teh vsebin.

Na tem mestu je potrebno opozoriti tudi na nekaj primerov dobre prakse slovenskih muzejev, ki uresničujejo več ciljev, zapisanih v tem povzetku:

- evropski pilotni projekt Muzejski vodnik v znakovnem jeziku (Museum Sign Language Guide); projekt je nastal v okviru podprograma Gruntvig, katerega glavni namen je izvajanje ukrepov in rešitev za vključevanje čim večjega dela odraslega prebivalstva v formalne in neformalne oblike izobraževanja; poleg mednarodnih partnerjev so sodelovali slovenski koordinator Racio d.o.o. – zavod za razvoj socialnih in zaposlitvenih programov, Muzej novejšje zgodovine Celje, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije in Združenje tolmačev slovenskega znakovnega jezika; nastal je vodnik v slovenskem znakovnem jeziku, ki gluhim in naglušnim osebam s pomočjo i-podov omogoča samostojni ogled dveh stalnih muzejskih razstav v MNZ Celje (2007-2009).
- pri podobnem projektu je sodeloval tudi Mestni muzej Ljubljana s celjskim podjetjem Racio d.o.o.; projekt je bil namenjen usposabljanju gluhih in naglušnih brezposelnih invalidov na področju dostopnosti kulture in na primeru multimedijske prilagoditve dostopa po razstavi Po sledovih antične Emone v MGML (2010-2011).
- razstava Tema in svetloba: kultura in tehnična dediščina ter izkušnja slepote slepih in slabovidnih; razstava je nastala v sodelovanju MNZS in Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (2010).

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov⁵⁸ (ZIMI), ki je bil sprejet leta 2010, v 38. členu jasno navaja roke za primerno prilagoditev »dostopnosti do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti«. Za to ima javna institucija največ pet let časa od začetka veljavnosti tega zakona. Naveden je tudi rok za prilagoditev obstoječih objektov v javni rabi, kar se zagotovi s tem, da se odpravijo grajene in komunikacijske ovire, »ki jih mora investitor odpraviti ob prvi rekonstrukciji objekta po uveljavitvi tega zakona, vendar najkasneje v 15 letih po uveljavitvi tega zakona«.

Analiza stanja je pokazala, da analizirani državni muzeji sprejeto zakonodajo različno implementirajo. Težave se kažejo pri zagotavljanju fizične in komunikacijske dostopnosti do kulturne dediščine ter dostopnosti do pedagoških in andragoških programov; prav tako umanjka sistematično in ciljno usmerjeno usposabljanje o potrebah in specifikah oseb iz izbranih ranljivih skupin; manko je tudi na področju zaposlovanja ter usposabljanja oseb iz ranljivih

⁵⁸ Zakon o uresničevanju možnosti invalidov (ZIMI), Uradni list RS, št. 94/2010.

skupin. Razlogi za stanje so različni. Pri zagotavljanju fizične dostopnosti je običajno težava v tem, da so stavbe, v katerih se muzeji nahajajo, spomeniško zavarovane, kar onemogoča prosto prilagajanje in spreminjanje stavb z namenom povečevanja dostopnosti. Problem je tudi pomanjkanje ustreznega kadra, ki bi skrbel za dostopnost do kulturne dediščine za različne družbene skupine in za njihovo vključevanje v pripravo teh vsebin. Sistematična izobraževanja, ki bi ponudila nujne informacije in ozaveščala o potrebah in specifikah pripadnikov ranljivih skupin, bi zagotovo pripomogla k odpiranju prostora in možnosti ter razbijanju stereotipov in predsodkov o osebah iz ranljivih skupin. Zagotovo pa težavo predstavlja tudi trenutna restriktivna politika zaposlovanja. V prihodnjem letu (2015) poteče rok za prilagoditev dostopnosti blaga in storitev z namenom izenačevanja možnosti invalidov⁵⁹. Zapolnjevanje vrzeli med zakonodajo in prakso v analiziranih državnih muzejih, ki je še precejšnja, zasleduje tudi projekt »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«.

⁵⁹ Prav tam.

4. Problematika zaposlovanja oseb iz ranljivih skupin s poudarkom na širšem polju kulture, varstvu kulturne dediščine ter vključevanju v kulturno in socialno okolje

V poglavju so najprej predstavljeni analiza stanja brezposelnosti pripadnikov posameznih ranljivih skupin, problemi, s katerimi se te skupine soočajo, ter predlagane rešitve za povečanje njihove zaposljivosti. Drugi del poglavja pa je namenjen opisu prostorskih možnosti in posebne opreme, ki bi osebam iz ranljivih skupin omogočala inkluzivne pogoje za delo kustosa v muzeju.

4.1 Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve (nove perspektive ali novi vidiki reševanja problematike)

Podatki o stanju brezposelnosti oseb iz ranljivih družbenih skupin, o programih in spodbudah, ki rešujejo problematiko njihove brezposelnosti na širšem polju kulture in varstvu kulturne dediščine, in o dosedanjih praksah zaposlovanja na tem področju so bili pridobljeni s strani Zavoda za zaposlovanje RS⁶⁰, zavodov, zvez društev ter društev posameznih ranljivih skupin, drugih uradnih institucij, uporabljena pa je bila tudi že obstoječa literatura o tej tematiki. Na podlagi teh informacij temeljijo tudi predlagane rešitve za zaposlovanje pripadnikov ranljivih skupin in njihovo večjo vključenost v kulturno in socialno okolje.

4.1.1 Stanje brezposelnosti oseb iz ranljivih družbenih skupin

Stanje brezposelnosti invalidov

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo septembra 2012 v Sloveniji okrog 30.500 delovno aktivnih invalidov, od tega 16.500 moških in 14.000 žensk, kar pomeni približno 3,9 odstotkov vseh delovno aktivnih (brez kmetov)⁶¹. Invalidi so predstavljali 16 odstotkov vseh brezposelnih, septembrska stopnja registrirane brezposelnosti za invalide pa je znašala kar 35,8 odstotkov. Povprečna mesečna bruto plača invalidov v letu 2011 je po začasnih

⁶⁰ Na Zavodu RS za zaposlovanje (v nadaljevanju Zavod) ne vodijo statistike stanja brezposelnosti narodnih manjšin, priseljencev in Romov. Prav tako ne vodijo posebne evidence oseb z gibalnimi in senzornimi ovirami, saj bi bilo takšno vodenje evidenc brezposelnih diskriminatorno. (Zavod RS za zaposlovanje, korespondenca preko elektronske pošte (Mateja Uršič) dne 20. 1. 2014.)

⁶¹ Delovno aktivni invalidi so zaposlene ali samozaposlene osebe (kmetov se ne prišteva), ki jim je bila invalidnost priznana po zakonu, med aktivne invalide pa uvrščamo delovno aktivne in brezposelne s statusom invalida. Vir: Statistični urad RS, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5180, pridobljeno dne 13. 1. 2014.

podatkih znašala 1.177 EUR, kar predstavlja 74 odstotkov povprečne mesečne bruto plače v Sloveniji. Pri izračunu so upoštevane osebe, ki so zaposlene celo leto pri istem delodajalcu in s polnim delovnim časom. V povprečju imajo invalidi nižjo izobrazbo. Decembra 2011 je imelo več kot višješolsko izobrazbo okrog 12 odstotkov delovno aktivnih invalidov, medtem ko je imelo tako izobrazbo 28 odstotkov vseh delovno aktivnih oseb.⁶²

V evidencah Zavoda spremljajo le podatke o številu in strukturi oseb, ki imajo status invalida (Tabela 1). Med 17.936 invalidi je bilo po podatkih z dne 31. 12. 2013 632 iskalcev prve zaposlitve, od tega jih ima 42 VI, VII stopnjo izobrazbe oz. končan bolonjski študij.

Tabela 1: Brezposelni invalidi po vrstah invalidnosti

Vrsta invalidnosti	Število brezposelnih invalidov	
	31.12.2012	31.12.2013
Delovni invalidi	14.348	14.797
Kategorizirana mladina	879	831
ZUZIO* in ZZRZI*	2.219	2.294
Vojaški invalidi	8	14
Skupaj	17.454	17.936

*ZUZIO- po Zakonu o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb, ZZRZI- po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

Osnovno strokovno izhodišče pri zaposlovanju brezposelnih oseb je ugotavljanje njihove zaposljivosti, kar v praksi pomeni, da se v prvi vrsti izhaja iz njihovih znanj, veščin, kompetenc in motivacije za delo, pri osebah s statusom invalida pa upoštevamo tudi lastnosti in omejitve, ki so posledica invalidnosti.

Pregled vzrokov invalidnosti je vključno z medicinskimi diagnozami in funkcijskimi omejitvami možen izključno v okviru postopkov za pridobivanje statusa invalida po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov na rehabilitacijskih komisijah Zavoda. Te na letni ravni obravnavajo 800 do 1000 oseb, med njimi pa je približno 15 odstotkov invalidov z okvarami senzornih funkcij in 10 odstotkov invalidov z okvarami gibalnih funkcij.

⁶² Vir: Statistični urad RS, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5180, pridobljeno dne 13. 1. 2014.

Društvo študentov invalidov ugotavlja, da je pri študentskem delu in tudi sicer pri zaposlovanju največji problem strah in nepoznavanje s strani delodajalcev. Veliko je sicer tudi del, ki jih invalidi ne morejo ali jih težko opravljajo, vendar se tudi pri ostalih povpraševanjih delodajalci raje odločajo za delavce brez hendikepa. Zato na društvu menijo, da so zelo pomembne razne vzpodbude, ki delodajalce po eni strani pravilno informirajo, po drugi pa tudi stimulirajo za zaposlitev invalidov.⁶³

Stanje brezposelnosti starejših nad 55 let in mladih diplomantov

Po nazivu izobrazbe, primerne za delovno mesto kustosa, je na Zavodu za zaposlovanje RS registriranih 8 brezposelnih oseb, starejših nad 55 let in približno 150 brezposelnih oseb, starih do vključno 29 let.⁶⁴

Stanje brezposelnosti italijanske narodne skupnosti

Predstavniki italijanske narodne skupnosti se pri problemu brezposelnosti in iskanju dela srečujejo z istimi problemi kot ostali državljani. Na delovnih mestih nimajo nobenih prioritet, kvečjemu včasih težavo pri zaposlitvi predstavlja jezik. Že tako slab položaj italijanske narodne skupnosti pa je poslabšala še kriza, kar vodi v nadaljnjo asimilacijo in siromašenje jezika.⁶⁵

Stanje brezposelnosti madžarske narodne skupnosti

Tudi pripadniki madžarske narodne skupnosti se na trgu delovne sile soočajo z istimi težavami kot ostali prebivalci Slovenije. Specifičnih problemov na področju zaposljivosti ni. Kar se tiče izobraževanja mladih, ki so odraščali dvojezično, je vredno omeniti, da imajo poleg študija v Sloveniji seveda tudi možnost, da svojo izobraževalno pot nadaljujejo na Madžarskem. Sicer se dokaj malo študentov odloči za ta korak⁶⁶, toda zadnjih 10 let je opaziti trend, da se zmeraj manj akademsko izobraženih po študiju na Madžarskem vrača v Slovenijo.

Stanje brezposelnosti romske etnične skupnosti

⁶³ Miha Kosi, društvo študentov invalidov, povzeto iz korespondence preko elektronske pošte, dne 23. 1. 2014.

⁶⁴ Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje, korespondenca preko elektronske pošte (Mateja Uršič) dne 20. 1. 2014.

⁶⁵ Gospod Fulvio Richter, predsednik Samoupravne skupnosti italijanske narodnosti Koper (can.capodistria@t-2.net). Podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte.

⁶⁶ V zadnjih 20 letih naj bi se za študij na Madžarskem odločilo okvirno 100 pomurskih Madžarov. Podatki so povzeti iz pogovora s predstavnico Zavoda za kulturo madžarske narodnosti, Lili Kepe dne 3. 1. 2014.

Sedanje razmere na trgu delovne sile (relativno visoka stopnja brezposelnosti ter izrazita strukturna in regionalna brezposelnost) so predvsem zaradi neusklajenosti ponudbe in povpraševanja na trgu dela Romom še posebej nenaklonjene. Zaposlenih Romov je približno 2 odstotka, nezaposlenih pa je približno 98 odstotkov. Brezposelni so odvisni od socialne pomoči države, del teh se ukvarja s sivo ekonomijo (zbiranje odpadnih surovin, nabiranje gozdnih sadežev, ...). Destimulativno delujejo tudi socialne pomoči, kjer se nedosledno določajo pogoji, ki jih morajo izpolnjevati prejemniki, če naj bi pomoč dobili ali obdržali.⁶⁷

Stanje brezposelnosti drugih etničnih skupnosti in priseljencev

Priseljenci iz nekdanjih republik SFRJ predstavljajo 90 odstotkov vseh priseljencev v Sloveniji⁶⁸, zato se v analizi stanja brezposelnosti drugih etničnih skupnosti in priseljencev osredotočamo predvsem na to skupino prebivalstva RS. V Sloveniji je delež brezposelnih med pripadniki drugih narodnosti iz republik nekdanje Jugoslavije po podatkih Popisa 2002 »večji kot med pripadniki slovenske narodnosti in tudi večji od celotnega slovenskega povprečja«⁶⁹. Delež brezposelnih med aktivnim prebivalstvom po podatkih Popisa 2002 je: Slovenci: 12,3 odstotkov, Hrvati: 13,9 odstotkov, Srbi: 15,7 odstotkov, Bošnjaki, Muslimani: 16,0 odstotkov, drugi: 22,2 odstotkov, neopredeljeni: 16,6 odstotkov, b. o., neznano: 15,9 odstotkov, skupaj: 13,1 odstotkov⁷⁰.

Ključni dejavnik za večji delež brezposelnih v posameznih priseljenjskih skupinah je lahko etnična diskriminacija pri zaposlovanju⁷¹. Priseljenci imajo pogosto slabše možnosti pri iskanju zaposlitve, ki bi ustrezala njihovi izobrazbi⁷², saj v splošnem težje vzpostavljajo mrežo učinkovitih poznanstev, ki je »pogosto odločilna pri iskanju primerne zaposlitve, ki bi ustrezala izobrazbi in sposobnostim iskalca zaposlitve«⁷³. Številni priseljenci so mnenja, da so njihove

⁶⁷ Vida Hočevar, Romsko društvo Romano drom (Trebnje), v korespondenci preko elektronske pošte dne 17. 1. 2014.

⁶⁸ Žitnik Serafin, J. (2010). Položaj »novih« manjšin in priseljencev v Sloveniji. IB Revija 44(2): 67-74.

⁶⁹ Bešter, R. (2005). Ekonomska integracija priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije in njihovih potomcev v Sloveniji. Percepcije slovenske integracijske politike: zaključno poročilo, str. 559-590. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

⁷⁰ Prav tam.

⁷¹ Prav tam.

⁷² V zavesti širše javnosti in tudi priseljencev samih so prisotne stereotipne predstave o neizobraženosti priseljencev iz drugih držav nekdanje Jugoslavije, vendar Popis 2002 kaže drugačno sliko (Žitnik Serafin 2010: 69). Priseljenci in njihovi potomci z območja nekdanje SFRJ dosegajo višjo stopnjo izobrazbe kot celotno slovensko prebivalstvo, zato višje stopnje brezposelnosti med njimi ne moremo pripisati njihovi slabši izobrazbeni strukturi (Bešter 2005: 567-568).

⁷³ Prav tam.

možnosti za zaposlitev, napredovanje in dostop do dobro plačanih delovnih mest v primerjavi z večinskim prebivalstvom slabše⁷⁴. Razlog za večjo stopnjo brezposelnosti med priseljenci pa je pogosto tudi nezadostno znanje uradnega jezika⁷⁵. Razlikuje se tudi delež brezposelnosti med priseljenci in potomci priseljencev, med slednjimi je v Sloveniji odstotek brezposelnosti višji⁷⁶.

4.1.2 Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti oseb iz ranljivih družbenih skupin

Na Zavodu RS za zaposlovanje vsem brezposelnim pomagajo s storitvami vseživljenjske karijerne orientacije in posredovanja zaposlitve, z denarnim nadomestilom, ki se zagotavlja na podlagi zavarovanja za primer brezposelnosti in predstavlja socialno varnost med brezposelnostjo, ter z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, s katerimi brezposelni pridobijo dodatna znanja in veščine za povečanje zaposljivosti in konkurenčnosti na trgu dela. O načinu in intenzivnosti aktivnega iskanja zaposlitve ter vključevanja v storitve vseživljenjske karijerne orientacije in vključitvi v ukrepe na trgu dela se brezposelni in svetovalec zaposlitve dogovorita v zaposlitvenem načrtu.⁷⁷

V ukrepe aktivne politike zaposlovanja se brezposelni vključujejo v okviru ciljnih skupin posameznega programa na podlagi opravljene ocene smiselnosti vključitve, zaposlitvenega načrta in odobrenih proračunskih sredstev. To pomeni, da se lahko vključijo v različne programe izobraževanja in usposabljanja, kot so usposabljanje na delovnem mestu, funkcionalna institucionalna usposabljanja, pridobitev nacionalne ali temeljne poklicne kvalifikacije (NPK/TPK) in podobno. Ravno tako se lahko vključijo v različne programe subvencioniranega zaposlovanja in kreiranja delovnih mest (npr. Zaposli.me, javna dela

⁷⁴ Pri tem lahko opazimo razlike med posameznimi etničnimi skupinami; »največ diskriminacije zaznavajo Bošnjaki in Muslimani ter Srbi, najmanj pa Slovenci in Hrvati« (Bešter 2005: 587-588).

⁷⁵ Prav tam.

⁷⁶ Valerija Korošec vzrok za to išče predvsem v poklicni sestavi priseljencev, ki je v času njihovega priseljevanja ustrezala potrebam na trgu dela v Sloveniji, »potomci priseljencev pa se skušajo vključiti na trg delovne sile v čisto drugačnih družbeno-ekonomskih okoliščinah, v času pomanjkanja delovnih mest oziroma ko primanjkuje delovnih mest za visoko izobraženi kader – morda je to razlaga za slabo uspešnost na trgu dela za potomce priseljencev v primerjavi s priseljenci. Na slovenskem trgu dela je še vedno veliko povpraševanja po nizko izobraženem kadru. Čedalje več pa je visoko izobraženih, ki so brezposelni. Večja izobraženost potomcev priseljencev v primerjavi z njihovimi starši jim, paradoksalno, morda celo znižuje možnost zaposlitve.« (Korošec 2008: 20) Zaradi večje stopnje brezposelnosti med potomci priseljencev kot med priseljenci je Valerija Korošec mnenja, da etnična diskriminacija ni razlog za večji delež brezposelnih med priseljenci, kajti »ni logično, da bi bili potomci priseljencev bolj etnično diskriminirani (večji delež brezposelnih) kot priseljenci (manjši delež brezposelnih)« (isti). Avtorica razlog išče v konceptu socialnega kapitala, ki je nižji pri potomcih priseljencev kot pri »staroselcih«.

⁷⁷ Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje, korespondenca preko elektronske pošte (Mateja Uršič), dne 20. 1. 2014.

ipd.). Tako starejši nad 55 let, invalidi kot mladi diplomanti so ciljna skupina večine ukrepov aktivne politike zaposlovanja.⁷⁸

Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti invalidov

Brezposelne invalide na Zavodu vključujejo v vse storitve in programe, ki so na voljo vsem brezposelnim osebam, poleg tega pa jim omogočajo tudi vključevanje v storitve zaposlitvene rehabilitacije.⁷⁹ Storitve zaposlitvene rehabilitacije so:

- svetovanje, spodbujanje in motiviranje invalidov k aktivni vlogi,
- priprava mnenja o ravni invalidovih sposobnosti, znanj, delovnih navad in poklicnih interesov,
- pomoč pri sprejemanju lastne invalidnosti in seznanjanje o možnostih vključevanja v usposabljanje in delo,
- pomoč pri izboru ustreznih poklicnih ciljev,
- razvijanje socialnih spretnosti in veščin,
- pomoč pri iskanju ustreznega dela oziroma zaposlitve,
- analiza konkretnega delovnega mesta in delovnega okolja invalida,
- izdelava načrta prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja,
- izdelava načrta potrebne opreme in sredstev za delo,
- usposabljanje na konkretnem delovnem mestu oziroma izbranem poklicu,
- spremljanje in strokovna pomoč pri usposabljanju in izobraževanju,
- spremljanje invalida na delovnem mestu po zaposlitvi,
- sprotno ocenjevanje delovnega procesa,
- ocenjevanje doseganja delovnih rezultatov invalidov,
- opravljanje drugih storitev zaposlitvene rehabilitacije.

Storitve zaposlitvene rehabilitacije se izvajajo po standardih storitev zaposlitvene rehabilitacije⁸⁰, ki jih v skladu s 14. členom Pravilnika o merilih in postopku za pridobitev statusa invalida, za priznanje pravice do zaposlitvene rehabilitacije in za ocenjevanje

⁷⁸ Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje, korespondenca preko elektronske pošte (Mateja Uršič), dne 20. 1. 2014.

⁷⁹ Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje, korespondenca preko elektronske pošte (Mateja Uršič) dne 20. 1. 2014.

⁸⁰ http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/standardi_storitev_zr.pdf, pridobljeno dne 20. 1. 2014.

zaposlitvenih možnosti invalidov ter o delu rehabilitacijskih komisij⁸¹ pripravi Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Republike Slovenije – Soča, sprejme pa minister, pristojen za invalidsko varstvo.⁸²

Zaposlitvena rehabilitacija, ki jo ureja Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-UPB2) Ur.l. RS, št. 16/2007:

- je pravica invalida do posameznih storitev zaposlitvene rehabilitacije v obsegu, na način in v trajanju, opredeljenem v rehabilitacijskem načrtu (13. člen ZZRZI);
- so storitve, ki se izvajajo s ciljem, da se invalid usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev zadrži in v njej napreduje ali spremeni svojo poklicno kariero (4. člen ZZRZI);
- se izvaja kot javna služba v okviru mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije;
- se financira iz proračuna Republike Slovenije, če je napotitelj v storitve zaposlitvene rehabilitacije Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. V primeru, da je napotitelj Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, delodajalec ali kdo drug, se storitve zaposlitvene rehabilitacije financirajo po veljavnem ceniku, ki velja od 1. junija 2006 - Sklep o cenah storitev zaposlitvene rehabilitacije in podpornih storitev.⁸³

Samozaposleni invalidi so izenačeni z delodajalci, ki zaposlujejo invalide nad predpisano kvoto, zato so lahko upravičeni do vseh vzpodbud po ZZRZI. Uveljavljanje pravic samozaposlenih invalidov je zelo pogosto in nič neobičajnega.

Vzpodbude so naslednje:

- nagrada za preseganje kvote (75. člen ZZRZI),
- oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (74. člen ZZRZI),
- prilagoditev delovnih mest (72. člen ZZRZI),
- plačila stroškov podpornih storitev (72. člen ZZRZI) in v primeru zaposljivosti v podporni zaposlitvi na podlagi odločbe ZRSZ in upoštevanje opravljanje dela na invalidnosti primernem delovnem mestu kljub podpornim storitvam in prilagoditvi

⁸¹ <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2005117&stevilka=5164&L=>, pridobljeno dne 20. 1. 2014.

⁸² Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi_vzv/zaposlitvena_rehabilitacija/ pridobljeno dne 15. 1. 2014.

⁸³ Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi_vzv/zaposlitvena_rehabilitacija/ pridobljeno dne 15. 1. 2014.

delovnega mesta ne dosegajo pričakovanih delovnih rezultatov, so lahko upravičeni tudi do subvencioniranja plače (68.-71. člen ZZRZI).⁸⁴

Glede na opredeljene ciljne skupine invalidov v Mreži izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije 2010-2013 je bilo po podatkih izvajalcev v obdobju od 1. 3. 2010 do 30. 4. 2013 v storitve zaposlitvene rehabilitacije vključenih 2 odstotka slepih in slabovidnih oseb, 5 odstotkov gluhih in naglušnih oseb, 36 odstotkov oseb s težavami v duševnem zdravju, 57 odstotkov pa predstavljajo ostale osebe, ki so potrebovale storitve zaposlitvene rehabilitacije.⁸⁵

Oblike zaposlovanja invalidov in finančne vzpodbude pri zaposlovanju invalidov so razvidne iz poročila »Evalvacija uspešnosti zaposlovanja invalidov v zaposlitveni rehabilitaciji (2012)« Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Republike Slovenije – Soča:

- oblike zaposlovanja invalidov:

Poleg zaposlovanja v običajnem delovnem okolju so v skladu z Zakonom o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-UPB2) odprte in sistemsko urejene nove možnosti zaposlovanja invalidov v obliki podpornega, zaščitnega in kvotnega zaposlovanja. Gre za sklop storitev, s katerimi se povečuje zaposljivost invalida tako, da se usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev obdrži, v njej napreduje ali spremeni svojo poklicno kariero.

Po podatkih Zavoda in Sklada za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov se še vedno večina invalidov zaposluje oziroma je zaposlena v običajnem delovnem okolju. To je v skladu s temeljnimi načeli rehabilitacije in zaposlovanja invalidov, ki izhajajo iz tega, da se posebne/segregirane ali delno segregirane oblike zaposlovanja zagotavljajo izključno v primerih, ko se ne glede na vsebino in obliko strokovne in druge podpore ni moglo zagotoviti izhodov v običajne oblike.

- zaščitna zaposlitev:

⁸⁴ Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS, sektor za vzpodbujanje zaposlovanje invalidov, Barbara Mate, korespondenca preko elektronske pošte dne 10. 1. 2014.

⁸⁵ Mreža izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje od 2014 do 2020, Ljubljana, dne 2. 9. 2013, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, številka: 149-26/2013/31.

Zaščitna zaposlitev je zaposlitev invalida na delovnem mestu in v delovnem okolju, prilagojenem delovnim sposobnostim in potrebam invalida, ki ni zaposljiv na običajnem delovnem mestu. Zaščitena delovna mesta zagotavljajo predvsem zaposlitveni centri, lahko pa tudi invalidska podjetja, ki določijo zaščitena delovna mesta skladno z 41. členom ZZRZI-C (Ur. list RS 87/2011). Tudi opravljanje dela invalida na domu je lahko opredeljeno kot zaščiteno delovno mesto.

Zaposlitveni center je pravna oseba posebnega pomena, ki zagotavlja zaščitena delovna mesta invalidom, ki zaradi invalidnosti dosegajo od 30 do 70 odstotkov pričakovanih delovnih rezultatov in jim je ZRSZ izdal odločbo, da so zaposljivi le na zaščitnih delovnih mestih. Invalidi, zaposleni na zaščitnih delovnih mestih, morajo biti strokovno vodeni in opravljati delo po navodilih strokovnih delavcev in sodelavcev (skladno z 9. členom ZZRZI-C), zaposlenih v zaposlitvenem centru, kar velja tudi v primeru, ko delovni procesi potekajo izven prostorov zaposlitvenega centra. Zaposlitveni centri morajo imeti najmanj pet zaščitnih delovnih mest. Število strokovnih delavcev in sodelavcev ne sme presegati 50 odstotkov zaposlenih invalidov na zaščitnih delovnih mestih (Pravilnik o zaposlitvenih centrih, Uradni list RS, št. 57/2012).

- podporna zaposlitev:

Podporna zaposlitev je zaposlitev invalida na delovnem mestu v običajnem delovnem okolju s strokovno in tehnično podporo invalidu, delodajalcu in delovnemu okolju. Invalidu se lahko pri uvajanju v delo, na delovnem mestu in pri vključevanju v delovno okolje zagotavlja strokovna podpora z informiranjem, svetovanjem in usposabljanjem, osebno asistenco, spremljanjem pri delu, razvojem osebnih metod dela in ocenjevanjem njegove delovne uspešnosti ter tehnična podpora s prilagoditvijo delovnega mesta in sredstev za delo. Delodajalcu in delovnemu okolju invalida se zagotavlja strokovna podpora z informiranjem in svetovanjem.

- kvotno zaposlovanje:

Formalno je bil kvotni sistem v Sloveniji uzakonjen že leta 2004 in sicer s sprejemom Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, vendar je do njegove realizacije prišlo šele z letom 2006. Decembra 2005 je Vlada RS na predlog Ekonomsko socialnega sveta sprejela višino kvote za zaposlovanje invalidov v gospodarskih dejavnostih. 29. marca 2007 pa je sprejela novo uredbo o določitvi kvote, saj so na podlagi približno enoletnega izvajanja kvotnega sistema ugotovili razlike v številu zaposlenih invalidov po dejavnostih v primerjavi s

skupnim številom vseh zaposlenih. V začetku izvajanja so bile kvote razporejene v pet razredov, po novi uredbi pa so razdeljene le na tri. Kvota se giblje med 2 in 6 odstotki. Kvotni sistem je pomembna novost, ki jo zakon prinaša kot ukrep pozitivne diskriminacije, s katerim je mogoče zmanjšati število brezposelnih invalidov. Kvotni sistem pomeni obvezno zaposlovanje določenega števila invalidov ali sklepanje poslovnih pogodb v predpisani višini ali plačevanje prispevkov za namene pospeševanja zaposlovanja invalidov. Višina kvote se lahko razlikuje glede na število zaposlenih v organizaciji, saj se za tiste delodajalce, ki zaposlujejo manj kot 50 delavcev, zniža za 1 odstotno točko, vendar pa ne more biti nižja od zakonsko določenih 2 odstotkov. Po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov je višina kvote po posameznih dejavnostih različna, določi jo Vlada RS z uredbo na predlog Ekonomsko socialnega sveta.

Tabela 2: Število vseh zaposlenih in število zaposlenih invalidov v invalidskih podjetjih

Mesec/Leto	Število VSEH zaposlenih v invalidskih podjetjih	Število zaposlenih INVALIDOV v invalidskih podjetjih
12/2009	13.278	5.708
12/2010	12.347	5.364
12/2011	11.802	5.449
9/2012	11.641	5.795

- finančne vzpodbude zaposlovanja invalidov:

Vlada RS je na podlagi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov sprejela Akt o ustanovitvi Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Ustanoviteljica je Republika Slovenija, soustanovitelja pa sta Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje RS ter Zavod RS za zaposlovanje. Sklad odloča o pravicah in obveznostih invalidov in delodajalcev, nadzoruje pa tudi izpolnitev obveznosti zaposlovanja določenega števila invalidov, subvencioniranje plač invalidov, stroške prilagoditev delovnega mesta, storitve v podpornem zaposlovanju in drugih finančnih vzpodbudah v skladu z Zakonom.

Sklad zagotavlja vrsto finančnih vzpodbud:

- subvencije plač invalidom,
- plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo invalida,
- plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju,

- oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov,
- nagrade za preseganje kvote,
- letne nagrade delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov,
- druge vzpodbude na področju zaposlovanja invalidov in ohranjanje delovnih mest za invalide in druge razvojne vzpodbude.

Subvencija plače je pravica invalida, zaposlenega v zaščitni zaposlitvi, lahko pa tudi v podporni zaposlitvi ali v invalidskem podjetju. Osnova za izračun subvencije plače invalida je minimalna plača. Višina subvencije plače invalida je odvisna od stopnje invalidnosti oziroma njegovega doseganja delovnih rezultatov. Ocenjevanje delovnih rezultatov je ena od storitev zaposlitvene rehabilitacije in jo izvajajo javni zavodi, ki izpolnjujejo predpisane pogoje, ter koncesionarji (UL RS, št. 117/2005). Invalidi so upravičeni do naslednjih odstotkov subvencije plače glede na obliko zaposlitve:

- v zaščitni zaposlitvi od 30 do 70 odstotkov minimalne plače,
- v podporni zaposlitvi od 5 do 30 odstotkov minimalne plače,
- v invalidskem podjetju od 5 do 30 odstotkov minimalne plače.

Plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo invalida lahko pri Skladu uveljavlja delodajalec, ki namerava zaposliti brezposelnega invalida za najmanj 12 mesecev, in sicer v primeru, ko ni drugega zavezanca za plačilo. Vlogi mora priložiti:

- individualni načrt primerne prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo (ta načrt lahko predloži tudi izvajalec zaposlitvene rehabilitacije),
- dokazilo o invalidnosti,
- odločbo ZRSZ o zaposljivosti v podporni ali zaščitni zaposlitvi, če jo ima,
- dva specificirana predračuna stroškov primerne prilagoditve dveh različnih dobaviteljev ali izvajalcev prilagoditve,
- izjavo o nameravani zaposlitvi invalida za najmanj 12 mesecev.

Sklad financira stroške primerne prilagoditve v višini dejanskih stroškov v skladu z določilom, da so upravičeni stroški plačila prilagoditve tisti stroški, ki jih je treba dodati stroškom, ki bi pri delodajalcu nastali, če bi zaposlovali delavce, ki niso invalidi. Upravičeni stroški ne smejo

presepati 100 odstotkov upravičenih stroškov, opredeljenih v 42. členu Uredbe o splošnih skupinskih izjemah.⁸⁶

- Individualni rehabilitacijski načrt – IRN:

Individualni rehabilitacijski načrt (v nadaljevanju IRN) je osrednji dokument izvajanja procesa zaposlitvene/poklicne rehabilitacije. Zajema aktivnosti, vire in merila, ki bodo uporabljeni za doseganje ciljev. Namenjen je predvsem načrtovanju in vodenju procesa zaposlitvene rehabilitacije. Izvajalec zaposlitvene rehabilitacije izvaja individualni rehabilitacijski proces, ki temelji na ugotovljenih individualnih potrebah in željah uporabnikov storitev na podlagi ugotovitev iz ocenjevalne rehabilitacijske obravnave. Načrtovane storitve so zajete v IRN, ki ga ob aktivnem sodelovanju uporabnika storitev oblikuje in po potrebi dopolnjuje strokovni tim. Pri oblikovanju in izvajanju IRN strokovni tim sledi naslednjim načelom:

- IRN skozi celoten proces temelji na ciljih, ki so bili opredeljeni v sodelovanju z uporabnikom,
- postavljeni cilji morajo biti realistični, dosegljivi, merljivi, časovno opredeljeni in v skladu z najboljšimi praksami,
- vsi udeleženci so zavezani k uresničevanju IRN skozi aktivno udeležbo,
- aktivnosti morajo biti izvedene usklajeno in v okviru postavljenih časovnih okvirov,
- uporabnikom mora biti zagotovljena stalna in aktivna podpora pri uresničevanju IRN,
- če je le mogoče, aktivnosti skozi celoten proces zaposlitvene rehabilitacije vodi in usklajuje isti strokovni delavec ob sodelovanju ostalih članov strokovnega tima,
- pri načrtovanju zaključka obravnave je potrebno upoštevati prioritete in predloge uporabnikov,
- proces zaposlitvene rehabilitacije se zaključi, ko so doseženi njegovi cilji, ali ko kljub prilagoditvam in dopolnitvam ne vodi več k pozitivnim izidom ali ko ga želi zaključiti uporabnik,
- v procesu zaposlitvene rehabilitacije imajo v okviru jasno dogovorjenih vlog aktivno vlogo tudi delodajalci, druge pomembne osebe in zainteresirane strani.⁸⁷

IRN vsebuje (minimalne zahteve):

- opredeljene želene izide programa oziroma dolgoročne cilje,

⁸⁶ Evalvacija uspešnosti zaposlovanja invalidov v zaposlitveni rehabilitaciji (2012), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo Soča. Poročilo. Ljubljana, 30. 11. 2012.

⁸⁷ Standardi storitev zaposlitvene rehabilitacije – dopolnjena izdaja 2012 (Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo Soča).

- opredeljene kratkoročne cilje za doseg dolgoročnih ciljev/želenih izidov,
- opredeljene potrebne storitve oziroma aktivnosti za doseg kratkoročnih ciljev,
- opredeljene metode in tehnike za doseg ciljev,
- pričakovan časovni okvir za dokončanje kratkoročnih in dolgoročnih ciljev,
- odgovorne osebe in njihove dolžnosti za izvedbo aktivnosti, določenih v IRN.

IRN je dogovorjen med uporabnikom storitev in strokovnim delavcem in sprotno prilagojen potrebam za doseg cilja/ciljev uporabnikov storitev.⁸⁸

Zaposlitveno rehabilitacijo izvajajo različni koncesionarji. Glede na specifično vrsto invalidnosti sta oblikovana dva specializirana strokovna tima za posamezne ciljne skupine invalidov – strokovni tim za gluhe in naglušne osebe ter strokovni tim za slepe in slabovidne osebe. Strokovna tima za slepe in slabovidne osebe ter gluhe in naglušne osebe delujeta mobilno in pokrivata vse območne službe ZRSZ, ki sicer opravljajo storitve za osebe s težavami v duševnem zdravju in vse ostale osebe, ki potrebujejo storitve zaposlitvene rehabilitacije.⁸⁹

Koncesionar za gluhe in naglušne je RACIO, družba za razvoj človeškega kapitala, d. o. o., kjer skušajo najti čim več zaposlitev za gluhe in naglušne v Sloveniji. Imajo že široko mrežo delodajalcev (več kot 150, mesečno iščejo tudi nove), s katerimi redno sodelujejo. Gre predvsem za manjše delodajalce. V letu 2011 se je v storitve vključevalo 158 oseb, zaposlilo se je 56 oseb. V letu 2012 se je v storitve vključevalo 146 oseb, zaposlilo se je 68 oseb. V teh letih je samo 7 oseb zaključilo rehabilitacijo brez zaposlitve, od tega je bila ena upokojitev, ena smrt, kot nezaposljive so ocenili 5 oseb, primerni za socialno vključenost. Velik problem pri gluhih in naglušnih predstavlja nizka izobrazba, zato težijo k temu, da osebe čimprej uvedejo na delovno mesto, da se že med zaposlitveno rehabilitacijo začnejo usposablјati.⁹⁰ Če kdo izgubi službo, mu skušajo pomagati brez ponovne zaposlitvene rehabilitacije. Petra Rezar opozarja, da so čakalne dobe za vključenje v zaposlitveno rehabilitacijo za gluhe lahko dolge.⁹¹

Zaposlitveno rehabilitacijo za slepe in slabovidne in druge opravlja Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo Soča. Na leto obravnavajo približno 10 do 15 slepih in slabovidnih

⁸⁸ Prav tam.

⁸⁹ Mreža izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje od 2014 do 2020, Ljubljana, dne 2. 9. 2013, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Številka: 149-26/2013/31.

⁹⁰ Povzeto po pogovoru z Urško Pocajt Sumrak, RACIO, družba za razvoj človeškega kapitala d. o. o., dne 23. 1. 2014.

⁹¹ Petra Rezar, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 20. 1. 2014.

rehabilitantov. V letošnjem letu se je zaposlila ena slabovidna oseba. Na Soči je čakalna doba od časa napotitve do prve vključitve v zaposlitveno rehabilitacijo 10 mesecev, za drugo obravnavo pa 12 mesecev. Opažajo, da je izobrazba med slepimi in slabovidnimi kar visoka, dejanska zaposlitev pa nizka. Največji problem predstavlja prenehanje pravic po določenem zakonu, če dobijo zaposlitev, ki jo ureja drug zakon. V primeru, da zaposleni ne dosega 100 odstotkov pričakovanih delovnih rezultatov, dobiva minimalno plačo, kar pogosto ni dovolj za preživetje.⁹²

Zveza društev slepih in slabovidnih ne more skrbeti za delovna mesta svojih članov, razen v primerih, ko katerega od njih sama zaposli. V okviru svojih programov pa organizira različne dejavnosti za spodbujanje zaposlitve med člani. Z delavnicami in strokovnimi seminarji spodbuja člane k čim večji aktivnosti ter samostojnosti in učenju novih veščin (predvsem veščin učinkovite komunikacije). Glede na potrebe iskalcev zaposlitve pripravi in organizira različne tečaje: tečaj retorike in pisanja prošenj itd. Vse to je namenjeno temu, da bi bili kljub izgubi vida čim bolj zaposljivi. Zveza svoje člane redno obvešča v zvezi z različnimi možnostmi zaposlitve ter posreduje informacije o nekaterih delovnih mestih. Zveza društev slepih in slabovidnih pomaga s svetovanjem za kvalifikacijo in dokvalifikacijo ter nudi pomoč in svetovanje pri iskanju pripravništva in delovnega mesta, na lokalni ravni pa to počnejo tudi medobčinska društva.⁹³

Na Društvu distrofikov Slovenije svoje člane pri zaposlovanju vzpodbujajo tako kot večina ostalih invalidskih društev posredno preko različnih programov, neposredno pa z invalidskim zavodom Birografika Bori.⁹⁴

Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti starejših nad 55 let in mladih diplomantov

Zunaj okvira aktivne politike zaposlovanja lahko delodajalci kot spodbudo za zaposlitev starejših in mladih brezposelnih uveljavljajo tudi davčne olajšave (na podlagi davčne zakonodaje) ter po novem (na podlagi ZPIZ-2) tudi delno oprostitev plačila prispevkov za zaposlitev starejših in vračilo prispevkov delodajalca za zaposlitev mladih. Delodajalci iz

⁹² Povzeto po pogovoru z Andrejo Švajger in Metko Tržan, Center za poklicno rehabilitacijo, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut republike Slovenije, dne 27. 1. 2014.

⁹³ Tomaž Wraber, Polona Car, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 24. 1. 2014.

⁹⁴ Povzeto po pogovoru z Iztokom Mrakom, Društvo distrofikov Slovenije, dne 21. 1. 2014.

Pomurja in Pokolpja lahko tudi za zaposlitev starejših brezposelnih uveljavljajo povračilo prispevkov delodajalca.

Zavod je pripravil tudi specializirano delavnico »Kariera po petdesetem«, namenjeno izboljšanju večšin iskanja zaposlitve za brezposelne osebe, stare nad 50 let. Izvajajo jo koncesionarji, izbrani na javnem razpisu Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Na tridnevni delavnici se starejši brezposelni seznani s tem, kako poudariti in delodajalcu kot svojo prednost predstaviti svoje bogate izkušnje, kompetence, skrito znanje ter kako iskati skrite možnosti na trgu dela. V letu 2014 bo Zavod v okviru izvajanja slovenske sheme Jamstva za mlade okrepil svetovalno delo z mladimi in jim ponudil aktivnosti in ukrepe za hitrejšo vključitev na trg dela.⁹⁵

Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti italijanske narodne skupnosti

Zaposljivost med italijansko narodno skupnostjo skušajo povečati v institucijah skupnosti italijanske narodnosti, kot so na primer šole, vrtci, radio in TV Koper (Capodistria), kjer lahko delajo v svojem maternem jeziku.⁹⁶

Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti madžarske narodne skupnosti

Povračilo prispevkov delodajalca v Pomurju je edini ukrep, ki ga Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje trenutno izvaja in ki je lahko v večji meri tudi v korist pomurskim Madžarom. Ta ukrep za pomursko regijo predvideva, da se delodajalcu vračajo prispevki za zaposlitev oseb iz določenih ciljnih skupin, h katerim spadajo tudi pripadniki etnične manjšine.⁹⁷ Podobne ukrepe nudi ZRSZ tudi za druge slovenske regije. Koristijo jih lahko tudi pripadniki etnične manjšine, saj kraj bivanja ni pogoj za koriščenje prednosti teh ukrepov.

Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti romske etnične skupnosti

V Romskem društvu Romano drom pravijo, da problem brezposelnosti rešujejo neuspešno. Imajo sicer enega redno zaposlenega Roma na Komunalni Trebnje. Druge zaposlitve so preko javnih del pri izvajalcih: Osnovna šola Trebnje, Vrtec Trebnje, Center za socialno delo Trebnje

⁹⁵ Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje, korespondenca preko elektronske pošte (Mateja Uršič), dne 20. 1. 2014.

⁹⁶ Gospod Fulvio Richter, predsednik Samoupravne skupnosti italijanske narodnosti Koper (can.capodistria@t-2.net). Podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte.

⁹⁷ Povzeto po podatkih s spletne strani Zavoda RS za zaposlovanje, http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/zaposlovanje/povracilo_prispevkov_pomurje, pridobljeno dne 20. 1. 2014.

in Center za izobraževanje in kulturo Trebnje. Skupaj imajo torej 5 delovno aktivnih prebivalcev od preko 300 Romov v Občini Trebnje. Problemi pri iskanju zaposlitve so prvenstveno nizka izobrazba romske populacije (osnovnošolska), prav tako se javna dela nikoli ne spremenijo v redno zaposlitev tudi v primeru, če se kandidat izkaže za dobrega delavca. Praksa delodajalcev je, da po iztečenem bonusu opravljanja javnih del zamenjajo zaposlenega romskega delavca z drugim. Teh odločitev delodajalcev ne morejo reševati, ker so delodajalci kriti z zakonom in se nanj sklicujejo.⁹⁸

V okviru projekta Romano Kher poteka program Zaposlitveni agent, ki ponuja delavnice za Rome – iskalce zaposlitve. V programu uporabljajo individualni pristop, ki se je pokazal za najuspešnejšega. V okviru treh skupin udeležencev so uspeli najti že okrog 20 zaposlitev. Pomemben segment dela je sodelovanje z delodajalci, preko katerega se zmanjšujejo predsodki do Romov. Poleg tega romskim društvom v okviru projekta pomagajo pri prijavi programov javnih del, ki prav tako zmanjšujejo brezposelnost.⁹⁹

Programi in vzpodbude, ki rešujejo problem brezposelnosti drugih etničnih skupnosti in priseljencev

Pripadnikom drugih etničnih skupnosti in priseljencem je v zadnjem času namenjenih kar nekaj programov, ki ponujajo različna usposabljanja. Cilj teh programov je, da priseljenci pridobijo kompetence za delo na kulturnem področju. Nekaj izvajalcev programov je možno najti na seznamu upravičencev, izbranih na Javnem razpisu za izbor razvojnih projektov¹⁰⁰ za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2013/2014, Operativni program razvoja človeških virov 2007-2013, razvojna prioriteta »Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti«, prednostna usmeritev »Dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti«¹⁰¹.

⁹⁸ Vida Hočevar iz Romskega društva Romano drom (Trebnje), podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 17. 1. 2014.

⁹⁹ Samuel Friškič, projektna skupina Romano Kher, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 24. 1. 2014.

¹⁰⁰ Ne gre samo za programe, ki so namenjeni usposabljanju pripadnikov drugih etničnih skupnosti in priseljencev, ampak tudi drugim ranljivim skupinam.

¹⁰¹Vir:

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/razpisi/Kultura/2012/ESS_Ranljive_skupine/Seznam_upravicev.pdf, pridobljeno dne 27. 1. 2014.

4.1.3 Dosedanje prakse zaposlovanja na področju kulturne dediščine in na širšem polju kulture in samozaposlovanje

Dosedanje prakse pri invalidih

Na centru za poklicno rehabilitacijo Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Soča so imeli že kar nekaj primerov, kjer so se rehabilitanti zaposlili na področju kulture. Najpogosteje sodelujejo z Narodnim muzejem Slovenije.¹⁰² Na društvu distrofikov Slovenije poudarjajo, da je premalo zaposlovanja invalidov na področju kulture, saj je med njimi tudi nekaj zelo dobrih umetnikov, ki bi lahko aktivno sodelovali. Imajo namreč zelo aktivno likovno sekcijo v okviru svojih programov, s katero razstavljajo po Sloveniji. Zaenkrat se še noben član ni samozaposlil na področju kulture. Ena njihova članica je bila zaposlena kot kustodinja v muzeju.¹⁰³ Na društvu študentov invalidov pa pravijo, da je na področju kulturne dediščine oziroma sorodnih vej zelo malo študentov invalidov. Na Filozofski fakulteti jih sicer študira kar nekaj, vendar so pretežno na jezikovnih smereh, slovenistiki in bibliotekarstvu.¹⁰⁴

Gluhi in naglušni se na področju kulture zaposlujejo predvsem preko javnih del, saj dostikrat nimajo primerne izobrazbe. Preko javnih del in usposabljanja so se zaposlili tudi v Muzeju novejšje zgodovine Celje.¹⁰⁵ Med gluhimi in naglušnimi sta dva akademska slikarja, dva restavratorja, likovna pedagoginja, študent restavratorstva, dijakinja fotografske šole. Na področju kulture sta samozaposlena akademski slikar in igralec.¹⁰⁶

Med slepimi in slabovidnimi ima izobrazbo s področja dela muzejev in kulturne dediščine okvirno 5 članov Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, vendar pa velja poudariti, da se jih veliko več ukvarja s posameznimi aktivnostmi na tem področju bodisi v prostem času bodisi v obliki honorarnega dela. Nimajo podatkov o samozaposlenih v kulturi.¹⁰⁷

¹⁰² Povzeto po pogovoru z in Andrejo Švajger in Metko Tržan, Center za poklicno rehabilitacijo, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut republike Slovenije, dne 27. 1. 2014.

¹⁰³ Povzeto po pogovoru z Iztokom Mrakom, Društvo distrofikov Slovenije, dne 21. 1. 2014.

¹⁰⁴ Miha Kosi, društvo študentov invalidov, povzeto iz korespondence preko elektronske pošte, dne 23. 1. 2014.

¹⁰⁵ Povzeto po pogovoru z Urško Pocajt Sumrak, RACIO d. o. o., dne 23. 1. 2014.

¹⁰⁶ Petra Rezar, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 20. 1. 2014.

¹⁰⁷ Tomaž Wraber, Polona Car, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 24. 1. 2014.

Dosedanje prakse pri italijanski narodni skupnosti

Pripadniki italijanske narodne skupnosti se zaposlujejo v šolah, vrtcih, na radiih in TV Koper (Capodistria). Samozaposlenih v italijanski narodni skupnosti na področju kulture ni.¹⁰⁸

Dosedanje prakse pri madžarski narodni skupnosti

Pripadniki madžarske narodne skupnosti so delovno aktivni na različnih področjih kulture, tudi na področju kulturne dediščine.¹⁰⁹ Kar zadeva samozaposlene v kulturi, podatkov nismo prejeli.

Dosedanje prakse pri romski etnični skupnosti

Iz Romskega društva Romano drom (Trebnje) poročajo, da se njihovi člani ne zaposlujejo na področju kulture in kulturne dediščine, prav tako se na področju kulture ni še nihče samozaposlil.¹¹⁰ Projektna skupina Romano Kher pa pravi, da se Romi uspešno zaposlujejo tudi na področju kulture in kulturne dediščine. Ustvarjanje, izvajanje in posredovanje kulturnih dobrin v lastnem jeziku jim zagotavlja že Zakon o romski skupnosti. Po njim znanih podatkih pa je samozaposlitev zelo malo. Postopki so kar zahtevni, ob tem pa je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da je z delom na področju kulture težko zaslužiti dovolj za uspešno samozaposlitev.¹¹¹

Dosedanje prakse pri drugih etničnih skupnostih in priseljencih

Podatkov o dosedanjih praksah zaposlovanja na področju kulturne dediščine in na širšem polju kulture in samozaposlovanje za druge etnične skupnosti in priseljence nismo našli, ker gre za preveč obsežno in heterogeno skupino, da bi podatki kazali stanje celotne skupine.

4.1.4 Predlagane rešitve za zaposlovanje in večjo vključenost v kulturno in socialno okolje

Rešitev na tem področju predstavlja predvsem več aktivnega vključevanja v muzejsko delo in v pedagoško/andragoške programe, kjer bi se na različne načine skušali približati in vključiti osebe iz ranljivih družbenih skupin. Največkrat je problem že to, da ljudje iz ranljivih družbenih skupin niti ne dobijo priložnosti, da bi se lahko dokazali. Zato je predlagana večja odprtost na tem področju. S povečanjem vključevanja ali sodelovanja z ranljivimi družbenimi skupinami v kulturno okolje, konkretno na področje kulturne dediščine, se lahko postopoma zmanjšajo

¹⁰⁸ Gospod Fulvio Richter, predsednik Samoupravne skupnosti italijanske narodnosti Koper (can.capodistria@t-2.net). Podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte.

¹⁰⁹ Na primer v Galeriji Muzej Lendava.

¹¹⁰ Vida Hočevnar, Romsko društvo Romano drom (Trebnje), v korespondenci preko elektronske pošte dne 17. 1. 2014.

¹¹¹ Samuel Friškič, projektna skupina Romano Kher, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 24. 1. 2014.

predsodki, ki so še vedno močno prisotni. S povezovanjem različnih skupin ter osebnim kontaktom se namreč najlažje briše meja med »nami in njimi«, kar vodi v vključujočo družbo.

Projekt »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« omogoča vse to, kajti prednostni cilj projekta je usposabljanje za zaposljivost pripadnikov ranljivih družbenih skupin, ki pa bodo sodelovali pri pripravi novih programov (tudi skupaj s pripadniki ranljivih skupin), ki bodo namenjeni tudi potrebam obiskovalcem iz ranljivih skupin, s ciljem zagotavljanja enakih možnosti do informacij o kulturni dediščini in vključevanja novih obiskovalcev v slovenske muzeje.

Predlagane rešitve za zaposlovanje in večjo vključenost v kulturno in socialno okolje invalidov
Glede zaposlovanja gibalno in senzorno oviranih oseb na področju kulture in kulturne dediščine velja razmisliti o sodelovanju s koncesionarji zaposlitvene rehabilitacije, ki so pripravljeni sodelovati. Za začetek je morda najbolj primeren način preko usposabljanja v času zaposlitvene rehabilitacije, kar ne predstavlja stroškov delodajalcem, saj stroške krije Zavod RS za zaposlovanje (če je on napotitelj). S tem se rehabilitant seznani z določenim delovnim mestom in si pridobi nove izkušnje ter tako večja svojo konkurenčnost na trgu dela. Kasneje je zaposlitev mogoča preko javnih del, če delodajalec ne more zaposliti osebe za dlje časa.

Na Društvu distrofikov Slovenije predlagajo več razpisov, kjer bi lahko invalidne organizacije izpolnjevale pogoje in s tem pridobile različne projekte, kar bi privedlo do novih zaposlitev in usposabljanj.¹¹² Na ta način bi društva in zavodi nadgradili že obstoječe socialne programe in projekte ter povečali sodelovanje s kulturnimi institucijami in možnosti zaposlitve.

Vključevanje gluhih v kulturno in socialno okolje je še vedno skromno. Eden od vzrokov za to je tudi, da se s ponudbo ne morejo identificirati in prepoznati, prav tako se zavedajo, da ne bo komunikacije z vodiči, vratarji ali blagajniki. Zato gredo redkeje v kulturne institucije in to največkrat s preostalo skupino gluhih, če obisk institucij pripravijo in organizirajo društva gluhih in naglušnih. Skupina gluhih je zelo raznolika in velikokrat se med seboj razlikujejo z vidika komunikacije, interesov, aktivnosti, razumevanja vsebine, abstraktnih pojmov itd. Nekateri so bolj zahtevni in si želijo študijski pristop, drugi pa želijo preprostejšo predstavitev.¹¹³ Gluho in naglušno mladino je potrebno povabiti v muzeje s pomočjo njim

¹¹² Povzeto po pogovoru z Iztokom Mrakom, Društvo distrofikov Slovenije, dne 21. 1. 2014.

¹¹³ Petra Rezar, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 20. 1. 2014.

zanimivih dogodkov, da se postopoma spoznajo z vsebinami muzejev. Dober zgled so projekti, kot je na primer projekt »Po sledih antične Emone«, kjer so se gluhi in naglušni usposabljali in sodelovali pri izdelavi vodičev z znakovnim jezikom po Mestnem muzeju Ljubljana ali »Kulturna dediščina povezuje«, ki je potekal prav tako v sodelovanju z Mestnim muzejem Ljubljana.¹¹⁴ Morda bi se bilo dobro več povezovati z društvi gluhih in naglušnih, katerih člani so že sami zelo aktivni na področju kulture.

Čeprav se slepi in slabovidni na splošno vključujejo v kulturno in socialno okolje ter sodelujejo v najrazličnejših aktivnostih, je tega znatno manj kot pri videčih. Zanimanje za kulturo pa je precejšnje, kar se kaže tudi z udeležbo na programu za kulturo v okviru Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije. Člani si z zanimanjem ogledajo kakšno razstavo v muzeju ali galeriji in tudi sami radi ustvarjajo na likovnih delavnicah ali se izražajo s pisanjem poezije in proze. A kljub temu mnogi še ostajajo doma. Eden od razlogov je zagotovo pomanjkanje prilagoditev za slepe in slabovidne osebe v kulturnih institucijah. Na splošno bi bile vse kulturne ustanove bolj dostopne za slepe in slabovidne, če bi imele na voljo več eksponatov ali replik za tipanje, zvočnih opisov slik, več zvočnih efektov, več prilagojenih vodenih ogledov ali opremljenost celotnih ustanov oz. njihovih zbirk z zvočnimi opisi. Za zvočne opise so seveda potrebni prenosni avdio vodiči, ki jih v marsikaterem slovenskem muzeju že uporabljajo tudi videči obiskovalci. Besedilo za ljudi z okvarami vida pa seveda vse splošne informacije obogati še z dodatnimi podrobnimi opisi, ki slepim ali slabovidnim pomagajo, da si ustvarijo plastično predstavo o eksponatu, spomeniku, poslopju in tako dalje.¹¹⁵

Predlagane rešitve za zaposlovanje in večjo vključenost v kulturno in socialno okolje italijanske narodne skupnosti

Vključenost pripadnikov italijanske narodne skupnosti v kulturno in družbeno okolje se dogaja s pomočjo društev in združenj Samoupravne skupnosti italijanske narodnosti in drugih kulturnih organizacij, ki delujejo v tem sektorju. Opozoriti je potrebno, da nimajo neke avtonomne ekonomske osnove/baze, zato se v njihovi majhni narodni skupnosti kriza veliko bolj čuti. Za boljše sodelovanje s kulturnimi institucijami predlagajo, da te v svojih programih in delovnih načrtih vključujejo tudi prisotnost italijanske narodne skupnosti na ozemlju, na

¹¹⁴ Povzeto po pogovoru z Urško Pocaajt Sumrak, RACIO, družba za razvoj človeškega kapitala, d. o. o., dne 23. 1. 2014.

¹¹⁵ Tomaž Wraber, Polona Car, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 24. 1. 2014.

katerem je italijanska skupnost skozi zgodovino vedno prebivala. V tem smislu bi bila ovrednotena tudi komponenta italijanske kulture.¹¹⁶

Predlagane rešitve za zaposlovanje in večjo vključenost v kulturno in socialno okolje madžarske narodne skupnosti

Zavod za kulturo madžarske narodnosti deluje na kulturnem in družbenem področju kot predstavnik in povezovali člen pripadnikov madžarske manjšine v Sloveniji. Kulturna in družbena integracija slovenskih Madžarov na narodnostno mešanem območju se uspešno izvaja na vseh področjih, saj se v obmejnih občinah slovenska in madžarska kultura prepletata. Toda poznavanje in sprejemanje kulture madžarske narodne skupnosti po celotni Sloveniji je zaenkrat premajhno, zaradi česar poskušajo doseči večjo ozaveščenost in prisotnost na kulturnem trgu. Da bi lahko izstopali iz regionalnih okvirjev ter Slovencem predstavili in približali svojo kulturo in običaje, si želijo sodelovati s kulturnimi institucijami po vsej Sloveniji in se aktivno vključevati v njihove programe.¹¹⁷

Predlagane rešitve za zaposlovanje in večjo vključenost v kulturno in socialno okolje romske etnične skupnosti

Člani Romskega društva Romano drom (Trebnje) se v kulturno in socialno okolje primerno vključujejo, otroci obiskujejo vrtec, osnovno šolo in osnovno šolo za odrasle, dnevni center za otroke in mladostnike, sodelujejo v domačem društvu in si prizadevajo za čim boljše bivalne pogoje, v katerih živijo. Želijo si, da bi trenutno stanje izboljšali in ga nadgradili še s kakšnim poklicem, obrtjo v vasi, samooskrbo in podobno. Romsko društvo Romano drom se že vse od ustanovitve aprila leta 2005 poleg ohranjanja romskega jezika in kulture bori tudi za izboljšanje bivalnih pogojev in izobraževanja članov društva in tudi ostalih prebivalcev vasi, torej za razvoj vasi in napredek njenih prebivalcev. Romski muzej Hudeje 26 pa se od ustanovitve zavzema tudi za informiranje romske populacije in obveščanje ožje in širše javnosti o romski kulturi. V ta namen so leta 2012 skupaj s Pripovedovalskim Varietejem oblikovali spletno stran¹¹⁸, ki jo člani društva redno posodablajo in na ta način svoje delo predstavljajo v javnosti.¹¹⁹

¹¹⁶ Gospod Fulvio Richter, predsednik Samoupravne skupnosti italijanske narodnosti Koper (can.capodistria@t-2.net). Podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte.

¹¹⁷ Povzeto iz pogovora s predstavnico Zavoda za kulturo madžarske narodnosti, Lili Kepe, 3. 1. 2014.

¹¹⁸ www.hudeje26.si

¹¹⁹ Vida Hočvar, Romsko društvo Romano drom (Trebnje), v korespondenci preko elektronske pošte dne 17. 1. 2014.

V pomurski regiji se Romi relativno uspešno vključujejo v kulturno in socialno okolje. To je predvsem posledica uspešnega, dolgoletnega vključevanja v vzgojo in izobraževanje. Poudariti velja tudi to, da večinsko prebivalstvo Rome v Pomurju relativno dobro sprejema.

V svoje zbirke in razstave bi muzeji v večji meri lahko vključevali tudi predmete in teme, ki so povezane z romsko kulturo in zgodovino.¹²⁰

4.2 Prostorske možnosti in posebna oprema, ki omogoča osebam iz ranljivih skupin inkluzivne pogoje za delo kustosa v muzeju

Prvi pogoj za dostopnost delovnega mesta pripadnikom ranljivih skupin je dostopnost stavbe in infrastrukture¹²¹. V tem podpoglavju se osredotočamo na prostorske možnosti in posebno opremo, potrebno za opravljanje delovnih nalog kustosa v primeru zaposlitve gibalno in/ali senzorno ovirane osebe¹²². Na tem mestu je potrebno poudariti, da se spremembe delovnega mesta, delovnega časa, delovne opreme, navodil, okolja, postopkov, usposabljanja, ki jih je potrebno izvesti v okviru zaposlitve osebe s statusom invalida, načrtujejo individualno, glede na lastnosti, potrebe in omejitve posamezne osebe. V nadaljevanju navajamo nekaj najpogostejših prilagoditev za nekatere skupine invalidov:

- invalidi z zmanjšano sposobnostjo gibanja (vgrajevanje klančin, zadostna širina vrat, dostopne sanitarije, primerna višina delovnih površin, nederseča tla, držaji, počivališča),
- invalidi z okvaro vida (dodatno označevanje z živimi barvami, osvetlitev, označevanje z drugačno teksturo materiala, kombinacija vizualnih informacij z zvočnimi znaki, odstranitev ovir),
- invalidi z okvaro sluha (vizualne informacije, namestitve indukcijske zanke, ojačevalcev zvoka, tolmač znakovnega jezika),
- druge skupine invalidov (odstranitev ovir, alergenov, navodila v lažje berljivi obliki ...).

¹²⁰ Samuel Friškič, projektna skupina Romano Kher, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 24.1.2014.

¹²¹ Dostopnost nacionalnih muzejev, ki so pod okriljem Ministrstva za kulturo, je podrobneje opisana v 3. poglavju tega dokumenta.

¹²² Ostale ciljne skupine projekta Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam ne potrebujejo posebne opreme, potrebne za opravljanje muzejskega dela.

¹²³ Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje, korespondenca (Mateja Uršič) dne 20. 1. 2014.

V okviru zaposlitvene rehabilitacije individualni načrt izdelata koncesionar prilagoditvene rehabilitacije. Pogoje za uveljavljanje te pravice določa 72. člen ZZRZI (Ur.l. RS, št. 16/07 in 87/11). To pomeni, da je načrt izdelan za konkretno invalidno osebo s konkretnimi ovirami na dejanskem delovnem mestu, ki ga zaseda. Pomembno je poudariti, da gre pri financiranju za prilagoditev in ne za ureditev delovnega mesta, kar pomeni, da Javni jamstveni, preživitinski in invalidski sklad RS financira razliko v ceni med ureditvijo in prilagoditvijo, ki je potrebna na konkretnem delovnem mestu za potrebe delovnega procesa (npr. zaslon je potreben za ureditev delovnega mesta, sklad pa financira razliko v ceni med običajnim in večjim zaslonom). Cene prilagoditev se gibljejo do 30.000 €. Do sedaj je sklad financiral 7 takih prilagoditev.¹²⁴

4.2.1 Opis delovnih nalog kustosa

Za potrebe projekta smo pregledali možnosti zaposlitve oseb iz ranljivih družbenih skupin in usposabljanj na delovnem mestu kustosa. Opis delovnih nalog kustosa v nadaljevanju navajamo po »Vzorcju enotne sistematizacije delovnih mest s podrobnim opisom nalog ter pogojev za zasedbo delovnega mesta, za izvajanje nalog javne službe, z upoštevanjem določil in nazivov v novem plačnem sistemu«¹²⁵, ki ga je pripravila Služba za premično dediščino in muzeje.

Opis delovnih nalog kustosa

- pridobivanje gradiva in sistematično dopolnjevanje zbirk v skladu z zbiralno politiko (organiziranje in vodenje terenskih raziskav, evidentiranje in dokumentiranje gradiva na terenu ter izdelava strokovnih poročil o rezultatih);
- muzeološka obdelava in dokumentiranje gradiva (evidentiranje pridobitev, strokovna obdelava in opredeljevanje gradiva, vodenje inventarnih knjig in sodelovanje pri registru dediščine, evidentiranje stanja gradiva, odbiranje gradiva za restavriranje in konserviranje, sodelovanje pri deponiranju gradiva, preventivna konservacija);
- proučevanje in raziskovanje gradiva (spremljanje in študij strokovne literature, preučevanje historiata gradiva; tehnološko, tipološko, slogovno opredeljevanje gradiva in datiranje);

¹²⁴ Javni jamstveni, preživitinski in invalidski sklad RS, sektor za vzpodbujanje zaposlovanje invalidov, Barbara Mate, korespondenca preko elektronske pošte dne 10. 1. 2014.

¹²⁵ Priprava Služba za premično dediščino in muzeje,

http://www.nms.si/spdm/VZOREC_ENOTNE_SISTEMIZACIJE_DELOVNIH_MEST.pdf, pridobljeno dne 19. 1. 2014.

- prezentiranje gradiva (priprava in sodelovanje pri projektih postavitev stalnih in občasnih (lastnih in gostujočih) razstav; priprava potujočih razstav; izdelava delovnih načrtov in scenarijev za razstave; pisanje razstavnih besedil za razstave; priprava besedil, ilustracij in fotografij za razstavne kataloge; sodelovanje z oblikovalcem pri snovanju razstav; sodelovanje pri tehnični postavitvi razstav);
- delo z obiskovalci (posredovanje strokovnih podatkov in gradiva za študijske, znanstvene in druge namene; nudenje pomoči strankam, ki preučujejo gradivo v muzeju; priprava gradiva za izposajo);
- pedagoška, popularizacijska in publicistična dejavnost (oblikovanje primernih strokovnih vsebin za muzejskega pedagoga; strokovna vodstva po razstavah in muzejskih zbirkah; priprava muzejskih večerov (tematskih predavanj z zunanjimi strokovnjaki); navezovanje stikov s šolami, zavodi, društvi, podjetji in drugimi zainteresiranimi skupinami; propagiranje muzejske dejavnosti v medijih, strokovno sodelovanje na področju dejavnosti; objavljane strokovnih in poljudnih besedil o muzejskih vsebinah; skrb za redakcijo, lektoriranje in prevajanje besedil; izbiranje predmetov za izdelavo muzejskih replik in iskanje primernih izdelovalcev);
- ostala strokovna dela (sodelovanje pri pripravi dokumentov: izjave o poslanstvu muzeja, načrtu stalnih in občasnih razstav, načrtu posebnih programov, strategiji razvoja zbirk, politiki pridobivanja predmetov, politiki dokumentiranja, politiki uporabe zbirk, načrtu publiciranja (v sklopu letnih načrtov) itd; priprava osnutka finančne konstrukcije projektov; vodenje muzejskih projektov).

Delovne naloge kustosa pedagoga

- pedagoška dejavnost (oblikovanje primernih strokovnih muzejskih pedagoških/andragoških programov (v sodelovanju s kustosi) za različne ciljne publike; usposabljanje in nadziranje muzejskih vodnikov, oskrbnikov in čuvajev; izdelava učnih listov (v sodelovanju s kustosi); strokovno vodenje po razstavah in muzejskih zbirkah; priprava muzejskih načrtov (tematskih predavanj z zunanjimi strokovnjaki); navezovanje stikov s šolami, vrtci, zavodi, društvi, podjetji in drugimi zainteresiranimi skupinami; sodelovanje pri dejavnostih, ki so namenjene animaciji obiskovalcev; spremljanje najav, organiziranje vodstev in koordiniranje skupnih obiskovalcev; propagiranje muzejske dejavnosti v medijih; objavljane strokovnih in poljudnih vsebin o muzejskih vsebinah; priprava besedil in fotografij za objave v medijih; spremljanje in

študij strokovne in mladinske literature; vzpostavljanje principov in standardov za vrednotenje vpliva muzejskih programov na obiskovalce; izvajanje evalvacij obiskovalcev; predlogi in izvajanje programov za muzej, prijazen in dostopen vsem ciljnim skupinam obiskovalcev);

- delo s pedagoškimi delavci po šolah in organizatorji prostočasnih dejavnosti (navezovanje stikov z učitelji osnovnih in srednjih šol; študij učnih programov; proučevanje potreb in interesov posameznih ciljnih skupin; priprava vsebin za muzejske delavnice po šolah; priprava gradiva za izposojajo);
- ostala strokovna dela (priprava politik dela z obiskovalci pedagoških programov; priprava in sodelovanje pri pripravi dokumentov: Politika izobraževanja in interpretacije, načrt izobraževalnih aktivnosti, načrt posebnih programov, strategija izobraževanja z opredelitvijo ciljnih skupin, strategija muzejskih izobraževalnih publikacij ipd.; sodelovanje pri pripravi dokumentov, ki: opredelijo kategorije uporabnikov, metode štetja obiskovalcev, spremljanje strukture obiskovalcev; ankete in študije obiskovalcev; sodelovanje pri projektih postavitve stalnih in občasnih (lastnih in gostujočih) razstav; priprava in aktivno sodelovanje na strokovnih posvetovanjih, kongresih itd.; sodelovanje s sorodnimi službami doma in v tujini; priprava mednarodnih muzejskih projektov; Sodelovanje pri pripravi strateškega načrta, dokumenta o zbiralni politiki in drugih skupnih dokumentih muzeja).

Delovne naloge kustosa dokumentalista

- izvajanje, koordiniranje in nadzor dokumentacijskih postopkov za muzejsko gradivo (vodenje, usklajevanje s strokovnimi delavci, nadzor in organiziranje dokumentacijskih postopkov in procesov; zbiranje, priprava, procesiranje in kroženje dokumentarnih materialov glede zbirk, razstav in ostalih aktivnosti ter dogodkov v muzeju; vzpostavljanje in vzdrževanje dokumentacijskega sistema v sodelovanju s kustosi; skrb za akcisijsko in inventarno knjigo muzeja; izobraževanje za uporabo internih podatkov baz in pomoč strokovnim delavcem pri njihovi uporabi; skrb za pravilno označevanje in vnos pridobljene in izdelane dokumentacije v ustrezne zbirke podatkov; nadzor nad uporabniki dokumentacijske zbirke; sodelovanje z dokumentalističnimi službami v drugih muzejih; organiziranje foto in video dokumentacije razstav; urejanje in upravljanje s fotografskim materialom v sodelovanju z zaposlenimi v knjižnici/medijskem centru);

- vodenje baz podatkov muzeja (sodelovanje pri raziskovalnih projektih; izdelava evidenc in statističnih poročil; publiciranje izsledkov; sodelovanje pri pripravi razpisnih in projektnih dokumentacij za muzejske projekte in zunanje uporabnike; sodelovanje pri razstavnih in drugih dejavnostih muzeja);
- koordiniranje hrambe muzealij (priprava in izdelava vhodnih/izhodnih dokumentov za muzealije; izdelava evidenc in statističnih poročil; publiciranje izsledkov);
- ostalo strokovno delo (priprava politik dokumentacije: dokumentacijskega načrta s časovnico, politike inventarizacije s priročnikom, sistem za pregled inventarja (z zagotovljeno politiko vzdrževanja), politiko katalogiziranja itd.; sodelovanje pri strateških načrtih, dokumentih o zbiralni politiki in drugih skupnih dokumentih muzeja).

Pripomočki kustosa

Pripomočki, ki jih pri svojem delu uporablja kustos, so sorazmerno maloštevilni in so v glavnem povezani s programsko računalniško opremo. Obvladanje osnovnih programskih orodij je neogibno. Poleg programov za urejanje besedil in statistično obdelavo muzeji uvajajo ali celo sami izdelujejo programe za upravljanje zbirk (t.i. »collection management«). Koristno je poznati tudi programe za grafično oblikovanje in reprodukcijo. Računalniška dokumentacija tu ne more zamenjati klasične "papirnat". Inventarna knjiga, kartoteke, katalogi in evidence so orodja, ki jih v veliki meri oblikuje kustos sam za svojo rabo in rabo drugih uporabnikov. Najpomembnejši pripomočki so preprosti: bela halja, bele rokavice pri manipulaciji s predmeti, priprave za merjenje velikosti, relativne vlage in temperature ter svetlobne jakosti, črnilo, pero in žig za neizbrisno označevanje predmetov in vpis v inventarno knjigo.

Pri študiju kustos pogosto uporablja diapozitive, fluorescenčno mizo, povečevala, diaproyektor in grafoskop pa tudi fotoaparati za dokumentarno snemanje in sodobno video opremo. Najvažnejši dokumenti so inventarna knjiga, reverzi, spremni listi, restavratorski evidenčni listi in grafikonski zapisi mikroklimatskih pogojev. K tem dokumentom sodi tudi poznavanje pisarniškega poslovanja, s katerim se kandidat seznani v ustanovi kot pripravnik. Kustos uporablja različne specialne embalažne materiale in materiale za vzdrževanje prostorov, kjer hrani predmete, ki so v njegovi oskrbi.¹²⁶

¹²⁶ Vir: Spletna stran Zavoda RS za zaposlovanje:

http://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=780&Filter=K, pridobljeno dne 28. 1. 2014.

Na delovnem mestu kustosa se lahko zaposli gibalno in senzorno ovirana oseba pod pogojem, da ima ustrezno izobrazbo glede na kustodiat, na katerem bi se zaposlila, pri čemer je pomembno upoštevati individualni pristop pri prilagoditvah in preseči stereotipe¹²⁷.

4.2.2 Posebna oprema, ki omogoča inkluzivno delo gibalno in senzorno oviranim osebam

Pri zaposlovanju gibalno in senzorno oviranih oseb so potrebne določene prilagoditve tako v prostoru kot tudi pri opremi. Vrste prilagoditev so odvisne od posameznikovih potreb.

4.2.2.1 Oprema za prilagoditev delovnega mesta gibalno oviranim osebam

Pri zaposlovanju gibalno oviranih oseb je potrebno upoštevati naslednje¹²⁸:

- dostopnost parkirnega mesta tik ob vhodu, dostopen vhod in avtomatska vrata,
- dostopnost delovnega mesta, jedilnih prostorov, prostorov za počitek in sanitarij,
- dogovoriti se za sodelovanje z osebnim asistentom pri delu¹²⁹,
- dogovoriti se za pomoč živali pri delu (npr. pes, ki pomaga zaposlenemu – podobno kot pri slepih),
- dogovoriti se za daljše odmore, oblikovati tudi prostor za počitek, omiliti stres na delovnem mestu,
- dogovoriti se za fleksibilen delovni čas,
- omogočiti tudi delo od doma,
- ergonomsko pohištvo: dvižne mize, mize brez zadnjega dela, predali in omare na dosegljivi višini,
- pridobiti alternativno računalniško in komunikacijsko orodje/pripomočke (kot na primer brezžične miške ali »trackballs« (miške s kroglico), telefon z večjo tipkovnico, samodejni klicni sistem, ki se aktivira ob glasu/zvoku, mouth-stick (za uporabo z usti), večji monitor, prilagoditi dostopnost do informacij na mreži tudi od doma, držalo in obračevalnik za knjige, zapisnik, pomoč pri pisalih itd.),
- omogočiti dostop do vseh stvari na dosegu rok,

¹²⁷ V odgovorih na vprašanja glede zaposlovanja mnogi (navedeni kot reference na podlagi korespondence preko elektronske pošte ali pogovora) opozarjajo predvsem na problem strahu in nepoznavanja s strani delodajalcev pri zaposlovanju oseb iz ranljivih skupin. Potrebno je večje informiranje delodajalcev, saj gre nemalokrat za pomanjkanje informacij.

¹²⁸ Prirejeno po: JAN – Job Accomodation Network. *Accommodation Information by Disability: A to Z*. <http://askjan.org/media/atoz.htm>, pridobljeno dne 27. 1. 2013.

¹²⁹ Osebnega asistenta si izbere vsak posameznik glede na lastne potrebe. Za osebnega asistenta mora torej poskrbeti iskalec zaposlitve sam. Na strani delodajalca pa je, da se dogovori, izobrazi in usposobi sodelavce za morebitno pomoč zaposlenemu.

- na dostopnih mestih puščati vsakdanje predmete za delo v pisarni in tudi pripomočke, kot so printer, fotokopirni stroj, faks,
- omogočiti dostopen električni priključek za polnjenje električnega voza,
- v kolikor ima zaposleni težave z govorom, omogočiti delovno mesto, kjer ni potrebno veliko govora ali pa drug način komunikacije – npr. pisno ali računalniško komunikacijo (e-mail, fax), zvočnike za govor (amplifikator zvoka),
- v delovnem času dovoliti telefonske klice zdravniku in ostalemu podpornemu osebju.¹³⁰

Tabela 3: Finančna ocena in specifikacija posebne opreme za gibalno ovirane

Naziv pripomočka	Cena v eur
brezžična računalniška miška	14,00 – 132,00
Logitech – brezžična, laserska miška s kroglico	68,00
Mouth stick (za uporabo z usti)	36,00 – 120,00

4.2.2.2 Oprema za prilagoditev delovnega mesta gluhih in naglušnim osebam¹³¹

Za gluhe in naglušne zaposlene je priporočljivo zagotoviti več prostora, več svetlobe, redki pa se spomnijo na svetlobna opozorila, ki so smiselna za klice in zvonce. Pri zvoncih povežavo med zvoncem in žarnico vzpostavi električar, ostala oprema se lahko kupi preko specifičnih spletnih strani. V Sloveniji se s prilagoditvijo in uvozom opreme ukvarja Tomislav Zupanc s.p. Oprema, primerna za gluhe in naglušne¹³²:

- FM sistem CM (komplet) (Namen: uporablja se ga na primer pri predavanjih. Predavatelj ima oddajnik postavljen pred usti (npr. na mizi ali ga drži v roki) in vanj govori, preko oddajnika pa se zvok prenaša v sprejemnik, ki ga ima uporabnik slušnega aparata obešenega okoli vratu.),
- brezvrvični telefonski aparat Free tel (Telefon je namenjen naglušnim osebam. Naglušna oseba ga lahko uporablja direktno na uho oz. v slušni aparat ali pa preko indukcijske zanke. V primeru indukcijske zanke naglušna oseba preklopi slušni aparat na T, na ojačevalniku

¹³⁰ Uporabne spletne strani s predlaganimi prilagoditvami, opremo, idejami in pristopi za prilagoditve so: http://en.wikipedia.org/wiki/Speech_recognition, <http://en.wikipedia.org/wiki/Kinect>, <http://www.dom-iris.si/prilagoditve.php?id=3>, <http://www.mojvoz.si/>, zadnji dostop 27. 1. 2014.

¹³¹ Po mnenju Petre Rezar ponudba opreme za gluhe in naglušne ne dosega ponudbe v tujini. Povzeto iz korespondence preko elektronske pošte, dne 20. 1. 2014.

¹³² Vir: spletna stran Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije, <http://www.zveza-gns.si/tehnici-pripomocki>, pridobljeno dne 28. 1. 2014.

indukcijske zanke nastavlja glasnost sogovornika, priključi indukcijsko zanko v telefonski aparat, nato pa se zvok sogovornika iz indukcijske zanke prenaša direktno v slušni aparat.).

Tabela 4: Finančna ocena in specifikacija posebne opreme za gluhe in naglušne

Naziv pripomočka	Cena v eur
FM sistem CM (komplet)	680,00
Brezvrvični telefonski aparat Free tel	237,00

4.2.2.3 Oprema za prilagoditev delovnega mesta slepim in slabovidnim osebam¹³³

Slepi in slabovidni se zaradi narave svoje invalidnosti srečujejo poleg gibalnih ovir predvsem s komunikacijskimi ovirami, na katere naletijo na poti do izobrazbe, zaposlitve in v vsakdanjem življenju. Prilagojena informacijska tehnologija za slepe in slabovidne, razvoj komunikacijskih možnosti in splošna informatizacija pa ponujajo veliko priložnosti za povečanje informacijske neodvisnosti ljudi z okvaro vida. Za slepe ima uporaba informacijske tehnologije še poseben pomen, ker z enostavnimi pripomočki za povečavo ne morejo brati, pri preostalih načinih posredovanja informacij pa so odvisni od drugih. Edino uporaba računalnika z brajevo vrstico in sintetizacijo govora omogoča slepim branje elektronsko zapisanega besedila v popolnoma enaki obliki, kot ga berejo videči.¹³⁴

Delovno mesto mora omogočiti, da zaposleni lahko bere oziroma pridobiva informacije v dostopni obliki, bodisi v primernih formatih, ki jih lahko bere z računalnikom (word, htm, rtf, DAISY, epub), bodisi v dostopni fizični obliki (povečan tisk, brajica, zvočni zapis). Za slabovidne oziroma tiste, ki z ostanki vida lahko še razberejo vidne informacije, je velikost monitorja bistvena, medtem ko za slepe oziroma tiste, ki se opirajo predvsem na zvočne informacije in brajico, to ni tako pomembno. Slednji pa skoraj vedno poleg računalnika potrebujejo še brajevo vrstico. Nekateri slabovidni lahko še berejo običajni tisk z ustreznimi

¹³³ V Republiki Sloveniji slepim in slabovidnim osebam sistemsko zagotavljajo naslednje tehnične pripomočke: Braillov pisalni stroj, ki ga Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije slepemu oz. slabovidnemu prizna enkrat v življenju; kasetofon se prizna na 10 let; ultrazvočna palica za slepe na 3 leta; bela palica za slepe na 1 leto; razne kontaktne leče na 1 do 2 leti; razne očesne proteze na 1 do 5 let; razna korekcijska stekla na 1 do 2 leti; povečevalna stekla na 3 leta; teleskopska očala na 2 leti; okvirji za očala na 2 leti in temna očala s stranskimi ščitniki na 2 leti. Enkratna pravica do sofinanciranja tehničnega pripomočka Braillove vrstice ter stacionarnega ali prenosnega povečala je zagotovljena samo za slepe in slabovidne vojne invalide. Drugi slepi in slabovidni te pravice še nimajo.

¹³⁴ Vir: <http://www.handyworld-si.com/slo/article.php/20040913210018796>, pridobljeno dne 28. 1. 2014.

pripomočki, kot so lupa/povečalo, elektronska lupa ali s teleskopskimi očali, drugi ne. Običajna tehnična oprema za slabovidne je tako računalnik z večjim zaslonom (npr. 22-palčni), ustrezna programska oprema (npr. povečevalnik zaslona ZoomText) in po potrebi elektronska lupa (z možnostjo priklopa na računalnik ali samostojna, lahko je tudi prenosna). Za slepe pa računalnik, brajeva vrstica, ustrezna programska oprema (npr. bralniki zaslona Jaws, NVDA, Window-Eyes SuperNova idr. in slovenska zvočna sinteza Govorec), lahko tudi brajev tiskalnik. Seveda je veliko odvisno od narave delovnega mesta in zahtevnosti posameznih delovnih nalog. Po potrebi je potrebno prilagoditi tudi svetlobo oziroma priskrbeti druge pripomočke, za kar se odločamo v skladu z individualnimi potrebami ovirane osebe.¹³⁵

Oprema, primerna za slepe in slabovidne:

- lupa in/ali teleskopska očala – pri osebah z manjšo izgubo vida (naloge: branje, pisanje, pregledovanje dokumentov),
- žepna elektronska lupa – pri osebah z večjo izgubo vida (naloge: branje, pisanje, pregledovanje dokumentov; večina elektronskih lup ima samodejno ostrenje slike, kar pomeni, da uporabnik ne izgublja pozornosti z iskanjem razdalje med lupo in predmetom in lupo in očmi, da bi dobil jasno in ostro sliko),
- namizna elektronska lupa – pri osebah z večjo izgubo vida (branje in pisanje je bolj udobno, saj je uporabni v pokončnem položaju, slika je večja in tako je pregled boljši),
- skener za slabovidne – pri osebah z veliko izgubo vida (kadar je potrebna obdelava ali branje daljših tiskanih besedil),
- povečevalnik zaslonske slike (Slabovidne osebe, ki delajo z računalnikom, potrebujejo povečano sliko (črke, številke, znaki), umetno kontrastno sliko in podporo za branje daljših besedil, večjo puščico na zaslonu in kurzorje ter dodatno poudarjena polja. Povečevalnik zaslonske slike podpira delo na več zaslonih.),
- povečevalnik/bralnik teksta,
- večji zaslon (od 17" do 21"),
- prilagojene tipkovnice,¹³⁶
- sintetizator govora (Govorec),
- povečane informacije za fotokopirnem stroju,

¹³⁵ Tomaž Wraber in Polona Car, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, podatki povzeti iz korespondence preko elektronske pošte, dne 24. 1. 2014.

¹³⁶ <http://www.diopta.si/prodajni-program/slepi-in-slabovidni/elektronski-pripomo%C4%8Dki-za-slepe/>, pridobljeno dne 27. 1. 2014 ter korespondenca preko elektronske pošte z Diopto, dne 21. 1. 2014.

- informacije v večjem tisku (npr. nad pt18, brez serifnih črk),
- zmanjšati svetlobni odboj od papirja in računalniškega ekrana,
- uporaba barvnih folij (ang. color-acetat-sheets),
- EVS Transformer (Gre za prilagodljivo in prenosno rešitev za branje, pisanje in gledanje na daljavo. Transformer je kompatibilen z večino povečevalnikov zaslonske slike in vsemi Windows operacijskimi sistemi. Za delovanje ne potrebuje posebne programske opreme. Na računalnik se priklopi preko USB priključka. Omogoča zajemanje in shranjevanja slike doma, na delu ali v šoli.),
- brajev zaslon¹³⁷ (Je stranska enota za delo na računalniku. Slepemu zamenjuje zaslon. Preko nje lahko slepa oseba dela z besedilom. Slepemu omogoča, da bere, preverja ali piše tekst na računalniku. Brajev zaslon do neke mere tako nadomešča zaslon (zajame le del zaslona). Slepí lahko tekst berejo, ga urejajo ali vpisujejo odgovore, s posebnim programom Jaws pa lahko delajo tudi v Windows-u. Delo lahko sproti preverjajo z otipom črk ali s sluhom (sintetični govor).),
- bralnik zaslonske slike (je vez med računalnikom in brajevim zaslonom, ki uporabniku prekodira sliko na računalniškem zaslonu v brajeve znake na brajevem zaslonu),
- brajev tiskalnik (natisne besedilo v brajevi pisavi na trši papir, vrednost),
- reliefni tiskalnik,¹³⁸
- bralnik zvoka (Z različico 2012.3 se je NVDA (Non Visual Desktop Access) naučila govoriti tudi slovensko. To pomeni, da so vsi ukazi in sporočila, ki so povezana z bralcem zaslona sedaj v slovenskem jeziku, kar pomeni, da sedaj namesto checked sintetizator spregovori izbrano. Prednosti: je zastoj, kar ne pomeni slabše kvalitete, je odziven in je odprtokoden, kar pomeni, da lahko vsak pogleda v zgradbo in ga tudi po svoje dogradi.)¹³⁹.

Tabela 5: Finančna ocena in specifikacija posebne opreme za slepe in slabovidne¹⁴⁰

Naziv pripomočka	Cena v eur brez DDV
Elektronska lupa	435,63 - 1525,75

¹³⁷ Kombinacija brajevega zaslona z optičnim čitalcem, brajevim tiskalnikom in zvočnim izhodom slepemu omogoča delo na računalniku. Vir: <http://vkljucitev.wordpress.com/category/uncategorized/page/3/>, http://www.zveza-slepih.si/rikoss/rikossi/rikoss3_2002.htm, pridobljeno dne 28. 1. 2014.

¹³⁸ <http://www.gateway2at.eu/atsearch.php>, pridobljeno dne 27. 1. 2014.

¹³⁹ <http://www.zveza-slepih.si/?naslov=aktualno>, pridobljeno dne 27. 1. 2014.

¹⁴⁰ Vir cen brez DDV-ja: <http://enarocanje.si/pregledobjave.asp?IzpObrazec=148830>, pridobljeno dne 27. 1. 2014.

Povečevalnik/bralnik teksta	2550,00
Prilagojene tipkovnice	975,00
Sintetizator govora	665,00
Čitalec zaslona	3880,50
Prenosni računalnik z vso opremo (internet, zvočni izhod, Jaws, Braillov tiskalnik, optični čitalec, CD-enota)	5430,00
Prilagojen računalnik	4455,00
Brajev zaslon (brajeva vrstica)	2161,00
Brajev tiskalnik	5590,00
Reliefni tiskalniki	1100,00

5. Izvajanje ciljnih inkluzivnih izobraževalnih programov dostopnosti do informacij na področju varstva kulturne dediščine v državnih muzejih

5.1 Uvod

Ob temeljnem varstvu predmetov in pričevanj naše materialne in žive dediščine¹⁴¹ sta v ospredju delovanja muzejev kot ustanov v službi družbe in njenega razvoja njihovi izobraževalna in transformacijska vloga. Naloge muzejev so krepi ti kulturno identiteto posameznika in skupnosti, vzpostavljati vezi med preteklostjo in sedanjostjo, prispevati k večjemu razumevanju kulture, dežele, družbenih struktur in podobno ter pomagati posamezniku, da se zave samega sebe v času in prostoru¹⁴². Pri tem postaja vedno bolj pomembna dostopnost muzejskih programov za vse, tudi za ranljive skupine obiskovalcev, kar obenem ponuja možnost spoznavanja različnih življenjskih situacij in perspektiv ranljivih oseb tudi običajnim obiskovalcem muzejev. Analiza dostopnih programov v izbranih nacionalnih muzejih je opisana v tretjem poglavju v točki 3.5.

5.2 Analiza stanja, problemi in predlagane rešitve pri izvajanju programov

5.2.1 Analiza stanja

Zagotavljanje najširše dostopnosti do kulturne dediščine je eden izmed temeljnih ciljev evropske in nacionalne kulturne politike. Na področju izvajanja programskih vsebin muzejev se v zadnjih nekaj letih vedno bolj skrbi za odpiranje novih možnosti, za seznanjanje in pridobivanje novih vedenj o predmetih in vsebinah s področja premične kulturne dediščine s ciljem vseživljenjskega izobraževanja in vključevanja ranljivih družbenih skupin v javno življenje.

Slovenski državni muzeji imajo bogato ponudbo različnih pedagoških programov¹⁴³ (vodstva, predavanja, predstavitve, pogovori, delavnice), ki so namenjeni predvsem osnovnim in srednjim šolam, vedno bolj pa se razvija tudi andragoška ponudba. Večina pedagoških in andragoških programov je pripravljena za polnočutne obiskovalce, po potrebi oziroma na željo obiskovalcev s senzornimi ovirami muzeji programe tudi prilagodijo. Pri tem je problem

¹⁴¹ Zakon o varstvu kulturne dediščine, Uradni list RS, št. 16/2008.

¹⁴² Prösler v Mehle, S. (2003). Muzeji in management. Neobjavljeno diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Str. 5.

¹⁴³ Vir: Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah 2011-2013. Skupnost muzejev Slovenije, Ljubljana 2011.

pomanjkanje sistematičnega pristopa pri snovanju programov, s katerim bi načrtno razvijali pedagoške in andragoške programe tako, da bi bili obenem dostopni tako za polnočutne kot za obiskovalce z ovirami. Omogočanje dostopnosti za vse obiskovalce, vključno s pripadniki ranljivih skupin, bi moral biti cilj prav vseh programov. Poleg tega je potrebno pripadnikom ranljivih skupin dati možnost predstavljanja zgodovinske perspektive, izkušenj in načina življenja tudi pri snovanju razstav in ostalih vsebin.

5.2.2. Problemi in predlagane rešitve

Pri pripravljanju pedagoških in andragoških programov za obiskovalce muzejev, ki spadajo med ranljive skupine, se pojavljajo nekateri problemi, predvsem v zvezi z zagotavljanjem dostopnosti do izobraževalnih vsebin za te skupine in njihovim vključevanjem v snovanje muzejskih vsebin.

- **Problem:** Mnogi muzeji nimajo na voljo ustrezne tehnične opreme, ki bi pripadnikom ranljivih skupin, predvsem senzorno in gibalno oviranim, omogočala dostop do muzejskih zbirk in vsebin. Nekateri muzeji so za dostopnost do razstav za gibalno ovirane osebe na vozu poskrbeli z ustreznimi tehničnimi pripomočki, ponekod pa so te nedostopne zaradi specifičnosti muzejskih stavb ali prostorov. V številnih primerih se muzeji namreč nahajajo v spomeniško zavarovanih stavbah, kar otežuje poseganje v stavbo. Za senzorno ovirane je poskrbljeno različno. Pogosto manjkajo ustrezni pripomočki, ki bi omogočili samostojen ogled muzejskih razstav ali udeležbo na pedagoških ali andragoških programih.
- **Predlagane rešitve:** Prizadevati si je treba za tehnične prilagoditve oziroma izboljšave, namenjene (boljši) dostopnosti muzejskih vsebin za invalidne osebe. To so na primer replike, namenjene dotikanju, tehnični opisi vizualnega materiala, vodila, dobra osvetlitev, pripomočki za slepe in slabovidne (optični pripomočki, kot so lupe, teleskopska očala in filtri ter različni elektronski pripomočki, programska oprema, bralne naprave; besedila v brajici), slušne zanke, avdio-vodiči. Tiskano gradivo, katalogi in vodiči po razstavah so pogosto napisani v strokovnem, preveč abstraktnem in zato gluhih osebam nerazumljivem jeziku, zato je smiselno zagotoviti tolmače slovenskega znakovnega jezika. Ker je problem zlasti finančne narave, je treba dobro premisliti, kaj je najbolj nujno in smiselno nabaviti. Finančna sredstva bi lahko pridobili na različne načine, na primer s prijavo na evropske projekte. Lahko bi tudi uvedli prakso izposoje tehnične opreme med muzeji in izmenjave strokovnih kadrov, npr.

vzpostavitev rednega sodelovanja s tolmačem za slovenski znakovni jezik za več muzejev.

- **Problem:** V nekaterih muzejih je problem slabo sodelovanje med zaposlenimi v muzeju in združenji ter organizacijami pripadnikov ranljivih skupin.
- **Predlagane rešitve:** Prizadevati bi si morali za ozaveščenost in boljšo usposobljenost zaposlenih v muzeju v zvezi s potrebami ranljivih skupin ter za informiranje teh organizacij o muzejskih ponudbah ter muzejskem delu in možnostih njihovega vključevanja vanj.
- **Problem:** Nekateri muzeji imajo težave pri organizaciji vodstev, ker ne premorejo dovolj ustrezno usposobljenih vodičev, zlasti za tuje jezike in tudi za prilagoditve potrebam posameznih drugih ranljivih skupin.
- **Predlagane rešitve:** Pomanjkanje vodičev za tuje jezike bi lahko rešili tako, da bi ob vsakokratni potrebi najeli prevajalca, ki bi (simultano ali konsektivno) prevajal vodstvo slovenskega vodiča. Vendar bi bilo to sorazmerno drago. Lahko bi najeli tudi študente tujih jezikov, kar bi bilo ceneje. Ena izmed možnosti je tudi nabava avdio-vodnikov v tujih jezikih. Smiselno bi bilo tudi vzpostaviti sodelovanje s tolmači v slovenski znakovni jezik.
- **Problem:** Včasih je problem tudi premajhen interes nekaterih ranljivih skupin za muzejske vsebine. Razlogov za to je več: lokacija muzeja, vsebine razstav in programov, pomanjkanje informacij o programih za te skupine, plačljiv ogled razstav in udeležbe na programih. Razlog za njihovo neodzivnost je lahko tudi v tem, da razstave in programi niso ustrezno prilagojeni njihovim potrebam, kar izhaja iz tega, da niso vključeni v pripravo teh vsebin.
- **Predlagane rešitve:** S pomočjo fokusne skupine ugotoviti konkretne vzroke za premajhen interes in potem glede na to ukrepati. Povabiti pripadnike ranljivih skupin k sodelovanju pri snovanju razstav in pedagoških ter andragoških programov.
- **Problem:** Vsebine v muzejih so večinoma slabo prilagojene pripadnikom etničnih manjšin in skupin, ki govorijo tuje jezike. To velja tudi za muzejske spletne strani.

Razlog je predvsem finančne narave in pomanjkanje ustreznega kadra za sprotno posodabljanje informacij v več jezikih.

- **Predlagane rešitve:** Vzpostaviti redno sodelovanje z osebami z znanjem tujih jezikov ali prevajalstva. Razmišljati o načinih, kako pritegniti interes pripadnikov etničnih manjšin in skupin, da bi prišli v muzej.
- **Problem:** Interes mladih za muzejske vsebine je pogosto majhen.
- **Predlagane rešitve:** Potrebno se je povezovati s šolami, z društvi in ostalimi organizacijami mladih ter pripraviti takšne programe, ki se bodo smiselno povezovali s potrebami in interesi mladih ter izhajali iz njihove aktualne situacije. Programi morajo biti zasnovani predvsem tako, da širijo možnosti aktivnega delovanja mladih in omogočajo pridobivanje kariernih kompetenc.
- **Problem:** Pri pripravi programov je treba paziti, da pripadnikov ranljivih skupin ne stigmatiziramo.
- **Predlagane rešitve:** Bolje je pripraviti inkluziven program kot pa posebne programe za določene ranljive skupine, čemur pa se v določenih primerih zaradi raznolikosti njihovih potreb ne moremo izogniti. Stigmatiziranju se izognemo tudi tako, da pripadnike ranljivih skupin povabimo k sodelovanju pri snovanju programov.

5.3 Muzejska pedagogika¹⁴⁴

Za razmislek o pripravi inkluzivnih muzejskih vsebin za vse skupine obiskovalcev smo izhajali iz dosedanjih usmeritev muzejske pedagogike. Po mnenju Lidije Tavčar je izraz muzejska pedagogika smiselna le, če z njim označujemo praktično izobraževalno delo v muzejih in galerijah, saj muzejska pedagogika pri nas ni veda, ampak praksa. Glavna naloga muzejske in galerijske pedagogike je omogočiti dostopnost do muzejskih zbirk za vse obiskovalce na način, ki v najvišji meri podpira možnosti izobraževanja, ter vzpodbujanje diskusije ob pogledu na eksponate in njihovo ureditev v prostoru. Cilj muzejske pedagogike je spodbujati obiskovalce s posredovanjem muzealiziranih objektov k dialogu o njihovi osebni in kolektivni identiteti.

¹⁴⁴ Tavčar 2001, str. 25-26.

5.3.1 Izobraževalni pristopi v muzejski pedagogiki¹⁴⁵

Muzejski pedagogi pri svojem delu izbirajo izobraževalne pristope glede na starost in posebne specifikke obiskovalcev. Izobraževalne pristope najdemo v delu Upravljanje muzeja: praktični priročnik v prispevku Cornelia Brünighaus-Knubel z naslovom Muzejsko izobraževanje v kontekstu muzejskih funkcij. Izbrane navajamo spodaj:

Vodeni ogledi in izobraževalni dialog: klasični pristop izobraževalnega dela se v največji meri zanaša na govorni medij. Pomembno je, da pedagog spodbuja sodelovanje udeležencev, upošteva vse čute in spodbuja samo izražanje. Pedagog tudi ne razlaga vsega, temveč pusti, da udeleženci programa sami iščejo in najdejo odgovore, opisujejo in doživljajo to, kar vidijo. Muzejski pedagog pomaga, da obiskovalci sami odkrijejo pomen.

Audio in avdiovizualni mediji: te lahko uporabljamo na dva načina. Prvič uporabimo audio vodiče, ki nadomeščajo vodnika, za individualni ogled. Drugič so audio mediji uporabljeni na posameznih delih razstav in lahko prispevajo k podajanju vsebine. Avdiovizualni mediji, kot so diapozitivne slike z zvoki, filmi in video/TV posnetki, lahko ob pravilni uporabi prispevajo k učinkovitemu sprejemanju. Prednost teh je, da prinašajo informacije iz realnega sveta v muzej.

Vizualni in računalniški mediji: vizualni mediji, kot so diagrami, zemljevidi in fotografije, pripomorejo k boljši ilustraciji povedanega. V ta namen vse bolj uporabljajo tudi računalnik, na katerem se lahko obiskovalci interaktivno učijo o tehničnem, umetniškem ali znanstvenem napredku, pri čemer imajo na razpolago veliko virov informacij. Taka gradiva so v vse večji meri dostopna tudi na internetu. Pri tem pa obstaja nevarnost, da bi taka oblika izobraževanja odvrčala pozornost od razstav in izvirnih predmetov.

Praktične delavnice: so aktivne delavnice, ki jih vodijo usposobljeni in izkušeni delavci. Udeleženci spoznajo in doživljajo tehnike, ki so povezane z izdelavo in ohranjanjem kulturnih predmetov ali pa se preizkušajo v znanstvenem raziskovanju.

¹⁴⁵ Brünighaus-Knubel, C. (2011). Muzejsko izobraževanje v kontekstu muzejskih funkcij. V: Upravljanje muzeja. Praktični priročnik, Ljubljana, str. 29—43. Dostopno na: http://www.nms.si/spdm/UPRAVLJANJE_MUZEJA_prakticni_prirocnik.pdf, pregledano 05. 02. 2014.

Učne igre: so v kontekstu muzeja tekmovalne, igre veščin, kvizi, sestavljanke itd. Imajo pomembno vlogo v učnem procesu, ker to za otroke predstavlja oponašanje pravil resničnega sveta.

Izobraževalne demonstracije: imajo ključni pomen v interakciji z obiskovalci. Strokovnjaki v muzeju predstavijo svoje obrti, igralci ali pa pedagogi pa lahko igrajo vlogo zgodovinske osebnosti.

Igranje vlog v muzejskem gledališču: je pomembno zlasti pri delu z otroki in najstniki. Vključimo ga lahko v vodeni ogled in s tem spodbujamo obiskovalce. Tema za igranje vlog je lahko improvizacija na obravnavano temo ob navodilih in vodenju s strani pedagoga.

Aktivnosti vrste »Zbiraj/dokumentiraj/razstavlja«: dajejo udeležencem vpogled v vrednost muzeja in dediščine, ki jo hrani. Skozi didaktično razstavo ali interaktivni projekt lahko obiskovalci spoznajo muzeološke tehnike zbiranja, raziskovanja in razstavljanja.

Spremljevalni programi izobraževalnih prireditev: vključujejo prikazovanje filmov in video posnetkov, gledaliških predstav in koncertov, bralne večere, tečaje in konference, ki dopolnjujejo redne ali stalne razstave.

Terensko delo: omogoča, da udeleženci pridejo do mesta izvora razstavljene tematike in poveže muzej z zunanjim svetom.

5.3.2 Oblike dela v muzejski pedagogiki¹⁴⁶

Oblika dela je z metodo povezana in praviloma od nje odvisna. Odvisna je od spreminjajoče se učne situacije v muzeju ali galeriji, z izbiro ustrezne metode pa skušamo doseči čim večji izobraževalni učinek. Najpogostejše uporabljene oblike dela so frontalna, individualna in skupinska.

¹⁴⁶ Prav tam, str. 28. Prim. Kalan, M. (1994). Muzejska učna ura kot oblika pedagoške dejavnosti v muzeju. Loški razgledi, str. 319-321.

Frontalna oblika

Pri frontalni obliki kustos pedagog razlaga istočasno celotni skupini. Tako vsi udeleženci spoznajo isto vsebino. Frontalna oblika je najustreznejša pri metodi predavanja in razlage. Slabosti te oblike dela so, da je razlaga prirejena povprečju in sili vse udeležence, da delajo v istem ritmu.

Individualna oblika

Pri individualni obliki dela je obiskovalec bolj ali manj samostojen pri načrtovanju in izvajanju dela. Ta oblika dela je najustreznejša pri metodi dela s tekstom in pri eksperimentalno-praktični metodi. Ta oblika ima najvišjo vrednost, kadar obiskovalci samostojno odkrivajo nove informacije in so sami tisti, ki jih posredujejo drugim. Pri tem ima veliko vlogo knjižnica.

Skupinska oblika

Samostojno delo obiskovalcev se organizira tako, da se ti razdelijo na manjše skupine, ki pričnejo s pomočjo gradiva odkrivati muzejske zbirke.

5.3.3 Didaktični pripomočki

Zgoraj omenjeni izobraževalni pristopi v muzejski pedagogiki so lahko ob uporabi različnih didaktičnih pripomočkov in prilagoditvah inkluzivni. Didaktične pripomočke lahko uporabljajo posamezniki ali skupine.

Didaktični pripomočki, ki omogočajo inkluzivnost izobraževalnih pristopov na področju dela s slepimi in slabovidnimi osebami, tem omogočajo, da različne muzejske vsebine zaznavajo s pomočjo drugih čutil (tip in sluh, pa tudi vonj in okus), ki nadomeščajo vidno zaznavo. V primeru slabovidnih oseb so pripomočki namenjeni temu, da se ostanek vida čimbolj uporabi.

Didaktični pripomočki za slepe in slabovidne:

- replike,
- tipne slike,
- avdio-vizualni pripomočki/ posnetki,
- napisi v brajevi pisavi,
- lupe/povečevala,
- zapisi v povečanem in prilagojenem tisku,

- "Knjiga v škatli" – multimodalna oblika doživetja,
- tipne makete,
- prilagojene družabne igre.

Didaktični pripomočki za gluhe in naglušne osebe omogočajo, da osebe, ki imajo okvaro sluha, slišijo na prilagojen način, tisti, ki so gluhi, pa prejemajo informacije preko drugih čutov, predvsem vida in tipa, pa tudi vonja in okusa. Pri gluhih osebah je potrebno upoštevati, da slovenski znakovni jezik, ki ga uporabljajo, ne vsebuje vseh elementov/besednega zaklada govorjenega jezika. Zato je potrebno določene razlage prilagoditi in nuditi možnost dodatnega pojasnila.

Didaktični pripomočki za gluhe in naglušne:

- individualni ali skupinski akustični in frekvenčni pripomočki,
- frekvenčni ojačevalci zvoka za stimulacijo optimalnega slušnega polja in spodbujanje nizkih frekvenc za poslušanje in tvorbo govora¹⁴⁷,
- uporaba indukcijske zanke,
- uporaba različnih priročnikov, enciklopedij, slovarjev splošne in/ali interne narave, ki pomagajo k razumevanju neznanih pojmov.

Določeni didaktični pripomočki se prepletajo s tehničnimi pripomočki, meja med njimi je tako včasih zabrisana. Pri uporabi navedenih pripomočkov, ki so del inkluzivnih izobraževalnih pristopov, je bistveno, da nudijo vsakemu obiskovalcu ob uporabi več čutov novo/drugačno izkušnjo pri spoznavanju muzejskih vsebin. Tako je uporaba nekaterih didaktičnih pripomočkov dejansko univerzalna.

5.3.4 Dodatni napotki pri prilagoditvi vsebin in izobraževalnih pristopov pri delu s pripadniki izbranih ranljivih skupin

Slepi in slabovidni

- Izberemo največ sedem predmetov za dotikanje (replike, predmeti brez inventarnih števil, predmeti, ki se podvajajo v depojih) ali tipnih slik, s katerimi lahko plastično povemo zgodbo.

¹⁴⁷ Dostopno na: http://www.pef.um.si/content/Zalozba/2010_03_st_1_revija.pdf, pregledano 05. 02. 2014.

- Vključujemo tudi telesne – performativne prakse, s katerimi poskušamo udeležencem razložiti vsebino, kontekst, dogajanje na sliki ali predmetu; kjer je mogoče, vključimo zvoke, ki pa naj bodo izolirani od razlage in ne moteči za poslušalca; če je možno, poskušamo v času vodstva ojačati svetlobo (prižgemo še dodatne luči, reflektorje).
- Za vodstva si moramo vzeti več časa; razlagi naj sledi čas za dotikanje predmetov.
- V kolikor nimamo tipnih zemljevidov prostorov, udeležencem razložimo, kaj bodo videli, skozi koliko prostorov bodo šli in podobno – vsaj približen potek vodstva, da se lahko orientirajo.
- Med vodstvom je potrebno kakšen predmet tudi bolj podrobno opisati – predlagan je tehnični opis predmeta.

Gluhi in naglušni

- Za izvedbo vodstva je potreben tolmač. Nekatere naglušne osebe (tudi starejše osebe s težavami sluha) pa berejo tudi iz ustnic, zato je priporočljivo, da poskušamo ojačati svetlobo v času vodstva (prižgemo še dodatne luči, reflektorje), prav tako pa moramo paziti, da med razlago vedno gledamo poslušalce (frontalno) – se ne obračamo s hrbtom proti njim ali pa se postavljamo pred okna (zaradi svetlobe bo govorec zatemnjen).
- Previdno z zvoki – lahko so moteči za uporabnike slušnih aparatov.
- Poslušalcem vodstva namenimo več časa – najprej povemo vsebino, nato pustimo, da si lahko obiskovalci pogledajo sobo in predmete, ki jih zanimajo.
- Prijazno ponudimo dodatno razlago.

Gibalno ovirani

- Pred pričetkom vodenja je potrebno poizvedeti, ali kdo potrebuje stranišče, težko stoji in potrebuje stol in podobno. Predvidite dovolj časa ob obisku tudi za to, saj povprečno potrebuje gibalno ovirana oseba vsaj še enkrat več časa za ogled razstave kot običajni obiskovalci.
- Če je v skupini več oseb, ki uporabljajo invalidske vozove, poskusite izbrati najprimernejši prostor za razlago vsebine in nato dovolite obiskovalcem, da si v miru, individualno ogledajo razstavo/predmete na razstavi.
- Preden se odločite za vodstvo, preglejte dostopnost muzeja – že ena stopnica lahko predstavlja težavo. Ne zanašajte se na nošenje oseb na vozu, saj je to lahko za osebo precej nerodna situacija posega v intimo, prav tako pa lahko nekateri pripomočki – vozovi in skuterji – tehtajo več 100kg.

- Pot po muzeju je potrebno pripraviti tako, da lahko osebe s težavami nog med vodstvom večkrat počivajo. Razmislite o uporabi prenosnih in zložljivih, pa vendar stabilnih stolov, ter o možnih oprijemalnih v prostorih.

Narodne manjšine, priseljenci, pripadniki romskih skupnosti

- Muzeji izven narodnostno mešanih območij niso dolžni zagotavljati dvojezičnosti, vendar lahko ponudba v več jezikih pomembno večja dostopnost različnih skupin obiskovalcev. Ponudba v več jezikih je smiselna tudi zaradi vedno večjega turističnega povpraševanja. Glede turistične ponudbe se je smiselno povezati s turističnimi organizacijami.
- Pri povezovanju z narodnostnimi manjšinami in priseljenci se kaže povezovati tudi z ambasadami in konzulati.

5.4 Pedagoški in andragoški programi

5.4.1 Splošni programi

Št	Muzej ¹⁴⁸ in razstava	Naslov in vrsta programa	Ciljna skupina ¹⁴⁹	Vsebina programa in način prilagoditve za konkretno ranljivo skupino
1	Vsi muzeji: stalne razstave	Prilagojena vodstva za gluhe in naglušne (vodstvo)	Prilagojeno vodstvo se lahko pripravi za vse starostne skupine. Dostopno za: G, nG.	Prilagojeno vodstvo po razstavah. Prilagoditev: tolmač za slovenski znakovni jezik.
2	Vsi muzeji: stalne razstave	Prilagojena vodstva za slepe in slabovidne (vodstvo)	Prilagojeno vodstvo se lahko pripravi za vse starostne skupine. Dostopno za: S, Sv.	Prilagojeno vodstvo po razstavah. Prilagoditve: replike, tipne slike, tehnični opisi; spodbujanje uporabe več čutov. Sodelovanje z usposobljeno osebo za pripravo in izvajanje vodstev za slepe in slabovidne.
3	Vsi muzeji: stalne razstave	Samostojno raziskovanje muzejskih zbirk: raziskovalna igra za	Program je inkluziven, pripravljen za potrebe različnih obiskovalcev. Dostopno za: GO, GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, M, S+55, MG.	Gre za raziskovalno igro, v kateri obiskovalci raziskujejo muzejske zbirke: vsak muzej samostojno pripravi vsebino. Album – zbiranje »končnega sporočila/slike/darila«; nagrada za uspešne. Prilagoditve: poskrbi vsak muzej posebej glede na vsebino izbrane razstave. Primer: replike, tipne slike, zvočni posnetki.

¹⁴⁸ Legenda: MNZS – Muzej novejšje zgodovine Slovenije; NMS – Narodni muzej Slovenije; SEM – Slovenski etnografski muzej; PMS – Prirodoslovni muzej Slovenije; TMS – Tehniški muzej Slovenije; SGM – Slovenski gledališki muzej, SŠM – Slovenski šolski muzej

¹⁴⁹ Legenda: GO = gibalno ovirani (splošno); GO bV = gibalno ovirani, ki ne uporabljajo invalidskega voza; S = slepi; Sv = slabovidni; G = gluhi; nG = naglušni; IT = italijanska narodna skupnost; MA = madžarska narodna skupnost; RO = Romi; P&T = priseljenci in tujci; ES = enakost spolov (ženske); M = mladi diplomanti, iskalci zaposlitev (dijaki in študenti); S+55 = starejši (+55), iskalci zaposlitev; MG = medgeneracijsko – otroci in starši/stari starši (skrbniki, rejniki).

		posameznike in družine		
4	Vsi muzeji; program ni povezan z razstavo	Popoldanske / dopoldanske igralnice (igralnice)	Otroci (vrtec in prva triada OŠ). Program prvenstveno namenjen družinam iz ekonomsko ogroženih okolij. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES.	Brezplačno popoldansko ali dopoldansko (sobote) varstvo – igranje družabnih iger – Človek ne jezi se, Ristanc, karte (Črni Peter), spomin, domine itn. (v sodelovanju z organizacijo SEZAM).
5	Vsi muzeji	Muzej po moje! (poletna šola)	Dijaki. Dostopno: GO, GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T.	Dijaki (v petih dneh) s pomočjo stripa, foto zgodbe, videa ali plesa izberejo en ali več muzejskih predmetov in ga aktualizirajo. Na koncu delavnice postavijo mini razstavo izdelkov v »dnevni sobi« SEM ali predstavo. Skupinsko ali individualno delo.
6	MNZS, SEM, NMS, NG, TMS, SGM. Program ni nujno povezan z razstavami	Telo v muzeju: eksperimentalni teden (vodstva, delavnice, usposabljanje)	Dijaki, študenti; bodoči zaposleni v muzeju; sedanji zaposleni v muzeju. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	Gre za sklop izobraževanj o prisotnosti obiskovalca, ki vstopa v muzej s svojim telesom. Gre za delavnice, vodstva in predavanja o performativnosti telesa v muzeju (kakor tudi v prostoru in družbi na splošno) – kot na primer: plesne delavnice za muzejsko rabo, plesno muzejsko vodstvo, senzibilizacija in psiho-somatski »wiring«, gledališko-performativne prakse, (kot na primer časopisni teater, teater zatiranih, gibalna improvizacija). Izvedbe z zunanjimi sodelavci in organizacijami.
7	Vsi muzeji	Etimološke delavnice	Dijaki (klasičnih gimnazij) in študentje (jezikoslovja). Dostopno za: GO, G, nG, S, Sv, RO, IT, MA, P&T, ES, M.	V muzejskih zbirkah se izberejo predmeti, ki imajo specifičen ali zanimiv etimološki izvor. Izvor se pojasni in naredi se izbor najbolj zanimivih.
8	Vsi muzeji	Muzejske vsebine za vsakdanjo rabo (izobraževanje)	Študenti pedagoških smeri. Dostopno za: M, ES.	Ponuditi bodočim diplomantom pedagogike (pedagoških smeri) izobraževanje, na katerem bi se študenti bolje izobrazili o možnostih pedagoškega dela v muzeju tako pri izvajanju pouka v muzeju kot tudi pri možnostih sooblikovanja pedagoških vsebin v muzeju; še posebno pri oblikovanju pedagoških vsebin za osebe iz ranljivih skupin.
9	Vsi muzeji	»Ta muzej je pa halooo!?!« (spletno omrežje, spletni portal)	Dijaki, študenti. Dostopno za: GO, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M.	Možnost fotografiranja muzejskih predmetov s telefonom in objava na blogu, spletni strani, Facebooku - spletnih omrežjih, ki omogočajo komentarje. Spodbudimo mlade, da govorijo o muzejih in izmenjujejo mnenja. Muzeji imajo možnost odgovarjanja na vprašanja.
10	Vsi muzeji	Fotografske delavnice z učno uro na prostem (celodnevna / večdnevna delavnica)	Dijaki, študenti, starejši (iskalci zaposlitev, brezposelni), tudi usposabljanje zaposlenih. Dostopno za: GO, S*, Sv*, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	V muzeju predstavimo zbirko, kakor tudi podamo osnove fotografije (likovni elementi, kompozicija itd.). Izberemo določeno temo, ki jo predstavljamo v muzeju, pripravimo vodstvo po mestu ali sprehod v naravi na tak način, da povežemo vsebino z vsebino muzejske razstave. Na sprehodu fotografiramo. Nato obdelamo gradivo; pomagamo pri selekciji gradiva, sestavi zgodbe; seznanimo z osnovami obdelave. Prilagoditve: tolmač za znakovni jezik; moderator z znanjem tujih jezikov. *Program se priredi posebej za slepe in slabovidne.
11	Muzejske knjižnice	Knjižni večeri	Vse starostne skupine.	Muzejske knjižnice bi lahko organizirale predstavitve publikacij pripadnikov ranljivih skupin, ki se tematsko ujemajo s poslanstvom muzeja.

			Dostopno za: GO, GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	
--	--	--	---	--

5.4.2 Programi za otroke

Št	Muzej ¹⁵⁰ in razstava	Naslov in vrsta programa	Ciljna skupina ¹⁵¹	Vsebina programa in način prilagoditve za konkretno ranljivo skupino
1	MNZS: Slovenci v 20. stoletju	Družinsko drevo (delavnica)	Otroci (do 10 let) in starši (skrbniki, rejniki) ali stari starši. MG Dostopno za: GO, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES.	Risanje družinskih dreves, raziskovanje družinskih osebnih zgodb. Prilagoditev za gluhe in naglušne: tolmač za slovenski znakovni jezik. Prilagoditev za etnične skupine: moderator, ki razlaga v različnih jezikih ali vsaj v angleškem jeziku.
2	MNZS: Slovenci v 20. stoletju (Prva svetovna vojna)	Zgodovinski bazen (pripomoček)	Otroci (vrtec in prva triada OŠ). Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T.	Aktivnost za otroke kot individualne obiskovalce ob posebni priložnosti, kot tudi pedagoški pripomoček za vodstva ali organizirane skupine. V bazenu s plastičnimi kroglicami iščejo replike muzejskih predmetov (3D tisk) in jih odkrivajo na razstavi. Prilagoditev za slepe: napisi na predmetih v brajici.
3	MNZS: Slovenci v 20. stoletju (Prva sv. vojna)	Poveži zgodovino (pripomoček)	Otroci (do 12 leta). Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T.	Izobraževalna igra (podobna spominu); povezovanje muzejskih predmetov z obdobjem. Prilagoditev: tipne slike.
4	MNZS: Slovenci v 20. stoletju	Zazibaj me v 20. stoletje (delavnica)	Starši in majhni otroci (do 3 leta). MG Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, ES.	Spoznavanje otroških uspavank 20. stoletja (vsebina in kontekst uspavank iz različnih časovnih obdobj, kakor tudi drugih kulturnih okolij). Izvedba z zunanjim sodelavcem – Katarina Juvančič (kantavtorica in etnomuzikologinja). (*V MNZS se uredi previjalnico in kotiček za dojenje.)
5	MNZS: Slovenci v 20. stoletju (prva sv. vojna)	Igrače »None Patrone« (delavnica)	Otroci (prva in druga triada OŠ). MG Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES.	Spoznavanje in izdelava igračk otrok iz obdobja prve sv. v. in tudi iz drugih vojnih območij na svetu. Prilagoditev za slepe in slabovidne: dotik in spoznavanje različnih materialov. Prilagoditev za gluhe in naglušne: tolmač za slovenski znakovni jezik. Prilagoditev za etnične manjšine oziroma skupine: moderator, ki razlaga v različnih jezikih in različna kulturna okolja.
6	MNZS: program je namenjen za izvajanje zunaj muzeja	Mucka Muzejčica / Muzejske dobre pošasti (obisk z delavnico)	Otroci (do 10 let). Program namenjen otrokom v pediatrični bolnišnici in na Zavodu za rehabilitacijo Soča. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES.	Mucka Muzejčica/ Tivolska pošast je mačka, ki rada smukne v muzej in pobaše kak muzejski predmet v svojo malho ter ga nese pokazat pridnim otrokom. Delavnica izven muzeja, osnovana na enem muzejskem predmetu – z otroki se pogovarjamo o tem predmetu, lahko ga potipajo, lahko ga narišejo, lahko o njem poberskajo po spletu.

¹⁵⁰ Legenda: MNZS – Muzej novejšje zgodovine Slovenije; NMS – Narodni muzej Slovenije; SEM – Slovenski etnografski muzej; PMS – Prirodoslovni muzej Slovenije; TMS – Tehniški muzej Slovenije; SGM – Slovenski gledališki muzej, SŠM – Slovenski šolski muzej

¹⁵¹ Legenda: GO = gibalno ovirani (splošno); GO bV = gibalno ovirani, ki ne uporabljajo invalidskega voza; S = slepi; Sv = slabovidni; G = gluhi; nG = naglušni; IT = italijanska narodna skupnost; MA = madžarska narodna skupnost; RO = Romi; P&T = priseljenci in tujci; ES = enakost spolov (ženske); M = mladi diplomanti, iskalci zaposlitev (dijaki in študenti); S+55 = starejši (+55), iskalci zaposlitev; MG = medgeneracijsko – otroci in starši/stari starši (skrbniki, rejniki).

7	NMS: Mumija in krokodil	Postani raziskovalec (delavnica)	Otroci (1. triada OŠ). Dostopno za: GO, IT, MA, RO.	Razstava predstavlja delo treh popotnikov in raziskovalcev Egipta. Otroci bi se vživeli v vlogo raziskovalca in po vnaprej pripravljeni poti samostojno ali v skupinah raziskovali muzejske eksponate in tako spoznavali zgodovino Egipta v 19. st. Ob vsaki uspešno rešeni nalogi pridobijo eno sličico. Ob zaključku raziskovanja pridobljene sličice sestavljajo sliko z motivom z razstave. Prilagoditve: raziskovalna pot je pripravljena tako, da je omogočeno gibanje z vozom.
8	NMS: Mumija in krokodil	Horovo oko (delavnica)	Otroci (3. triada OŠ). Dostopno za: GO, IT, MA, RO.	Delavnica se navezuje na staroegipčanske simbole. Otroci spoznajo nekaj simbolov in njihov pomen. Poudarek je na Horusovem očesu, ki ima zelo specifičen pomen. Šest figur očesa ustreza šestim čutilom, to so: dotik, okus, sluh, misel, vid in vonj. V ustvarjalnem delu udeleženci izdelajo Horovo oko, ki jim služi kot obesek.
9	SEM: Med naravo in kulturo	Izdelajmo muzejski predmet! (delavnica)	Otroci (zadnja triada OŠ), dijaki, študentje, starejši. MG Dostopno za: GO, RO, P&T, ES, M, S+55, nG. Prilagojeno za: S, Sv, G.	Po ogledu razstave otroci izdelajo priljubljen predmet iz različnih materialov (npr. v kiparski delavnici). Prilagoditev za slepe in slabovidne: možnost kiparjenja ob dotikanju kopije muzealije, s čimer slepi in slabovidni tipno izkušnjo izražajo preko umetniškega ustvarjanja. Prilagoditev za gluhe: v primeru prisotnosti tolmača za znakovni jezik.
10	PMS: Živeti s kristali	Iskanje zaklada (delavnica)	Otroci (OŠ) in starši ali stari starši (skrbniki, rejniki). MG Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, S+55, ES.	Otroci s starši ali starimi starši pregledajo razstavo, poiščejo iskane kristale in določijo njihovo vrsto ter tako spoznavajo različne vrste mineralov oz. kristalov in njihovo uporabnost za vsakdanje življenje. Prilagoditev za slepe in slabovidne: namigi v brajici. Prilagoditev za gluhe in naglušne: namigi v obliki sličic in tolmač slovenskega znakovnega jezika.
11	PMS: Živeti s kristali	Sestavimo svoje kristale (delavnica)	Otroci (2. triada OŠ). Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T.	Otroci sestavljajo modele različnih oblik kristalov iz kartona in jih barvajo. Tako se seznanjajo z različnimi pojavnimi oblikami kristaljenja in utrjujejo znanje o geometrijskih telesih. Več slikovnega gradiva za pomoč pri sestavljanju modelov in tolmač slovenskega znakovnega jezika za gluhe in naglušne.
12	SGM: Hoja za gledališčem	Po stopinjah Talijske (interaktivno vodstvo)	Otroci (1. triada OŠ). Dostopno za: GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES.	Otroci spoznajo zgodovino antičnega in slovenskega gledališča, različne oblike gledališč in različne načine gledališkega ustvarjanja. Prilagoditev: interaktivni deli zajemajo taktilne, zvočne oz. pantomimične elemente.
13	SGM: Hoja za gledališčem	Gledališki detektivi (delavnica)	Otroci (2. in 3. triada OŠ), dijaki. Dostopno za: GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES.	Otroci oz. mladi raziščejo razstavo in v skupinah rešujejo miselne in ustvarjalne naloge. Ob tem spoznavajo zgodovino gledališča in razvijajo domišljijo. Prilagoditev: naloge so vizualne, akustične in taktilne narave.
14	SEM: Med naravo in kulturo	Naredimo pravljičico (vodstvo in delavnica)	Otroci (približno 8-12 let). I. in II. triada. Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, ES, G in nG.	V krajšem vodstvu po razstavi se podrobno predstavi pet muzejskih predmetov (iz slovenskih in zunajevropskih zbirk – tako otroci spoznavajo različne kulture in se s tem krepi toleranca do drugačnosti že med mladimi), potem otroci v manjših skupinah oblikujejo pravljičico, v kateri se teh pet predmetov pojavi ter jo na koncu predstavijo ostalim (povejo, narišejo ali odigrajo ipd.). Prilagoditev: izpostavi se muzejske predmete, po katerih bodo narejene replike. Tolmač za slovenski znakovni jezik.
15	NG	Sestavi umetnino	Otroci (OŠ) Dostopno za: GO, GO Bv, S, Sv, G, Ng, RO, IT, MA, P&T, ES, M, MG	Na spletni strani NG bi bilo nekaj delčkov določenih umetniških del. Te izseke bi spremljalo nekaj namigov o tem, kakšna je celostna podoba umetnine. Otroci bi nato sami dorisali umetnino, na kar bi jo ob obisku v NG poiskali in

				preverili podobnosti. O izbrani umetnini bi bili na voljo tudi opisi, da jo lahko otroci bolje spoznajo. Nato jo lahko v delavnici izdelajo še enkrat. Prilagoditev: za slabovidne opisi v povečanem in prilagojenem tisku, tipne slike in predmeti, ki so povezani z umetnino. Pri vodstvu za gluhe, tolmač slovenskega znakovnega jezika. Opisi, namigi v večih jezikih.
16	NG	Podarim ti srečo	Otroci (2 in 3 triada OŠ) Dostopno za: GO, GO Bv, S, Sv, G, Ng, RO	Povezava umetnostne zgodovine in antropologije. Otroci skozi umetnine iz stalne zbirke spoznajo antropološka koncepta kulo in dar (recipročnost). V delavnici nato izdelajo nek nakit ali talisman, ki ga podarijo nekomu za srečo. Prilagoditev: po potrebi tolmač slovenskega znakovnega jezika. Tipne slike, replike, predmeti, ki so povezani z umetninami za slepe in slabovidne.
17	TMS: Naš dragi avto	Naš dragi avto (delavnica)	Otroci (predšolski otroci in 1. triada OŠ), starši in starejši (vodič, upokojeni učitelj ali dedek/babica). Dostopno za: S, Sv, otroke s spektroavtistično motnjo (MAS).	Za uvod pogovor o avtomobilu, s katerim se vozijo udeleženci delavnice. Sledijo različne vrste aktivnosti (risanje na podlagi opisa in primerjava risb, poslušanje glasbe za sproščanje na temo avtomobilov, pogovor s starejšo osebo – navezava na njene spomine, izkušnje, doživetja z avtomobilom). Za konec pogovor o avtomobilih v preteklosti in prihodnosti in vplivu motornega prometa na okolje. Učenci spoznajo del zgodovine in razvijajo ustvarjalno (divergentno) mišljenje. Prilagoditev za slepe in slabovidne: rokavice za otip predmetov. Prilagoditev za otroke z MAS: vsebina programa, ki spodbuja vzajemno komunikacijo med vrstniki, razvoj motoričnih spretnosti ter glasba za sproščanje.
18	TMS: Naš dragi avto	Začetki in razvoj avtomobilskega prometa (vodstvo z delavnico) Vozi me vlak v znanje (izlet z delavnico)	Otroci (3. triada OŠ). Dostopno za: S, Sv.	Za uvod pogovor o industrializaciji in o znanstvenem in tehničnem razvoju konec 19. stol. in v 20. stoletju. Sledi ogled razstave, kjer so učenci aktivni – npr. ugibajo, iz katerega obdobja je kateri avtomobil. Sledi reševanje delovnega lista z izvirnimi nalogami in pregled rešitev ter za konec ustna ponovitev. Učenci poglobijo znanje na temo razvoja avtomobilov in razvijajo divergentno mišljenje. Prilagoditev: rokavice za otip predmetov. Delavnico lahko dopolni delavnica, v okviru katere gredo učenci na izlet z muzejskim vlakom in utrdijo in poglobijo svoje znanje o začetkih avtomobilskega prometa. Spoznajo tudi začetke razvoja železnice. Delavnica se izvaja v naravi.

5.4.3 Programi za mlade

Št	Muzej ¹⁵² in razstava	Naslov in vrsta programa	Ciljna skupina ¹⁵³	Vsebina programa in način prilagoditve za konkretno ranljivo skupino

¹⁵² Legenda: MNZS – Muzej novejšje zgodovine Slovenije; NMS – Narodni muzej Slovenije; SEM – Slovenski etnografski muzej; PMS – Prirodoslovni muzej Slovenije; TMS – Tehniški muzej Slovenije; SGM – Slovenski gledališki muzej, SŠM – Slovenski šolski muzej

¹⁵³ Legenda: GO = gibalno ovirani (splošno); GO bv = gibalno ovirani, ki ne uporabljajo invalidskega voza; S = slepi; Sv = slabovidni; G = gluhi; nG = naglušni; IT = italijanska narodna skupnost; MA = madžarska narodna skupnost; RO = Romi; P&T = priseljenci in tujci; ES = enakost spolov (ženske); M = mladi diplomanti, iskalci zaposlitev (dijaki in študenti); S+55 = starejši (+55), iskalci zaposlitev; MG = medgeneracijsko – otroci in starši/stari starši (skrbniki, rejniki).

1	MNZS: Slovenci v 20. stoletju	Blagovne znamke v 20. stoletju (vodstvo in diskusija)	Študenti. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, M.	Predstavitev gospodarstva in blagovnih znamk 20. stoletja. Razmislek o potrošnji in socialnih razmerah delavcev ter ekoloških vprašanjih (skupaj z vprašanji o globalizaciji in globalizmih, kapitalizmu, imperializmu, delavskih pravicah in situaciji delavcev, stečajih, revščini ...). Prilagoditev: tolmač za slovenski znakovni jezik; tehnični opisi blagovnih znamk za slepe in slabovidne.
2	MNZS (NMS, SEM, NG): Slovenci v 20. stoletju	Državni junaki in junakinje ter idoli (vodstvo, delavnica in diskusija)	Dijaki. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, M.	Predstavitev osebnosti (lahko tudi predmetov). Vsak udeleženec si zamisli enega junaka ali idola, ki mu je blizu in ki ga navdihuje. Udeleženci po skupinah predstavijo junake in razpravljajo o njihovih vlogah v vsakdanjem življenju. Prilagoditev: tolmač za znakovni jezik; v kolikor se program izvaja v medkulturnem okolju, se uporabi moderator, ki govori več jezikov ali vsaj angleško.
3	MNZS: Slovenci v 20. stoletju	Alternativna zgodovina Slovenije (sklop vodstev, debat in predavanj)	Dijaki, študenti. (Lahko tudi starejši.) Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	Predstavi se zgodovino, kakor je prikazana na razstavi. Pripadnikom iz posameznih skupin se omogoči, da dodajo svojo interpretacijo zgodovine. Namen programa je multikulturno in multisenzorno dopolnjevanje razstave. Prilagoditev: tolmač za slovenski znakovni jezik; moderator z znanjem tujih jezikov ali vsaj angleščine.
4	SEM in SGM: Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta	Igre vlog (delavnica)	Dijaki ali študentje. Dostopno: GO, GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, M, ES.	Delavnica po pristopu pomoči z umetnostjo bi potekala na temo različnih družbenih skupin in problemov, s katerimi se soočajo pri vključevanju v socialno in kulturno okolje. Sodelovanje s podiplomskimi študenti smeri Pomoč z umetnostjo na Pedagoški fakulteti v Ljubljani.
5	SEM: Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta	Vsi drugačni, vsi enakopravni v muzeju (vodstvo v obliki pogovora)	Dijaki. Dostopno za: GO, GO bV, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, ES, G in nG	Vodstvo po razstavi v manjših skupinah. Vodič med vodstvom spodbuja razmišljanje udeležencev na glas o njih samih s poudarkom na edinstvenosti vsakega posameznika in razbijanju stereotipov, izpostavi se problem, da so nekateri deli prebivalstva zelo slabo vključeni oz. izključeni iz muzejskih zbirk. Skupina na koncu sede v krog in se pogovarja o različnih identitetah, v čem so si različni in kako so vseeno del skupnosti (razreda), ki jo z razlikami bogatijo. Za potrebe vodstva gluhih in naglušnih: tolmač za slovenski znakovni jezik.
6	NMS: Zgodbe s stičišča svetov (Emona)	Podobe Emone 2014 (delavnica)	Dijaki in študentje. Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, M. (Poudarek je na S in Sv udeležencih, vabljeni tudi videči – »začasna oslepitev«.)	Udeležencem omogočimo spoznavanje kulturne dediščine mesta Ljubljane: spoznajo se z zgodovinskimi dejstvi o rimski Emoni; obišejo lokacije v Ljubljani, kjer je moč doživeti Emono danes. Pridobivanje novih spretnosti in razvijanje novih interesov: z usposobljenim fotografom, ki je slep ali slaboviden, spoznavajo fotografijo in posnamejo svoje podobe rimske Emone. Udeleženi so v procesu priprave fotografske razstave in tako spoznavajo muzejsko delo. Natečaj: fotografije Emone danes – udeleženci v projektu sestavljajo

				komisijo, ki bo izbrala najboljšo fotografijo, ki bo razstavljena.
7	NMS: Mumija in krokodil	Okusi Egipta (kulinarična pogostitev)	Dijaki, študente in odrasli. Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, M, S+55.	Spoznavanje kulinaričnih posebnosti Egipta v obliki tedenske kavarne. Sodelovanje s Skuhno, svetovno kuhinjo po slovensko, kjer priseljenec iz Egipta pripravlja egipčanske jedi. Udeleženci imajo možnost poskusiti hrano in poklepetati s kuharjem tako o receptih kot o Egiptu.
8	SEM: Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta	Jaz, mi in drugi: v vrtincu časa (delavnica)	Dijakinje in študentke. Dostopno za: GO, RO, M, ES.	Udeleženke spoznajo razstavo, sledi razmislek o identiteti mladih žensk. Posebej vabljene pripadnice romske skupnosti v Sloveniji. Razmišljanje o vprašanjih izobraževanja, iskanja poklicne poti, vzpostavljanja partnerskega odnosa in oblikovanja družine s pomočjo tehnik gledališča zatiranih. Na podlagi rezultatov delavnice udeleženke v sodelovanju z muzejem pripravijo pedagoški/ andragoški program, ki se povezuje z omenjeno razstavo, in na podlagi predstavljanja svojega sveta odpirajo vprašanja za udeležence programa.
9	SEM: Vrata: prostorski in simbolni prehodi življenja	Naša vrata (vodstvo in delavnica)	Dijaki in študenti. Dostopno za: GO, M, ES.	Udeleženci spoznajo razstavo Vrata: prostorski in simbolni prehodi življenja. Razmislek o vratih, ki določajo njihova življenja – tako v smislu fizične ovire kot v smislu simbolnih prehodov. Razbijanje stereotipov in govor o tabu temah v zvezi z življenji gib. oviranih oseb: spolnost, partnerski odnosi, otroci. Uporaba filma za predstavitev njihovih perspektiv; s kakšnimi ovirami pri prehodih skozi različna vrata se srečujejo; kako jih rešujejo; video je lahko dopolnitev razstave o Vratih, saj z njim razširimo dožemanje vrat.
10	SŠM: Razširitev ponudbe »učnih ur naših babic in dedkov«	Rimska šola (učna ura)	Otroci (3. triada OŠ), dijaki, študenti in odrasli. Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, M, S+55.	Učna ura iz rimskih časov: spoznavanje zgodovine, pri čemer udeleženci postanejo kreatorji dogodka, v katerem so udeleženi. Gre za vživljanje v stile poučevanja in vsebino iz rimskih časov. Prilagoditve: prilagojen je prostor (atrij uršulinskega samostana – za dostopnost GO), način poučevanja, uporabljeni pripomočki (replike - voščene tablice in stilus), obravnavane vsebine.
11	SŠM: Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri	Šolski vrtovi (delavnica)	Otroci (3. triada OŠ), dijaki, študenti in odrasli. Dostopno za: S, Sv, IT, MA, RO, P&T, M, S+55	Spoznavanje zgodovine šolskih vrtov; šolski vrtovi danes. Izbira ključnih točk vsebine, poenostavitev, uporaba replik in drugih didaktičnih pomagal, s katerimi omogočamo uporabo ostalih čutov (tip, sluh, okus, vonj) in razvijamo različne zaznavne stile.
12	SEM: Med naravo in kulturo (zunajevr. del)	Ko hrup postane glasba (demonstracija in delavnica)	Otroci (zadnja triada OŠ), dijaki in študentje. Dostopno: GO, S, Sv, RO, P&T, ES, M, S+55, MG, nG, G	Najprej se izvede vodstvo po zunajevropskih zbirkah. Nato sledi demonstracija ritmičnih vzorcev glasb latinske Amerike. Udeleženci izdelajo ropotulje (caxixi in ganzá), ter se naučijo nekaterih vzorcev, ki jih nato skupaj odigrajo.
13	SEM: Med naravo in kulturo	»Čutimo ritem« (delavnica)	Dijaki, študentje. Dostopno: GO, RO, P&T, ES, M, S+55, MG, S, Sv, nG, G.	Delavnico se tematsko poveže z ameriško zbirko stalne razstave Med naravo in kulturo. Surdo je boben, ime pomeni »gluh«. Ime bobna ponazarja to, da ga poslušalec skoraj bolj čuti kot sliši. Delavnico se izvede v manjši skupini, pri čemer se gluhim in

				naglušnim omogoči igranje na tolkala, ki oddajajo močnejše vibracije. Obiskovalci se naučijo od enega do dveh osnovnih ritmov, pa tudi enostavnejše koreografije. Za gluhe se organizira tolmača za slovenski znakovni jezik.
14	SEM: stalne in občasne razstave	»Moj veliki svet« (voden pogovor)	Študentje, starejši. MG. Dostopno: GO, RO, P&T, ES, M, S+55, S, Sv, nG, G, IT, MA.	Po inkluzivno izvedenem vodenem ogledu razstave se oblikuje okrogla miza, kjer obiskovalci ob vodenem pogovoru dobijo priložnost deliti izkušnjo ogleda razstave kot pripadniki specifične družbene skupine in hkrati posamezniki.
15	SEM: Jaz mi in drugi: Podobe mojega sveta	Tudi mi živimo tukaj	Študentje, dijaki. Izvajajo ranljive skupine. MG. Dostopno: GO, RO, P&T, ES, M, S+55, S, Sv, nG, G, MA, IT.	Mesečni dogodki, ki jih pripravijo pripadniki različnih družbenih skupin, ki prebivajo in se organizirajo v Sloveniji. Z družbi pripravimo program, preko katerega pripadniki ranljivih skupin obiskovalcem predstavijo svoj svet. Muzejski pedagog je koordinator dogodka, skrbi za tekočo izvedbo in skupaj z aktualno skupino pripravi program (okrogle mize, glasbene dogodke itd.). Ob najavi se za gluhe organizira tolmača.
16	SGM: Hoja za gledališčem	Ta veseli dan v gledališkem muzeju (delavnica)	Otroci (3. triada OŠ), dijaki. Dostopno za: GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES.	Učenci/ dijaki spoznajo Linhartovo komedijo »Ta veseli dan ali Matiček se ženi«, analizirajo like, igrajo prizore. Prilagoditev: multisenzorni pristop pri analizi likov.
17	SGM: program ni povezan z razstavo	Gledališčniki (predavanja, seminarji)	Otroci (3. triada OŠ), dijaki in študenti. Dostopno za: GO bV, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	Gledališki ustvarjalci predstavijo udeležencem posameznega seminarja specifično svojega poklica. Program ni namenjen organiziranim skupinam, ampak individualnim udeležencem. Mladi, ki jih gledališki poklici zanimajo, bodo morda dobili orientacijo za nadaljnjo izobraževalno pot.
18	SGM: Hoja za gledališčem	Predstavim ti moj vidik (medšolski projekt)	Dijaki. Dostopno za: G, nG.	Na dveh srednjih šolah, eni redni in eni za gluhe in naglušne, bi istočasno izvedli muzejsko pedagoški projekt. Skupini bi si ločeno ogledali razstavo. Na naslednjih srečanjih bi se v razredih posvetili temam razstave, ustvarili izdelke in pripravili predstavitev. Po nekaj tednih bi skupini združili, da predstavijo svoj vidik razstave in si izmenjajo izkušnje.
19	MNZS: (fototeka)	Fotografija meseca (objava na spletu)	Namenjeno vsem ranljivim in starostnim skupinam. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	Namen je približati dokumentarne fotografije iz arhiva slepim in slabovidnim, predvsem s tehničnim opisom fotografije; zaradi same analize fotografije (teksta-konteksta) objava na blogu ali spletu dostopna vsem. (Možna tudi uporaba kot didaktični pripomoček.)
20	NG	Kip za otip	Študentje Dostopno za: GO, GO Bv, S, Sv, G, Ng, RO, M	Študentje (lahko tudi pripadniki t.i. ranljivih skupin), npr. ALU-ja izdelajo nekaj replik kipov, ki jih lahko nato obiskovalci tudi potipajo. Primerno predvsem za slepe in slabovidne obiskovalce. Po potrebi tolmač slovenskega znakovnega jezika. Možna navezava na začasno razstavo plastike iz vladnega fonda.
21	SEM	LGTBQ, črke pred katerimi so ljudje	Dijaki, študenti, odrasli (aktivno vključiti pripadnike t.i. ranljivih skupin).	Pripadniki LGTBQ skupnosti izberejo predmete, za katere menijo, da jih na podlagi spolne usmerjenosti predstavljajo stereotipno in ob tem pojasnijo, zakaj to drži ali ne. Izpostavi se vprašanje spolne identitete pri

			Dostopno za: GO, GO Bv, S, Sv, G, Ng, RO, IT, MA, P&T, ES, M, S+55	ranljivih skupinah, kako jim je omogočen dostop do informacij, društev, ipd. Prilagoditve: tolmač slovenskega znakovnega jezika. Večutno vodenje po razstavi (osebne zgodbe). Po potrebi izdelava replik predmetov.
22	SEM	Snemi svojo masko	Dijaki, študenti, odrasli. Dostopno za: GO, GO Bv, S, Sv, G, Ng, RO, IT, MA, P&T, ES, M, S+55	Na stalni razstavi (poudarek je na afriški in ameriški zbirki) spoznajo obredne maske, njihov pomen in simboliko. Od blizu spoznajo tudi repliko maske. Nato po pogovorni skupini v delavnici izdelajo svojo masko (jo poslikajo, popišejo) in jo simbolno odložijo.
23	NG	Lepa kot slika (delavnica)	Dijaki. Dostopno za: GO, GO Bv, S, Sv, G, Ng, RO, IT, MA, P&T, ES, M	Delavnica vzpostavlja vzporednice med likovno umetnostjo in umetnostjo ličenja (uporaba čopiča, mešanja barv, priprava podlage, nanašanje barv, tehnike senčenja, optičnih trikov, zagotavljanje obstojnosti ipd). Ob tem bi lahko spoznali tudi izbrane umetnine, kjer je možno opazovati naličene obraze, in izvedeli več o ličenju iz dotičnega obdobja. Namen je pritegniti srednješolsko populacijo k spoznavanju dediščine na način, s katerim se lažje poistovetijo. Prilagoditev za gluhe: tolmač za slovenski znakovni jezik.
24	TMS; stalne zbirke TMS v Bistri: kmetijstvo, žagarstvo, tekstil, promet	Vrste pogonov (vodstvo in reševanje delovnega lista)	Otroci (3. triada OŠ) in dijaki. Dostopno za: S, Sv.	Za uvod razgovor o tem, kako so ljudje opravljali delo včasih in kako danes in kakšne pripomočke so uporabljali za olajšanje dela. Sledi ogled oziroma vodstvo po zbirkah (učenci in dijaki pri tem aktivno sodelujejo), reševanje delovnih listov in za konec pregled rešitev delovnih listov in ponovitev. Prilagoditev: otip predmetov z rokavicami in otip modelov.

5.4.3 Programi za odrasle in starostnike

Št	Muzej ¹⁵⁴ in razstava	Naslov in vrsta programa	Ciljna skupina ¹⁵⁵	Vsebina programa in način prilagoditve za konkretno ranljivo skupino
1	MNZS, SEM, GM, NMS: več razstav	Koncert* (koncert razstavi) ob	Starejši. Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, ES, S+55.	Vodstvo po določeni razstavi v muzeju in prepevanje pesmi iz različnih zgodovinskih in kulturnih okolij.
2	MNZS: Slovenci v 20. stoletju	Zapoj mi zgodbo (glasbena delavnica)	Starejši. Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, ES, S+55.	Terapevtsko-glasbena delavnica. Uglasbitev lastnih izkušenj med drugo svetovno vojno – udeleženci bodo raziskovali načine uglasbitve lastnih, tudi travmatičnih izkušenj, ki so jih doživeli med drugo svetovno vojno. Delavnica ima izrazito terapevtsko in katarzično noto. Izvajanje v sodelovanju z zunanjim sodelavcem –

¹⁵⁴ Legenda: MNZS – Muzej novejšje zgodovine Slovenije; NMS – Narodni muzej Slovenije; SEM – Slovenski etnografski muzej; PMS – Prirodoslovni muzej Slovenije; TMS – Tehniški muzej Slovenije; SGM – Slovenski gledališki muzej, SŠM – Slovenski šolski muzej

¹⁵⁵ Legenda: GO = gibalno ovirani (splošno); GO Bv = gibalno ovirani, ki ne uporabljajo invalidskega voza; S = slepi; Sv = slabovidni; G = gluhi; nG = naglušni; IT = italijanska narodna skupnost; MA = madžarska narodna skupnost; RO = Romi; P&T = priseljenci in tujci; ES = enakost spolov (ženske); M = mladi diplomanti, iskalci zaposlitev (dijaki in študenti); S+55 = starejši (+55), iskalci zaposlitev; MG = medgeneracijsko – otroci in starši/stari starši (skrbniki, rejniki).

				Katarina Juvančič (kantavtorica in etnomuzikologinja).
3	MNZS, SEM, NMS: program ni nujno povezan z razstavo	Urino spomin (delavnica, igralnica)	Starejši – namenjeno bolnikom z demenco oziroma Alzheimerjevo boleznijo. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, S+55.	Prepevanje in recitiranje pesmi iz otroštva ter igranje iger, kot so spomin (preproste slike ali fotografije predmetov, ki so jih uporabljali v otroštvu), reševanje križank in iger za urjenje spomina, tudi igre, kot je na primer Sudoku. V sodelovanju z organizacijo Spominčica – Združenje za pomoč pri demenci. Prilagoditve: slikovno gradivo in gradivo v taktilni tehniki; tolmač za slovenski znakovni jezik; moderator z znanjem tujih jezikov.
4	MNZS: Slovenci v 20. stoletju; SEM: Med naravo in kulturo; Jaz, mi in drugi: podobe mojega sveta	Ko smo bili mladi, smo hodili na ples (delavnice, dogodek)	Starejši in mladi - MG. Dostopno za: GO, S, Sv, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	Plesni tečaji in plesni večeri na glasbo in temo določenih obdobj – tango, polka, čačaca, disko plesi, kola itd. v sodelovanju s starejšimi prostovoljci in mladimi (v sodelovanju s plesno šolo).
5	SEM, PMS, SNM, MNZS	Pripravimo se na krizo (delavnica)	Starejši. Dostopno za: GO, GO bV, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, S+55, ES, MG.	S skupino starejših prostovoljcev, pa tudi mladih, priprava priročnika izkušenj, receptov, preživetvenih strategij za 21. stoletje. Cikel štirih delavnic. Pri tem izhajamo iz izkušenj generacije, ki je preživela drugo sv. vojno in živel v pomanjkanju. Priročnik se opremlja s fotografijami in brajico.
6	MNZS, TMS, SEM	Inovatorji se predstavijo (družabni dogodek, razstava)	Starejši in mladi – brezposelni, iskalci zaposlitve. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	Ko se znajdemo pred (ekonomsko ali življenjsko) stisko, smo zelo kreativni in inovativni. Na primer osebe z invalidnostjo so same prilagodile ali pa izumile pripomočke, s katerimi lahko dosežejo različne predmete ali pa premikajo stvari. Predstavitev domačih izboljšav in inovacij ter talentov starejših in mladih, z namenom spodbujanja ustvarjalnosti in izumiteljstva ter pridobivanja financiranj za patente in realizacijo izumov.
7	SEM: ob različnih razstavah	Pripovedovanje svetovnih pravljic (pripovedovalski popoldnevi)	Starejši. MG. Dostopno za: GO, S, Sv, IT, MA, RO, P&T, ES, M, S+55.	Pripovedovalski popoldnevi svetovnih pravljic. Pravljice iz svojega ljudskega izročila pripovedujejo zlasti priseljenci, tematika pravljic se izbira glede na vsebino različnih razstav, katerih spremljevalni program so pripovedovalski popoldnevi.
8	NMS: Mumija in krokodil	Okusi Egipta (kulinarična pogostitev)	Otroci (3. triada OŠ), dijaki, študentje in odrasli. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, M, S+55, ES.	Spoznavanje kulinaričnih posebnosti Egipta. Sodelovanje s Skuhno, svetovno kuhinjo po slovensko, kjer priseljenec iz Egipta pripravlja egipčanske jedi. Udeleženci poskusijo hrano in poklepetajo s kuharjem tako o receptih kot o Egiptu.
9	NMS: Zgodbe s stičišča svetov (Emona)	Rimski misleci za današnji čas (študijski krožek)	Univerza za tretje življenjsko obdobje in starostniki, ki bivajo v domovih za starejše občane. Dostopno za: GO, IT, MA, RO, P&T, S+55.	Študijski krožek bi bil sestavljen iz petih srečanj (5 mesecev). Uvodno predavanje strokovnjaka s področja rimske filozofije bi uvedlo v tematiko, ki bi jo potem z udeleženci razvijali v okviru naslednjih treh srečanj. S pomočjo besedil rimskih mislecev bi raziskovali odnos do sebe, drugih in okolja ter razmišljali o vrednotah in etiki. Spoznanja bi

				aktualizirali s povezovanjem z osebnimi izkušnjami udeležencev ter aktualnimi razmerami v družbi. Pri tem bi sodeloval študent s področja klasične filologije. Udeleženci bi se na srečanja pripravljali s študijem literature ter upodabljanjem/ubesedovanjem svojih interpretacij. Zadnje srečanje bi bilo namenjeno evalvaciji in izboru naših izdelkov (besedil, slik, ...), ki bi jih predstavili javnosti (spletna stran).
10	NMS: Zgodovinske in umetnostne zbirke	Zgodovinske in umetnostne zbirke (študijski krožek)	Univerza za tretje življenjsko obdobje in starostniki, ki bivajo v domovih za starejše občane. Dostopno za: GO, IT, MA, RO, P&T, S+55.	Udeleženci spoznajo izbrane tematike s stalne razstave. V tej fazi sodelujejo kustosi posameznih zbirk. Starostniki so nosilci žive kulturne dediščine, zato je potrebno upoštevati njihov prispevek k razumevanju preteklega časa. Udeleženci lahko vsebino z razstave povežejo s svojimi osebnimi predmeti, zgodbami, s svojimi znanji in veščinami. Možnost predavitve: priprava lastne razstave.
11	SEM: Vrata: prostorski in simbolni prehodi življenja	Vrata mojega življenja (pogovor)	Starejši. Dostopno za: GO, RO, P&T, ES, M, S+55, MG, S, Sv, nG, MG, IT.	Voden pogovor o različnih izkušnjah doživljanja vsakdana posameznih družbenih skupin. Obiskovalci se preko sproščene debate ob čaju spominjajo dogodkov, ki so pomembno vplivali na njihovo življenje, ter z ostalimi delijo izkušnje in zgodbe. Možnost vzpostavitve inkluzivne skupine, ki se lahko udeleži tudi z osebnimi razstavami v sklopu razstave Jaz mi in drugi: Podobe mojega sveta. Prilagoditev: tolmač za slovenski znakovni jezik.
12	SEM: Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta	Pravljice moje mladosti (delavnica)	Starejši in otroci (vrtec, 1. do 6. razred OŠ) Dostopno za: S, Sv, GO.	Delavnica se izvede kot medgeneracijsko druženje (lahko tudi ob povezovanju vrtcev in osnovnih šol ter domov starejših občanov). Starejši pripovedovalci mlajšim generacijam predstavijo kontekst svojega odrasčanja ter eno ali več pravljič, ki so jim jih pripovedovali starši oziroma stari starši. To je priložnost za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine. Prilagoditev za slepe in slabovidne: zaradi usmerjenosti v slušno zaznavanje je program že sam po sebi dostopen tudi njim. Prilagoditev za gluhe: tolmač za slovenski znakovni jezik.
13	SEM: program ni povezan z razstavo	Spoznavanje slovenske kulturne dediščine (študijski krožek)	Priseljenci (zlasti prosilci za azil, begunci, osebe s subsidiarno zaščito). Dostopno za: P&T, ES.	Na vsakem predavanju predavatelj najprej predstavi določeno temo iz slovenske kulturne dediščine, potem sledi diskusija, v kateri se udeleženci pogovarjajo o podobnostih in razlikah v primerjavi z lastno dediščino (tako imajo udeleženci tudi možnost predavitve lastne kulture drugim).
14	SEM/MNZS: Med naravo in kulturo; Jaz, mi in drugi: Podobe mojega sveta	Ponovno povezani (študijski krožek)	Starejši. Dostopno za: priseljence (predvsem iz bivše Jugoslavije).	Medkulturno druženje. Pogovarjamo se o tem, kaj nas je povezovalo, v čem smo si podobni, ob kateri glasbi nam zaigra srce. Vsak prinese s sabo predmet, ki ga je pripravljen deliti; izmenjava predmetov ali majhna razstava ob koncu. Prilagoditev: tolmač za slovenski znakovni jezik.
15	SEM, PMS: Med naravo in kulturo	Zeliščarstvo (delavnica)	Vse starostne skupine. MG. Dostopno za: GO, S, Sv, G, nG, IT, MA, RO, P&T, S+55, ES, M.	Delavnico lahko pripravimo v sodelovanju s programom <i>Pripravimo se na krizo</i> ali kot samostojno delavnico izmenjavanja znanj o zeliščih. Pri prvem srečanju pogovor, sledi nabiranje zelišč v naravnem okolju, ob tretjem srečanju izdelava herbarija.

16	NG	Umetnost ne pozna meja	Splošno. Dostopno za: GO, GO Bv, S, Sv, G, Ng, RO, IT, MA, P&T, ES, M, S+55	Umetniki, ki so gibalno ali senzorno ovirani, predstavijo svoja umetniška dela (manjša začasna razstava). Prilagoditev: po potrebi tolmač za slovenski znakovni jezik. Veččutno vodenje po razstavi (osebne zgodbe).
17	TMS: program je vezan na knjižnično gradivo in razstave v muzeju	Tematske bralne delavnice	Vse starostne skupine. Dostopno za: S, Sv, starejše.	Knjižnica TMS dvakrat na leto organizira delavnico. Knjižničar naredi izbor besedila na podlagi knjižničnega gradiva (ki je specifično glede na starost in teme) in pripravi bralno delavnico, ki vključuje tudi določene aktivnosti ob zaključku branja (pogovor, kviz, risanje). Prilagoditev: prilagojeno besedilo za starejše (večja pisava oz. tisk), povečevalno steklo.

5.5 Prostorske možnosti in oprema, finančna ocena in specifikacija standardne opreme ter finančna ocena in specifikacija storitev, ki omogočajo boljšo dostopnost osebam iz ranljive skupine do informacij o muzejskih zbirkah (za prilagoditev razstav, izvedbo izobraževalnih vsebin, spletno stran) - potrebe

5.5.1 Uvod

V nadaljevanju so predstavljene prostorske možnosti, oprema in storitve, ki jih muzeji potrebujejo, da bi obiskovalcem iz ranljivih skupin omogočili boljšo dostopnost do informacij o predstavljenih zbirkah. Navedene so tudi cene posameznih delov opreme oziroma pripomočkov ter storitev. Kjer je bilo ceno težko določiti, so navedene finančne ocene ali pa je navajanje cen izpuščeno.

5.5.2 Splošno

5.5.2.1 Prostorske možnosti in oprema

Prostorske možnosti in oprema	Cena
Standardizirane oznake za označevanje dostopnosti.	/
Oznake za orientacijo in usmeritev.	/
Tipni modeli in makete za obrazložitev prostorskih ali arhitektonskih vsebin.	Ceno je težko določiti.
Stabilni in udobni stoli za počitek v razstavnih prostorih.	Ceno je težko določiti.
Kode QR; čipi NFC.	Ceno je težko določiti.
Tablični računalniki z vsebinami in predstavitevami muzejskih razstav.	300-600 €.
Interaktivni monitor, na katerem imajo obiskovalci ob vstopu v muzej možnost pridobiti informacije o razstavah in ostalem muzejskem dogajanju v pisni, slikovni, avdio in video obliki, ki vsebuje tudi interpretacijo vsebin v slovenskem znakovnem jeziku.	Ceno je težko določiti.

Opisi na razstavah v obliki lažje berljivih oziroma razumljivih besedil. Oblikovanje pisnih sporočil za lažjo razumljivost: izogibamo se preobsežnih, nestrukturiranih in abstraktnih besedil, izražamo se jasno, kratko, preprosto in pregledno.	/
---	---

5.5.2.2 Storitve

Storitev	Cena
Izobraževanje o specifikah in potrebah pripadnikov izbranih ranljivih skupin za zaposlene v muzeju. Primer: Izobraževanje zaposlenih muzejskih delavcev o osnovah znakovnega jezika.	Ceno je težko določiti. CENA: Začetni tečaj (40 ur) 180 € + 22% DDV. ¹⁵⁶
Izobraževanje o IKT in o specifikah in potrebah pripadnikov izbranih ranljivih skupin za namene prilagoditev spletnih strani.	Ceno je težko določiti.
Zaposlitev menedžerja za omogočanje dostopnosti za vse skupine obiskovalcev.	Cena: višina plače zaposlene osebe.

5.5.3. Gluhi in naglušni

5.5.3.1 Prostorske možnosti in oprema

Prostorske možnosti in oprema	Cena
FM sistem CM (komplet). Sistem oddajnika in sprejemnika po principu indukcijske zanke, ki gluhih in naglušnim olajša spremljanje govora.	Cena enote je 680€.
Zvočniki v razstavnih prostorih, ki ob določenih frekvencah proizvajajo vibracije (npr. t.i. »buttkickerji« (http://www.thebuttkicker.com/), preko katerih lahko gluhi čutijo zvoke.	Od 225,90 € naprej. ¹⁵⁷
Monitorji, na katerih je video s tolmačem, ki gluhemu obiskovalcu razlaga besedilo v slovenskem znakovnem jeziku (interaktivni monitorji, ki so že na razstavah, ali pa tablični računalniki).	Cena je enaka ceni najema tolmača in je odvisna predvsem od dolžine videa.
Lažje berljiva oz. razumljiva besedila.	/
Spletno učno mesto za gluhe. Za to potrebujemo osebni računalnik, spletno video kamero (opcijsko) in širokopasovni dostop do interneta. ¹⁵⁸	Cena osebnega računalnika: od 379,99 € dalje. ¹⁵⁹

¹⁵⁶ Vir: Spletna stran Zavoda Združenja tolmačev za slovenski znakovni jezik: www.tolmaci.si.

¹⁵⁷ Vir: <http://www.amazon.com/ButtKicker-BK-LFE-Frequency-Effects-System/dp/B0007P98K6>.

¹⁵⁸ Vir: http://www.ris.org/uploadi/editor/1286224215spletno_mesto_za_gluhe_in_naglusne.pdf.

¹⁵⁹ Vir: <http://www.harveynorman.si/oddelki/racunalnistvo/racunalniki?gclid=CMiNvJ7vsLwCFQzItAodcjsA8w>.

5.5.3.2 Storitve

Storitev	Cena
Tolmač za znakovni jezik, ki najavljene skupine gluhih in naglušnih sprejme in jih spremlja med vodstvi po razstavah.	Cena storitve tolmačenja: 15,00 EUR za vsako začeto uro tolmačenja. Cena se poviša za 80 %, če začeta ura tolmačenja traja neprekinjeno več kot 20 minut (27 €). Cena se poviša za 20 %, če se tolmačenje izvaja na dela prost dan. Potni stroški: odvisno od prebivališča tolmača. Ljubljansko območje - javni prevoz. Povrnitev stroškov v primeru odpovedi tolmačenja (8. člen): 10 eur + povračilo potnih stroškov. ¹⁶⁰

5.5.4. Slepi in slabovidni

5.5.4.1 Prostorske možnosti in oprema

Prostorske možnosti in oprema	Cena
Taktilni zemljevidi ob vhodu v muzej, ki slepemu/slabovidnemu omogočajo orientacijo v avli oziroma po razstavnih prostorih.	Ceno je težko določiti.
Talne oznake in avdio opis smeri, ki slepega vodita do recepcije, sanitarij, razstav in ostalih muzejskih prostorov.	Ceno je težko določiti.
Mreža senzorjev, ki med sprehodom po razstavnih prostorih samodejno sprožijo predvajanje skladne vsebine na avdio vodičih, ki ponujajo možnost izbire podrobnejših opisov razstavnih predmetov in poti po razstavi.	Ceno je težko določiti.
Lažje berljiva oz. razumljiva besedila na razstavah (tudi t. i. lahko branje).	/
Stene razstavnih prostorov v različnih materialih (les, volna, kovina, steklo, kamen...), ki preko tekture in specifične toplote obiskovalcem ponujajo novo izkušnjo konteksta razstavnega prostora.	Ceno je težko določiti.
Značilni zvoki, ki ponujajo izkušnjo o kontekstu (zvoki dela, zvoki gozda, zvoki morja, zvoki prometa, ...).	Ceno je težko določiti.
Možnost proizvajanja zvokov z uporabo kopij muzealij (kladivo in nakovalo, žrmlje, glasbila, ...).	Cena kopij muzealij.
Katalogi ali posamezna besedila v brajici ali v reliefnem tisku.	Cene so različne.
Braillov tiskalnik. Letaki o muzejski ponudbi v brajici za slepe.	Cena tiskalnika: 2500-3500 €.
Oblikovanje pisnih sporočil za lažjo berljivost: priporoča se niserifna, linearna in pokončna pisava (Arial, Calibri, Tahoma ipd.), velikost črk 24 pik za naslove in napise na tablicah (12 do 18 pik v priročnih gradivih), leva poravnava,	/

¹⁶⁰ Vir: Tarifa za tolmače slovenskega znakovnega jezika, Uradni list RS št. 106/2012 (na podlagi Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika (ZUSZJ), Uradni list RS št. 96/2002): <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2012106&stevilka=4075>.

običajen razmik med znaki in 1,5 vrstice razmika med vrsticami, nesvetleča in neodsevna osnova, primeren kontrast: kombinacija barv različnih tonov ter z različno svetlobno vrednost in nasičenost.	
Tridimenzionalne kopije reprezentativnih muzejskih predmetov (vsaj 7), ki so bistveni za razumevanje sporočil razstave in ki se jih lahko obiskovalci dotikajo brez zaščitnih rokavic. Tiskalnik 3D.	Cena: 999,00-1499,00 € + DDV. Projektiranje in načrtovanje izdelka. Cena: 45,00 € na uro + DDV) ¹⁶¹ .
Dvodimenzionalne kopije v obliki tipnih diagramov ali tipnih slik s poenostavljeno vsebino in v velikosti 30 x 20 cm (reliefna tehnika, mikrokapsulski papir, termo-vakuumska tehnika in drugo).	Ceno je težko določiti.*
Kontrastne nalepke za steklene površine (npr. vitrine).	/
Povečevalna stekla ali lupe.	Cene: glede na kakovost in velikost povečave zelo razlikujejo; 25,18 €-614,88 € ¹⁶² .

5.5.4.2 Storitve

Storitev	Cena
Najem strokovnjaka za besedno opisovanje – avdiodeskripcijo ¹⁶³ , ki pripravi opise ključnih muzejskih predmetov, ali pa tečaj za muzejsko osebje za pripravo besednih opisov za slepe in slabovidne.	Cena opisa: 25-40 € na opis. ¹⁶⁴
Usposabljanje muzejskega osebja za samostojno rabo strojne in programske opreme (3D tiskalniki).	CENA: 30 € na uro ¹⁶⁵ .

5.5.5 Gibalno ovirane osebe

5.5.5.1 Prostorske možnosti in oprema

Prostorske možnosti in oprema	Cena
Klančine, ki uporabnikom invalidskih vozičkov omogočajo dostop do vseh razstavnih prostorov.	Cena: od 1252,00 €. ¹⁶⁶
Stabilni (ampak premični) stoli za kratek počitek v razstavnih prostorih (dobro za vse obiskovalce).	Cene so različne.
Dostop do električnega priključka (vtičnice) za morebitno napajanje električnega vozička.	/
Ročaji za prijemanje, v kolikor je soba dolga in široka.	/

¹⁶¹ Spletna stran 3D tisk: <http://www.3d-tisk.si/S1100/Nakup%3A+SiQoS+3D+Inovator>.

¹⁶² Spletna stran s predstavitev rehabilitacijske opreme: <http://trgovina.reha-oprema.com/pripomocki-za-lazje-zivljenje/pripomocki-za-slabovidne.html?mode=list>.

¹⁶³ Glej: <http://www.audiodescribe.com/>, pregledano 11. 02. 2014.

¹⁶⁴ Vir: Katrin Modic (Inštitut Jožef Štefan), strokovnjakinja za večutno vodenje, prilagojeno slepim in slabovidnim obiskovalcem.

¹⁶⁵ Spletna stran Roglab.si: <http://www.roglab.si/sl/storitve>.

¹⁶⁶ Vir: http://sortimo.si/izdelki_rampe/.

5.5.6 Pripadniki drugih ranljivih skupin

5.5.6.1 Storitve

Storitev	Cena
Ponudba vodstev in katalogov oz. besedil v tujih jezikih (jezikih priznanih narodnih manjšin in skupnosti ¹⁶⁷ v Sloveniji). To je primerno tudi za potrebe turistov.	Cene: pisno prevajanje v tuji jezik: 18,80-25,00 € + DDV na prevajalsko stran, to je 1500 znakov brez presledkov (cena lektoriranja je 6,40 €). Pogodbenim strankam nudijo stalen popust na vse prevajalske storitve. ¹⁶⁸
Najem tolmačev za tuje jezike (jezike priznanih narodnih manjšin in skupnosti v Sloveniji).	cena simultane prevajanja: 100 € + DDV na uro; cena konsektivnega prevajanja: 87 € + DDV na uro. ¹⁶⁹
Za potrebe tolmačenja je možen tudi najem študentov, ki obvladajo te jezike (po možnosti pripadniki narodnih skupnosti).	Ceno je težko določiti (ceneje od izobraženih tolmačev oziroma tolmačev, ki delajo preko agencije).
Izobraževanje vodnikov po razstavah, ki vodijo v tujih jezikih, s ciljem, da se naučijo strokovnega jezika oz. terminologije, ki je povezana z muzejskimi zbirkami.	Ceno je težko določiti.

¹⁶⁷ Vir: Deklaracija RS o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (DePNNS) z dne 4.2.2011: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=102071>.

¹⁶⁸ Vir: Spletna stran agencije Multilingual: <http://www.multilingual.si/sl/cenik-za-prevajanje>.

¹⁶⁹ Vir: Spletna stran agencije Verba: http://www.verba28.net/jezikovni_tecaji_odrasli_prevajanje.htm.

6. Komuniciranje z mediji in javnostmi

Eden izmed sklopov projekta »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« je tudi informiranje in obveščanje javnosti o izvajanju projekta. S pravimi in učinkovitimi informacijami se bo sledilo cilju doseganja pozitivnih družbenih sprememb, sprejemanja različnosti in možnosti za konkurenčnost pripadnikov ranljivih skupin na trgu dela. Sledeče poglavje v začetku ponudi pregled pravnih predpisov s področja medijev in ranljivih skupin. Sledi predstavitev programskih vsebin javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija, ki so namenjene posameznim ranljivim skupinam. Na koncu sledi opis obveščanja in informiranja javnosti v sklopu projekta, kjer je predstavljen komunikacijski načrt in seznam medijev ranljivih skupin kot sogovornikov in posredovalcev informacij.

6.1 Pravni predpisi s področja medijev in ranljivih skupin

6.1.1 Zakon o medijih¹⁷⁰

V Zakonu o medijih so določene pravice, obveznosti in odgovornosti pravnih in fizičnih oseb ter javni interes Republike Slovenije na medijskem področju.

4. člen

(1) Republika Slovenija podpira medije pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne:

- *za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in do obveščenosti;*
- *za zagotavljanje pluralnosti in raznolikosti medijev;*
- *za ohranjanje slovenske nacionalne in kulturne identitete;*
- *za vzpodbujanje kulturne ustvarjalnosti na področju medijev;*
- *za kulturo javnega dialoga;*
- *za utrjevanje pravne in socialne države;*
- *za razvoj izobraževanja in znanosti.*

(2) Republika Slovenija podpira razvoj tehnične infrastrukture na področju medijev.

¹⁷⁰ Zakon o medijih (uradno prečiščeno besedilo), Ur. l. RS, št. 110/2006 z dne 26. 10. 2006.

(3) Republika Slovenija posebej podpira ustvarjanje in razširjanje programskih vsebin namenjenih slepim in gluhoonemim v njih prilagojenih tehnikah ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture.

(4) Za sofinanciranje uresničevanja javnega interesa na področju medijev iz prejšnjih odstavkov zagotavlja Republika Slovenija sredstva v državnem proračunu.«

Mediji v Republiki Sloveniji ne smejo širiti programskih vsebin, ki spodbujajo »k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter [izzivajo] narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost.«¹⁷¹

Javno službo za produkcijo in distribucijo nacionalnih radijskih in televizijskih programov, ki so v javnem interesu države, izvaja javni zavod Radiotelevizija Slovenija, katerega delovanje je urejeno v posebnem zakonu.

Status lokalnega radijskega ali televizijskega programa lahko pridobijo izdajatelji, ki »razširjajo programske vsebine iz življenja in dela Slovencev v zamejstvu, pripadnikov italijanske in madžarske skupnosti ter Romov, če so vidne in slišne na območjih, kjer te skupnosti živijo.«¹⁷²

Za programske vsebine, ki so namenjene italijanski ali madžarski narodni skupnosti, zakon o medijih predvideva, da se lahko vsebine širijo v jezikih manjšin. Posledično se štejejo med slovenska avdiovizualna dela tudi dela, ki so namenjena manjšinam in pripravljena v madžarskem ali italijanskem jeziku.

6.1.2 Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1)¹⁷³

1. člen

Radiotelevizija Slovenija (v nadaljnjem besedilu: RTV Slovenija) je javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena. Opravlja javno službo na področju radijske in televizijske dejavnosti, določeno s tem zakonom, z namenom zagotavljanja demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb državljanek in državljanov (v nadaljnjem besedilu: državljanov) Republike

¹⁷¹ Zakon o medijih, Ur. l. RS, št. 110/2006, 8. člen.

¹⁷² Zakon o medijih, Ur. l. RS, št. 110/2006, 78. člen.

¹⁷³ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1), Ur. l. RS, št. 96/2005 z dne 28.10.2005.

Slovenije, Slovenk in Slovencev po svetu (v nadaljnjem besedilu: Slovencev po svetu), pripadnic in pripadnikov (v nadaljnjem besedilu: pripadnikov) slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ter druge dejavnosti v skladu s tem zakonom in Statutom RTV Slovenija ter zakonom, ki ureja področje medijev.

3. člen

(1) Javna služba po tem zakonu obsega ustvarjanje, pripravljanje, arhiviranje in oddajanje:

- dveh nacionalnih televizijskih programov;*
- treh nacionalnih radijskih programov;*
- radijskih in televizijskih programov regionalnih centrov v Kopru in Mariboru;*
- po en radijski in televizijski program za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost (v nadaljnjem besedilu: narodnostni program) ter radijske in televizijske oddaje za romsko etnično skupnost (v nadaljnjem besedilu: oddaje za Rome);*
- radijskih in televizijskih programov za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah ter za slovenske izseljenke in izseljence (v nadaljnjem besedilu: izseljence) in zdomce;*
- radijskih in televizijskih programov za tujo javnost;*
- teleteksta, internetnega in mobilnega portala.«*

4. člen

(1) V programih iz prvega odstavka prejšnjega člena RTV Slovenija zlasti:

- zagotavlja verodostojne in nepristranske informativne oddaje, s katerimi celovito obvešča o političnem dogajanju doma in v zamejstvu, o pomembnih dogodkih v preostalih evropskih državah, zlasti članicah Evropske unije, in o pomembnih svetovnih temah tako, da posredovane vsebine omogočajo objektivno javno obveščenost državljanov Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji;*

[...]

- zagotavlja uresničevanje ustavnih pravic madžarske in italijanske narodne skupnosti na področju radijskega in televizijskega javnega obveščanja in spodbuja povezovanje narodnih skupnosti z matičnim narodom in vključevanje kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe;*

- skladno z meddržavnimi pogodbami in v sodelovanju z javnimi radiotelevizijami sosednjih in drugih držav podpira nastanek in razvoj čezmejnih radijskih in televizijskih projektov;
 - izvaja programske vsebine, namenjene slepim in slabovidnim ter gluham in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah;
 - posebno pozornost posveča invalidom in z njimi povezanim vsebinam;
- [...]
- posebno pozornost posveča problematiki in zahtevam otrok ter družin, in skupin ljudi s posebnimi potrebami, ki so zaradi posebnih okoliščin bolj občutljive za dogajanje v družbi;
- [...]
- podpira razširjanje programskih vsebin, namenjenih gluham ter slepim, v njim prilagojenih tehnikah;
 - podpira širjenje vednosti o drugih kulturah, ki so zastopane v Sloveniji, in njihovih predstavnikih.

Programski svet Radiotelevizije Slovenije sestavlja 29 članov, med katerimi sta tudi predstavnika madžarske in italijanske narodne skupnosti. Za madžarski in italijanski narodnostni program imenuje programski svet RTV Slovenija programska odbora, ki ju sestavljajo imenovani člani samoupravnih narodnih skupnosti ter predstavniki iz uredništev. Tudi za problematiko vsebin za invalide imenuje programski svet poseben programski odbor. Člane tega odbora predlagajo reprezentativna združenja invalidov. Programski odbor za problematiko vsebin za invalide med drugim nadzoruje uresničevanje razširjanja programskih vsebin za gluhe in slepe v njim prilagojenih tehnikah.

Uporabniki Radiotelevizije Slovenija so dolžni plačati mesečne prispevke. Plačila oproščeni so med drugim »invalidi s 100% telesno okvaro; invalidi z manj kot 100% telesno okvaro, če jim je priznana tudi pravica do dodatka za postrežbo in tujo pomoč; osebe, ki so trajno izgubile sluh«¹⁷⁴.

6.1.3 Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija¹⁷⁵

Pristojnosti in naloge programskih odborov za italijanski in madžarski narodnostni program ter za programske vsebine, namenjene invalidom oziroma ljudem s posebnimi potrebami, so v

¹⁷⁴ Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Ur. l. RS, št. 96/2005, 32. člen.

¹⁷⁵ Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija, Uradni list RS, št. 106/2006, z dne 13.10.2006.

statutu javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija še bolj natančno opredeljene. Po 29. členu programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program »pri svojem delu zastopata in varujeta interese javnosti. Svojo programsko politiko vodita na način, ki je predvsem prilagojen potrebam avtohtonih narodnih skupnosti, zagotavljanju uresničevanja ustavnih pravic madžarske in italijanske narodne skupnosti v zvezi z radijskim in televizijskim javnim obveščanjem in spodbujanjem povezovanja narodnih skupnosti z matičnim narodom ter vključevanju kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe.«¹⁷⁶

Programski odbor za programske vsebine, namenjene invalidom oziroma ljudem s posebnimi potrebami »pri svojem delu sicer zastopa in varuje interese javnosti v najširšem pomenu besede, vendar pa je posebej osredotočen na zagotavljanje varovanja interesov ljudi s posebnimi potrebami. Skladno s splošno sprejetimi standardi svobodne demokratične družbe, Ustavo RS in Zakonom o RTV Slovenija mora programski odbor s svojim vplivom na strukturo in vsebino programov RTV Slovenija nenehno skrbeti za zagotavljanje in napredovanje ravni vsebinskega in tudi tehničnega prilagajanja programov RTV Slovenija specifičnim potrebam ljudi s posebnimi potrebami.«¹⁷⁷

Radiotelevizijo Slovenija sestavljajo naslednje programsko-produkcijske enote:

- Televizija Slovenija
- Radio Slovenija
- Regionalni RTV-center Koper – Centro regionale RTV Koper – Capodistria
- Regionalni RTV-center Maribor s studiem za madžarski program v Lendavi – Magyar Műsorok Stúdiója, Lendva
- Multimedijški center

Programsko-produkcijski enoti Regionalni RTV-center Koper ter Regionalni RTV-center Maribor s studiem za madžarski program v Lendavi med drugim ustvarjata, pripravljata, oddajata in arhivirata regionalne televizijske in radijske programe v slovenščini ter televizijski in radijski program za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost.

¹⁷⁶ Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija, Ur. l. RS, št. 106/2006, 29. člen.

¹⁷⁷ Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija, Ur. l. RS, št. 106/2006, 34. člen.

6.1.4 Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija¹⁷⁸

Programski svet Radiotelevizije Slovenija je leta 2000 sprejel posebna Poklicna merila, ki zakonsko urejeno pravno osnovo nadgrajujejo z etičnimi načeli. Med drugim posvečajo posebno skrb pripadnikom narodnih skupnosti, katerim RTV Slovenija tudi na drugih nacionalnih televizijskih in radijskih programih namenja vsebine v njihovih jezikih in o njihovi problematiki. Poleg tega se RTV Slovenija želi izogibati stereotipizaciji, saj je dolžan zadovoljiti interese vseh družbenih skupin. *»Programi RTV Slovenija naj ne razglašajo Romov za kriminalce, žensk za gospodinje, pogrešanih ljudi za žrtve, homoseksualcev za neplodne, starih ljudi za nesposobne ali ljudi katerega koli poklica, nagnjenja ali načina življenja za ljudi, ki si zaslužijo posmeh. Ljudje naj nastopajo v vseh možnih vlogah, ki odsevajo realnost.«*¹⁷⁹

V odnosu do invalidov opozarja Programski svet med drugim na to, da naj se invalide vključuje v programe in se javnost korektno obvešča in ozavešča o invalidski problematiki. *»Posebej previdni moramo biti pri izrazih, ki jih uporabljamo, in paziti, da so ti sodobni in priznani v strokovnih krogih. Ne uporabljamo izrazov, ki so zastareli, žaljivi in površno uporabljani v pogovornem jeziku. Ustrezna izraza sta »invalid« in »invalidna oseba«. Sem sodijo »gluhi« in »naglušni« (ne uporabljajmo izraza »gluhonemi«), »slepi« in »slabovidni«, »gibalno ovirane osebe« (govorimo o »ljudih na invalidskem vozičku« ali »ljudih, ki uporabljajo invalidski voziček«), »osebe z motnjami v duševnem razvoju« in drugi.«*¹⁸⁰

Ob tem najbolj zmoti, da RTV Slovenija kljub lastnim načelom v svojih spletnih objavah nemalokrat uporablja izraz »gluhonemi«. Po svojih načelih in poklicnih merilih naj bi se uredniki pogovorili z invalidi in sodelovali z njimi pri oblikovanju programa. Prav tako naj bi jim omogočili dostop do prostorov, kjer potekajo snemanja oddaj.

6.1.5 Programski standardi RTV Slovenija¹⁸¹

Programski svet Radiotelevizije Slovenija je leta 2006 sprejel Programske standarde, ki med drugim urejajo, da RTV Slovenija *»v programih zagotavlja raznolikost mnenj in stališč,*

¹⁷⁸ Povzeto iz Poklicnih meril in načel novinarske etike v programih RTV Slovenija, <http://www.rtvlo.si/poklicnamerila>, pridobljeno: 10. 02. 2014.

¹⁷⁹ Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija, <http://www.rtvlo.si/poklicnamerila>, pridobljeno: 10. 02. 2014.

¹⁸⁰ Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija, <http://www.rtvlo.si/poklicnamerila>, pridobljeno: 10. 02. 2014.

¹⁸¹ Povzeto iz Programskih standardov s spletne strani Radiotelevizije Slovenija, <http://www.rtvlo.si/programskistandardi>, pridobljeno 10. 02. 2014.

spoštuje različnost, politična in verska prepričanja ljudi in prispeva k strpnosti, posreduje vrednote, ki pomagajo – ob spoštovanju razlik – ustvarjati soglasje o temeljnih vprašanjih slovenske družbe s poudarjanjem solidarnosti med ljudmi, [...] predvaja programe v ustreznem ravnotežju novic, kulturnih, umetniških, glasbenih, izobraževalnih, verskih, zabavnih, športnih vsebin, programe za otroke ter programe za avtohtone narodne skupnosti in Rome, spodbuja poznavanje in spoštovanje nacionalne zgodovine, krepi državljansko zavest in dviga državljansko kulturo, širi in utrjuje slovensko narodno identiteto ter identiteto avtohtonih narodnih skupnosti, [...] s sorazmernim vključevanjem invalidskih vsebin v vse vrste radijskih in televizijskih programskih vsebin glede na 10% delež invalidov v slovenski družbi, spodbuja ustvarjalno življenje invalidov in drugih oviranih oseb».¹⁸²

6.2 Komuniciranje s pripadniki ranljivih skupin preko Radiotelevizije Slovenija

Svoje pristojnosti in naloge, ki izhajajo iz zgoraj navedenih zakonov in predpisov, izpolnjuje Radiotelevizija Slovenija zelo različno. Za madžarsko in italijansko narodno skupnost je ponudba nacionalnih televizijskih in radijskih oddaj raznolika in bogata. Kar zadeva romsko skupnost in druge etnične skupnosti, izpolnjuje RTV Slovenija svojo poslanstvo le delno, kajti stalne ponudbe, razen priložnostnih oddaj in prispevkov, skoraj ni.

Kot javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena si RTV Slovenija prizadeva svoj televizijski program čim bolj prilagajati tudi senzornim invalidom. Novost so barvni podnapisi za gluhe in naglušne, medtem ko filmi z zvočnimi opisi za slepe in slabovidne segajo že v leto 2000.

6.2.1 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen madžarski narodni skupnosti

Pomurski madžarski radio/Muravidéki Magyar Rádió (MMR)¹⁸³ je začel oddajati leta 1958 v okviru Radia Murska Sobota. Radijski program za madžarsko narodno skupnost, ki je sprva obsegal le poročila v madžarskem jeziku, se je sčasoma razširil na celodnevno oddajanje med 5.45 in 24. uro. Studio v Lendavi deluje od leta 1983. Del RTV Slovenija je Pomurski madžarski radio postal leta 1996. Še zmeraj je program osredotočen na informativne oddaje za pripadnike

¹⁸² Programski standard Radiotelevizije Slovenija, <http://www.rtvlo.si/programskistandardi>, pridobljeno 10. 02. 2014.

¹⁸³ Povzeto po podatkih s spletne strani MMC RTV Slovenija <http://www.rtvlo.si/strani/mmr-pomurski-madzarski-program/81>, pridobljeno 14. 01. 2014.

madžarske narodne skupnosti, toda pripravlja tudi prispevke o umetnosti, kulturi, zgodovini, kmetijstvu, športu ter oddaje za otroke in mladostnike.

Televizijska produkcija Radiotelevizije Slovenija¹⁸⁴, namenjena madžarski narodni skupnosti v Sloveniji, se je začela leta 1978 z oddajo Mostovi/Hidak. Sprva vsak drugi teden predvajana 15 minutna oddaja je zdaj na sporedu TV Slovenija dvakrat na teden po 30 minut. Uredništvo oddaje se je z leti preselilo iz Ljubljane v sedanji Studio madžarskih TV-oddaj s sedežem v Lendavi. *»TV-program za madžarsko narodno skupnost je oblikovan v skladu z vlogo in nalogami, ki jih morajo manjšinski elektronski mediji izpolnjevati v skladu z zakonom o informiranju in se nanašajo na obveščanje narodnih skupnosti v njihovem maternem jeziku.«*¹⁸⁵ Oddaje služijo torej negi madžarskega jezika in kulture, krepitevi narodne samozavedi madžarske manjšine ter ohranjanju njene tradicije in dediščine na območju Slovenije. Poleg tega pa oddaje seznanijo celotno slovensko prebivalstvo o življenju madžarske narodne skupnosti in njenih dejavnostih v Sloveniji.

Televizijske oddaje:

- Mostovi/Hidak, produkcija madžarskega TV-studia Lendava; na sporedu vsako sredo in vsak petek ob 15.05 na TVS I (ponovitvi sta na isti dan ob 17.20 na TVS II); Informativna oddaja s poudarkom na narodnostni tematiki je na sporedu TV Slovenija že od leta 1978 in prikazuje aktualne dogodke s področja kulture, izobraževanja, dediščine, gospodarstva, kmetijstva in narodnostne politike, predvsem z narodno mešanega območja Prekmurja.
- Kanape/Kanapé, produkcija madžarskega TV-studia Lendava; na sporedu vsak tretji torek ob 15.05 na TVS I (ponovitev na isti dan ob 17.20 na TVS II); Oddaja je namenjena mladi publiki. V informativnem delu nudi vpogled v življenje mladih v Prekmurju, v zabavnem delu pa predvaja glasbene vsebine.
- Lučka/Pitypang, produkcija madžarskega TV-studia Lendava; na sporedu vsak tretji torek ob 15.05 na TVS I (ponovitev na isti dan ob 17.20 na TVS II); Otroška oddaja, ki se pripravlja v sodelovanju z dvojezičnimi vrtni in šolami v Prekmurju, ponuja svojim najmlajšim gledalcem igro z lutko, risanke in poučne vsebine.
- Potepanja/Barangolások, produkcija madžarskega TV-studia Lendava in TV Donava; na sporedu vsak tretji torek ob 15.05 na TVS I (ponovitev na isti dan ob 17.20 na TVS II);

¹⁸⁴ Povzeto po podatkih s spletne strani MMC RTV Slovenija <http://www.rtvlo.si/strani/mostovi/83>, pridobljeno 14. 01. 2014.

¹⁸⁵ <http://www.rtvlo.si/strani/mostovi/83>, pridobljeno 14. 01. 2014.

Oddaja prikazuje življenje pripadnikov madžarske manjšine in drugih narodnih skupnosti ter predstavlja Madžarsko in zamejska območja, na katerih živijo Madžari.

- Moj gost/moja gostja ... /Vendégem, produkcija madžarskega TV-studia Lendava; na sporedu vsak četrti četrtek ob 15.05 na TVS I (ponovitev na isti dan ob 17.20 na TVS II); V oddaji se predstavijo osebnosti, ki imajo svoje korenine v Prekmurju in so v drugih krajih uspeli, oziroma osebe, ki so se priselile na dvojezično območje in se vključile v tamkajšnjo družbo.
- Pod drobnogledom/Nagyító alatt, produkcija madžarskega TV-studia Lendava; na sporedu vsak četrti četrtek ob 15.05 na TVS I (ponovitev na isti dan ob 17.20 na TVS II); Informativna oddaja obravnava aktualne teme za madžarsko manjšino, zlasti iz narodno mešanih območij, ali teme splošne družbene problematike, kot na primer gospodarstvo, invalidnost, droge in podobno.
- Težišče/Súlypont, produkcija madžarskega TV-studia Lendava; na sporedu vsak četrti četrtek ob 15.05 na TVS I (ponovitev na isti dan ob 17.20 na TVS II); V pogovorni oddaji s strokovnimi gosti se tematizirajo aktualne problematike.
- Brez meja/Határtalan, produkcija madžarskega TV-studia Lendava v sodelovanju s TV-studiema v Sombotelu in Novem Sadu; na sporedu vsak četrti četrtek ob 15.05 na TVS I (ponovitev na isti dan ob 17.20 na TVS II); Oddaja čezmejne televizijske produkcije predvaja tri samostojno pripravljene tematske prispevke.

6.2.2 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen italijanski narodni skupnosti¹⁸⁶

Radio Koper - Capodistria in TV Koper - Capodistria se povezujeta v regionalni RTV center Koper - Capodistria, ki ustvarja, pripravlja in oddaja radijski in televizijski program v slovenščini, radijski in televizijski program za italijansko narodno skupnost, radijski in televizijski program za slovensko manjšino v Italiji ter pripravlja oddaje za nacionalne radijske in TV programe. V njem delujejo štiri uredništva štirih programov - dveh radijskih (Radio Koper in Radio Capodistria italijanski program) na ločenih frekvencah in dveh televizijskih programov v slovenskem in italijanskem jeziku. S svojimi oddajami opravljajo pomembno vlogo pri obveščanju in povezovanju manjšin, razvijanju dobrososedskih odnosov z Italijo in Hrvaško ter odpiranju Slovenije v svet, pa tudi vedno bolj pomembno regionalno in dopisniško funkcijo.

¹⁸⁶ Povzeto po podatkih s spletne strani MMC RTV Slovenija <http://www.rtv slo.si/strani/regionalni-tv-program-koper-capodistria/77>, pridobljeno 10. 02. 2014.

Regionalni TV program teče od ponedeljka do nedelje v shemskem pasu med 18.00 in 19.00 uro, ob ponedeljkih in četrtnih pa tudi v večernem pasu med 22.30 in 24.00 uro. Enourni programski pas je skromen, pa vendar zadovolji želje kar najširšega kroga gledalcev, saj lastna frekvenca zagotavlja ustrezen doseg regionalnih TV programov po vsej Primorski regiji, v zamejstvo, preko kabelskega sistema skoraj po vsej Sloveniji in preko satelita po vsem svetu.

Oddaje Regionalnega TV programa Koper – Capodistria:

- Primorska kronika,
- Med valovi,
- Ljudje in zemlja,
- Študentska,
- Pomagajmo si,
- Na obisku,
- Primorski mozaik,
- Slovenci v Italiji,
- Lynx magazin,
- Dobro jutro,
- Športel,
- Brez meje,
- Športna mreža,
- Izostritev,
- Pravljice Mike-Make,
- Minute za ...

6.2.3 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen romski etnični skupnosti

Na prvem programu Televizije Slovenije pripravljajo Romi oddajo »Kaj govoriš? – So vakeres«¹⁸⁷. Poleg tega predvaja prvi program Radia Slovenija oddajo »Naše poti«, ki je nekako prvo nacionalno stičišče vseh Romov, ki živijo v Sloveniji. Vsak ponedeljek ob 21.05 se predstavlja romsko kulturno in politično življenje, stališča do aktualnega dogajanja, uspešne posameznike in se pogosto odpravlja po Evropi in Svetu in tako povezuje ljudi in dogodke, ki imajo romske korenine. V enourni oddaji tudi spregovorijo in zaplešejo po romsko.¹⁸⁸

¹⁸⁷ http://www.rtvlo.si/files/pr/brosura_web_2.pdf, pridobljeno 11.2.14

¹⁸⁸ <http://radioprvi.rtvlo.si/prispevek/11773>, pridobljeno 11. 02. 2014.

6.2.4 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen drugim etničnim skupnostim (še zlasti iz republik nekdanje Jugoslavije) ter priseljencem

Radio Slovenia International (Radio SI) oddaja program v treh jezikih: slovenskem, nemškem, angleškem. Drugih posebnih stalnih programskih ponudb za priseljence in etnične skupnosti ni.

6.2.5 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen gluhih in naglušnim

Prva oddaja z invalidsko tematiko je bila Prisluhnnimo tišini leta 1980. Oddaje so sprva podnaslovili tako kot tuj program. Leta 1984 pa je takratna TV Ljubljana začela poskusno oddajanje teleteksta. Teletekst omogoča gluhih in naglušnim spremljanje večine otroških in mladinskih oddaj, številnih slovenskih in tujih dokumentarnih oddaj ter vseh dnevnih poročil. Na teletekstu je na strani 777 seznam oddaj, ki so podnaslovljene. Podnaslovi se lahko spremljajo na strani 771 za program TVS 1 in na strani 772 za TVS 2. Podnaslovijo lahko le oddaje oz. dele oddaj, ki so posneti vnaprej, saj tehnologija ne omogoča podnaslavljanja v živo.¹⁸⁹

Vsak mesec na RTV Slovenija podnaslovijo od 600 do 700 slovenskih oddaj. Ob teletekstu uporabljajo tudi tolmače znakovnega jezika, ki predvsem najmlajšim omogočijo spremljanje otroških oddaj ali pa spremljanje živega programa, kot so predvolilne oddaje in Dnevnik. Tako lahko na 3. programu RTV Slovenija gluhi in naglušni ob 19. uri spremljajo TV Dnevnik v znakovnem jeziku.

Z barvnimi podnapisi za gluhe in naglušne je RTV Slovenija septembra podnaslovila dva Polnočna kluba. Barve gluhih in naglušnim pomagajo prepoznati govorca, saj vsakemu govorceu pripišejo "njegovo" barvo, so pojasnili v službi za odnose z javnostjo RTV Slovenija. Oddaje:

- Prisluhnnimo tišini: V sodelovanju z RTV Slovenija Zveza gluhih in naglušnih že od leta 1980 pripravlja televizijsko oddajo »Prisluhnnimo tišini«. Oddaja uresničuje ustavno pravico gluhih do obveščenosti. Vključuje življenjske zgodbe gluhih in naglušnih, njihove dosežke in problematiko, s katero se srečujejo v vsakdanjem življenju. Namenjena je tudi javnosti, ki se preko oddaje seznanja s to kategorijo "nevidnih" invalidov. Oddaja je na sporedu ob nedeljah dopoldan na TVS 1.¹⁹⁰

¹⁸⁹ <http://www.rtvlo.si/podnaslavljanje>, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹⁰ <http://www.zveza-gns.si/o-zvezi/informativni-programi>, pridobljeno 11. 02. 2014.

- Infodrom – Beti predstavi slovenski znakovni jezik.¹⁹¹

6.2.6 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen slepim in slabovidnim

Prvi filmi z zvočnim opisom za slepe in slabovidne segajo v leto 2000, ko je bila na sporedu nadaljevanka o Prešernu. Deset let pozneje so z zvočnim komentarjem za slepe in slabovidne opremili film Petelinji zajtrk (zvočni zapis filma so istočasno skupaj z zvočnim opisom oddajali prek srednjevalovnega oddajnika Radia Slovenija), kasneje pa še nekaj slovenskih filmov. V bodoče na RTV načrtujejo, da bodo z zvočnim opisom opremili še več filmov.¹⁹² Ob letošnjem slovenskem kulturnem prazniku so pripravili dva slovenska celovečerna filma (Gremo mi po svoje, slovenski mladinski film, ter Oda Prešernu, slovenski film), opremljena z zvočnim opisom. Oba filma sta bila predvajana na TVSLO 3, sočasno s predvajanjem originalne različice filma na TVSLO 1 oziroma TVSLO.¹⁹³ Na željo slepih in slabovidnih so pripravili radijsko igro za otroke »Gorski škrtat«.¹⁹⁴

Spletna stran Radiotelevizije Slovenija Multimedijски center MMC RTV nudi slepim in slabovidnim program »Govorec« kot pripomoček pri spremljanju teleteksta RTV preko domačega računalnika. Program so razvili na Odseku za inteligentne sisteme (E9) na Institutu Jožef Stefan v sodelovanju s podjetjem Amebis in MMC RTV Slovenija. MMC RTV Govorec je program, darovan slepim in slabovidnim v brezplačno uporabo. Sistem ni bil razvit povsem na komercialnem nivoju. Deluje stabilno ob normalnih pogojih uporabe.¹⁹⁵

6.2.7 Nacionalni televizijski in radijski program, namenjen iskalcem prve zaposlitve in brezposelnim starejšim nad 55 let

Individualnih oddaj namenjenih iskalcem prve zaposlitve in starejšim nad 55 let ni, je pa nekaj prispevkov na to temo v sklopu drugih oddaj in programa:

- Infodrom – Brezposelnost mladih Evropejcev¹⁹⁶,
- V boj proti brezposelnosti mladih¹⁹⁷,

¹⁹¹ <http://www.rtv slo.si/infodrom/arhiv/1214>, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹²

http://www.siol.net/novice/slovenija/2011/11/barvni_podnapisi_oddaj_rtv_v_pomoc_gluhim_in_naglusnim.a_spx, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹³ <http://www.drustvo-mdssmb.si/>, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹⁴ <http://radioprvi.rtv slo.si/prispevek/4991>, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹⁵ <http://www.rtv slo.si/mmcrtv govorec>, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹⁶ <http://www.rtv slo.si/infodrom/infoteka/0/1429>, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹⁷ <http://ava.rtv slo.si/predvajaj/v-boj-proti-brezposelnosti-mladih/ava2.167678896/>, pridobljeno 11. 02. 2014.

- Položaj mladih na trgu dela se ne bo izboljšal¹⁹⁸,
- Turbulenca – Psihološka pomoč za brezposelne¹⁹⁹,
- Brez dela vse več najbolj usposobljenih in najbolj produktivnih²⁰⁰
- Prava ideja »je poslovno-podjetniška oddaja, namenjena vsem, ki jih zanimajo podjetništvo, kreativnost, inovacije, aktualno dogajanje na gospodarskem področju in finance. Na spodbuden in atraktiven način želimo predstaviti različne zgodbe o uspehu. Za uspeh je pomembna ne le dobra, ampak predvsem prava ideja, taka, ki dobi svojo vrednost na trgu.«²⁰¹

6.3 Obveščanje in informiranje javnosti v sklopu projekta

Aktivnosti v okviru komunikacijskega in promocijskega načrta bodo sledile načelu učinkovitosti z namenom, da se najširša javnost informira o izvajanju in pomenu projekta *»Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«*. Cilji komuniciranja z javnostmi so obveščanje in ozaveščanje javnosti o problematiki dostopnosti muzejev pripadnikom različnih ranljivih družbenih skupin in promocija projektnih aktivnosti. Z informiranjem v sklopu projekta se bo najširšo javnost vključevalo v spremljanje in razvoj usmerjenega usposabljanja na področju varstva kulturne dediščine in muzejev, s čimer se bo sledilo ciljem doseganja pozitivnih družbenih sprememb, sprejemanja različnosti in večanja možnosti za konkurenčnost pripadnikov ranljivih skupin na trgu dela.

Za izvajanje komunikacijskih in promocijskih aktivnosti je pomembna usklajena in enotno oblikovana podoba projekta. Vse objave o projektnih aktivnostih bo spremljal logotip projekta:

V skladu s predpisi je upravičenec in izvajalec projekta dolžan navesti, da operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. V ta namen se objavam obvezno doda logotip ESS. Obvezno se doda tudi logotip upravičenca.

¹⁹⁸ <http://www.val202.si/2013/11/mladi-so-postali-kolateralna-skoda-krize/>, pridobljeno 11. 02. 2014.

¹⁹⁹ <http://www.rtvsllo.si/turbulenca/pages/page/75>, pridobljeno 11. 02. 2014.

²⁰⁰ <http://www.rtvsllo.si/moja-generacija/brez-dela-vse-vec-najbolj-usposobljenih-in-najbolj-produktivnih/326164>, pridobljeno 11. 02. 2014.

²⁰¹ <http://www.rtvsllo.si/pravaideja/>, pridobljeno 11. 02. 2014.

Vsa obvestila za medije in javnost bodo v skladu s cilji in namenom projekta ter s projektno dokumentacijo. Skrb za ažurnost, korektnost, poljudnost, usklajenost in enotnost medijskih obvestil, javnih sporočil in promocijskih tiskov je naloga koordinatorja projekta v sodelovanju s sodelavci projekta in komunikacijsko službo SEM.

6.3.1 Komunikacijski načrt

Glavne aktivnosti na področju obveščanja in promocije bodo potekale od začetka do zaključka projekta:

- **Predstavitev projekta in projektnih aktivnosti medijem**
 - Oblikovanje medijskega sporočila, v katerem se predstavijo namen, cilji in načrtovane aktivnosti projekta.
 - Organizacija tiskovnih konferenc ob posebnih, večjih dogodkih in ob zaključku projekta.
 - Objava avtorskih del, študij, navodil, priporočil ter smernic in podobnih stvaritev, nastalih pri izvajanju operacije, ki morajo biti prosto dostopne širši javnosti na spletni strani Slovenskega etnografskega muzeja.
- **Sporočila za javnost o projektu**
 - Informativna, zanimiva, kratka in jedrnata obvestila v tiskani obliki, ki se objavijo na spletni strani projekta in pošljejo vsem medijem v vednost, namenjena širši javnosti.
 - Video in avdio sporočila, posredovana preko televizije, radia in interneta, namenjena širši javnosti.
 - Strokovni članki v tiskanih in elektronskih medijih, namenjeni strokovni publiki.
- **Promocija dostopnosti kulturne dediščine ranljivim skupinam**
 - Promocijski material o projektu: zloženke, majice, torbice, Kamen dostopnosti.
 - Promocijski dogodek »Kamen dostopnosti«: Kamni z obrazi in podatki projekta (www.dostopnost.eu) bodo postavljeni po mestu na različnih lokacijah. Preko spletnih mest (domača stran, Facebook, Twitter, Instagram, You Tube) se širijo fotografije in

video (stop motion) z geslom »Ali si ga videl?«. Cilji: 1.) najditelj kamna obiše spletno stran in se pozanima o projektu, 2.) najditelj kamna obiše sodelujoče muzeje, 3.) najditelj kamna ustvari fotografijo in jo deli na spletu.

- Promocijski dogodek »Muzeji gredo na ulico«: Projekt se predstavi na stojnici v središču mesta. Spremljevalni program bodo manjše muzejske delavnice, nagradne igre, »Želje dostopnosti« in podobno. Cilji: 1.) projekt se predstavi širši javnosti, 2.) javnost se ozavešča o problematiki dostopnosti, 3.) promovirajo se ponudbe in dejavnosti muzejev na področju dostopnosti do kulturne dediščine ranljivim skupinam.
- Promocijska spletna igra »Ugani, kaj ima muzej?«: Mesečno se izberejo trije muzejski predmeti, ki se jih v različnih tehnikah (fotografija, tehnični opis, opis v znakovnem jeziku) predstavi na izbranih spletnih straneh (domača stran, Facebook, Twitter, Instagram, You Tube). Obiskovalci teh strani morajo ugotoviti, v katerih muzejih se predstavljeni predmeti nahajajo. Cilji: 1.) promovirajo se muzeji in muzejski predmeti, 2.) ozaveščanje o različnih predstavitvenih in komunikacijskih tehnikah.
- Promocijski videospoti v sodelovanju s študenti oblikovalskih smeri.
- Povečana promocijska dejavnost v muzejih ob posebnih dogodkih in dnevih (Kulturni praznik, Poletna muzejska noč, Ta veseli dan kulture itd.)
- **Obveščanje preko spletne strani operacije o aktivnostih projekta**
 - Objava informacij o projektu in aktivnostih na spletni strani projekta (www.dostopnost.eu).
 - Objava informacij na spletni strani Slovenskega etnografskega muzeja (www.etno-muzej.si) ter na spletnih straneh partnerskih muzejev.
 - Objava informacij o projektu in aktivnostih na drugih spletnih straneh (Facebook, Twitter, Instagram, You Tube).
 - Oblikovanje in ažuriranje strani projekta na Facebook-u.
- **Izdaja publikacije - študije usposabljanja kadrov iz ranljivih družbenih skupin na področju kulturne dediščine ter dostopnosti muzejev in galerij ranljivim skupinam s primeri dobre prakse**
 - Izdelava zaključnega elaborata o dostopnosti kulturne dediščine ranljivim družbenim skupinam.

6.3.2 Mediji ranljivih skupin kot sogovorniki in posredovalci informacij

Posebna skrb na področju komunikacije in promocije bo posvečena obveščanju medijev ranljivih skupin o projektu in aktivnostih v okviru projekta. Ti bodo o projektnih vsebinah ciljno

obveščali določene ranljive skupine, kar bo posebej pomembno v primerih, ko bodo informacije o prilagojenih aktivnostih v projektu namenjene prvenstveno določeni ciljni publiki. Mediji ranljivih skupin, v katerih bi lahko promovirali projekt in aktivnosti muzejev:

- TIPK d.o.o.: spletna televizija za gluhe, naglušne, slepe in slabovidne uporabnike po Sloveniji (www.tipk.si);
- Spletna TV: spletna televizija za gluhe in naglušne osebe (www.zveza-gns.si);
- Radio Romič: romski informativni center z romsko radijsko produkcijo (www.romic.si);
- Romska frekvenca: oddaja na Radio študent;
- Revija Rikoss: računalniški časopis Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (www.zveza-slepih.si/rikoss);
- Obzorje: zvočni časopis Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije;
- Moj prijatelj: časopis v brajlovi pisavi Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije;
- Obzornik za ženo in družino: časopis v brajlovi pisavi Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije;
- Iz sveta Tišine: glasilo Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (www.zveza-gns.si/iz-sveta-tisine);
- Naš glas: glasilo Društva gluhih in naglušnih Maribor (www.dgnp-mb.si/Casopis.htm);
- ŠTIMF: glasilo Društva študentov invalidov Slovenije;
- Glasilo Zveze invalidskih društev ILCO Slovenije;
- Glasilo Delovnih invalidov Slovenije;
- Romano Them – Svet Romov: romski časopis (www.romic.si/dejavnost.html);
- Romano Nevijpe: romski časopis (www.romic.si/dejavnost.html);
- Népujság: tednik madžarske narodne skupnosti (<http://nepujsag.net/>).

Poleg tega se ne sme zanemariti neposrednega obveščanja pripadnikov ranljivih družbenih skupin. V ta namen bi bilo potrebno urediti enotno bazo kontaktov predstavništev ranljivih skupin ter po možnosti tudi njihovih članov, ki bi se jih o njim namenjenih aktivnostih v okviru projekta obveščalo preko elektronske pošte.

7. Načrtovanje vsebinskih aktivnosti (ukrepi) za doseganje ciljev in kazalnikov v skladu z operacijo »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«, ki ponujajo novo perspektivo ali nov vidik reševanja problematike

Vsebinske aktivnosti so načrtovane na podlagi analize stanja na področju dostopnosti muzejskih vsebin pripadnikom izbranih ranljivih skupin, na podlagi analize vključevanja pripadnikov ranljivih skupin v muzejsko delo ter na podlagi vloge za potrditev operacije.²⁰² V okviru vsakega sklopa projekta je naveden okvirni terminski načrt izvajanja aktivnosti.

7.1 Vodenje projekta

Cilj: Organizacija strokovne projektne skupine, vzpostavitev učinkovitega projektnega vodenja ter zagotovitev ustreznega spremljanja in poročanja o projektu.

Ukrepi:

- zaposlitev koordinatorja za čas trajanja projekta,
- vzpostavitev projektne skupine konzultantov,
- vzpostavitev finančnega in vsebinskega spremljanja projekta,
- sodelovanje pri izvedbi postopkov javnih naročil in razpisov za izbiro zunanjih izvajalcev v skladu z veljavno zakonodajo.

Terminski okvir aktivnosti: čas trajanja projekta.

Finančna ocena: 53.000,00 EUR

7.2 Vsebinski in organizacijski model dostopnosti ranljivih družbenih skupin

Cilj: usposabljanje in zaposlitev na projektu za posameznike, ki so pripadniki ranljivih družbenih skupin in imajo izobrazbo ene izmed strok za opravljanje nalog v okviru muzejskega dela.

Ukrepi :

- Zaposlitev in usposabljanje oseb iz ranljivih družbenih skupin (programi usposabljanja)

Usposabljanje devetih oseb iz ranljivih družbenih skupin bo potekalo v sodelovanju s šestimi državnimi muzeji, ki so si doslej že pridobili nekatere izkušnje na področju vključevanja

²⁰² V okviru terminskega plana je upoštevano podaljšanje projektne aktivnosti do 31. oktobra 2015.

ranljivih skupin v program dela²⁰³. Konzultanti bodo pripravili programe usposabljanja, na podlagi katerih bodo predstavnike ranljivih skupin pripravljali na strokovni izpit ter usposabljali za kakovostno in samostojno opravljanje nalog muzejske javne službe. Osebe iz ranljivih skupin se lahko v času trajanja projekta usposablajo tudi v sodelovanju z ostalimi državnimi muzeji²⁰⁴.

Terminski okvir: usposabljanje oseb iz ranljivih skupin bo trajalo 26 mesecev.

Finančna ocena: Stroški plač in druga povračila stroškov dela: 424.000, 00 EUR;
Dnevnice, namestitve in potni stroški (usposabljanje za zaposlene na projektu): 10.000, 00 EUR
Stroški zunanjih storitev (konzultanti): plačilo avtorskega honorarja za specialno delo konzultantov na področju usposabljanja (plačilo po avtorski poli – predvideno do 310,00 EUR neto).

- Priprava novih inkluzivnih pedagoških in andragoških programov, ki jih bodo v okviru usposabljanja pripravljali skupaj s konzultanti in samostojno izvajali zaposleni na projektu.

V sodelovanju z osebami iz ranljivih skupin, ki bodo za čas izvajanja projekta zaposlene v muzeju, se pristopi k snovanju, razvijanju in izvajanju pedagoških in andragoških vsebin oziroma programov s področja dela državnih muzejev. Novi programi bodo namenjeni tudi potrebam obiskovalcev iz ranljivih skupin s ciljem zagotavljanja enakih možnosti do informacij o kulturni dediščini in vključevanja novih obiskovalcev v slovenske muzeje. S tem se bo dosegel pomemben cilj, to je okrepitev družbene vloge muzejev, ki s svojim delovanjem prispevajo k dvigu kakovosti življenja ranljivih skupin in k njihovi družbeni sprejetosti. Z izvajanjem zastavljenih programov se želi motivirati in doseči tudi širšo javnost ter ozaveščati družbo, širiti razgledanost, odprtost, prilagodljivost in tolerantnost do enakih možnosti pri dostopu do kulturne dediščine in njenem vrednotenju.

²⁰³ Poleg nosilca projekta Slovenskega etnografskega muzeja sodelujejo še Narodni muzej Slovenije, Prirodoslovni muzej Slovenije, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Slovenski gledališki muzej, Tehniški muzej Slovenije in Narodna galerija.

²⁰⁴ Muzej za arhitekturo in oblikovanje, Muzej krščanstva na Slovenskem, Slovenski šolski muzej, Moderna galerija.

Za leto 2014 je pripravljenih 21 pilotnih programov, od tega bo 10, lahko pa tudi več, izvedenih v okviru projekta. Za leto 2015 bo pripravljenih 9 programov, od tega jih bo v okviru projekta izvedenih 5.

Terminski okvir predvidenih pilotnih izvedb pedagoških in andragoških programov²⁰⁵:

- **september 2014 do maj 2015**

- prilagojena vodstva za gluhe in naglušne s tolmačem za slovenski znakovni jezik (v programu sodeluje 10 državnih muzejev, ki predstavijo svoje stalne zbirke)
- prilagojena vodstva za slepe in slabovidne (v programu sodeluje 10 državnih muzejev, ki predstavijo svoje stalne zbirke)

- **april do junij 2014**

- Sobotna prepletanja (SEM)
- Dotik mojih vrat (SEM)
- Ves svet je oder (SGM)
- Spletna zbirka Tudi mi živimo tukaj (SEM)
- Glasbeno vodstvo po razstavi Vrata: Jurij trka na duri (SEM)
- Prevetrimo zgodovino /Alternativne zgodovine (MNZS)
- Približajmo fotografije / Fotografija meseca (MNZS)
- Gledališčniki (SGM)
- Kaj se skriva v zakladu? (PMS)
- Vodstvo po začasni razstavi Živeti s kristali (PMS)
- Gledališče na dotik (SGM)
- Glasbeno vodstvo po razstavi Vrata: Kresne pesmi od vrat do vrat (SEM)
- Veččutno vodstvo: O družinah (stalna zbirka) (NG)
- Vodstvo in delavnica: Pokrivala (NG)

- **julij do september 2014**

- Ko hrup postane glasba (SEM)

²⁰⁵ Terminski okvir predvidenih pilotnih izvedb pedagoških in andragoških programov še ni dokončno pripravljen. V skladu z razvojem projekta bodo morda nekateri programi opušteni, drugi pa prestavljeni na ugodnejši termin. Prav tako bo v projekt vključena vsaka nova ideja, ki bi lahko pomenila uspešnejše uvajanje zaposlenih v muzejsko delo oziroma inovativen pristop k dejavnosti, ki lahko predstavlja smernice dobre prakse za sorodne projekte.

- **oktober do december 2014**
 - Odprti oder (SGM)
 - Sestavimo svoje kristale (PMS)
 - Snemi svojo masko (SEM)
 - Jaz, mi in drugi: v vrtincu časa (SEM)
- **januar do marec 2015**
 - Rimski misleci za današnji čas (NMS)
- **april do junij 2015**
 - Čisto naravna čistilna maska za obraz! (SEM)
 - Dragi kamen (PMS)
 - Podobe Emone 2015 (NMS)
 - Izdelajmo muzejski predmet! (SEM)
 - Ko zapoje gluhi boben (SEM)
 - LGBTQ črke pred katerimi so ljudje (SEM)
 - Rimski misleci za današnji čas (NMS)
 - Naš dragi avto. Prvih sto let avtomobilizma. (TMS)

Finančna ocena predvidenih stroškov za izvedbo programov je na voljo v prilogi. V okviru projekta bodo upoštevani samo stroški storitev.

- Vključevanje študentov v muzejsko delo

V muzejsko delo bodo aktivno vključeni tudi študentje s področja strok zastopanih v muzejih, ki bodo svoje delo opravljali preko študentskega servisa in bodo plačani po urni postavki 4,5 EUR (neto). Študentje bodo v okviru projekta opravili približno 14.000 ur. Posebna pozornost bo namenjena sodelovanju s študenti iz ranljivih družbenih skupin. Sodelovanje bo realizirano tudi s povezovanjem z *Društvom študentov invalidov Slovenije*. Tako bodo tudi študenti invalidi lahko pridobivali delovne izkušnje v državnih muzejih. Vključevanje študentov v delo muzejev ima številne pozitivne učinke, saj pomoč pri izvajanju nalog javne službe pomeni tudi vpogled in doprinos novih izkustev v delo inštitucije.

Večina študentskega dela bo potekala v Slovenskem etnografskem muzeju, lahko pa tudi v sodelujočih državnih muzejih z namenom doseganja ciljev projekta. Vključevanje študentov bo potekalo s sodelujočimi državnimi muzeji na podlagi sklenjenih dogovorov. Koordinacijo študentskega dela za sodelujoče državne muzeje bo vodil Slovenski etnografski muzej.

Študentje bodo v muzejih pomagali pri izvajanju projekta kot pomoč v pedagoško-andragoškem oddelku (delo z obiskovalci), pomoč v dokumentaciji ter pomoč v posameznem kustodiatu. V muzejsko delo bodo vključeni tudi študenti iz ranljivih družbenih skupin. Za namene povezovanja s študenti iz ranljivih družbenih skupin bo vzpostavljeno sodelovanje z Društvom študentov invalidov Slovenije in Romskim akademskim klubom. Cilj vključevanja študentov je omogočiti pridobivanje delovnih izkušenj v času študija na področju strok zastopanih v muzejih in novih veščin, ki bodo bodočim diplomantom v pomoč na karierni poti.

Terminski okvir: oktober 2013 - oktober 2015.

Finančna ocena: 82.608,70 EUR

7.3 Izdelava zaključnega elaborata o dostopnosti in zagotavljanje tehničnih pogojev za vzpostavitev dostopnosti kulturne dediščine za ranljive družbene skupine

Cilj: Omogočiti delo in dostopnost kulturne dediščine ranljivim skupinam in pripraviti zaključni elaborat o dostopnosti muzejev in galerij ranljivim družbenim skupinam na podlagi pridobljenih izkušenj v projektu. Elaborat bo predstavljal temeljno strategijo za integracijo ranljivih skupin na področju dela muzejev in varstva kulturne dediščine.

Ukrepi:

- Zaključni elaborat o dostopnosti

Predvidena je izdelava zaključnega elaborata o dostopnosti muzejskih in galerijskih vsebin za pripadnike ranljivih skupin. Elaborat bo temeljil na podlagi celovite evalvacije dejanskega stanja v muzejih in galerijah ter pridobljenih izkušenj v okviru projekta. Oblikovane bodo prioritete naloge za uveljavljanje načela enakih možnosti za usposabljanje in delovanje na področju kulturne dediščine. Elaborat bo predstavljal temeljno strategijo za integracijo ranljivih skupin na področju dela muzejev in varstva kulturne dediščine, za vzpostavljane enakih možnosti in dobrih praks. Namen elaborata bo predstaviti možnosti na področju muzejev in varstva kulturne dediščine z namenom razvoja usmerjenega usposabljanja in oblikovanje uporabnih metod za vodenje, vključevanje in usposabljanje oseb iz ranljivih skupin v aktivnosti za samostojno in kreativno delo na področju kulture.

Terminski načrt: elaborat bo predvidoma izdan oktobra 2015.

Finančna ocena: 15.000 EUR.

Ocenjena vrednost elaborata temelji na ponudbi za stroške lektoriranja, prevajanja, oblikovanja besedila, preloma, tiska in distribucije. Elaborat bo izdan v slovenskem in angleškem jeziku, predvidoma v formatu A5, na okvirno 80 straneh v barvnem tisku in opremljen s fotografijami. Izšel bo v nakladi 1000 izvodov.

- Povečanje dostopnosti kulturne dediščine ranljivim skupinam

Muzej bo z nakupom nujno potrebne opreme in orodij omogočil dostopnost javnosti do kulturne dediščine na vseh področjih dela (npr. indukcijska zanka, spletna stran) v okviru razpoložljivih finančnih možnosti. Oprema bo v skladu z določbami finančne zakonodaje uvedena v muzeju (inv. številka). Oprema, ki je potrebna za doseganje ciljev (računalniki, nujna delovna oprema in orodja), bo za čas trajanja projekta na voljo novo zaposlenim tudi v ostalih muzejih. Nakup opreme bo potekal v skladu z upoštevanjem veljavne zakonodaje RS in EU, ki določa realizacijo nakupa blaga ali opravljanje storitve preko ponudb ali povpraševanj za pridobitev najugodnejšega ponudnika. Javni zavod je dolžan sredstva za izvedbo projekta uporabiti zakonito, namensko, učinkovito in gospodarno. Nujna oprema za vzpostavitev pogojev za opravljanje javne muzejske službe zaposlenih na projektu je:

- 8 prenosnih računalnikov
- 2 stacionarna računalnika z monitorjem
- 10 zunanjih diskov
- 10 paketov Office
- Multifunkcijska naprava
- Mobilni telefon

Terminski načrt: leto 2013.

Finančna ocena: 12.261,46 EUR.

Utemeljitev: Računalniki s pripadajočo opremo so namenjeni koordinatorju in projektnim sodelavcem za delo na projektu oz. za usposabljanje. Multifunkcijska naprava bo v uporabi projektnih sodelavcev za pripravo finančnih in vsebinskih poročil ter ostalih projektnih gradiv. Mobilni telefon predstavlja nujno komunikacijsko orodje za koordinatorja projekta z namenom

koordiniranja projektnih aktivnosti, ki bodo potekale tudi izven Slovenskega etnografskega muzeja.

Nujna oprema za usposabljanje za kustosa dokumentalista:

- Fotoaparar
- Program Adobe Photoshop CS6 (3 licence)

Utemeljitev: Program Photoshop je profesionalno orodje za obdelavo in predstavitev fotografij. Kustos dokumentalist največ časa posveča digitalizaciji fotografskega materiala in pri delu zato potrebuje Photoshop. Ker je trend v konservatorsko-restavratorski stroki, da skrbi za ohranjanje gradiva in vanj čim manj posega, je digitalizacija gradiva in njegova obdelava v Photoshopu namenjena temu, da bi se čimbolj približali prvotnemu stanju. Photoshop torej omogoča digitalno rekonstrukcijo originala.

Poleg tega se dokumentacija/fototeka (njen fotografski del) ukvarja tudi s fotografiranjem muzejskih predmetov, dokumentiranjem dogodkov znotraj muzeja in tudi nekaterih dogodkov v javnosti. Photoshop omogoča obdelavo fotografij v formatu RAW, v TIFF ali JPG. Profesionalni fotografi največkrat fotografirajo v formatu RAW, zapisu, ki ne izgublja informacij (kakor na primer JPG). Ta format je potrebno obdelati za nadaljnjo predstavitev. Photoshop je uporaben tudi za obdelavo in pripravo fotografij za objavo na spletu²⁰⁶. Velikost fotografij na spletu je odvisna od dogovora z avtorjem in namena. Objava na spletu je možna samo z dovoljenjem avtorja oziroma v dogovoru z njim. Fotoaparar je nujno orodje za dokumentiranje projektnih aktivnosti (tako fotografije kot posnetki) za poročila in spletno stran, za pripravo promocijskega materiala (npr. fotografije za letak) in za delo v dokumentaciji (delo z občutljivim materialom - usposabljanje za kustosa dokumentalista). Nakup fotoaparata bo zmanjšal sredstva zunanjih storitev najema opreme za obdelavo občutljivega gradiva v dokumentaciji in najema kamere za dokumentiranje dogodkov.

Terminski načrt: leto 2013.

Finančna ocena: 4.913,46 EUR.

²⁰⁶ Dovolj kvalitetne fotografije za objavo na spletu morajo biti najmanj v formatu 600x800 pixlov, 72 ppi. Photoshop omogoča tudi dodajanje vodnega žiga.

Nujna oprema za usposabljanje za kustosa bibliotekarja:

- Tiskalnik črtnih kod

Utemeljitev: Tiskalnik črtnih kod predstavlja nujno orodje za delo v muzejski knjižnici. Nakup tiskalnika bo omogočil učinkovitejše usposabljanje kustosa bibliotekarja v muzejski knjižnici. Delovne naloge bibliotekarja namreč obsegajo izposoj, zbiranje, izbiranje, dopolnjevanje in obnavljanje knjižnega in neknjižnega gradiva. Tiskalnik omogoča samostojno delo na področju strokovne obdelave in klasifikacije knjižnega gradiva. Tako urejeno gradivo je nato na voljo širši javnosti.

Terminski načrt: leto 2013.

Finančna ocena: 383,21 EUR.

Nujna oprema za zagotavljanje dostopnosti do muzejskih vsebin:

- Sistem mobilne indukcijske zanke

Oprema se uporablja za vodstva oz. dogodke in je namenjena osebam s slušnim aparatom oz. osebam, ki slabše slišijo in ne uporabljajo slušnega aparata. Sistem zajema 30 slušalk za slabše slišče, 28 sprejemnikov zvoka ter 2 oddajnika zvoka. Oprema bo na voljo na recepciji razstavne hiše.

Terminski načrt: leto 2013.

Finančna ocena: 6.953,00 EUR.

- Računalniška oprema za interaktivne prilagoditve v razstavnem prostoru

Utemeljitev: Računalniška oprema zajema računalnik A 10 MSI in računalnik PC-HP 8300 E USTD i534 z inštalacijskim projektorjem. Računalnik kot samostojna enota bo namenjen pedagoškemu delu ob stalnih in občasnih razstavah. Omogočal bo interaktiven prikaz muzejskih vsebin v okviru izvajanja inkluzivnih pedagoških programov. Omogočene bodo namestitve različnih interaktivnih vsebin za programe ob stalnih in občasnih razstavah. Računalnik PC-HP 8300 E USTD i534 se bo uporabljal skupaj z inštalacijskim projektorjem. Namenjen bo vsem obiskovalcem, gibalno oviranim pa omogoča samostojen ogled prezentacije predmetov na razstavi. Gre za projekcijo slike s pomočjo računalnika in senzorja, ki zaznava gibanje in omogoča ogled različnih projekcij s pomočjo kretenj.

Terminski načrt: leto 2013.

Finančna ocena: 2.749,49 EUR.

- Ozvočenje s pripadajočo opremo za izboljšanje zvoka v razstavni hiši

Utemeljitev: Nakup sistema ozvočenja je nujno potreben za boljši prenos zvoka na javnih prireditvah v razstavni hiši. Ozvočenje omogoča kakovostno podajanje muzejskih vsebin širši javnosti, še posebej pa je pomembno za zagotavljanje dostopnosti za osebe z okvaro sluha.

Terminski načrt: leto 2013.

Finančna ocena: 1683,86 EUR.

- Povečevalna stekla ali lupe

Utemeljitev: Povečevalna stekla ali lupe, ki so v sklopu razstav ali na recepciji na voljo slabovidnim obiskovalcem in tako predstavljajo enake možnosti dostopanja do informacij o muzejskih predmetih.

Terminski načrt: leto 2014.

Finančna ocena: od 25 do 620 EUR.

- Izdelava kopij muzejskih predmetov

V okviru izvajanja projekta bo muzej dopolnil obstoječe stalne razstave s predvidoma 14 kopijami muzejskih predmetov. Izdelava kopij, namenjenih dotikanju je potrebna zato, ker muzejski kodeks ne dopušča, da bi se obiskovalci originalnih muzejskih predmetov lahko dotikali. Strokovni delavci v muzeju bodo skupaj z senzorno oviranimi osebami izbrali predmete, ki slede razstavnemu principu in reprezentativno predstavljajo značilnosti določenega zgodovinskega obdobja, tehnike izdelave in načina življenja. Kopije predmetov bodo pripravljene za taktilni ogled za obiskovalce z okvaro vida pa tudi druge obiskovalce in ustrezno umeščene v razstavni prostor. Nekateri opisi predmetov bodo opremljeni tudi z avdio posnetki, saj je avdio tehnika dober pripomoček in tudi priljubljen način sprejemanja informacij med slepimi in slabovidnimi obiskovalci muzejev. Izdelava kopij muzejskih predmetov je zelo zahtevna naloga, saj so zanjo potrebna ustrezna tradicionalna obrtniška znanja in veščine. V skladu s kazalniki projekta bo izdelanih 14 novih kopij muzejskih predmetov, ki bodo namenjene taktilnemu ogledu stalnih razstav.

Preliminarni idejni predlogi kopij muzejskih predmetov, ki bodo še dopolnjeni in strokovno utemeljeni:

- Kustodiat za bivalno kulturo: 4 sklopi kopij muzejskih predmetov (polnila vrat, ključavnice, kapitlji, kovani elementi), kopija čelešnika,
- Kustodiat za duhovno kulturo: maska cerkljanskega laufarja,
- Kustodiat za kulturo gospodarskih načinov in prometa: čupa,
- Kustodiat za Afriko in Ameriko: poglavarjev stolček, bojni in obredni kij.

Finančna ocena: 70.000 EUR

Zaradi zahtevnosti izdelave kopij muzejskih predmetov so predvideni stroški na kopijo 5000 EUR.

- Prenova in nadgradnja spletne strani SEM

Dostopna spletna stran potencialnim muzejskim obiskovalcem omogoča enakopraven dostop do informacij o delovanju muzeja. V sklopu projekta sta načrtovana dva ukrepa prilagoditve spletne strani:

- Video vsebine s tolmačem slovenskega znakovnega jezika, namenjene predvsem gluhih in naglušnim osebam. Preko videa bo lahko muzej na spletni strani bolj dostopno predstavljen gluhih osebam, ki se zaradi različnih okoliščin niso opismenile v slovenskem pisnem jeziku.

Terminski načrt: leto 2014.

Finančna ocena: Predvidena cena za A4 stran teksta na Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije je od 100 do 150 EUR, vendar pa lahko zaradi okoliščin, kot sta zahtevnost in specifičnost teksta, tudi močno variira. Video vsebine s spletne strani se v prihodnosti lahko razširi v video vodiče po razstavah za gluhe in naglušne obiskovalce.

- Optimizacija spletne strani preko sistema eSova, ki obiskovalcem z okvarami vida močno olajša dostop do informacij o muzeju in njegovih zbirkah. Sistem deluje preko reduciranja prikazane vsebine, vendar hkrati ne okrne estetike spletne strani, ki je namenjena splošni publiki, zaradi česar deluje po načelu inkluzivnosti.

Terminski načrt: leto 2014.

Finančna ocena: predvideni stroški postavitve strani so 1200 EUR.

- Zunanje storitve za zagotavljanje dostopnosti do muzejskih vsebin

Taktilne reliefne karte muzeja

Pomembno vlogo pri vključevanju slepih in slabovidnih v muzejsko delo imajo orientacijski načrti oz. taktilne karte muzeja. Taktilne karte razstavnega prostora, izdelane v 3D tehnologiji, so prirejene za branje s tipom. Slepim in slabovidnim, pa tudi ostalim obiskovalcem, olajšajo orientacijo in mobilnost po muzejskih prostorih. Postavitev taktilnega zemljevida je nujna za omogočanje samostojnega in enakopravnega dostopa do muzejskih razstav slepim obiskovalcem muzeja.

V okviru projekta bodo izdelane tri taktilne karte, ki bodo zajemale pritličje ter drugo in tretjo nadstropje razstavne hiše (stalni razstavi). Izdelava taktilnih kart bo izvedena v sodelovanju z Geodetskim inštitutom in Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije. Predviden je tudi skupen promocijski dogodek ob postavitvi taktilnih kart. Slednji je pomemben z vidika promocije pozitivnih učinkov projekta na področju zagotavljanja enakih možnosti dostopa do kulturne dediščine.

Terminski načrt: leto 2014.

Finančna ocena: 12.000 EUR.

Napisi v brajici za slepe obiskovalce

Napisi v brajici za slepe obiskovalce, ki so opismenjeni v brajici, omogočajo enakovreden dostop do informacij, kar močno vpliva na nivo inkluzivnosti muzejskega delovanja. Končni stroški za taktilne table bodo znani po dogovoru z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Terminski načrt: leto 2014.

Finančna ocena: cca. 10 EUR na 20 letakov v brajici.

Zvočni posnetki informacij

Zvočni posnetki informacij o muzejskih razstavah ter muzejskih predmetih, namenjeni predvsem slepim in slabovidnim obiskovalcem, omogočajo enakovreden dostop osebam z okvarami vida, ki ne berejo braillove pisave, hkrati pa po načelu inkluzivnosti ponujajo dodatno izbiro dostopa do informacij tudi vsem ostalim obiskovalcem.

Terminski načrt: leto 2014.

Finančna ocena: Ura branja s pripravo v studiu Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije znaša približno 20 EUR. Končna cena odvisna od količine in vsebine posnetega gradiva.

7.4 Strokovno izobraževanje in usposabljanje

Cilj: izobraziti in usposobiti osebe iz ranljivih skupin za delo na področju kulturne dediščine ter muzejske delavce za funkcionalno uporabo novih tehnologij, interneta in pridobitev znanja s področja managementa kulturnih projektov.

Ukrepi:

- Strokovna izobraževanja za področje dela in izvajanje nalog muzejske javne službe, namenjena novo zaposlenim na operaciji (priprava in strokovni izpit za kustosa, pridobitev licence za delo v sistemu COBISS, tečaj za pripravo na bibliotekarski izpit). Izobraževanja za pridobitev strokovnega naziva so del programa usposabljanja.

Ciljna skupina: zaposleni na projektu (skupina ali individualno).

Področja:

- strokovni izpit (kustos, kustos pedagog, kustos dokumentalist, bibliotekar),
- druga strokovna področja za delo v muzeju (specifična znanja).

Terminski načrt izobraževanj:

- Tečaj Uporaba programske opreme COBISS3/Prevzemanje zapisov in zaloga (IZUM, Maribor, 21.-23.10.2013)
- Tečaj za začetnike v stroki - 4 dni (NUK, pomlad 2014)
- Tečaj za pripravo na bibliotekarski izpit I - 2 dni (NUK, jesen 2014)
- Tečaj za pripravo na bibliotekarski izpit II - 5 dni (NUK, jesen 2014)
- Vaje iz katalogizacije knjižničnega gradiva - 1 dan (NUK, jesen 2014)
- Predstavitev in uporaba elektronske izdaje tabel Univerzalne decimalne klasifikacije - 1 dan (NUK, jesen 2014)
- Strokovna obdelava knjižničnega gradiva - 5 dni (NUK, pomlad 2014)
- Uporaba programske opreme COBISS 3/Katalogizacija - začetni tečaj (IZUM, Maribor, 5 dni, pomlad 2014)
- Katalogizacija monografskih publikacij: tečaj za bodoče aktivne udeležence sistema COBISS.SI (NUK, 5 dni, pomlad 2014)
- Šola muzeologije, september 2014
- Tečaj Galis (dogovor s Semantiko, termin izobraževanja še ni znan)
- Tečaj Kronos (termin izobraževanja še ni znan)

- Izobraževanja v okviru sekcije za dokumentacijo (datumi in teme še niso določeni)
- Obisk Celjskega pokrajinskega muzeja (marec/april 2014)

Nadaljevala se bodo v letu 2015, podrobnejši seznam bo oblikovan.

Finančna ocena: 10.000 EUR.

Usposabljanje bodo dopolnjevale tudi delavnice za zaposlene v slovenskih muzejih - muzejske delavce in druge zainteresirane osebe (šolski pedagogi, socialni delavci, pomočniki-spremljevalci invalidnih oseb) za funkcionalno uporabo novih tehnologij, interneta in pridobitev znanja s področja managementa kulturnih vsebin in možnosti za vzpostavitev pogojev za delo invalidov in izboljšanje fizične dostopnosti do muzejskih zbirk. Na delavnicah bodo podani teoretični pristopi in praktične izkušnje za usposabljanje in delo na področju kulture, s tem pa tudi krepitev zaposlitvenih možnosti predstavnikov ranljivih družbenih skupin v kulturi in kreativnem sektorju.

Ciljna skupina: zaposleni na projektu, muzejski delavci in druge zainteresirane osebe (šolski pedagogi, socialni delavci, pomočniki-spremljevalci invalidnih oseb)

Področja:

- delo z ranljivimi skupinami v muzeju,
- komuniciranje z javnostmi,
- menedžment muzejev,
- računalniška znanja.

Terminski načrt izobraževanj:

Izobraževanja bodo predvidoma potekala med aprilom in junijem 2014, septembrom in novembrom 2014 ter v letu 2015. Izvajala se bodo enkrat mesečno v Slovenskem etnografskem muzeju.

Predvideno sodelovanje s predavatelji:

- dr. Vesna Čopič, Fakulteta za družbene vede (strateški menedžment za muzej),
- Mojca Lipec Stopar, Pedagoška fakulteta v Ljubljani (priprava inkluzivnih pedagoških programov),
- Richard Sandell, Univerza v Leicesteru (prezentacija ranljivih družbenih skupin v muzeju),

- Jože Rugelj, Pedagoška fakulteta v Ljubljani (Informacijsko – komunikacijska tehnologija v muzejskem delu),
- Janja Rebolj, Mestni muzej (muzejska komunikacija),
- Miro Kline, Fakulteta za družbene vede (muzejski marketing),
- Metoda Kempri, Pedagoška fakulteta (muzejska pedagogika).

Finančna ocena: 6.000 EUR (avtorski honorarji predavateljev in ostali stroški, povezani z organizacijo dogodkov).

Seznam predavateljev ni dokončen.

- Strokovna izobraževanja koordinatorja projekta in konzultantov z aktivno udeležbo pomembnejših strokovnih posvetov, seminarjev in predavanj, ki jih organizirajo nevladne organizacije in muzeji v slovenskem in evropskem prostoru

Predvideno je povezovanje z Galerijo ŠKUC, ki izvaja projekt Aktiv (udeležba na strokovnih posvetih in izobraževanjih, termini izobraževanj so na voljo na spletni strani: <http://www.sodelujem.com/aktiv>) in s projektom Razširimo obzorja kulturnega. Prav tako se bodo sodelavci na projektu udeleževali ostalih izobraževanj v organizaciji muzejev v Sloveniji in tujini (Tiflološki muzej v Zagrebu) ter strokovnih seminarjev in kongresov (Slovensko muzejsko društvo, Skupnost muzejev Slovenije, ICOM ipd.)

Finančna ocena: 10.000 EUR.

- Izobraževanja namenjena nevladnim organizacijam in širši javnosti na temo integracije ranljivih družbenih skupin

Področje: integracija ranljivih skupin kot obiskovalcev muzeja in kot zaposlenih v muzeju.

Terminski načrt izobraževanj:

Izobraževanje bodo predvidoma potekala med aprilom in junijem 2014 ter septembrom in novembrom 2014 in nadaljevala v letu 2015. Izvajala se bodo enkrat mesečno v Slovenskem etnografskem muzeju.

Predvideno sodelovanje s predavatelji oziroma organizacijami:

- dr. Aksinja Kermauner, tiflopedagoginja (delo s slepimi in slabovidnimi),
- Petra Rezar, Zavod za gluhe in naglušne (delo z gluhi in naglušnimi),

- Mija Pungeršič in Marja Koren, Zavod Odtiz (gibalno ovirani),
- Borut Rovšnik, Mestni muzej Ljubljana (dostopnost kulturnih institucij),
- Diana Walters, Univerza v Goeteborgu (dostopnost),
- predavatelji iz Urbanističnega inštituta RS (dostopnost),
- Radio Študent, Romski akademski klub (vključevanje Romov v delo kulturnih institucij),
- Bošnjaška kulturna zveza, Mirovni inštitut (vključevanje priseljencev).

Predvideno je še predavanje na temo zaposlovanja ranljivih družbenih skupin v muzejski dejavnosti (področja dela, programi usposabljanja, finančne vzpodbude). Izvajalec predavanja še ni določen. Predvidene so povezave z Zavodom za zaposlovanje RS, Univerzitetnim rehabilitacijskim inštitutom RS Soča in organizacijami.

Finančna ocena: 10.000 EUR (stroški predavateljev in ostali stroški, povezani z organizacijo dogodkov).

Seznam organizacij in predavateljev ni dokončen.

- Izobraževanja za pridobitev znanj s področja managementa kulturnih projektov

Ciljna skupina: zaposleni na projektu, študentje, muzejski delavci.

Področja:

- vodenje projektov,
- pridobivanje dodatnih finančnih sredstev na področju kulturne dediščine, zaposlovanja, izobraževanja.

Terminski načrt izobraževanj:

Izobraževanja bodo predvidoma potekala med januarjem in aprilom 2015.

Predvideno sodelovanje z organizacijami:

- CNVOS: Izobraževanje ABC vodenja projektov in Pridobivanje sredstev in uspešno pisanje projektnih prijav,
- PROECO: Paket izobraževanje na temo projektnega vodenja,
- Ministrstva, pristojna za izvajanje razpisov Evropskega socialnega sklada: Možnosti za pridobitev dodatnih sredstev za javne in zasebne organizacije.

Finančna ocena: 11.000 EUR (stroški predavateljev in ostali stroški povezani z organizacijo dogodkov).

Seznam organizacij in predavateljev ni dokončen.

7.5 Informiranje in obveščanje

Cilj: V sklopu projekta informiranje in obveščanje javnosti o izvajanju projekta in o dostopnosti kulturne dediščine ranljivim družbenim skupinam.

Informiranje zainteresirane javnosti o dogajanju in procesu izvajanja projekta predstavlja pomemben aspekt uspešne izvedbe zadanih ciljev. Poleg prispevka k družbeni vidnosti vključenih ranljivih skupin je obveščanje pomembna dejavnost tudi s stališča uspeha izvedbe načrtovanih programov. Vse te okoliščine privedejo do potrebe po večplastnem načrtu, ki vključuje tako komunikacijo s splošno javnostjo kot tudi s ciljnimi skupinami, ki predstavljajo pomemben faktor uspešne izvedbe projekta.

Slovenski etnografski muzej je pri izvajanju operacij dolžan spoštovati vsebinske, tehnične in oblikovne zahteve EKP glede informiranja in obveščanja javnosti. Naloge in odgovornost informiranja in obveščanja javnosti bo v pretežni meri opravljala zaposlena oseba za koordiniranje projekta ter v manjši meri zunanji izvajalci (tisk, oblikovanje). Izvajanje aktivnosti bo sledilo načelu učinkovitosti in namenu, da se najširša javnost informira in vključuje v spremljanje in razvoj usmerjenega usposabljanja na področju varstva kulturne dediščine in muzejev. S pravo in učinkovito informacijo se bo sledilo cilju doseganja pozitivnih družbenih sprememb, sprejetostjo različnosti in možnostjo za konkurenčnost ranljivih na trgu dela. V nadaljevanju je prikazan okvirni strateški načrt, ki bo v času izvajanja projekta omogočal uspešno komunikacijo tako s splošno javnostjo kot tudi s ciljno publiko.

Ukrepi:

- predstavitev projekta in projektne aktivnosti medijem,
- sporočila za javnost o projektu,
- promocija dostopnosti kulturne dediščine ranljivim skupinam,
- obveščanje preko spletne strani operacije o aktivnostih projekta,
- izdaja publikacije - študije usposabljanja kadrov iz ranljivih družbenih skupin na področju kulturne dediščine ter dostopnosti muzejev in galerij ranljivim skupinam s primeri dobre prakse.

Ciljne skupine²⁰⁷: širša javnost, muzejska strokovna javnost, organizacije s področja ranljivih skupin, fizične osebe, ki so pripadniki ranljivih družbenih skupin, nevladne organizacije s področja kulturne dediščine, mediji, mediji ranljivih skupin.

Terminski načrt informiranja javnosti in ciljnih skupin²⁰⁸:

- **april do junij 2014**

- Posredovanje informacij o aktualnih dogodkih
- Strokovni članek (Argo)
- Priprava in realizacija medijskih sporočil o ciljih in namenu projekta
- Vzpostavitev projektne Facebook strani
- Spletna predstavitev promocijskega materiala
- Sprotno ažuriranje spletne strani
- Poljudnoznanstveni članek (Delo)
- Predstavitev projekta ob dnevu Evrope v organizaciji predstavništva EU v Sloveniji (sodelovanje še ni potrjeno) Sprotno ažuriranje spletne strani

- **julij do september 2014**

- Posredovanje informacij o aktualnih dogodkih
- Promocijska spletna igra »Ugani, kaj ima muzej«
- Sprotno ažuriranje spletne strani

- **oktober do december 2014**

- Posredovanje informacij o aktualnih dogodkih
- Tiskovna konferenca
- Promocijski videospot
- Strokovni članek (Etnolog)
- Sprotno ažuriranje spletne strani

²⁰⁷ Ciljna skupina se glede na aktivnost spreminja in bo natančneje določena v okviru izvajanja konkretne promocijske aktivnosti.

²⁰⁸ Podroben načrt oz. scenarij promocijskih aktivnosti bo pripravljen pred izvedbo posamezne aktivnosti.

- **januar do marec 2015**

- Posredovanje informacij o aktualnih dogodkih
- Sprotno ažuriranje spletne strani

- **april do junij 2015**

- Posredovanje informacij o aktualnih dogodkih
- Strokovni članek
- Poljudnoznanstveni članek
- Sprotno ažuriranje spletne strani

- **julij do oktober 2015**

- Posredovanje informacij o aktualnih dogodkih
- Zaključna konferenca
- Zaključni elaborat
- Strokovni članek
- Poljudnoznanstveni članek
- Sprotno ažuriranje spletne strani

Povzetek

Smernice za izvajanje projekta »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« so podlaga za doseganje cilja izboljšanja dostopnosti muzejev in muzejskih zbirk ranljivim družbenim skupinam in v pomoč zaposlenim na projektu pri izvajanju vsebinskih aktivnosti. Pregledana slovenska in v določeni meri tudi evropska zakonodaja, ki se nanaša na kulturno dediščino in pripadnike ranljivih skupin, je pokazala, da je Slovenija sprejela bistvene pravne dokumente, ki v pravnem smislu omogočajo enakopravno (ali pa vsaj pozitivno diskriminirajoče) zaposlovanje pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture ter zagotavljajo dostopnost do kulturne dediščine vsem družbenim skupinam. Analiza stanja dostopnosti desetih državnih muzejev, ki so pod pristojnostjo Ministrstva za kulturo, je pokazala, da analizirani državni muzeji sprejeto zakonodajo različno implementirajo. Težave se kažejo pri zagotavljanju fizične in komunikacijske dostopnosti do kulturne dediščine ter dostopnosti do pedagoških in andragoških programov; prav tako umanjka sistematično in ciljno usmerjeno usposabljanje o potrebah in specifikah oseb iz izbranih ranljivih skupin; manko je tudi na področju zaposlovanja ter usposabljanja oseb iz ranljivih skupin. Zapolnjevanje vrzeli med zakonodajo in prakso v analiziranih državnih muzejih zasleduje projekt »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«.

Analiza stanja brezposelnosti pripadnikov posameznih ranljivih skupin na širšem polju kulture in opis posebne opreme, ki bi osebam iz ranljivih skupin omogočala inkluzivne pogoje za delo kustosa v muzeju, lahko ponudita pomoč morebitnim delodajalcem pri zaposlovanju oseb iz ranljivih skupin. Poleg zaposlovanja v muzejih je pomembno, da muzeji izvajajo inkluzivne programe, kajti omogočanje dostopnosti za vse obiskovalce, vključno s pripadniki ranljivih skupin, bi moralo biti cilj prav vseh muzejskih programov. V Smernicah je izpostavljen problem pomanjkanja sistematičnega pristopa pri snovanju programov, s katerim bi načrtno razvijali pedagoške in andragoške programe tako, da bi bili obenem dostopni tako za polnočutne kot za obiskovalce z ovirami. Poleg tega je potrebno pripadnikom ranljivih skupin dati možnost predstavljanja zgodovinske perspektive, izkušenj in načina življenja tudi pri snovanju razstav in ostalih vsebin.

Načrt vsebinskih aktivnosti projekta »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam« je bil narejen na podlagi analize stanja na področju dostopnosti muzejskih vsebin pripadnikom

izbranih ranljivih skupin, na podlagi analize vključevanja pripadnikov ranljivih skupin v muzejsko delo ter na podlagi vloge za potrditev projekta. Cilji načrtovanih aktivnosti so poleg glavnega cilja projekta, tj. usposabljanje pripadnikov ranljivih skupin, še povečevanje dostopnosti kulturne dediščine s prilagojenimi programi in tehničnimi dopolnitvami muzeja, povečevanje možnosti izobraževanja in strokovnega izpopolnjevanja ter povečanje usposobljenosti strokovnih delavcev za delo z ranljivimi družbenimi skupinami.

Abstract

Guidelines for implementation of the project "Accessibility to cultural heritage for vulnerable groups" are the basis for achieving the objective of improving access to museums and museum collections for vulnerable social groups and they help employees on the project in implementing the project activities. The revision of Slovenian and to some extent European legislation relating to cultural heritage and members of vulnerable groups has shown that Slovenia adopted the most important legal acts which allow equal (or at least positively discriminatory) employment of persons who belong to vulnerable social groups in the field of culture and provide access to cultural heritage for all social groups. The accessibility analysis performed in ten national museums which are under the jurisdiction of the Ministry of Culture has shown that the state museums which have been analysed implement the legislation differently. The problems are evident in the provision of physical and communication accessibility to cultural heritage and in the access to educational and adult education programmes. There is also lack of systematic and targeted training on the needs and characteristics of persons from certain vulnerable groups and problem with employment and training of persons from vulnerable groups. The aim of the project "Accessibility to cultural heritage for vulnerable groups" is to bridge the gap between law and practice in the analyzed state museums.

The analysis of the unemployment situation of individual members of vulnerable groups in the wider field of culture and the description of the specific equipment which would provide inclusive working conditions for members of vulnerable groups working as curators in museums can be helpful for potential employers in recruitment of persons from vulnerable groups. In addition to employment in museums, it is important that museums implement inclusive programmes. Namely, access for all visitors, including members of vulnerable groups, should be the aim of every single museum programme. The Guidelines emphasize the problem of the shortage of a systematic approach in designing programmes by which we would systematically develop educational and adult education programmes so that they would also be

accessible to both visitors who can use all their senses and visitors with obstacles. Moreover, members of the vulnerable groups must be given the opportunity to present their historical perspective, experience and way of life, also in creating exhibitions and other contents.

The programme of activities within the project "Accessibility to cultural heritage for vulnerable groups" was made on the basis of the analysis of the situation regarding accessibility of museum contents for members of certain vulnerable groups, on the basis of the analysis of the integration of vulnerable groups in museum work and on the basis of the application for project approval. In addition to the main objective of the project, which is training of members of vulnerable groups, the objectives of the planned activities are to increase the accessibility to cultural heritage with special (adapted) educational programmes and additional technical equipment, to increase the opportunities for education and professional training and to educate and train professional staff in how to work with vulnerable social groups.